

Tewhyd kitabynyň şerhi

Tewhyd

Tewhyd kitabynyň şerhi

Birinji çap.

Ähli soraglary: Pygambermirasy1@gmail.com elektron poçtanyň
üsti bilen berip bilersiňiz.

Mazmuny

Söz başy	5
1-nji bap: Tewhydyň gadyr-gymmatlylygy we onuň günäleriň ýuwulmagyna sebäp bolmagy.....	15
2-nji bap: Kim tewhydy (kämil şeklinde) berjaý etse Jennete hasapsyz girer.	23
3-nji bap: Şirkden gorkmaklyk.	29
4-nji bap: "Lä ilähe illallah" şaýatlygyna dagwat etmek, çagyrmak.	34
5-nji bap: Keleme-şahadanyň tefsiri (düşündirilşi).....	39
6-njy bap: Halka, ýüp we ş.m. zatlary bela-betere garşy maksat bilen dakynmak şirkdir.....	47
7-nji bap: Rukýe (okamak, çüflemek) barada.....	57
8-nji bap: Agaç, daş we şulara meňzeş zatlardan teberriklenmegiň hökmi.	66
9-njy bap: Allahdan gaýra damak çalmak barada.	75
10-njy bap: Allahdan gaýra damak çalyňyan ýerde Allaha damak çalyňmaýar.	80
11-nji bap: Allahdan gaýra nezr etmek şirkdendir.	83
12-nji bap: Allahdan gaýra istiaza etmek (sygynmak) şirkdir.	84
13-nji bap: Allahdan gaýra istigose ⁰ etmek ýa doga etmek şirkdir.	88
14-nji bap: Bu bap Allah Tagala ýeke özüne ybadat etmelidiginiň delilleri baradadyr.	94
15-nji bap: Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?».....	98
16-njy bap: Şefagat barada.....	101
17-nji bap: Hidäýet ýeke Allahyň elindedir.....	113
18-nji bap: Adamoglunyň küpriniň we dinlerini taşlamaklarynyň sebäbi - salyhlar babatynda öte geçmekligidir.	117
19-njy bap: Salyh adamyň gabrynyň ýanynda Allaha ybadat etmekligiň ýowuzlylygy barada, eger şol ýerde Allaha ybadat etmek gaýtarylan bolsa, onda şol salyh adama ybadat etmeklik nähili ýowuzka?!.....	122
20-nji bap: Salyhlaryň gabrylary babatynda öte geçmeklik olary (gabrylary) Allahdan gaýra ybadat edilýän butlara öwürýändir.	128
21-nji bap: Muhammet Mustafa pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) tewhyd tarapyny gorap, şirke eltýän ähli ýollaryň öňüni almagy.....	132
22-nji bap: Bu ymmatyň käbirleri butlara ybadat etjekdir.	136
23-nji bap: Jadygöýlik barada.	141

24-nji bap: Jadygöýligiň görnüşleri.	146
25-nji bap: Palçylar we şolara meňzeşler barada.	151
26-njy bap: Nuşra barada.	158
27-nji bap: Yrym barada.	161
28-nji bap: Ýyldyz ylmy barada.	166
29-njy bap: Ýyldyzlardan ýagmyr dilemek.	171
30-njy bap: Allahy söýmek barada.	175
31-nji bap: Gorky barada.	181
32-nji bap: Töwekgellik barada.	186
33-nji bap: Azapdan arkaýyn bolmak we umytsyzlyk barada.	192
34-nji bap: Sabyr barada.	197
35-nji bap: Riýa (göz üçin amal etmek) barada.	205
36-njy bap: Ynsanyň dünýä (bähbidi) üçin amal etmegi şirkdir.	211
37-nji bap: Kim Allahyň halal edenini alymlara we baştutanlara boýun bolup haram etse we haram edenini halal etse, olary Allahyň ýerine perwerdigär tutundygydyr.	214
38-nji bap: Höküm etdirmek barada.	220
39-njy bap: Allahyň atларыndan we sypatларыndan birisini inkär edýän kişi barada.	222
40-njy bap: Nygmaty Allaha ýöňkemek hakynda.	227
41-nji bap: Dilde köplenç edilýän şirkler.	230
42-nji bap: Allahyň ady bilen ant içilse-de kanagatlanmadyk kişi barada.	233
43-nji bap: "Allahyň isläni we seniň isläniň" - sözi barada.	235
44-nji bap: Wagta, zamana sögmek Allaha ezýet bermekdir.	237
45-nji bap: Kazylaryň kazysy we ş.m. atлары at edinmek.	239
46-njy bap: Allahyň atларыny hormatlamak we şonuň üçin atлары üýtgetmek.	240
47-nji bap: Allahyň, Kuranyň ýa resulyň zikri bolan bir zat bilen oýun etmek, degişmek.	242
48-nji bap: Nygmaty özüňe ýöňkemek.	244
49-njy bap: Allahdan gaýrynyň guly diýip at dakmaklyk şirkdir.	249
50-nji bap: Allahyň atларыna sylag-hormat goýmak.	251
51-nji bap: Allaha salam bolsun diýmek gadagandyр.	253
52-nji bap: "Ey Allah! Isleseň meni bagyşla!" sözi barada.	255
53-nji bap: Gulum sözi (erkege we aýala) diýilmeýänligi hakynda.	257
54-nji bap: Allah üçin soranyň islegi gaýtarylماز.	259

55-nji bap: Allahyň didary bilen Jennetden gaýry zat soralmaz.	260
56-njy bap: "Eger" sözi barada.	260
57-nji bap: Ýele, şemala sögmeklikden gaýtarylmagy.....	263
58-nji bap: Allah barada ýagşy gumanda bolmak.....	264
59-njy bap: Takdyry inkär edýänler barada gelen habarlar.....	268
60-njy bap: Suratçylar barada gelen habarlar.	273
61-nji bap: Köp ant içmeklik hakynda gelen habarlar.	277
62-nji bap: Allahyň we pygamberiniň ähti hakynda gelen habarlar.....	280
63-nji bap: Allah barada ylymsyz gürläp, kasam içmeklik barada gelen habarlar.....	283
64-nji bap: Allahy şepagatçy tutunmazlyk.....	286
65-nji bap: Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) tewhydyň çäklerini goramagy we şirk ýollarynyň önüni almagy.	288
66-njy bap: Allaha gerekli şekilde baha bermek, tagzym etmek.	290

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Söz başy

Bu kitap tewhyd ylmyna degişli iň zerur, iň möhüm meseleleri öz içine alýandyr. Ol meseleler giňişleýin beýan edilip, her musulmana bilmesi parz meselelerdir.

Ol meseleler:

1-Tewhydyň manysy, görnüşleri, aýratynlyklary, parzlary we kämilleşdirijileri.

2-Tewhyda ters, gapma-garşy bolýan zatlar: uly şirk, kiçi şirk, bidgatlar, uly günäler.

3-Şirke eltyän we oňa golaýlaşdyrýan ähli ýollaryň we sebäpleriň beýany.

Bu zatlaryň beýany hiç hili şübhe bolmadyk, Kurany-Kerimiň aýatlaryndan, Sünnetde gelen anyk habarlardan we ymmatyň alymlarynyň sözlerinden ybarat bolan subutnamalara (delillere) daýanyandyr.

Tewhydyň manysy, kesgitlemesi.

Arap dilinde "توحيد" (tewhyd) sözi - bir zady ýa birini ýeke, ýalňyz etmegi, birmegi aňladýar. Emma dindäki manysy – diňe ýeke Allaha ybadat edip, Ondan başgasyny inkär etmeklikdir.

Tewhyd sözi käbir hadyslarda agzalandyr:

a) “Olary ilkinji çagyryjak zadyň Allahy birlemekleri bolsun”⁽¹⁾

(Buhary, uzyn hadysdan bir parça).

فليكن أول ما تدعوهم إلى أن يوحدوا الله تعالى

b) “Kim Allahy birlese we Allahdan başga ybadat edilýän zatlary inkär etse, onuň gany, maly (başgalara) haram bolar.”

(Muslim)

من وحد الله وكفر بما يعبد من دون الله حرم ماله ودمه

(أخرجه مسلم في صحيحه)

ç) “Yslam baş sütünden gurulandyr: Allahy birlemek, namaz okamak, zekat bermek, remezanda agyz beklemek, haj etmek”

(Muslim)

بني الإسلام على خمسة: على أن يوحد الله، وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصيام رمضان، والحج

d) Jabir ibn Abdullah (Allah ondan razy bolsun) :

"Soňra Pygamberimiz sallallahu aleyhi wesellem tewhyd bilen (hajy) başlady."

(Muslim)

Ýagny, (lebbeýk Allahumme lebbeýk) sözler bilen başlady.

أهل النبي صلى الله عليه وسلم بالتوحيد

(1) Allahyň resuly (Sallallahu aleyhi we sellem) Muazy Ýemene Yslamy öwretmegi üçin iberende diýen sözi.

Tewhydyň görnüşleri.

Tewhyd üç görnüşden ybarat:

1) Rububiyye tewhydy - Allahyň işlerinde Ony birlemek.

Meselem:

ýaratmaklyk, rysgal bermeklik, jan almak, direltmek, älem-jahany dolandyrmak. Şul işler ýeke Allaha mahsusdyr we bu işlerde Allahyň hiç hili şärigi ýokdur.

2) Uluhiýýe tewhydy - ynsan öz işlerinde Allahy birlemegi, ýeke-täk Allaha ybadat edip, Oňa hiç bir kişini ýa hiç bir zady şärik goşmazlyk.

"Uluhiýýe" sözi "uluhe" sözünden gelip çykyp, ybadat diýmekligi aňladýar.

3) Esmä we syfat tewhydy - Allahy Onuň gözeli atlarynda we sypatlarynda birlemek.

Tewhydyň bu üç görnüşi şu aýatda jemlenendir:

"Ol asmanlaryň, ýeriň we bularyň arasyndakylaryň Perwerdigäridir. Sen Oňa ybadat et we ybadatda sabyr et! Heý, sen Oňa deňdeş we meňzeş bolan başga birini bilýärmiň?!"

(Merýem 65)

رَّبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

"Ol asmanlaryň, ýeriň we bularyň arasyndakylaryň Perwerdigäridir" aýatyň bu parçasý rububiýýe tewhydy aňladýandyr.

"Sen Oňa ybadat et we ybadatda sabyr et!" bu parçasý uluhiýýe tewhydy.

“sen Oña deňdeş we meňzeş bolan başga birini bilýärmiň?” bu parçasy bolsa esma we syfat tewhydy aňladýandyr.

Şirkiň manysy we görnüşleri.

Eger-de tewhydyň hakykadyna ýetjek bolsak, oňa dürs şekilde düşünjek bolsak, hökman onuň garşylygy bolan, oňa çapraz düşýän zadyny hem öwrenmelidiris. Ol hem şirkdir.

Şirk - ýeke Allaha mahsus bolan zatlarda Allaha şärik goşmak (Allaha başgany deňemek, Oña paýdaş etmek).

Meselem:

Allahdan başga ýa Onuň bilen bilelikde ýaradyjy bar diýip ynanç etmek, ýa Allahdan başga birinden doga-dileg etmek, ýa Allahyň atlaryndan bir ady inkär etmek.

Şirkiň görnüşleri.

Şirkiň esasy iki görnüşi bardyr:

1. Uly şirk.

2. Kiçi şirk.

-Uly şirk ynsany dinden çykarýar hem ony ömürlük dowzahy edýär, emma kiçi şirk bu zatlary etmez.

-Uly şirk bütün ynsanyň eden amalaryny puja çykarar, sogapsyz goýar, emma kiçi şirk haýsy amalda edilen bolsa şol amaly puja çykarar.

-Uly şirk aýdyň hem bolup bilýär, gizlin hem bolup bilýär. Aýdyň şirkiň mysaly: Allahdan başga sežde etmek, damak çalmak, Ondan başgasyndan dileg etmek. Gizlin şirkiň mysaly: Allahdan gaýra towekgellik (daýanmak)

etmek, daşyndan musulman görünip, içinden kapyr bolmak (nifak).

Kiçi şirk hem aýdyň bolup bilýär, hem gizlin bolup bilýär. Aýdyň kiçi şirkiň mysaly: alaja dakynmak⁽¹⁾, Allahdan başgasynyň adyna kasam içmek. Gizlin kiçi şirkiň mysaly: riýäniň (göz üçin amal etmek) sähelçesi. Bu şirkleriň görmüşleriniň beýany ýeke-ýekeden geler in şä Allah.

Käbir adamlar şirk edýänler (müşrikler) diňe Hytaýdaky ýa Hindistandaky butparazlardyr öýdýärler. Emma bu ýalňyş pikir. Şirk sözüniň giň manysy bardyr, meselem:

doly Allahy inkär edip butlara sygynmak şirkdir.

hem Allaha hem başgasyna ybadat etmek hem şirkdir.

Ähli ynançlary inkär edip, hiç bir zada ybadat etmän, ateist bolmak hem şirkdir. Sebäbi hiç hili zada ybadat etmeyän adam aslynda öz howaýy-nebsine ybadat edýändir, şul áyatda aýdylşy ýaly:

“Sen, hey, öz höwesini (nebsini) iläh tutunany gördüňmi? Sen oňa (imana geljegine) kepil bolarsyňmy?”

(Furkan 43)

أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ ۚ هُوَ أَفْأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

Ynha şul nukdaýnazardan şirk bolýandyr.

Şeýlelik bilen, tewhyd-şirk meseleleri örän möhümdir, çünki, adamzadyň ýaradylmagynyň asyl sebäbi ýeke Allaha ybadat etmeklikdir, şu áyatda agzalşy ýaly:

"Men adamlary we jynlary diňe özüme ybadat etmekleri üçin

(1) Egerde alajanyň hut özi belä-beteri dep edýär ýada goraýar ynançda bolunsa, bu uly şirk bolar, emma bu diňe sebäp, diňe Allah olary dep edýär, ondan goraýar diýen ynanç bolsa bu kiçi şirk, sebäbi yslamyn sebäp etmedik zadyny sebäp tutundy we özem uly şirke ýol açýan zat bolany üçindir.

ýaratdym"

(Zäriyät 56)

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

Şu aýatyň tefsirinde (düşündirişinde) Abdullah Ibn Abbas Allah ondan razy bolsun şeýle diýýär: “**(ybadat etmekleri üçin)** - diýdigi, **(meni ybadatlarynda birlesinler)** - diýdigidir.”

Şeýle hem, tewhydy berjaý etmek бүтин pygamberleriň maksadydyr, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Kasam bolsun! Biz her ymmata: «Allaha ybadat ediň, tagutdan daş boluň!» (diýip) resul (ilçi) iberdik"

(Nahl 36)

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

Tagut - Allahdan başga ybadat edilýän zat.

Aýata dykkatly ser salsak, şirkiň näderejede ýowuzdygyny aňladýan sözi tapyp bileris, ol hem "**daş boluň**" sözi. Ýagny, Beýik Allah "taguty taşlaň" diýen bolsa hem düşnükli bolardy, emma "**daş boluň**" diýdi, sebäbi bir zady gadagan etmeklikde, bir zadyň has ýowuzdygyny aňlatmak üçin "**daş boluň**" sözi has maksada laýykdyr, ýagny, "taguta ybadat etmek beýlede dursun, golaýyndan hem baráýmaň", - diýdigidir.

Şahadanyň rükni.

Indi, geliň gysgaja kada öwreneliň. Bu kada bize Kurany-Kerimiň köp aýatlary tewhydy aňladýanyny görkezzer. Kelimet-tewhyd (tewhydy aňladýan söz) - lä ilähe illallah iki sany sütünden ybaratdyr:

1 - (lä ilähe) - ýok (hakly) ybadat edilýän,

2 - (ilallah) - Allahdan başga.

Ýagny, Allahdan başga ybadata hakly ýok.

Birinji sütün - inkär etmek, ret etmek. Ýagny, Allahdan başga hemme ilähleri inkär etmek, olara ybadat edilmegi batyl saýmak.

Ikinji sütün - tassyklamak, nygtamak. Ýagny, ýeke ybadata hakly Allahdygyny tassyklamak. Diýmek, kelimet-tewhydyň iki sütüni bar ekeni, "lä ilähe" - ýagny, inkär etmek, "illallah" - ýagny, tassyklamak.

Indi hälki aýatymyza gaýdyp geleliň. Aýatyň birinji bölegi - "Allaha ybadat ediň" - tassyklamagy, ikinji bölegi - "tagutdan daşda boluň" - inkär etmegi, ret etmegi aňladýandyr.

Tewhydyň bu iki sütünini şul aýatlarda hem görüp bileris:

a) "Ybraýym atasyna we kowumyna ýüzlenip: «Men siziň ybadat edýän zatlaryňyzdan juda daşdadyryn! Men diňe meni ýaradana iman getirýärim. Takyk, Ol meni dogry ýola salýar» diýipdi."

(Zuhuf 26-27).

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٦٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٦٧﴾

(Men siziň ybadat edýän zatlaryňyzdan juda daşdadyryn!) - inkär etmek.

(Men diňe meni ýaradana iman getirýärim.) - tassyklamak.

b) "Allaha ybadat ediň, Oňa hiç zady şärik goşmaň!"

(Nisa 36)

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ

ç) "Eý, ynsanlar! Takwalardan bolmagyňyz üçin sizi we sizden öňküleri ýaradan Perwerdigäriňize ybadat ediň! Ol (Allah) ýeri siziň üçin düşek,

asmany hem (ýokaryňyzy ýapýan) gupba edip goýdy. Asmandan suw (ýagys) inderip, size rysgal bolsun diýip (ýerden dürli) miweler çykardy. Siz (bulary) bilip durkaňyz, hiç kimi Allaha şärik goşmaň!"

(Bakara 21-22)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ
الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ
أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

(ýaradan Perwerdigäriňize ybadat ediň) - tassyklamak.

(hiç kimi Allaha şärik goşmaň) - inkär etmek, ret etmek.

Şirkiň howp-hatary.

Şirkiň howp-hataryna köp áyatlarda göz ýetirip bileris, mysal üçin şu áyaty okalyň:

"Aýt: «Geliň, men size Perwerdigäriňiziň nämeleri haram edendigini okap bereýin: Oňa hiç zady şärik goşmaň, ene-ata ýagşylyk ediň, mätäçlik duýgusy (gorkusy) bilen çagalaryňyzy öldürmäh. Çünki siziň hem, olaryň hem rysgalyny berýän Bizdiris! Erbetlikleriň äşgärine-de, gizlinine-de golaýlaşmaň! Allahyň haram eden janyna haksyz ýere kast etmäh! Ine, akyl ýetirersiňiz diýip, Allah size şulary emir edýär»

(Engam 151)

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ إِلَّا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْءًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ
مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصَلَّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾﴾

Bu áyatda Beýik Allah gadaganlyklary agzap geçýär. Olaryň ilkinjisi hem şirkdir. Bu hem şirkiň in uly günädigini aňladýandyr.

Aýatda **"Oňa hiç zady şärik goşmaň"** diýilýär. Ýagny, Allaha hiç bir barlygy şärik goşmaň, perişdeler bolsun, pygamberler bolsun, salyh-ewliýalar bolsun, jansyz butlar bolsun, bulardan başga islendik zat bolsun hiç birisini hem Allaha şärik goşmaň!

Çünki, **"hiç zady"** sözi umumylygy aňladýandyr.

Meselem:

Töwereginde oturgyç, kitap, galam we ş.m. zatlar bolan kör adam bize: "Hiç zady göremok" - diýse, şol zatlaryň hemmesini hem görenokdygyny aňladýandyr. Sebäbi, "hiç zady" sözi agzalan hemme zatlary öz içine alýandyr. Edil şolar ýaly hem, **"hiç zady şärik goşmaň"** sözi hem hemme zady öz içine alýandyr, janly bolsun, jansyz bolsun, adam bolsun, haýwan bolsun tapawudy ýok.

Indi aýatyň ikinji bölegine geçeliň, ýagny, **"şärik goşmaň"** sözüne. Bu söz şirki ähli görnüşleri bilen gadagan etmekligi aňladýandyr, edil "zyna etme" söziniň zynanyň hemme synplaryny (göz zynasy, dil zynasy) gadagan edişi ýaly. Ýagny, uly şirk bolsun, kiçi şirk bolsun, aýdyň şirk bolsun, gizlin şirk bolsun hiç hili şärik goşmaň. Şeýlelik bilen, aýatdaky iki agyz söz şirki bütinleýin gadagan edýändir.

Tewhydy berjaý edip, şirkden daşda bolmaklyk ömürlük Jähennem odundan halas edýän ýeke-täk amaldyr, şu hadysda aýdylşy ýaly:

Muaz Ibn Jebel atly sahaba Allah ondan razy bolsun şeýle diýýär:

"Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi wesellem) zyznda oturup, eşekde barýarkam ol şeýle diýdi: (Ey Muaz! Gullaryň (bendeleriň) Allaha bolan borçlaryny we Allahyň gullara (bendelere) bolan borjuny bilýärmiň?) – menem:" Allah we Resuly has gowy biler" – diýdim, ol: (Gullaryň Allaha bolan borjy – Oňa hiç zady şärik goşman, ybadat etmekleridir. Allahyň gullara bolan borjy – Özüne şärik goşmadyga

**(ömrlik) azap bermezlikdir) – diýdi. Muaz: “Adamlara
buşlamaýynmy? – (Ýok, arkaýyn bolarlar).”**

(Buhary we Muslim).

وعن معاذ بن جبل رضي الله عنه قال:

كنت رديف النبي صلى الله عليه وسلم على حمار فقال لي: يا معاذ أتدري ما حق الله على العباد؟
وما حق العباد على الله؟ قلت: الله ورسوله أعلم. قال: حق الله على العباد أن يعبدوه ولا يشركوا به
شيئا، وحق العباد على الله أن لا يعذب من لا يشرك به شيئا. قلت: يا رسول الله، أفلا أبشر الناس؟
قال لا تبشّروهم فيتكلوا

خرجاه في الصحيحين

Ýagny, eger-de biri ýeke Allaha gulluk edip, Oňa hiç zady şärik goşmasa,
Allah oňa (ömrlik) azap bermejegini wada berýär, Allahyň hem wadasy
hakdyr.

1-nji bap: Tewhydyň gadyr-gymmatlygy we onuň günäleriň ýuwulmagyna sebäp bolmagy.

Tewhydyň aýratynlygy, artykmaçlygy, derejesi, ähmiýeti örän belentdir, uludyr. Tewhyd günäleriň hemme görnüşlerini ýuwýan amaldyr, ýagny, Allah bendäniň tewhydy berjaý edeni üçin, tewhydynyň hatyrasy üçin, islese onuň hemme günälerini bagyşlap biljekdir. Muňa birnäçe aýat-hadys şaýatdyr:

1. "Iman getirip, öz imanlaryna hiç hili zulum (şäriklik) gatyşdyrmadyklar, (ine), olar (howpdan) aman bolarlar we olar dogry ýoldadyrlar."

(Engam 82)

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾

Şu aýat ineninden soň sahabalar öz hallaryndan aladalanyp, Pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýärler :

“Ey Allahyň ilçisi! Biziň haýsy birimiz zulum edemizok? (ýagny, haýsymyz günäsiz?)” şonda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle jogap berýär: “(Bärdäki) zulum siziň pikir eden zulmuňyz däldir, elbetde zulum şirkdir, salyh guluň (Lukmanyň) sözünü eşiňmämidiňiz?!” diýip, soňra şul aýaty okady:“(Lukman ogluna nesihat berip:) «Eý, oguljygym! Allaha şärik goşma! Çünki (Allaha) şärik goşmak örän uly zulumdyr»⁽¹⁾

(Buhary,Muslim we Ahmed)

لما نزلت (الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ) شق ذلك على أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا يا رسول الله: فأينا لا يظلم نفسه؟ قال: "إنه ليس الذي تعنون. ألم تسمعوا ما قال العبد

(1) Lukman 13

الصالح: (يَبُحَىٰ لَا تَشْرِكُ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) إنما هو الشرك "

Sahabalar - Allah olardan razy bolsun - haçanda bu aýatda "zulum" sözüni eşidenlerinde zulmuň hemme görnüşlerini aňladýandyr öýtdiler, sebäbi zulum, gysgaça alanymyzda, 3 görnüşdir:

a) Bendäniň öz-özüne zulumy.

Meselem: Günä işleri etmegi, öz bedenine dürli jebir-jepa ýetirmegi, mysal üçin nakolka-tatuirowka (sanjyp çekilen surat, ýazgy) goýdurmagy, ybadatda çenden aşa bolmagy, mysal üçin günde agyz beklemegi.

b) Ynsanyň beýlekilere zulum etmegi.

Meselem: Bilkastlaýyn haksyz adam öldürmek, urmak, bergisini bermezlik, hususy mülkini haksyz almak, mysal üçin ogurlyk, aldaw-hile üsti bilen almaklyk, para almak.

ç) Bendäniň öz Ýaradanyna zulum etmegi, ol hem şirkiň hemme görnüşleridir.

Şeýlelik bilen Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) aýatdaký "zulum" sözüniň görnüşini kesgitleýär, bärde zulumdan näme maksatdygyny düşündirýär. Ol hem bendäniň öz Ýaradanyna zulum etmegidir, ýagny, şirkdir.

Aýatymyza ýene nazar salýarys. Beýik Allah tewhydy berjaý edip, oňa şirki garmadyk, şirk etmedik bendelerine amanlygy we dogry ýoly wada berýär. Bu wada hem şu dünýä hem ahyrede hem degişlidir. Bu hem tewhydyň näderejede möhümdigini, zerurdygyny, näderejede gymmatlydygyny aňladyr, çünki, ynsanyň iki dünýäde amanlykda we dogry ýolda bolmagy iň uly bagtdyr.

2. Ubade Ibn Samit atly sahabadan - Allah ondan razy bolsun - rowaýat edilýän hadysda Pygamberimiz(Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim ýeke-täk, şäriksiz Allahdan başga (ybadata hakly) iläh ýokdugyna, MuhammetOnuň guly we ilçisidigine, Isa (aleyhisseläm) hem Onuň guly we ilçisidigine we onuň (Isanyň) Merýeme Allahyň oklan sözidigine we Allahyň beren ruhudygyna , Jennediň we Oduň (Jähennemiň) hakdygyna şaýatlyk etse, Allah ony amalyňa görä jennete salar."

(Buhary we Muslim)

"من شهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله، وأن عيسى عبد الله ورسوله وكلمته ألقاها إلى مريم وروح منه، والجنة حق والنار حق، أدخله الله الجنة على ما كان من العمل"

Hadysyň şerhi (düşündirilşi):

(Kim ýeke-täk, şäriksiz Allahdan başga (ybadata hakly) iläh ýokdugyna) - bu diňe dilde diýlip, amala aşyrylmasa şaýatlyk däldir, megerem, ol şaýatlyk hemme rükünleri, şertleri we talap edýän zatlary berjay edilse, dogry, dürs kämil şaýatlykdyr.

(MuhammetOnuň guly we ilçisidigine) - bu şaýatlygyň içine şular girýär:

- 1) Hakykatdanam, Allah tarapyndan adamzada iberilen pygamberdigine, onuň dogruçylygyna şaýatlyk etmek. Onuň öz wezipesini, ýagny, Allahyň buýruklaryny doly, dürs, dogry, kämil derejede adamlara ýetirendigine şaýatlyk etmek.
- 2) Muhammediň (Sallallahu aleyhi we sellem) Allahyň gullaryndan bir guldyr, bendedir, beşerdir, Allahyň şäriği däldir. Onuň mertebesini, derejesini, makamyny "ilählik" (hudaýlyk) derejesine ýetirip, öňki kowumlar ýaly, öte geçmeli däldiris.
- 3) Onuň buýruklaryny ýerine ýetirip, gadagan eden zatlaryndan saklanmak.

4) Habar beren zatlaryny tassyklamak, olara ynanmak.

5) Allaha diňe onuň öwredişi ýaly ybadat etmeklik, bidgatdan (dinde täze zatdan) daşda bolmaklyk.

Eger-de ynsan şu agzalan zatlarda kemçilik goýberse, kemter gaýtsa bu şaýatlygyň oňa peýdasy ýokdur.

(Isa (aleyhisseläm) hem Onuň guly we ilçidigine) - Isa aleyhisseläm hakynda iki topar çenden aşyp, öte geçdiler:

a) Ýahudylar, jöhitler, ýewreýler. Olar Isanyň ilçidigini ret (inkär) edip, onuň Allahyň pygamberidigini ýalana hasapladylar we oňa zynadan bolan çaga diýip töhmet atdylar.

b) Nasaralar, haçparazlar, hristianlar. Olar Isany Allahyň ogly hasap edip, ony Allaha şärik goşdular.

Emma Yslam, hemme meselede elmydama ortalyk bolşy ýaly, bu meselede hem aralyk (ortalyk) ýoly tutup, Isany Allahyň guly we ilçisi hasap etmekligi buýurýar we onuň ejesini Merýemi Allahyň päk, dogruçyl bendelerinden saýmaklygy emir edýär.

"Allahyň guly" sözi hristianlaryň akydasyny (ynanjyny) puja çykarmakdyr, çünki, ol Allahyň ogly däldir.

"Allahyň ilçisi" sözi ýahudylaryň akydasyny puja çykarmakdyr, çünki, olar Isany ilçä hasap etmediler.

(we onuň (Isanyň) Merýeme Allahyň oklan sözüdigine) - mälim bolşy ýaly, Allah Isany bir agyz söz bilen ýaradýar, edil enesiz-atasyz Adam atany ýaradyşy ýaly, ýagny "kun feyekun"(bol! ol hem şolbada bolar) şu aýatda agzalşy ýaly:

"Takyk, Allahyň ýanynda Isanyň ýagdaýy Adam (atanyň) ýagdaýy ýalydyr. Allah (Adamy) toprakdan ýaratdy, soňra oňa «Bol!» diýdi. Ol hem dessine (peýda) boldy"

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾

Hadysdaky "**oklan sözi**" sözünden maksat, ayatdaky "**Bol!**" sözüdir.

(**we Allahyň beren ruhudygyna**) - ýagny, Allah Isanyň jesedini "**Bol!**" sözi bilen ýaradýar, soňra edil beýleki adamlara ruh berişi ýaly Isa hem ruh berýär, ol hem edil beýleki ynsanlar ýaly iýip-içýär, ýatyp-turýar, gülýär-aglaýar. Emma hristianlar näme diýdiler:

(Isa Allahyň bir bölegidir, sebäbi Allah oňa "ruhum" diýdi).

Bulara jogap hökmünde aýdýarys:

Birinjilikden, Allahyň "ruhum" diýmegi, "Menden bir bölegim" manyny berýän däldir. Egerde şol manyny berýän bolsa, onda Adam atamyz hakda hem Allah oňa öz ruhundan üfländigini habar berdi, şul ayatdaky ýaly:

"Bir wagt Perwerdigäriň perişdelere: «Men guran, durup garalan, şekil berlen palçykdan adam ýaratjak. Oňa şekil-surat berip, (bedenine) ruhumdan üflänimde, şolbada oňa (salamlaşyk)⁽¹⁾ sežde(sini) ediň!» diýdi."

(Hijr 28-29)

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ خَلِقُ بَشَرًا مِّنْ صَلٰٓصَلٍ مِّنْ حَمَآءٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿٥٨﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ فَقَعُوْا لَهٗۤ سٰجِدِيْنَ ﴿٥٩﴾

Eger dawaňyzda sadyk bolsaňyz, Adam aleyhisseläm-e hem Isa diyen zatlaryňyzy diýmeli bolýaňyz, ýöne içlerinde buny diýen ýokdur, çünki, asla

(1) Yslamdan Öňki dinlerde Salamlaşmak üçin ýada hormatlamak üçin sežde edilen, emma Yslam dininde Allahdan başga zada sežde etmek haram edildi, goý şol sežde salamlaşyk üçin hem bolsada.

olaryň dawalary batyldyr.

Ikinjilikden, egerde Isa Allahyň bir bölegi bolsa, onda näme üçin ol iýip-içýärdi, bazarlarda gezmeleýärdi, onda näme üçin ony haja çüýlediler (siziň ykraryňyza görä)?

Şeýlelik bilen, "Allahyň beren ruhy" sözüniň manysy - her bir ynsana berilen ruh ýaly Isa hem berilendir.

Bu hadysyň tewhyd bilen baglansygy, ynsanyň tewhydy dürs bolmagy üçin ol Isa hakynda Allahyň we Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) habar berişi ýaly, dogry ynançda bolmalydyr. Şonuň üçin bu hadysda Isanyň Allahyň guly we ilçidigi agzalýar. Çünki, hristianlaryň käbirleri oňa Allahyň ogly diýip, ony hudaýlaşdyrdylar, käbirleri bolsa Isa Allahyň hut özi diýip hetden aşdylar. Emma jöhitle onuň asla ilçidigini ýalan hasapladylar. Emma musulman ortaça ýoly tutup, Isany Allahyň şärigi hem hasaplamayar, onuň pygamberligini ýalan hem hasaplamayar.

(Jenediň we Oduň (Jähennemiň) hakdygyna şaýatlyk etse) - ýagny, Allahyň muminler üçin taýynlap goýan Jenedi we kapyrlar üçin taýynlap goýan dowzahy hiç-hili şeksiz, şübhesiz hakdygyna, hakykatdygyna we şu wagt hem olaryň bardygyna şaýatlyk etmekdir.

(Allah ony amalyňa görä jennete salar) - ýagny, Jennede iki hili giriş ýoly bardyr:

- 1)** Dowzahda azap berilmän, göni Jennete düşmek. (Allah bizi şolardan eýlesin).
- 2)** Dowzahda eden günäleri mukdarynda, möçberinde azap çekip, soň Jennete düşmek.

Ýokarda agzalan zatlara şaýatlyk eden kişi iru-giç Jennede düşjekdir. Käbirleri sogaplary günälerinden köp çykyp göni girjekdir. Käbirleri günäleri sogaplaryndan köp çyksa-da, tewhydy sebäpli bagyşlanyp, oda

girmesiz göni Jennede girjekdir. Bu ýeke-täk Allahyň elindedir. Käbirleri günäleri sogaplaryndan köp çykyp, Otda ýanyp soňra tewhydy sebäpli Jennede girjekdir. Käbirleri uzak wagtlap, käbirleri gysga wagtlap azap çekip iň soňunda Jennede düşjekdirler. Ynha şol azabyň uzaklygy ýa gysgalygy ynsanyň amalyňa we günälerine görädir, hadysda aýdylşy ýaly. Ähmiýetli zat - ynsan tewhydy sebäpli iru-giç jennede girjek ekeni. Çünki, eger ynsan daglar ýaly amallar bilen gelse-de tewhydy berjaý etmedik bolsa ol hiç haçan Jennede girjek däldir.

3. Ytban ibn Mälük atly sahabadan Allah ondan razy bolsun habar berilýän hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim Allahyň didaryny isläp, "Lä ilähe illallah" diýse, Allah oda oňa (azap bermekligi) haram eder".

(Buhary we Muslim)

"فإن الله حرم على النار من قال لا إله إلا الله، يبتغي بذلك وجه الله".

Kim tewhydy berjaý edip, günälerden hem toba edip ölse, oňa başdan-aýak, bütinleýin dowzah ody haram bolar, Dowzah ody oňa degmez. Emma kim tewhydy berjaý edip, käbir günälerden toba etmän ölse, eger Allah islese şol günäleri bagyşlap, Dowzah ody degmesiz ony göni Jennede salar, näme üçin? Tewhydy berjaý edeni üçin. Hadysdan esasy maksat - tewhydyň ähmiýetini bildirmektir.

4. Enes Ibn Mälük atly sahabadan Allah ondan razy bolsun habar berilýän hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Eý adamogly! Egerde meniň (huzuryňa) ýeriň (zeminiň ululygyna) barabar günäler bilen gelip, soňra maňa hiç bir zady şärik goşmaýan halyňda duşsaň, Men hem seni (şol) ýeriň (ululygyna) barabar magfyret (bagyşlanma) bilen garş alaryn."

"قال الله تعالى: يا ابن آدم لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئا لأتيتك بقرابها مغفرة"

Ýagny, ynsan näçe köp we nähili agyr günäleri eden bolsa-da, Allah ony tewhydy sebäpli bagyşlajak ekeni. Bu hadys hem tewhydyň şirkden galan hemme günäleriň ýuwulmagyna sebäp bolýandygyny görkezýär.

Möhüm belläp geçmeli zat: okaýjy bu aýdanlarymyzdan günälere sowuksala garamaklygy netije edip çykarmaly däldir, günälere ýeňil-ýelpaý seredip olara garşy biperwaý bolmaly däldir, bu hadysdan maksat hem ol däldir. Megerem çykarmaly netije: tewhydyň ähmiýetiniň, gadyr-gymmatynyň uludygydyr we onuň ynsanyň ömründe amala aşyrmaly iň uly we zerur wezipesidigini, borçdygyny bilmekdir. Çünki, Tewhyd, oň hem näçe agzap geçişimiz ýaly, ömürlük otdan halas edip, baky jennede girizýän ýeke-täk amaldyr.

2-nji bap: Kim tewhydy (kämil şeklinde) berjaý etse Jennete hasapsyz girer.

Bu bap tewhydy berjaý edýänler barada bolup, olaryň iň möhüm wasplary hakyndadyr.

Kurany-Kerimde Allah Tagala Ybraýym pygamberi taryplap şeýle diýýär:

"Elbetde, Ybraýym Allahyň tagadynda dowamatly bolup, (şirki taşlap tewhyda ýönelen) hanif ymamdy. Ol (Allaha) şärik goşanlardan dälidi."

(Nahl 120)

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾

(Elbetde, Ybraýym Allahyň tagadynda dowamatly bolup) hakykatdanam Ybraýym (Aleýhisseläm), Allaha her ýagdaýda boýun bolýardy, kynçylykda-da, rahatlykda-da, başyna synag gelende-de Allahyň tagadynda bolýardy. Ol oda taşlandy, oňa: “Ogluň gurban et” diýilipdi, şonda-da hiç Allahyň buýrugyny terk etmedi.

(hanif) - şirkden bütinleýin daşlaşan, şirk edýänleriň ýoluny taşlan. Ybraýym (Aleýhisseläm) tewhydy berjaý etmekde beýik göreldeidir.

Şirki taşlamak muminleriň iň esasy wasplaryndandyr, şu aýatda agzalşy ýaly:

"we özleriniň Perwerdigärine şärik goşmaýanlar"

(Muminun 59)

وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

Şeýle hem, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Jennete hasapsyz

we azapsyz girjekleriň wasplaryny şu uzyn hadysyň soňunda gelşi ýaly beýan edýär:

Husoýn Ibn Abdirrahman şeýle diýdi:

“Said Ibn Jubeyriň ýanyndadym, ol: “Düýnki süýnen ýyldyzy haýsyňyz gördüňiz?” diýdi. “Men” diýdim, soňra: “Ýöne welin, men namazda däldim, çakylypdym” diýdim.

“Soňra näme etdiň” diýdi. “Rukýe⁽¹⁾ okatdyrdym” diýdim.

“Buňa seni näme iterdi?” diýip sorady. “Şagbiniň gürrüň beren hadysy” diýdim. Ol: “Näme gürrüň berdi?” diýdi, men: “Bureýde Ibn El-Husoýbdan bize Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny aýdanyny gürrüň berdi: "Gözdegmeden we zäher-awudan başga zada rukýe okalmaz".

Ol: “(Pygamberden) Eşiden zadyna eýermek nähili gözel zat! Ýöne Ibn Abbas bize Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny aýdanyny gürrüň berdi: "Maňa (kyýamatda boljak) ymmatlar görkezildi (olaryň içinde) diňe öz kowmy bilen pygamberi, ýanynda diňe bir ýa iki adam bolan pygamberi, ýeke özi bolan pygamberi gördüm, (soňra) köpsanly adamlary görüp, öz ymmatymdyr öýtdüm, (ýöne) ol Musa öz kowmy bilen ekeni, (soňra) ýene-de uly köplügi gördüm, (ynha) bu ymmatym ekeni, olaryň içinde ýetmiş müň sanysy Jennete hasapsyz we azapsyz girjekleri bar ekeni." Soňra, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) öýüne tarap gitdi. Soňra adamlar ýañky (hasapsyz girjekler) barada gürrüňe girdiler, käbirleri: “Jennete hasapsyz girjekler Pygambere egindeş bolanlar bolaýmasa” diýdiler, käbirleri: “Olar Yslamda doglup, Allaha hiç-hili şärik goşmadyklar bolaýmasa” diýdiler, soňra Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) çykyp olara habar berdi: "Olar (Jennete hasapsyz girjekler) "rukýe" talap etmeýänler, "keýý" etmeýänler, yrym etmeýänler we ýeke öz Perwerdigärlerine bil baglaýanlar (töwegellik edýänler).”

(1) Kurandan we dogry hadyslardan ýarawsyzlyga garşy okalýan dogma.

Ukaşa Ibn Mihson atly sahaba ýerinden turup: “Eý Allahyň Resuly! Allahyň meni olardan etmegini Ondan diläp ber!” diýdi. Ol : "Sen olardansyň" diýdi. Soňra başga biri turup: “Eý Allahyň Resuly! Allahdan meni olardan etmegini diläp ber!” diýdi. Ol: “Seni Ukaşa öňürtiledi” diýdi.

(Buhary we Muslim).

كنت عند سعيد بن جبیر فقال: أيكم رأى الكوكب الذي انقض البارحة؟ فقلت: أنا، ثم قلت: أما إنني لم أكن في صلاة، ولكني لدغت. قال: فما صنعت؟ قلت: ارتقيت. قال: فما حملك على ذلك؟ قلت: حديث حدثناه الشعبي. قال: وما حدثكم؟ قلت حدثنا عن بريدة بن الخصيب أنه قال: "لا رقية إلا من عين أو حمة". قال: قد أحسن من انتهى إلى سمع ولكن حدثنا ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: **عُرِضت عليّ الأمم، فرأيت النبي ومعه الرهط والنبي ومعه الرجل والرجلان، والنبي وليس معه أحد. إذ رفع لي سواد عظيم فظننت أنهم أمتي، فقيل لي: هذا موسى وقومه، فنظرت فإذا سواد عظيم، فقيل لي: هذه أمتك، ومعهم سبعون ألفا يدخلون الجنة بغير حساب ولا عذاب.**

ثم نهض فدخل منزله، فخاض الناس في أولئك؛ فقال بعضهم: فلعلهم الذين صحبوا رسول الله صلى الله عليه وسلم. وقال بعضهم: فلعلهم الذين ولدوا في الإسلام فلم يشركوا بالله شيئاً. وذكروا أشياء. فخرج عليهم رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخبروه، فقال: **هم الذين لا يَسْتَرْقُونَ، ولا يكتونون، ولا يتطيرون، وعلى ربهم يتوكلون.** فقام عكاشة بن محصن فقال: ادع الله أن يجعلني منهم. قال: **أنت منهم.** ثم قام جل آخر فقال: ادع الله أن يجعلني منهم. فقال: **سبقك بها عكاشة**

Bu hadysda örän peýdaly ybratlar bardyr:

(Husoýn Ibn Abdirrahman şeýle diýdi: Said Ibn Jubeyriň ýanyndadym)

Said Ibn Jubeyr tabygynlaryň içinde, sahabalary görüp, olardan ylym alanlaryň içinde iň ylymlaryň birisidir. Husoýn hem onuň egindeşi.

(Said Ibn Jubeyriň ýanyndadym, ol: Düyňki süýnen ýyldyzy haýsyňyz gördüňiz?” diýdi) ýagny, gije süýnen ýyldyzy haýsyňyz gördüňiz diýmek bilen başga zat bilmek isledi, haýsysynyň gije namazyna turanyny. Muny aňan Husoýn, şeýle jogap beren:

(“Men” diýdim, soňra: Ýöne welin, men namazda däldim, çakylypdym” diýdim) ýagny, süýnen ýyldyzy görsem namaza turandyryn öýdäýmäh! Ýagny, seleflerimiz özlerinde bolmadyk zady öwmeklerini islänok ekenler. “Çakylypdym” diýdi, ýagny, zäherli mör-möjekleriň biri

çakypdyr.

(“Soňra näme etdiň” diýdi, “Rukýe okatdyrdym” diýdim) ýagny, başgalara çüfletdirdim, doga okatdyrdym, rukýe barada aýratyn bap geler inşä Allah.

(“Buňa seni näme iterdi?” diýip sorady) ýagny, Said Ibn Jubeyr nähili ylymly bolsa-da, ulumsylyk etmän, ondan delil sorady, belkem, meniň bilmeýänimi ol bilýändir pikir bilen.

(“Şagbiniň gürrüň beren hadysy” diýdim. Ol: “Näme gürrüň berdi?” diýdi, men: Bureýde Ibn El-Husoýbdan bize Pygamberimiziň (Sallallahu aleýhi we sellem) şuny aýdanyny gürrüň berdi:

"Gözdegmeden we zäher-awudan başga zada rukýe okalmaz") Husoýn, görşümüz ýaly, eden amalyňy, ýagny, rukýe okatdyranyny, Pygamberimiziň sözi bilen berkitdi, başga kişileriň sözi bilen däl, plan mollanyň, plan ahunyň sözini getirmedi, megerem hadys getirdi, munda biz üçin uly ybrat bardyr: “Delil” diýilse - Kuranyň aýatlary we pygamberimiziň hadyslarydyr.

(Ol: “Eşiden zadyna eýermek nähili gözel zat! Ýöne Ibn Abbas bize Pygamberimiziň (Sallallahu aleýhi we sellem) şuny aýdanyny gürrüň berdi) ýagny, saňa ýeten delile eýerip, amal etmek nähili gowy zat.

(Maňa (kyýamatda boljak) ymmatlar görkezildi) ýagny, Pygamberimiz kyýamatdaky adamlar hakynda gürrüň beren.

((Olaryň içinde) diňe öz kowmy bilen pygamberi, ýanynda diňe bir ýa iki adam bolan pygamberi, ýeke özi bolan pygamberi gördüm)

pygamberler belli kowuma, ile, halka iberilýän ekeni, olar öz ilatyny tewhyda çagyryan ekeni, käbirleri pygamberlere boýun bolýan ekenler, käbirleri bolanok ekenler, şonuň üçin käbir pygamberler bir iki adam bilen geler, käbirleri ýeke özleri geler, çünki, olara tabyn bolan tapylmaz. Bärden çykýan netije - köpsanlylyk hakyň alamaty däldir, eger köpçülik dogry zady kabul etmeseler, olar hakda diýildigi däldir.

((soňra) ýene-de uly köplügi gördüm, (ynha) bu ymmatym ekeni, olaryň içinde ýetmiş müň sanysy Jennete hasapsyz we azapsyz girjekleri bar ekeni.) başga bir Ahmediniň rowaýat eden hadysynda Pygamberimize ol 70

müň adamyň sanyny artdyrmagyny Allah wada edýär, her müňe ýene 70 müň sany adam artdyrýar.

(Soňra, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) öýüne tarap gitdi. Soňra adamlar ýaňky (hasapsyz girjekler) barada gürrüňe girdiler, käbirleri: “Jennete hasapsyz girjekler Pygambere egindeş bolanlar bolaýmasa” diýdiler, käbirleri: “Olar Yslamda doglup, Allaha hiç-hili şärik goşmadyklar bolaýmasa” diýdiler) bärde sahabalaryň tewhyda näderejede düşündiklerini duýýarys, Jennete hasapsyz girizýän (salýan) zadyň tewhyd bolup, şirki taşlamakdygyna aňrybaş derejede göz ýetirendiklerini görýäris.

(soňra Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) çykyp olara habar berdi: "Olar (Jennete hasapsyz girjekler) "rukýe" talap etmeýänler) rukýe okatmak, çüfletmek diýmek, ýagny, Jennete kim hasapsyz we azapsyz girmek islese, başga kişilerden özüni okamaklygyny talap etmesin, özüni özi okasyn. Hadysymyzyň başyna gaýdyp gelsek, Said Ibn Jubeyr Husoýna bu hadysy şonuň üçin gürrüň berdi, ýagny, eý Husoýn men saňa haýyr isleýän, hasapsyz we azapsyz Jennete girmegiňi isleýän, şonuň üçin, rukýäni başgalardan talap etme, özüň oka.

("keýý" etmeýänler) ýagny, ot basyp bejergi almaýanlar.

(yrym etmeýänler) ýagny, her tüýsli delilsiz ynançlara, meselem, çile yrymy, gara pişik geçip gitmesi, ýyldyza seretmek yrymy, bu barada aýratyn bap geler inşä Allah.

(Ukaşa Ibn Mihson atly sahaba ýerinden turup: “Eý Allahyň Resuly! Allahyň meni olardan etmegini Ondan diläp ber!” diýdi. Ol : "Sen olardansyň" diýdi) hakykatdanam, Ukaşa atly sahaba, söweşleriň birisinde şehit bolýar, bu pygamberligiň alamatlaryndan bir alamatdyr.

(Soňra başga biri turup: “Eý Allahyň Resuly! Allahdan meni olardan etmegini diläp ber!” diýdi. Ol: “Seni Ukaşa öňürtiledi” diýdi.) bärde, Pygamberimiziň ahlakynyň gözelligi mälum bolýar, oňa gaty görmejek şekilde sypaýy jogap berýär.

Şeýlelik bilen, musulman adam tewhydy berjaý etmäge, şirkden daşda

bolmaga hyrs etmelidir, elinden gelenini etmelidir, goý Allah Tagala bizi
Jennete hasapsyz-azapsyz girjekleriň hataryndan etsin!

3-nji bap: Şirkden gorkmaklyk.

Tewhydyň ähmiýedine düşünen, onuň näderejede zerurdygynyň anygyna ýeten ynsan, onuň dürsligini, dogrylygyny, kämiligini saklamak üçin jan eder we ony puja çykarýan zatdan (şirkden) gorkar. Hakykatdanam, şirkden gorkmaklyk käbir miweleri berer:

1 - Şirkden gorkýan adam oňa düşmejek bolup, şirki hemme taraplaýyn, ähli görnüşleri bilen öwrenjek bolar.

2 - Şirkden gorkýan adam tewhydy hem ähli görnüşleri bilen, jikme-jik meseleleri bilen giňişleýin öwrenjek bolar, çünki, tersini öwrenmeklik bilen zatlar has düşnükli bolar".

3 - Şirkden gorkýan adam elmydama Allaha şirkden sygynyp, dogry ýoly diläp, tewhydda durnukly etmegini ýalbarmalydyr.

Meselem şular ýaly dogalary okamalydyr.

"Eý Allah! Saňa bilip şärik goşmakdan saňa sygynýaryn, eger bilmän eden bolsam Senden bagyşlanma dileýärim."

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ

Beýik Allah "Nisa" süresiniň 48-nji aýatynda şeýle diýýär:

"Takyk, Allah özüne şärik goşulmagyny bagyşlamaz. Emma ondan (şärik goşmakdan) başga islän kişisiniň günälerini bagyşlap biler."

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا

Ýagny, ynsan egerde Allaha şärik goşup toba etmän ölse, Allah ony kyýamat gününde bagyşlajak däldir, şirkden galan günäleri islänine bagyşlasa-da. Bu

hem mömin adamyň kalbyna gorky "ekip", ony howsala salýan zatdyr. Hatda pygamberleriň özleri hakynda we nesilleri hakynda iň uly alada eden zatlary şirk ekeni. Ynha, Ybraýym (Aleýhisseläm), pygamberleriň atasy bolsa-da, "Halilullah" bolsa-da, şirkden arkaýyn bolman şeýle diýen:

"Bir wagt Ybraýym: «Eý, Perwerdigärim! Bu şäheri (Mekgäni) asuda (şäher) eýle! Meni we ogullarymy butlara uýmakdan daş edeweri!"

(Ibrohim 35).

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾

Egerde öz zamanynda tewhydy berjaý edýänleriň (muwahhydalaryň) ymamy, egerde butlary öz elleri bilen döwen hanyflaryň seýýidi şirkden arkaýyn bolmadyk bolsa, kim özüne arkaýyn bolup kepil geçip bilsin?! Kim özüne göwni ýetip öz kalbynyň üýtgemejegine güwä geçip bilsin?! Bu ýagdaý pygamberleriň şirke gowy düşünendiklerini aňladýar we onuň howp-hatarynyň näderejededigini görkezýär.

Hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Siz üçin iň gorkýan zadym kiçi şirkdir." - haçanda onuň nämedigini soranlarynda şeýle diýdi: " Riýa" (göz üçin amal etmek).

(Ahmed, Beýhaky, Sahyh El-Jamig, Sahyh Et-Tergyb).

"أخوف ما أخاف عليكم: الشرك الأصغر، فسئل عنه، فقال: الرياء"

Şul hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) iň gorkýan zadynyň şirkdigini aýtdy, näme üçin uly şirk diýmedi? Eýsem, uly şirk kiçi şirkden has beter ýowuz dälmi?

Jogaby: hawa, uly şirk has beter ýowuzdyr. Emma bu hadysdaky maksat şirkiň has beterini beýan etmek bolman, megerem, has gorkulysyny beýan etmekdir, sebäbi Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ýüzlenýänleri sahabalarydy, olar hem uly şirkden daşdadylar. Onsoňam,

Şeytan haçanda adamy azdyrjak bolanda göni uly şirki etmekligi waswasa bermän, ilki bilen oňa kiçi şirki etdirjek bolup dyrjaşýar. Egerde oňa kiçisini etdirip bilmeşe şeytan oňa ulusyny asla-da etdirip bilmez. Ynha şul nukdaýnazardan, ýagny, kiçi şirk uly şirke girelge bolýanlygy üçin kiçi şirk has gorkulydyr.

"Riýa" diýmek - islendik bir ybadaty göz üçin etmek.

Meselem:

“Adamlar öwsün” diýip namazy uzyn okamak, ýa seždäni, rukugy uzaltmak, ýa Kurany owadan owaz bilen okamak.

Abdullah ibn Mesud atly sahabanyň (Allah ondan razy bolsun) habar beren hadysynda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim Allahdan gaýradan (başgadan, özgeden) dileg edip, soňra toba etmän ölse, ol oda girer"

(Buhary).

من مات وهو يدعو من دون الله ندا دخل النار

Ýagny, Allahdan gaýradan dileg-doga etmek uly şirkdir. Çünki, doga-dileg ybadatyň bir görnüşidir, hatda ybadatyň hut özüdür, şu hadysda agzalşy ýaly:

"Doga-dileg ybadatyň hut özüdür".

(Ebu Dawud 1479)

الدعاء هو العبادة

Şirk hem ybadatyň haýsy hem bolsa bir görnüşini Allahdan gaýra sarp etmekdir.

Hadysdaky **"Kim"** sözi umumylygy aňladýandyr, ýagny, hemme kişini öz içine alýandyr. Hatda dag ýaly uly-uly, köp amallar edýän, daşyndan salyh-

takwa bolup görünyän kişiler hem şirk etseler olara ol amallaryň zerreçe peýdasy degmez, sebäbi uly şirk ynsanyň hemme amallaryny puja çykarýandyr.

"(Eý, Muhammet!) Takyk, saňa we senden öňki ötenlere: «Kasam bolsun! Allaha şärik goşsaň, eden amalyň biderek bolar we zyýan çekenlerden bolarsyň» diýip wahyý edilipdi."

(Zumer 65).

وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾

Eger Allah Öz Pygamberi hakynda şeýle diýýän bolsa, onda biz ýalylaryň haly juda gorkulydyr.

Şirk şeýlelik bilen örän hatarly günä bolup, ondan häzir bolmak gaty möhümdir. Ýagdaý şeýledigine garamazdan, özlerini salyh we ylymly saýýanlar adamlary şirke çagyrmakdan çekinmeýärler we tewhydy adamlara ýigrendirmekden, ondan adamlary daşlaşdyrmakdan hem gaýtmaýarlar. Olaryň hallary şu áyatdakylaryňky ýalydyr:

"Allahyň birligi (ýeke-täkligi, ýagny, tewhyd) dile getirilen wagty ahyrete iman getirmeýänleriň gursaklarynda (ýüreklerinde) ýigrenç (gahar) dörär. Emma Allahdan özgeleriň (atlary, ýagny, şirk) dile getirilen wagty (ýüzlerinde) şatlyk-gülki peýda bolar."

(Zumer 45).

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ

يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

Jabir atly sahabadan (Allah ondan razy bolsun) habar berilýän hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim Allaha hiç hili şärik goşmaýan halynda duşsa Jennete girer. Kim Allaha şärik goşýan halynda duşsa oda girer"

(Muslim).

من لقي الله لا يشرك به شيئا دخل الجنة، ومن لقيه يشرك به شيئا دخل النار

Bu hadys hem şirkden gorkmaklygyň wäjpligine delildir.

Şeýlelik bilen, şirke sowuksala garamaklyk bolýan däldir, oňa ýeňil-ýelpaý seretmeklik örän uly hatadyr.

4-nji bap: "Lä ilähe illallah" şaýatlygyna dagwat etmek, çagyrmak.

Haçanda musulman adam tewhydy tanansoň, onuň gadyr-gymmadyny bilensoň, onuň (tewhydyň) ynsanyň ömründe iň uly wezipesi bolup durýandygyna akyl ýetirensöň, bu zatlary özünde saklaman, töweregindäkilere hem bu hakykaty ýetirip, olary hem bu gutulşa çagyrmalydyr. Has dograsy: ynsanyň tewhydy kämil we dürs bolmagy üçin, ol şol tewhyda beýlekileri hem çagyrmalydyr, çünki, Allah Kuranda şeýle diýýär:

"Asra (wagta) kasam bolsun! Takyk, ynsan zyýanyň içindedir. Meger iman getirip, ýagşy işleri edýänler, biri-birlerine hakykaty we sabyrly bolmagy ündeýänler (zyýanyň içinde dälidirler). "

(Asr süresi).

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

"biri-birlerine hakykaty we sabyrly bolmagy ündeýänler" bärde hakykat sözi köp zady öz içine alýar: Kurany, Sünneti, Yslamy, dogry ýoly. Hatda Ibn Abbasdan (Allah ondan razy bolsun) **"biri-birlerine tewhydy ündeýänler"**⁽¹⁾ diýen habar hem bardyr. Mundan çykýan netije - sahabalar dogry ýoluň, Kuranyň, Sünnetiň aslynyň tewhyddygyna gaty gowy düşünişdirler.

Bu aýatda Allah dört waspa eýe bolanlardan galan ynsanlaryň hemmesiniň zyýandadygyny kasam bilen täkitläp höküm edýär.

(1) Tefsir Kurtubi

Ol wasplar:

1- Ylym, çünki, imanyň nämedigini öwrenmezden öň, iman getirmek mümkin we makul däldir. Imanyň hakykadyny, rükünlerini, derejelerini öwrenmek iman getirmeklige degişlidir.

2 - Amal, ýagny, bu öwrenen ylmyň miwesidir, netijesidir, ylymdan maksatdyr.

3 - Dagwat etmek, bu hem mowzugymyza şaýat bolup duran delildir.

4 - Sabyr etmek, ýagny, ylym alaňda, ony amal edeňde, ol ylma dagwat edeňde gabat gelen kynçylyklara we böwetlere garamazdan öz ýoluňy dowam etmek.

Onsoňam bu mübäreke ylmy öwrenen, onuň näderejede zerurdygyna göz ýetiren, onuň tersi bolan şirkin adamyny iki dünýäde-de heläkçilige eltýänini kesgitli deliller esasynda bilen adam, nädip bu amanady beýlekiler bilen paýlaşmasyn?! Nädip olaryň hem bagta ýetmeklerini islemesin?! Eýsem onuň özi hut şol çagyryňlar sebäpli öwrenmedimi?! Munuň mysaly edil çukura tarap ýöräp barýan kör adamyň mysaly ýalydyr. Akly-huşy ýerinde bolan şol kör kişini çukurdan alyp galyp, ony salamat bolan ýola ugrukdyrar. Edil şolar ýaly tewhydy tanan ynsan beýlekileri hem iki dünýäde-de bagtly etjek salamat ýoluna ugrukdyrmalydyr. Ýöne möhüm belläp geçmeli zat: Dagwat etjek kişi hökman käbir wasplara eýe bolmalydyr, ýagny bizde "Her ýeten edip bilmez" diýilşi ýaly, ylmy bolmadyk, ýa ylmy dürs şekilinde ýetirip başarmajaklar bu wezipä baş urmaly däldirler. Beýik Allah "Ýusuf" süresiniň 108-nji aýatynda şeýle diýýär:

"(Eý, Muhammet!) Aýt: «Ine, meniň ýolum budur. Men we maňa eýerýänler, biz aýdyň (kesgitli deliller, Allahyň inderen ylmy) bilen Allaha çagyryrys. Allah ähli kemçiliklerden päkdir. Men Allaha şarik goşanlardan däldirin»."

قُلْ هٰذِهِ سَبِيْلِيْ اَدْعُوْا اِلَى اللّٰهِ عَلَىٰ بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنْ اَتَّبَعَنِ ۗ وَسُبْحٰنَ اللّٰهِ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۰۸﴾

(Ine, meniň ýolum budur) ýagny, dagwat etmek, haka çagyrmak.

(Men we maňa eýerýänler) dagwat etmek diňe pygamberleriň wezipesi bolman, eýsem, olara eýerýänleriň, musulmanlaryň hem borjudyr.

(biz aýdyň (kesgitli deliller, Allahyň inderen ylmy) bilen Allaha çagyryrys) ýagny, Allahyň bize bildiren ylmy esasynda çagyryrys.

Ýagny, edil görmeklik üçin gözüň gerek bolşy ýaly, kalbyň haky batyldan saýgaryp bilmegi üçin ylym gerekdir. Ylmyň içine şular girýändir:

1. Şerigat ylmy: Akyda⁽¹⁾, fykh⁽²⁾ we beýleki bu iki ylma düşünmek üçin kömekçi bolýan ylmlardan belli bir derejede paýy bolmalydyr.
2. Dagwatçy dagwat ediljek adamyň, halkyň, ýeriň halyndan habarly bolmalydyr.
3. Dagwatçy maksada eltjek laýyk, mynasyp ugurlary, ýollary saýlap, hikmet bilen Yslamy ýetirip başarmalydyr.

Buhary we Muslimyň Ibn Abbasdan habar beren hadysynda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Muaz ibn Jebel atly sahabany (Allah ondan razy bolsun) Ýemen ilatyna ugradyp şeýle diýýär:

“Sen kitap eýeleri bolan (Ýahudy we hristian) kowma barýansyň, olary ilkinji çagyryjak zadyň tewhyd bolsun (Allahy birlemekleri bolsun)⁽³⁾, eger muňa boýun bolsalar, Allahyň olara baş wagt namazy parz edenini bildir, eger muňa-da boýun bolsalar, Allahyň olara zekaty parz edenini bildir, ol zekat olaryň baýlaryndan alnyp, garyplaryna gaýtarylýandyr, eger muňa-da boýun bolsalar, zekat alaňda olaryň nepis mülklerinden almagyn we mazlумыň bet dogasyndan häzir bolgyn, çünki, ol doga bilen Allahyň arasynda perde ýokdur (Ýagny, kabul boljakdyr).”

(1) Ynanç.

(2) Giňişleýin deliller esasynda amallaryň şerigat taýdan hökümlerni öwredýän ylym.

(3) Başga hadysda: “Allahdan başga ybadata hakly ilähiň ýoklugyna şaýatlyk bolsun”

"إنك تأتي قوما من أهل الكتاب، فليكن أول ما تدعوهم (إليه شهادة أن لا إله إلا الله) إلى أن يوحدوا الله. فإن هم أطاعوك لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة. فإن هم أطاعوك لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة تؤخذ من أغنيائهم فترد على فقرائهم. فإن هم أطاعوك لذلك فإياك وكرائم أموالهم. واتق دعوة المظلوم فإنه ليس بينها وبين الله حجاب"

(Sen kitap eýeleri bolan (Ýahudy we hristian) kowma barýansyň) ýagny, barýan ýerine taýynlyk görmegi üçin duýdurýar, sebäbi kitap eýelerini Yslama çagyrmak bilen okuw-ýazuwy bilmeýänleri çagyrmagyň arasynda tapawut bardyr. Bu dagwatçynyň dagwat etjek kowmundan habarly bolmagyny aňladýandyr.

(olary ilkinji çagyryjak zadyň) ýagny, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Muaza olary Yslama çagyrmaklygy tabşyryk berýär. Bu hem ýetik derejede ylym bolman mümkin däldir. Ýetirjek meseleleriniň hökümelerini we delillerini kanagatly şekilde bilmek zerurdyr.

(olary ilkinji çagyryjak zadyň tewhyd bolsun (Allahy birlemekleri bolsun) ýagny, ilkinji çagyrmaly mesele, ylym - tewhyddyr. Çünki, ol Yslamyň aslydyr, tewhydsyz hiç bir ybadatyň peýdasy ýokdur.

(eger muña boýun bolsalar, Allaha olara baş wagt namazy parz edenini bildir) bu açyk-aýdyň, äşgär şekilde ýokarky aýdanlarmyzy tassyk edýändir, sebäbi, namaz-zekat buýrugy tewhydy kabul edensoňlar gelýändir. Ýagny, tewhydy kabul edensoňlar, olara namazyň we zekatyň peýdasy degjek ekeni.

Yslama, tewhyda çagyrmaklygyň parzdygyny aňladýan Sehl ibn Saad atly sahabadan (Allah ondan razy bolsun) Buharynyň we Muslimyň habar beren uzyn hadysynyň bir parçasynda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Ali ibn Ebu Talyba (Allah ondan razy bolsun) ýüzlenip, şeýle diýýär:

"soňra olary Yslama çagyry we olaryň, Allahyň öňündäki borçlaryny olara beýan et. Allaha kasam bolsun, Allah sen sebäpli bir kişini dogry

ýola gönükdirmesi, saňa "Humr Nagam"dan (düýäniň iň ajaýyp görnüşinden)⁽¹⁾ hem haýyrlydyr."

فوالله لأن يهدي الله بك رجلا واحدا خير لك من حمر النعم

Hakykatdanam, nähili sebäplere görä bolsa bolsun, nadanlyk garaňkylygynda gezip ýörenleri, tapawudy ýok, asla Allaha ynanmaýan bolsun, ýa günä işleri edip ýören musulman bolsun, ýa bidgat ýolundan barýan musulman bolsun bularyň hemmesini Yslamyň nuryna, tewhydyň yşgyna çagyrmaklyk uly borçdyr we örän sogaply amaldyr.

(1) Araplar beýle sözi dünýä malyna denäp ulanarlar ekeni.

5-nji bap: Keleme-şahadanyň tefsiri (düşündirilşi).

"**Lä ilähe illallah**" bu söz kelemeýi şahadat dinimiziň aslydyr. Sözleriň iň haýyrlsý, iň peýdalysy, iň sogaplysydyr.

"**La ilaha illallah**" Yslam dininiň iň esasy rüknidir (diregidir), imanyň iň möhüm bölegidir.

"**La ilaha illallah**" Jenneti gazanmagyň ýoludur, Dowzahdan halas edýän sözdür. Beýik Allah "**La ilaha illallah**" üçin ähli barlyklary ýaratdy, kitaplary inderdi we pygamberleri iberdi. Şonuň üçin dilde aýdylyp, manysyna düşünmezlik ýalňyşlykdyr. Sebäbi Allah Kurany-Kerimde şeýle diýýär:

"Bilgin (ýagny, öwren) Allahdan başga ybadata hakly hiç bir zat ýokdyr"

(Muhammet 19)

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Başga-da Allahyň Resuly (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim-de kim Allahdan başga ybadata hakly hiç zat ýokdygyny bilip (ýagny, ylymy bar bolup) dünýeden ötse, ol Jennete girer"

(Muslim)

مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ

Ýagny, bu şaýatlygyň peýdasy onuň manysyny bilýäne degjekdir.

Dogry şaýatlyk etmek üç zady öz içine alýar:

1) Gürleyän zadynyň manysyna düşünişip, berk ynanmaklyk.

2) Şahadany diliňde aýtmaklyk.

3) Beýlekilere habar berip yglan etmeklik, ýagny, şaýatlyk edýänçi öz şaýatlygyny başgalara bildirmelidir. Ýagny: “Allahdan başga ybadata hakly hiç bir zadyň yokdugyna berk ynanýaryn, dilimde aýdýaryn we beýlekilere habar berýärim” ynha şuňa şaýatlyk diýmek.

Öň hem belläp geçişimiz ýaly "**Lä ilähe illallah**" kelimäniň manysy Allahdan başga (ybadata hakly) iläh ýok. Şu aýatlarda nygtalyp geçişi ýaly:

"Bu Allahyň hut özi Hak bolanlygy we olaryň Ondan özge ybadat edýänleriniň batyl bolanlygy, şeýle hem iň beýigiň we iň belendiň, hut Allahyň Özi bolanlygy sebäplidir."

(Haj 62)

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

Beýik tefsir alymy Ibn Kesir şeýle diýýär:

"Ýagny, Allahyň hut özi Hak ilähdür we ybadat hem Ondan başgasyna edilmeli däldir we Allahdan gaýry ähli iläher batyldyr."

Lukman süresiniň 30-njy aýatynda şeýle diýilýär:

"Bu bolsa Allahyň hak (ilähdigi) we olaryň Allahdan başga dileg edýän (çagyryan) zatlarynyň bolsa batyldygy sebäplidir. Elbetde, Allah örän Beýikdir, Belentdir."

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

Käbirleri kelemeýi şahadatyň manysy: "Allahdan başga Ýaradyjy, rysgal beriji ýok" diýýärler. Hakykatdanam, Allahdan başga Ýaradyjy, rysgal beriji ýok, ýöne "**Lä ilähe illallah**"-yň manysy bu däldir. Sebäbi araplar Allahdan

başga ýaradyjy, rysgal beriji bar diýenokdylar, ýöne şonda-da olar musulman bolmadylar, şu aýatdaky ýaly:

"«Size asmandan we ýerden rysgal berýän kim ýa-da gulaklara we gözlere eýelik edýän kim?! Kim ölüden dirini çykarýar we diriden ölüni çykarýar hem-de kim (ähli) işleri dolandyrýar?» (diýeniňde), olar solbada: «Allah» diýerler. (Eý, Muhammet! Sen olara) aýt: «Eýsem, (siz Allaha boýun bolmazlykdan) gorkmaýarsyňyzmy?»».

(Ýunus 31)

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾

Olar şonça zatlary ykrar etseler hem Yslama girmediler. Ýogsa, olar Allaha hem ybadat ederdiler, şu aýatda agzalşy ýaly:

"Allah bilen bilelikde hiç zyýan ýa peýda berip bilmejek zatlara ybadat edip, "olar Allahyň önünde biziň şepagatçylarymyzdyr" diýerler"

(Ýunus 18)

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعُونَا عِنْدَ اللَّهِ

Allahdan başga birinden dileg-doga ederdiler, Ondan başgasynyň adyna damak çalardylar, Ondan başgasynyň adyna kasam içerdiler, Ondan başga biri haýyr berip, şeri dep edýär diýip, ygtykad (ynam) ederdiler. “Ata-babalarymyzyň dininden aýrylmarys” diýerdiler şu aýatdaky ýaly:

"Haçanda olara: “Allahyň inderenine eýeriň” diýilse, ýok, ata-babalarymyza eýereriş diýdiler, näme eger şeýtan olaryň ata-babalaryny Jähennemiň azabyna çagyrsadamy!?”

(Lukman 21)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَّلًا كَانِ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابٍ
السَّعِيرِ ﴿٥١﴾

Ynha şu agzalan zatlar üçin olar musulman bolmadylar.

Arap müşrikleri kelemeyi şahadatyň hakyky manysyna amal etmeseler-de, dogry we dürs şekilde düşünipdirler, sebäbi Resulallah (Sallallahu aleyhi we sellem) olary 13 ýyllap diňe şol söze çagyrypdyr:

"Lä ilähe illallah" diýiň (diýip şaýatlyk ediň) gutularsyňyz" diýip. Ýöne olar diýmekden ýüz öwürdiler. Eger diýäyseler, Allahdan başga ybadat edýän zatlaryny taşlamaly bolardylar, şonuň üçin şeýle diýdiler:

"Näme, hemme ilähleri bir iläh etdimi bu!?"

(Sad 5)

أَجْعَلُ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا

Diýmek, **"Lä ilähe illallah"** sözünüň manysy: "Allahdan başga ybadata hakly hiç bir zat ýok" diýmekdir. Buny Kurany-Kerimde ençeme aýatlar tassyklaýar, olardan käbirlerini agzapdyk, olardan başga-da ýene aýatlar bardyr:

1) "Olaryň ýalbarýan (we kömege çagyryýan perişde, jyn, Uzeýr, Merýem we Isa pygamber ýaly) kişileriniň özleriniň Perwerdigärine has golaý bolmak üçin ýol gözlärler. Onuň rahmetini umyt ederler we Onuň azabyndan gorkarlar. Takyk, seniň Perwerdigäriň azaby gorkunçdyr."

(Isra 57)

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

Käbirleri jyna, perişdä ybadat edýän ekenler, käbirleri bolsa Isa, onuň ejesi bolan Merýeme, käbirleri bolsa Uzeyr atly salyh birine ybadat edýän ekenler. Allah hem olara akyllaryny işletmekleri üçin şeýle diýýär: Olaryň özleri Allaha mätäç ahyryn, olar özlerine haýyr getirip, özlerinden şeri dep etmäge kadyr däldirler, nädip ýagdaýy şeýle bolanlara ybadat bilen ýüzlenýärsiňiz?

Bu aýatdan kelemeýi-şahadatýň manysyny nädip çykarmaly?

Tewhyd şirkden päklenmegi öz içine alýandyr, ýagny, şirkden doly saplanmak tewhydyň şertidir. Emma bu aýatdakylar, ýagny, Allahdan gaýra ybadat edenler, şirkden päklenmediler, şol sebäpli hem olaryň tewhydy dürs bolmady. Emma ybadat edilen kişiler (Isa, Merýem, Uzeýr) tewhydy dürs-dogry şekilde berjaý etdiler, çünki, olar ýeke Allaha golaý bolmak üçin ýol gözlediler, ýagny, amal etdiler, ýeke Ondan gorkup, ýeke Oňa umyt bagladylar.

2) "Ybraýym atasyna we kowumyna ýüzlenip: «Men siziň ybadat edýän zatlaryňyzdan juda daşdadyryn! Men diňe meni ýaradana iman getirýärim. Takyk, Ol meni dogry ýola salýar» diýipdi. "

(Zuhruf 26-27)

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٦٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٦٧﴾

(Men siziň ybadat edýän zatlaryňyzdan juda daşdadyryn!) "Lä ilähe" sözüniň manysyny berýär, ýagny, inkär etmekligi aňladýar.

(Men diňe meni ýaradana iman getirýärim.) "illallah" sözüniň manysyny berýär, ýagny, tassyklamagy aňladýar.

Goşmaça aýtsak, Ybraýym (Aleýhisseläm), bu ýerde **"meni ýaradana"** diýýär. Ýagny, Perwerdigärimе ýa Allaha diýmän, ýaradan sözüne dykkat etdi. Munuň inçe bir sebäbi bardyr, çünki, Kuranyň makamlara, ýagdaýlara görä in laýyk, in mynasyp sözleri saýlap alýan aýratynlygy bardyr. Bärde Ybraýym (Aleýhisseläm) ybadata diňe Ýaradyjy, ýaratmaga kadyr bolanyň haklydygyny aňlatjak boldy. Ýaratmaga beýlede dursun, özlerini şerden

gorap bilmeýän närselere ybadat etmekligiň nähili batyl, galp pygyldygyny aýdyp, olaryň ünsüni çekjek boldy.

3) "(Ýahudylar) ahbarlaryny (ruhanlaryny), nasranlyklar hem ruhbanlaryny (monahlaryny) we Merýem ogly (Isa) Mesihi Allahdan başga (her dürli meselede ygtyýarly) perwerdigär edindiler. Ýogsa olara ýeke-täk Ilähe (Allaha) ybadat etmekleri emir edilipdi. Ondan başga (ybadata laýyk) Iläh ýokdur. Ol (Allah) olaryň şärik goşýan zadýndan päkdir."

(Toba 31)

أَتَّخِذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

Bu aýatda kelemeýi-şahadatyň örän möhüm düşündirişi bardyr, köp adamlar ondan gapyl bolýar. Ol hem şirkiň köpdürliligi bilen baglydyr. Ýagny, kábirleri şirk diňe "Allahdan başga Hudaý bar" hasaplamaklyk öýdýärler. Dogry, beýle hasaplamaklyk şirkdir, emma şirkiň ondan başga hem görnüşleri bardyr. Has düşnükli bolar ýaly, Şirki diňe şul sözde çäklemeklik uly ýalňyşlykdyr. Meselem, Allah bir diýip, ahun-pirleriň sözlerini Allahyňkydan öňe geçirseň, Allah bir diýeniň peýdasy näme?! Ýa Allahyň haram eden zadyny "weliniň" (has dogrusy galp weliniň) sözüne daýanyp, halala çykarsaň Allah bir diýeniň näme peýdasy bar?! Mysal üçin: (Ýasama) ahuna ýarawsyzlygyňy okatmana barýaň, ol hem saňa:"Ak Işanjanyň adyna ýa başga planjanyň adyna bir janly ber" - diýýär. Emma Allah näme diýýär:

"Aýt: «Takyk, meniň namazym, damagyny çalyp, gurban edýän mallarym, ýaşayşym, ölümim älemleriň Perwerdigäri bolan Allah üçindir."

(Engam 162)

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾

Ýagny, diňe damak çalmamyz däl, eýsem, bütin haýatymyz Allah üçin bolmaly ekeni. Şu halatda ynsan eger aýaty taşlap, ahunyň diýenini etse, ol ynsan ahunyň sözünü Allahyňkydan öňe geçirdigidir. "Ahun aga, näme, bilenokmy bu aýaty?!" diýip, taklid (kör bolup eýermek) etseň, bu ýagdaý aýatdaky göz önünde tutulýan şirkiň görnüşidir. Sebäbi bu aýatdaky ýahudylar we hristianlar öz ruhanalaryna "Hudaý" diýenokdylar. Ýöne şonda-da Allah aýatda **"olar öz ruhanalaryny perwerdigär tutundylar"** diýdi. Sebäbi olar öz ruhanalaryna hemme zatda boýun bolardylar, olaryň yzyna kör bolup düşerdiler. Hatda haramy halal etselerem, ýa halaly haram etselerem. Diýmek, birine kör bolup boýun egmek, hemme diýenlerini dine gabat gelmese-de, dogry hasaplamak ony "Hudaý" tutunmaklykdyr, şirkdir.

4) "Ynsanlardan käbiri Allahdan başgalaryny Oňa deňdeş tutup, olary, göýä, Allahy söýýän ýaly söýýärler"

(Bakara 165)

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ

Ýagny, olar Allahy söýüşleri ýaly, deň derejede, öz ilählerini hem söýerdiler, ýeke Allaha mahsus bolan söýgüni öz ilählerine hem bildirerdiler, şonuň üçin Allah : **"deňdeş tutup"** diýýär.

Söýgi üç görnüşdir:

1 - Allah üçin bir kişini ýa bir amaly söýmeklik. Bu söýgi tewhyda ters gelmän, gaýtym, ony kämillige eltýän söýgidir.

Allah üçin söýmek diýmeklik nämäni aňladýar?

Meselem, Allah takwa (Allahdan gorkýan) adamlary söýýär, tapawudy ýok garyp bolsun baý bolsun, owadan bolsun betnyşan bolsun, ak reňkli bolsun gara reňkli bolsun, sagdyn bolsun maýyp bolsun, başlyk bolsun garamaýak bolsun. Bize hem olary söýmekligi buýurýar, ýagny, egerde ynsan kalbynda söýginiň ölçegini takwalyk edip başarsa, ynha şul Allah üçin söýmekdir.

2 - Adamzadyň ýaradylýşynda adaty bolan söýgi. Meselem, adamyň öz aýalyna bolan söýgisi, ýa çagasyna, ýa ene-atasyna, bu söýgi hem tewhyda garşy gelýän däldir.

3 - Allah bilen bilelikde, deň derejede, ýa Allahdan-da has beter islendik bir kişini ýa bir zady söýmek. Ynha söýginiň bu görnüşi şirk bolup, Allaha deňdeş tutunmaklyk. Kyýamatda olaryň haly şu áyatda beýan edilendir:

"Olar dowzahyň içinde biri-biri bilen çekeleşip (jedelleşip): «Allaha kasam bolsun! Biz äşgär ýoldan çykan ekenik. Biz sizi älemleriň Perwerdigäri bilen deň tutýardyk.»

(Şuara 96-98)

قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَأْتِيهِمْ فِيهَا الْهَامَةُ ﴿٩٧﴾ إِذْ نَسُوا اللَّهَ الَّذِي كَفَرُوا بِهِمْ إِذْ ظَنَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صُلْحٍ مِمَّنْ بَيْنَ يَدَيْهِمْ ﴿٩٨﴾

Tewhyda garşy gelýän söýginiň ölçegi, çeni, çägi, kadasy: Allahyň buýruklaryny berjaý etmekde we gadaganlyklaryny taşlamakda ynsana hiç bir kişä bolan söýgisi päsgel bermeli däldir, hatda onuň iň söýýänleri hem böwet bolsalarda. Meselem, bir kişä ene-atasyny namazy gadagan etmesi. Ynsanyň ene-atasyna bolan söýgüsi uludyr, ýöne Allaha bolan söýgüsi has belent bolmalydyr we ene-ata bu meselede boýun bolmaly däldir, çünki, Allahyň buýrugyna garşy gelýän zatlarda hiç kime ytagat ýokdur.

6-njy bap: Halka, ýüp we ş.m. zatlary bela-betere garşy maksat bilen dakynmak şirkidir.

Halka - demirden (zynjyr), altyndan, kümüşden we şulara meňzeş zatlardan ýasalýan aýlaw görnüşli asynma.

Ýüp - köplenç biri-birine dürli reňkler bilen örülip ýasalýar, meselem: alajalar.

we ş.m. zatlar - Meselem: ýüzärlik, doga-tumarlar, gözmonjuklar, dagdan agajy, dürli haýwanlaryň süňkleri, mysal üçin: goçyň şahy, doňuzyň dişi, başga-da medalýon, talisman hökmünde dakylýan zatlar.

Öňki döwürdäki araplar bu asynmalary çagalaryna, ulaglaryna, öý-işiklerine dürli sebäpler üçin dakynýan ekenler:

- 1 - Bela-beterden goranmak üçin.
- 2 - Başa inen bela-beteri aýyrmak (dep etmek) üçin.
- 3 - Kesellerden, hassalykdan goranmak üçin.
- 4 - Şowlulyk, üstünlik getirmek üçin.

Haçanda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) olara iberilende bu ynançlaryň batyldygyny olara beýan edip, şirk bolýanlygyny duýdurýar. Şeýle hem, ähli haýyr ýeke Allahdandygyny we ähli şeri ýeke Allah dep edýändigini olara düşündirýär.

Ylmyň we alymlaryň azlygy sebäpli, ýa ýoklugy sebäpli, gynansak-da, ýokardaky agzalan asynmalar we ynançlar biziň halkymyzda hem giňden ýaýrandyr. Howlulardaky goçuň şahy, öýlerdäki ýüzärlikler, çagalaryň boýnundaky we elindäki gözmonjuklar, ulaglardan asylynýan dürli alajalar, söwda-satyk dükanlardaky doga-tumarlar we başga-da "sungat

döredijiliginiň eserleri" halkyň durmuşynyň aýrylmasyz bir bölegi bolup galdy. Emma bu ynançlar we asynmalar nadanlyk bolup, Ýslam dinine ters gelýän amallardyr. Ondan beter, bu amallar iň uly günä bolan şirkiň bir görnüşidir. Sebäbi bu zatlary dakynmaklyk ynsanyň kalbynyň Allahdan başgasy bilen baglanmagyny aňladýandyr, Allahdan gaýry bir zatdan haýry umyt etmegi aňladýar, bu hem şirkiň hut özidir. Egerde biri dakynan zadynyň özi peýda berip, zyýandan goraýar diýip ynanç etse, ýa-da dakynan zadynda Allahdan gaýrylara (başgalara) sygynmak, medet dilemek ýazgylary bar bolsa, bu uly şirk bolar. Egerde biri dakynan zady özi peýda bermän, hakyky peýda-zyýan beriji Allah, ýöne bu bir sebäp diýip ynanç etse, bu kiçi şirkdir. Emma sebäpler üç görnüşdir:

1) Şerigadyň ykrar eden sebäpleri, mysal üçin: Kuran okamaklygyň şypa bolmagy, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Biz Kurandan möminler üçin şypa hem-de rahmet bolan zatlary (aýatlary) inderýäris"

(Isra 82)

وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

Ýa-da ary balyň şypa bolmagy, bu aýatdaky ýaly:

"Soň (Allah bal arysyna şeýle wahyý etdi): «Miweleriň her dürlüsinden iý, Perwerdigäriň ýollarynda boýun egip ýöre!». Olaryň garynlaryndan dürli reňkli şerbet (bal) çykar. Onda ynsanlar üçin şypa bardyr. Takyk, munda, oýlanýan kowum üçin aýat (ybrat) bardyr."

(Nahl 69)

ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

Ýa-da Sünnetde gelen göz-gulakdan okalýan dogalar, mysal üçin:

Resulallah (Sallallahu aleyhi we sellem) Hasan we Huseýne şu dogany okar eken:

"U-yýzukumä bikelimätillähit tämmeti min kulli şeytonin we hämmetin we kulli aýnin lämmetin"

(Buhary)

أَعِيدُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ

Manysy:

"Her bir şeytanyň we ýylan içýanyň şerinden, her bir degiji gözden siz üçin Allahdan pena dileýärim"

2) Tejribe üstünde bilnen sebäpler, mysal üçin: dermanlar, operasiýa (içkesme).

3) Şerigatda-da tejribede-de görülmedik sebäpler, mysal üçin: asynmalar, dakynmalar.

Şeýlelik bilen, asynmalar, dakynmalar hiç bir peýdanyň gelmegine ýa zyýanyň ýok bolmagyna sebäp bolup bilýän däldirler. Sebäp däl zady sebäp tutunmak hem şirkdir, çünki Allah Kuranda şeýle diýýär:

"Kasam bolsun! Olara: «Asmanlary we ýeri kim ýaratdy?» diýip sorasaň, «Elbetde, Allah» diýip aýdarlar. Sen (olara) aýt: «Hany aýdyň! Allahdan başga çagyran zatlaryňyz, eger-de Allah maňa zyýan bermek islese, Onuň berýän zyýanyny aradan aýryp bilerlermi?». Ýa-da (Allah) maňa rahmet nazaryny aýlamak islese, olar Allahyň rahmetini saklap bilerlermi? (Eý, Muhammet! Sen olara) aýt: «Maňa Allah (goldaýjy hökmünde) ýeterlikdir. Bil baglamak isleýänler diňe Oňa bil baglarlar»"

(Zumer 38)

وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّيهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

Ýagny, bu aýatda olaryň ilähleri haýyr getirmekde ýa şeri dep etmekde hiç hili sebäp bolup bilmejege nygtalýar. Olar hem hut şol ynanjy göterendikleri üçin müşrik kapyr boldular. Ýagny, Allahyň sebäp etmedik zadyny sebäp hasaplap, ondan haýra garaşmaglary olary şirk ählinden kyldy.

Ukbe ibn Amir atly sahabanyň (Allah ondan razy bolsun) habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim doga-tumar dakynsa, Allah (onuň işini) tamamlamasyn, bitirmesin, kim balykgulak (çaňňalyk) dakynsa, Allah oňa dynçlyk bermesin."

(Ahmed, Ibn Hybban, Beyhaky)

"من تعلق تميمة فلا أتم الله له، ومن تعلق ودعة فلا ودع الله له"

(Kim doga-tumar dakynsa) ýagny, eline ýa boýnuna ýa bedeniniň başga ýerine dakynsa, ýa başga birine daksa, meselem, çagasyna daksa we şol dakynan zadyna kalby bagly bolup haýyr islese,

(Allah onuň işini tamamlamasyn, bitirmesin) ýagny, şol asynmany dakmak arkaly näme maksat islän bolsa, Allah ony şol maksadyna ýetirmesin.

(kim balykgulak (çaňňalyk) dakynsa) bu hem şol döwürde dakylýan zatlaryň biri. Möhüm bellemeli zat: diňe şu agzalan zatlary (doga-tumar, balykgulak, çaňňalyk) dakynmak gadagan bolman, eýsem, beladan gorasyn ýa haýyr getirsin ýa şu zatlara sebäp bolsun ynanjy bilen ähli dakynmalary we asynmalary hem dakmak gadagandyr. Bu zatlaryň aýratyn agzalyp geçilmeginiň sebäbi iň meşhur, giňden ýaýran asynmalar bolany üçindir.

(Allah oňa dynçlyk bermesin) mälim bolşy ýaly, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bütin adamzadyň içinde iň rehimli, ýumşak häsiýetli, ýüregi ýuka, şepagatly, mylaýym, hoş gylykly, mylakatlysydyr. Şu aýatlarda bellenişi ýaly:

"Takyk, size öz içiňizden şeýle bir pygamber (Muhammet) geldi. Siziň kynçylyga duçar bolmagyňyz oňa agyr degýär. (Siziň iman getirmegiňizi çyn ýürekden isleýär). Çünki ol möminler üçin Mähirlidir, Rehim-şepagatlydyr."

(Toba 128)

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾

"(Eý, Muhammet!) Biz seni älemlere rahmet (bolmagyňdan) başga (maksat bilen) ibermedik."

(Enbiya 107)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

"Takyk, sen beýik (kämil) ahlaga eýesiň."

(Nun 4)

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

Ýöne şonda-da, şular ýaly bet doga edýär, ýagny: **“Allah oňa dynçlyk bermesin”** diýýär. Bu ýeke bir ýagdaýy aňladýar: Ol hem şol pygalyň, ýagny, doga-tumar we ş.m. zatlary asynmaklygyň näderejede ýowuz etmiş bolup, näderejede elhenç bir günädigini aňladýar. Sebäbi bu amal şirkdir, şirk hem Allaha edilen zulumdyr. Şol sebäpli hem musulman adam ýeke Allaha sygynyp, şirk batgasyna girmän we pygamberimiziň betdogasyna duçar bolman bu zatlardan daşda bolmalydyr.

Başga bir hadysda Ebu Beşir El-Ensary atly sahaba (Allah ondan razy bolsun) şeýle diýýär:

"Pygamberimiz bilen bilelikde sapardadyk, şonda ol ilçi iberip: (Düýeleriň boýnunda kesilmedik (ýüpden örülen) bir hem asynma goýmazlygy emir etdi)."

(Buhary we Muslim)

عن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه

"أنه كان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في بعض أسفاره، فأرسل رسولا أن لا يبقين في رقبة
بعير قلادة من وتر، أو قلادة إلا قطعت"

Ymam Mälik şeýle diýdi:

"Buny gözden goramaklyk üçin dakardylar"

(Muwatta)

Ýagny, olar düýeleriň, atlaryň boýnundan dürli asynmalar (doga-tumar, monjuk, alaja) asyp, gözden-dilden goraýar diýip ynanç edýän ekenler. pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bu ynanjyň batyldygy sebäpli olary haýwanlaryň boýnundan kesilip aýrylmagyny buýurýar.

Ýene bir Abdullah ibn Mesuddan (Allah ondan razy bolsun) habar berlen hadysda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Takyk, rukýeler, doga-tumarlar, tiwele şirkdir".

(Ebu Dawud)

"إن الرقى والتمايم والتولة شرك"

(rukýeler) bu barada giňişleýin geler in şä Allah.

(doga-tumarlar) bu barada hem agzap geçdik.

Başga bir hadysda:

"Kim doga-tumar dakynsa şirk etdigi bolar" diýýär.

(Ahmed)

"من تعلق تميمة فقد أشرك"

Diýmek, şu hadyslar doga-tumar we ş.m. zatlary dakynmaklygyň şirk bolýanlygyna açyk-aýdyň delildir. Şirkiň ulusymy ýa kiçisi, bu mesele ynanjyna baglydyr. Egerde dakynan zadynyň özi peýda berip, zyýandan goraýar diýip ynanç etse, ýa-da dakynan zadynda jynlara sygynmaklyk ýa olardan medet soramaklyk bolsa, ýagny, şirki ýazgylyr bolsa, bu uly şirk bolar. Egerde dakynan zady özi peýda bermän, hakyky peýda-zyýan beriji Allah, ýöne bu bir sebäp diýip ynanç etse, bu kiçi şirkdir.

(tiwele) bir kişide başga birine şirki ýollar bilen söýgi döretmek. Buňa biziň halkymyzda dogalamak, doga bermek diýilýär. Meselem, aşyk bolan gyzyň seni halamasa, ony dogalap, özüni halatdyrmak ýa-da aýalyň adamsyny özünden başgasy diýmez ýaly, başga hiç kime bakmaz ýaly dogalamagy. Hakykatda bu bir jadygöýlikdir. Bu işi palçylar, jadygöýler we şolara meñzeş şarlantanlar jynlara sygynyp, şirki ýollar bilen doga ýasaýarlar. Hatda kábirleri Kuranyň aýatlaryny aýbaşy gana ýa başga nejasatlara garyp, dogalanmaly adamyň naharyna atyp berýärler. Allah biziň hemmämizi olaryň şerinden gorasyn. By amalyň hökmi uly şirk bolup, dinden çykarýan pygyldyr.

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Ruweýfig atly sahaba (Allah ondan razy bolsun) ýüzlenip şeýle diýýär:

"Eý Ruweýfig! Umyt ki, seniň ömrüň uzak bolar, (şonuň üçin) adamlara habar et: kim sakalyny örse (daňsa) ýa kiriş (ok ýaýyň ýüpi) asynsa, tezege ya-da süňke synja kylsa Muhammet ol kişiden päkdir (gatnaşygy ýokdur)"

(Ahmed, Ebu Dawud)

"يا رويفع لعل الحياة ستطول، بك فأخبر الناس أن من عقد لحيته، أو تقلد وترا، أو استنجى برجيع دابة أو عظم، فإن محمدا بريء منه"

(kim sakalyny örse (daňsa)) öňki döwürde araplar sakallaryny öwünmek, ulumsylyk üçin daňyan ekenler.

(kiriş asynsa) kiriş: ýüňden ýasalan ok ýaýyň ýüp bölegi. Araplar ony mallarynyň boýnundan gözden-dilden goraýar ynanjy bilen dakar ekenler.

(päkdir) ýagny, şu zatlary eden adama dahyly ýokdur, gatnaşygy ýokdur.

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bu agzalan zatlaryň uly günädigini duýdurýar.

Ýene bir hadysda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim bir zat asynsa, oňa tabşyrylar"

(Ahmed, Tirmizi)

"من تعلق شيئا وكل إليه"

Ýagny, haýyr getirer ýa şeri dep eder diýip dakynan zadyna daýansa, oňa tabşyrylar. Ýagny, ynsan eger hiç zat başarmaýan zada umydyňy baglap, ondan haýyr islese, şol isleýän haýry daýanan zatlaryna tabşyrylar. Ýagny, Allah ol ynsana haýyr bermän (sebäbi ynsan ýeke Allahdan umyt etmedi), şol daýanan zatlaryna haýyr bermekligi tabşyrylar we ol daýanan zatlary oňa haýyr berip bilermi?! Ol daýanan zatlary mahlukatlaryň hem iň pesi, iň ejizi, iň ujypsyz, iň ähmiýetsizi, iň bahasyzy dälmi eýsem?! Ynsan öz şanlylygyny, şowlulygyny, üstünligini, bela-beterlere sezewar

bolmazlygyny, dürli hassalyklardan sap bolmagyny, görüner-görünmez şerlerden aman bolmagyny nädip bir bölek ýüpe ýa monjuga baglap bilýär?! Eýsem bu zatlaryň hemmesi Allahyň elinde dälmi?! Eýsem ynsan amalarynda, sözlerinde, gelejeginde, äpet-zyýanlara duçar bolmazlykda kalbyny ýeke Allaha bolan umyt bilen doldurmaly dälmi?! Onuň şatlygy, begenji, daýanjy, guwanjy ýeke Allaha bolmaly dälmi?! Çünki, haçanda ynsan kalbyndan ýaradylanlary ýok edip, ýeke Allaha bil baglasa, onuň üstüne ýedi asman bilen ýer gaçsa-da Allah oňa çykalga tapyp berjekdir. Sebäbi ol ynsan Beýik bolan, gudraty güýçli bolan, älemleriň ýaradyjysy bolan Allaha daýanandyr. Şular ýaly Perwerdigärimiz barka nädip ejiz, pes, hiç zady başarmaýan närselere gzyldan gymmat kalbyňy baglajak?

Ondan daşary hem aýtsak, dürli sypatda we synpda ýasalan gözmonjuklar, alajalar, doga-tumarlar, talisman-medalyonlar nadan-ylmysyzlykdan peýdalanylýp, halky din ady bilen aldawa salyp, öz gazançlaryny, düşewüntlerini artdyrmak üçin ulanylýan serişdelerdir. Hatda bu zatlary milli gymmatlyklarymyzyň arasyna salyp, türkmen halkynyň mirasy saýyp, olara uly baha berýärler. Şübhesiz, Yslama ters gelýän ähli zatlarda hiç-hili gymmatlyk, baha ýokdur.

Bu babyň soňunda ýene möhüm belläp geçmeli zat - Kurany-Kerimiň aýatlaryny doga-tumar edip dakynmaklyk hakynda;

1 - Kurany-Kerimiň bize inderilmeginden maksat onuň aýatlaryny boýnumyzdan asyp ýörmän, onuň hökümlerini, buýruklaryny amala aşyrmaklykdyr.

2 - Dogry, Kuran ähli zada şypadyr, ýöne pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) Kuranyň aýatlaryndan doga-tumar ýasap, boýunlardan asmaklyk hakynda hiç bir maglumat gelen däldir. Beýle etmekligi hiç kime buýuranam däldir. Iň haýyrly ýol hem pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ýoludyr.

3 - Gaýtym, ýokarda agzap geçen hadysymyzda "**Kim bir zat asynsa**" diýip gelýär. "**bir zat**" sözi umumylygy aňladýar, ýagny, tapawudy ýok, islendik bir zat asynsa, onuň içine Kuranyň aýatlary hem girýär. Ýagny, kim bir zat asynsa, Kuranyň aýatlary hem bolsa - rugsat däldir.

4 - Eger adamlara Kuranyň aýatlaryny doga-tumar edip asynmagy rugsat edilse, bu soňy bilen başga zatlary hem asynmaklyga elter. Her kim bu

rugsady bahana edip, aýat däl zatlary hem dakynyp başlarlar,çünki, şýtan öz hilelerini şonuň bilen başlaýar.

5 - Aýatlary asynyp ýörmeklik Kuranyň mukaddesligine ters geler, sebäbi, ony asynýan kişi, aýratynam çagalar bolsa, hapa zatlardan we hapa ýerlerden köplenç goranyp bilmez.

Şeýlelik bilen, dinimizde hiç hili asynmalar rugsat dälidir.

7-nji bap: Rukýe (okamak, çüfleme) barada.

Rukýe - belli bir sözleri, dogalary, aýatlary aýdyp, kesellä ýa göz degene şypa üçin okamaklyk. Ýa okap bolnanyndan soň çüfleme. Buňa biziň halkymyzda okamaklyk, okatmaklyk, çüfleme diýilýär.

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem)

a) Özüne çüflär ekeni:

Aişa enemiz (Allah ondan razy bolsun):

"Allahyň resuly hassalyk duýanda muawwizat dogalaryny (Felak we Näs süreleri) okap özüne çüflärdi" diýip habar berdi.

(Buhary we Muslim)

عن عائشة رضي الله عنها:

"أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا اشتكى يقرأ على نفسه بالمعوذات وينفث"

b) Başgalara hem çüflär ekeni:

Aişe enemiz (Allah ondan razy bolsun):

"Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) maşgalasyndan biri kesellese muawwizat dogalaryny okap çüflärdi"

(Buhary we Muslim).

عن عائشة رضي الله عنها:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا مَرِضَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ نَفَثَ عَلَيْهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ

ç) özüne hem çüflede ekeni:

Aişe enemiz (Allah ondan razy bolsun):

"Allahyň Resuly ölüm hassalygynda ýatanda özüne muawwizat dogalary okap çüflärdi, haçanda keseli agyrlaşanda özüm oňa çüfläp, berekedi üçin eli üstüne sürterdim" diýdi.

(Buhary we Muslim)

عن عائشة رضي الله عنها:

"أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا اشتكى يقرأ على نفسه بالمعوذات وينفث فلما اشتد وجعه كنت أقرأ عليه وأمسح بيده رجاء بركتها"

Rukýe rugsatdyr, kesellä ýa göz degene ýa dogalanana okamak jaizdyr.

Ýöne onuň 3 sany şerti bardyr:

1. Okalýan sözler manysy düşnükli bolup, gowy, ýagşy, hoşamaý sözlerden ybarat bolmaly. Arap dilinde-de, başga dillerde-de aýdylsa, okal

sa bolar. Eger Kuranyň aýatlary ýa sünnetde gelen rukýe dogalary okalsa, ol has gowusy, has mynasybydyr. Meselem "Fatiha" süresi, ýa aýatul-kursi, çünki, Allah bize Kuranyň ynsanlara şypadygyny ençeme aýatlarda aýdandyr:

"Sen (olara): «Onuň ynsanlara dogry ýoly görkezýän (kitapdygyny) we şypadygyny» aýt."

(Fussylet 44)

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءً

"Biz Kurandan möminler üçin şypa hem-de rahmet bolan zatlary (aýatlary) inderýäris."

(Isra 82)

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

2. Rukýede şirkiň hiç hili görnüşi bolmaly däldir. İçinde Allahdan gaýrylara (pirlere, ewliýa-salyhlara, jynlara, perişdelere we başgalara) sygynmak, medet soramak ýaly mazmuny şirk bolan rukýeler rugsat däldir. Ýa-da manysy gizlin kodlar bilen örtülen ýazgylary okamak, her hili manysyz samyrdy zatlary aýdyp okamak haramdyr. Muslimyň habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Rukýeleriňizi maňa görkeziň! Şirk bolmadyk rukýeleriň zyýany ýokdur"

اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ، لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ

Ýagny, sahabalar jähiliýet (Yslamdan öňki) döwründe-de rukýe ulanýan ekenler. Haçanda ol barada pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) agzanlarynda ol rukýeleri oňa okap äşgär etmeklerini aýtdy, eger-de şirki sözler rukýeleriň mazmunynda bolmasa, onuň rugsatdygyny beýan etdi. Emma bu hadys:

"Takyk, rukýeler, doga-tumarlar, tiwele şirkdir"

(Ebu Dawud)

"إن الرقى والتمائم والتولة شرك"

Bärde gadagan edilen rukýeler - şirki rukýelerdir. Ýagny, mazmunynda şirk bolan rukýäni okamak şirk ekeni.

3. Rukýe öz başyna şypa berýär diýip ynanç etmezlik, ýagny, hakyky şypa beriji, şypa eýesi Allah diýip, rukýäni hem bir sebäp hökmünde görmeklik. Aslynda ol okalýan rukýeler Allahyň şypasynyň bir sebäbidir, şol sebäpli ynsanyň kalby diňe Allaha bagly bolmalydyr. Käbir hadyslarda pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýen sözleri bar:

"Senden gaýry şypa beriji ýokdur"

(Buhary we Muslim)

لَا شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ

"Seniň şypanđan gaýry şypany ýokdur"

(Buhary we Muslim)

لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ

Muslimyň hadysynda:

“Bir ýaş oglanyň ýanyna bir kişi sowgat-serpaý getirip: "Eger maňa şypany berseň şu zatlar seniňki." diýýär, oňlan: "Takyk men hiç kime şypany berip başaramok, şypany beriji ýeke Allahdyr. Eger Allaha iman getirýän bolsaň, Oňa doga edeýin, belki şypany berer" diýdi.”

(Muslim 3005)

فَاتَّاهُ بِهَدَايَا كَثِيرَةٍ فَقَالَ: مَا هَاهُنَا لَكَ أَجْمَعُ إِنَّ أَنْتَ شَفَيْتَنِي، فَقَالَ إِنِّي لَا أَشْفِي أَحَدًا، إِنَّمَا يَشْفِي اللَّهُ تَعَالَى، فَإِنْ آمَنْتَ بِاللَّهِ تَعَالَى دَعَوْتُ اللَّهَ فَشَفَاكَ

Şeýlelik bilen, ynsan özünde islendik bir hassalyk görse, bedeninde agyrlý ýeri duýsa, özünü okap-çüfläp biler ekeni, ýa başgalary hem okasa rugsatdyr. Rukýe üçin belli bir dini lakam edinmek hökman dälendir, molla ýa ahun ýa işan bolmak şert dälendir. Ýöne agzalyp geçen 3 şerte görä rukýe etmelidir, egerde haýsy hem bolsa bir şert ýerine ýetirilmese, onda ol rukýe dürs dälendir, rugsat hem dälendir.

Buharynyň, Muslimyň we Ibn Mäje atly hadys alymyň habar beren hadysynda Ebu Said El-Hudri (Allah ondan razy bolsun) şeýle gürrüň berýär:

"Allahyň resulynyň sahabalary (30 sany atly sahabany) ýörüşe çykypdylar. Bir kowumyň ýanynda düşläp, olardan myhman almaklaryny sorapdylar, olar hem ýüz öwürdiler. Soňra olaryň hojaýynlaryny (mör-möjekleriň biri) çakypdyr. Bejermek üçin her zat etseler-de, başa barmandyr. Käbirleri aýtdylar: “Hälki toparyň ýanyna

baryp sorasak näme, belki olardan çüfläp bilýän biri bardyr” Şonda gelip şeýle diýdiler: “Eý adamlar, hojaýynymyz çakyldy, bejermek üçin her zat etsegem başa barmady, içiňizde bir zat edip biljegiňiz barmy?” Käbirleri aýtdy: “Hawa, Allaha ant bolsun, men okap bilýärim, (rukýe edip bilýärim), ýöne sizden myhman almagyňyzy sorapdyk, sizem almadyňyz, rukýe üçin hak berýänçäňiz okap berjek däldirin”

Soňra bir süri goýuna ylalaşdylar (ýagny, eger rukýäniň peýdasy degse, onuň hakyny berjek diýdiler).

Soňra ýanyna baryp "Elhamdu lillähi robbil älemiýn" ("fatiha" süresini) 7 gezek okady welin, edil zynjyrdan boşalan ýaly bolup, hiç zat bolmadyk ýaly turup ýöräp gidiberdi. Soň ylalaşan haklaryny berdiler, käbirleri şeýle diýdiler: “Bölüşdiriň” Emma rukýe okan şeýle diýdi: “Entäk etmäň, pygamberimiziň ýanyna baraly, bolanlary gürrüň bereli, göreli näme buýrarka” Soňra pygamberimiziň (Sallallahu aleýhi we sellem) ýanyna baryp, bolanlary gürrüň berdiler, şonda şeýle diýdi:

"(Fatihanyň) rukýedigini nädip bildiň?! Oňarypsyňyz, dogry edipsiňiz, (gülüp goýunlary) bölüşdiriň, maňa-da paý goýuň."

(Buhary Muslim)

عن أبي سعيد قال:

انطلق نفرٌ من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في سفرةٍ سافروها، حتى نزلوا على حيٍّ من أحياء العرب، فاستضافوهم، فأبوا أن يضيفوهم، فلدغ سيّد ذلك الحي، فسعوا له بكل شيءٍ لا ينفعه شيءٌ، فقال بعضهم: لو أتيتُم هؤلاء الرّهط الذين نزلوا؛ لعلّه أن يكون عند بعضهم شيءٌ، فأتوهم، فقالوا: يا أيها الرّهط، إن سيّدنا لدغ، وسعيّننا له بكلّ شيءٍ لا ينفعه، فهل عند أحدٍ منكم من شيءٍ؟ فقال بعضهم: نعم، والله إنّي لأرقي، ولكنّ والله لقد استصفناكم فلم تُضيفونا، فما أنا براقٍ لكم حتى تجعلوا لنا جُعلاً.

فصالحوهم على قطيع من الغنم، فانطلق يتفلّ عليه، ويقرأ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)، فكانما نُشط من عقالي، فانطلق يمشي وما به قلبَةٌ، قال: فأوفّوهم جُعْلهم الذي صالحوهم عليه، فقال بعضهم: اقساموا، فقال الذي رقى: لا تفعلوا حتى تأتي النبيّ صلى الله عليه وسلم فنذكر له الذي كان، فننظر ما يأمرنا.

فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرُوا لَهُ، فَقَالَ: ((وَمَا يُدْرِكُ أَنَّهَا رُقِيَّةٌ؟))، ثُمَّ قَالَ: ((قَدْ أَصَبْتُمْ، اقْسَمُوا، وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ سَهْمًا))، فَضَحَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Käbirleri bu hadysa salgylanyp, ýörite rukýe jaýlaryny, hassahanalaryny açyp, okamaklygy-çüflemeçligi gazaň käri edindiler. Ýöne biziň ýurdumyzda mollalaryň, ahun-işanlaryň öz öýlerinde rukýe edip, hak almaklary has meşhurdyr. “Plan işan ökdemiş, plan mollanyň ýanyndan bejerilmän gaýdan ýokmuş, plan ahun Eýranda okap gelipmiş.” Şular ýaly sözler halkyň içinde giňden ýaýrandyr. Hatda käbirleri öwülýän, dillerde dessan bolan mollanyň ýanyna baryp okatmak üçin welaýatdan welaýada, şäherden şähere ýol sökmäne hem taýyn. Käbirleriniň gapysynda birnäçe günlük nobat düzülýär.

Geliň indi hadysymyza ser salalyň. Rukýäni kär saýyp, ony gazaň çeşmesi edinenleriň tutunarlyga zady barmyka:

1) Bu hadysda olaryň işlerine delalat edýän zat ýokdur, çünki, Ebu Said El-Hudriniň rukýe üçin hak talap etmesiniň zeruryýeti bardy, bu kowum olary myhman almansoňlar, sahabalar boş-takyr meýdanda galypdylar, azyk-ýymite mätäçdiler. Şol sebäpli hem hak talap etdi.

2) Hadysda gelşi ýaly, hassanyň şypa tapmagy, sagalyp gitmegi hak almak üçin şertdir, ýagny, Ebu Said olardan hak talap edende olar eger hojaýynlary sagalsa berjek diýdiler. Emma köplenç rukýe edýänler hassanyň ýagdaýyna garamazdan hak alýarlar. Bu hem hadysa ters gelýär.

3) Sahabalar rukýäni kär edinmediler, ýogsa olar ýörüşden gaýdyp gelensoňlar, özlerini rukýe okaýançy diýip yglan edip, gazaň edip bilerdiler. Sebäbi ol döwürde-de hassalar bardy, pul-mala, gazaň mätäçlikleri bardy, ýöne şonda-da bir sahaba hem olar ýaly etmedi. Sahabalaryň ýolundan aýrylmak hem azaşmaklykdyr.

4) Agzap geçişimiz ýaly pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) özüne we başgalara rukýe okaýan eken. Ýöne hiç-hili hak alanok ekeni, gapysynda nobat düzenok ekeni, gaýtym sahabalaryň öz-özlerine rukýe etmeklerini öwredýän ekeni we öz-özlerine rukýe etmegiň has mynasypdygyny ündeýän ekeni. Buhary we Muslimyň rowaýat eden uzyn hadysynyň bir parçasynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Jennete azapsyz we hasapsyz girjekleriň waspyny agzap, şeýle diýýär:

"Olar (başgalardan) rukýe talap etmeýänler, keýý (ýakma usuly bilen bejermek) etmeýänler, yrym etmeýänler we ýeke-täk Allaha bil baglanlardyr"

هم الذين لا يَسْتَرْقون، ولا يكتون، ولا يتطيرون، وعلى ربهم يتوكلون

5) Ebu Said (Allah ondan razy bolsun) olardan hak alansoň, ony ýanyndakylar bilen paýlaşdy, asly hak almagynyň sebäbi hem umumy hemmelere peýda getirmekdi. Ýagny, onuň niýeti kynçylyk ýagdaýda bolanlary üçin, jemagata haýyr getirmekdi. Ebu Said ol süri goýuny diňe özüne alman, ýanyndakylara hem berdi, hatda gaýdyp baransoň pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bilen hem paýlaşdy. Şu wagtky rukýe edip hak alýanlarda şu wasp tapylýarmy?!

6) Rukýe edýänleriň köpüsiniň dini sowatlylygyna seretsek, olar asly diniň esasy zatlaryndan bihabardyrlar, başga zatlaryň gürrüňini hem edip oturmaly däl. Olaryň käbirleri (köpüsi diýmesek) molla bolmazyndan oň agzy hapa, arakkeş, çilim-nasdan gaýtmaýan adamlardyr. Haçanda molla bolup, rukýe etmekde gazanjyň bardygyny görenlerinde "toba" gelýärler. Şeýdip molla bolýarlar. Belläp geçmeli zat, biz adamlaryň toba etmeklerine garşy däl, tersine, maksadymyz adamlara haýyr ýetirip, olaryň dogry ýola gelmegidir, ýöne bular ýaly toba edenler hakyky toba edenler däldir. Sebäbi bular rukýede gazaň görüp molla boldular, Allahyň razylygy üçin däl. Başga-da goşsak, olaryň käbirleri molla bolansoňlar hem arak içip ýöreni haýsy, çilim-

nas edip ýöreni haýsy. Diýmek isleýänimiz, ýagny mowzuga degişli ýeri, rukýäniň gazaň käri etmekligiň howp-hatarynyň ululygydyr. Ýagny, bu adamlar Allah gorkusyna däl-de dünýä höwesi üçin molla bolýarlar. Üstesine, bular ýaly mollalar dürs rukýelerini ulanman, şirk, küpür, bidgat bolan rukýeleri okaýarlar. Manysyz samyrdap, boş, samahyly ýaňrama arkaly her hili şeýtan-jynlaryň atlaryny sanap, olara sygynýarlar, olardan medet dileýärler.

Aslynda molla, işan-ahunlaryň halkyň arasynda wezipesi näme? Adamlara din öwredip, olara Kuran bilen sünneti tanatmak dälmi? Allahyň olara borç eden zatlaryny, tewhydy, namazy, zekaty, orazany, hajy öwretmek dälmi? Günä edýänleri ahyret azaby bilen gorkuzyp, ýagşy amal edýänleri Jennet nygmatlary bilen buşlamak dälmi?

Gynansak-da, bu wezipäni edýänler juda azdyr. Köpüsi rukýe bilen meşgul. Käbirleri bütin gününü rukýe okamak bilen geçirýärler. Ýöne hiç hili delile daýanmaýan zatlary oýlap tapmaklykda bolsa ökdedirler. Meselem, her keseliň bejergisine aýratyn doga belleýärler, mysal üçin: çagasy bolmaýana bir doga, kelle agyrla bir doga, bil agyrla bir doga okap berýärler. Bunuň hem dinde hiç hili asly ýokdur.

Bularyň hallary şu aýatdakylaryň hallaryna meňzemeginden gorkýarys:

"Eý, iman getirenler! Dogrusy, ahbarlaryň (ýahudylaryň) we ruhbanlaryň (nasranylaryň) köpüsi ynsanlaryň (mal-mülküni) haksyz ýollar bilen iýýärler hem-de (ynsanlary) Allahyň ýolundan daşlaşdyrýarlar. Altyn-kümüş ýygnap, olary Allah ýolunda sarp etmeýänlere bolsa elhenç bir azabyň garaşyandygy barada habar ber! Ýygnaýan bu altyn-kümüşler dowzah odunda gyzdyrylyp, şolar bilen maňlaýlary, böwürleri we arkalary daglanjak gün olara: «Ine! Siziň (halkdan alyp) özüňiz üçin ýygnaýan hazynalaryňyz! Hany, şol ýygnaýanlaryňyzyň azabyny çekiň bakaly!» diýler."

(Toba 34)

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَى

عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظهورُهُمْ هَذَا مَا كَفَرْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

Mowzugymyzy gysgaça jemläp aýtsak, şertleri berjaý edilip okalan rukýeler rugsatdyr, emma onuň üçin hak alyp kär edinmek rugsat däldir. Rukýäniň şertlerini berjaý etmän okaýanlara hem rukýe etdirmek jaiz däldir.

8-nji bap: Agaç, daş we şulara meňzeş zatlardan teberriklenmegiň hökmi.

Teberriklenmek, teberrik etmek - bereket islemek diýmekdir.

Bereket diýmek - haýyr we onuň artmagydyr, haýyr we onuň dowamatly bolmagydyr.

Teberriklenmek - haýyr isläp, onuň artmagyny we dowamatly bolmagyny talap etmeklikdir.

Meselem: Remezan aýynyň gadyr gijesinde edilen ybadat beýleki wagtlarda edilen ybadatdan has haýyrlydyr we sogaplydyr, şu aýatdaky agzalşy ýaly:

"Gadyr gijesi müň aýdan hem haýyrlydyr".

(Gadyr 3)

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾

Ýagny, şol gijede edilen ybadatyň sogaby esseläp köp boljak ekeni, şul hem şol gijäniň mubärekdigini aňladýar.

Teberriklenmegiň başga bir mysaly - Käbede namaz okamak. Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Mesjid elharamda okalan namaz beýleki metjitlerde okalan 100 müň namazdan haýyrlydyr."

(Ahmed, Ibn Mäje. Irwä-El-Goliýl 4/146)

Ýagny, Käbede okalan namaz has sogaply boljak ekeni, ýogsa kylynýan namaz şol bir namaz. Ýöne Käbede okalany üçin aýratynlygy bar ekeni. Diýmek, Käbe mübärek (bereketlenen) ýer ekeni, ýagny, haýryň artýan ýeri ekeni.

Dinimizde anyk ykrar edilen hökümlere görä, hiç hili şübhe ýok delillere görä bereket, bereket bermeklik ýeke-täk Allahyň elindedir. Şul áyatlarda aýdylşy ýaly:

"Ony (Ybraýymy) we Yshagy mübäreklidik"

(Saffat 113)

وَبَرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ

"Meni nirde bolsamam mübäreket etdi"

(Merýem 31)

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Egerde biriňiz özünde ýa mal-mülkinde ýa öz doganynda göwne ýakymly (hoşamaý) bir zat görse, oňa bereket bilen doga etsin, çünki, göz degmeklik hakdyr."

(Hakim, Ibn Sunni)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

"إذا رأى أحدكم من نفسه أو ماله أو من أخيه ما يعجبه فليدع له بالبركة فإن العين حق"

Ýagny, bereket bilen doga etmek – “Allohumme bärík” ýada “Bärokallahu fiýke” diýmekdir. Bizdäki "berekella" sözi hem arapça "Bärokallah" sözünden gelip çykandyr. Ýöne aýdylanda dürs aýdylmalydyr, çünki, bu dogadyr, manysy dogry çykmagy üçin "Bärokallahu fiýke" diýip doly aýdylmalydyr. Onuň manysy: “Allah saňa bereket bersin (haýryny artdyrsyn)” diýmekdir.

Şeýlelik bilen, bu hadysdaky **"bereket bilen doga etsin"** sözi berekedi ýeke Allah berýänligini aňladýandyr. Çünki, doga ýeke Allahdan ediler.

Diýmek, bereket ýeke Allahdandyr we hiç bir ynsan beýleki ynsana (plan zady bereketli etdim) ýa (bu amaly men bereketli edýärim) ýa (plan pir, işan

öz berekedinden ýagdyrýar) ýa ş.m. zatlary aýtmagy gadagandyr, çünki, bereketlemek, bir zady mübärek kylmak ýeke Allahyň elindedir. Şeýle hem, bir zadyň ýa bir ýeriň ýa bir kişiniň bereketlidigini, mübärekdigini diňe aýatlara we sahyh hadyslara görä aýdyp bileris. Hiç kim öz pikirine görä bir zadyň bereketlidigini nygtap bilmez.

Allahyň bereketli, mübärek eden zatlary şulardyr:

- 1) Ýer, ýurt, mekan berekedi.
- 2) Wagt, döwür, zaman berekedi.
- 3) Pygamberleriň berekedi.
- 4) Amal berekedi.

1. Ýer, ýurt, mekan berekedi.

Ýagny, Allah käbir ýerleri beýleki ýerlerden üstün edendir, meselem: Mekke, Medine şäherleri. Ol iki şäherde ýaşamaklygyň fazly, artykmaçlygy barada birnäçe hadyslar bardyr. Olardan biri ahyrzamanda geljek Dejjalyň Mekke-Medinä girip bilmezligi. Şeýle hem, Mekkede Kábäniň bolmagy, Medinede pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) mesjidi bolmagy. Bu ikisine "Haram" diýilýär. Bu iki haramda okalan namazyň has sogaply bolmagy. Şu zatlaryň hemmesi iki şäheriň we haramyň mübärekdigini aňladýar. Ýöne şol ýerleriň topraklary, diwarlary, agaçlary ýa janly-jandarlary aýratyn bolup, olarda bereket bar diýmeklik ýalňyşdyr. Ol ýerleriň topraklaryny üstüne çalyň, diwarlaryna süýkenmek batyl teberrikdir. Sebäbi ol ýerleriň berekedi, şol ýerlerde ýaşamakdyr, ýa-da iki haramyň berekedi, olarda ybadat etmekdir, meselem, namaz okamak. Emma ol ýerleriň berekedi magnawy bolyny üçin, ynsana göni geçýän däldir.

2. Wagt, döwür, zaman berekedi.

Meselem, Remezán aýy, Gadyr gijesi, Gurban aýynyň ilkinji on güni, Aşura güni. Ýagny, bu wagtlarda edilen ybadatyň sogaby beýleki wagtlarda edilen ybadatdan has köp boljak ekeni, ynha bu hem wagt berekedidir.

3. Pygamberleriň berekedi.

Pygamberleriň berekedi iki görnüşdir:

a) Ten, beden, maddy bereket.

b) Adamlara hemme meselede dogry ýoly görkezmek berekedi.

Ten berekediniň manysy - Beýik Allah öz hikmedine laýyklykda pygamberleriň tenlerini, bedenlerini, jisimlerini mübärek edip ýaradandyr. Ýagny, ol bereket maddy bolup, beýlekilere geçip bilýän bereketdir. Mysal üçin, Muhammet pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) bedeni, teni mübärekdir. Sahabalar pygamberimiz haýatda dirikä onuň mübärek endamyndan, saçyndan, tüküliginden, derlänindaki akan suwundan, köýneginden, içip galdyran suwundan, täret alan suwundan şularyň hemmesinden sahyh hadyslarda gelişi ýaly sahabalar teberriklenipdirler. Ýöne bu diňe Pygamberimize degişlidir, ýagny, ondan başga hiç kimiň maddy zatlaryndan teberriklenmek rugsat däldir. Hiç bir piriň, ahun-işanyň endamyndan ýa tüküliginden ýa eşiginden teberriklenmek jaiz däldir. Çünki, Pygamberimizden soň iň haýyrly ynsan bolan Ebu Bekiriň maddy zatlaryndan hiç bir sahaba teberriklenmedi. Ýa Omaryň, ýa Osmanyň, ýa Alynyň bedeninden hiç bir sahaba teberrik etmedi. Eger-de şulardan maddy teberrik etmek gadagan bolsa ondan galanlaryndan has hem gadagandyr, olardan galanlary hiç hem laýyk däldirler. Şeýle hem, sahabalar pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) dirikä teberriklenipdirler, hiç bir sahaba ol dünýeden ötensoň onuň gabyryndan teberrik eden däldir.

Pygamberlerde bolan berekediň ikinji görnüşi - dogry ýol görkezmek berekedidir. Şul aýatlarda aýdylşy ýaly:

"Ine, şeydip, saña hem Öz emrimiz bilen ruhy (Kurany) wahyý arkaly (inderdik). Sen (öň) kitap näme, iman näme bilmezdiň?! Emma bendelerimizden islänimize dogry ýoly görkezmek üçin, Biz ony (Kurany) nur etdik. Takyk, sen dogry ýoly görkezýärsiň."

(Şura 52)

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا أَلَكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي
بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾

“Kasam bolsun! Allah (olaryň) öz aralaryndan birini Özüniň (Allahyň) aýatlary okamagy, olary (her dürli) erbetliklerden saklamagy, olara kitaby we hikmeti doly öwretmegi üçin ilçi edip ibermek bilen Allah möminlere (bihasap) ýagşylyk edendir. Çünki olar mundan öň äşgär azaşan (ýoldadylar).”

(Ali Imran 164)

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْل لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾

"Biz size özüňizden bolan, size Biziň aýatlarymyzy okaýan, sizi (günälerden) saklaýan, size kitaby we hikmeti tälim berýän, size bilmeýän zatlaryňyzy öwredýän bir pygamber iberdik."

(Bakara 151)

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

Ýagny, ynsanlaryň dogry ýol öwrenmegi üçin Allah olara pygamber iberýär. Şol pygamberiň dagwaty esasynda adamlar iki dünýe bagtyna ýetýärler, bu hem uly bereketdir.

4. Amal berekedi.

Allah her bir musulmanda bereket goýandyr. Ýöne bu bereket adamlaryň takwalygyna görä tapawut edýändir. Hem-de bu bereket ten berekedi däldir, megerem, ylym, iman, amal, dagwat berekededir. Munuň manysy, musulman baran ýerine haýyr getirer, her bir eden işi, gürlän gepi töweregindäkilere peýda berer. Mysal üçin, alymlaryň berekedi, olardan ylym öwrenmeklikdir, olara haýyrda boýun bolmakdyr. Emma alymlarda ten berekedi ýokdur, olaryň maddy zatlaryndan (saç, eşik, täret suw) teberriklenmek rugsat däldir.

Şeýlelik bilen, Allah käbir ýerlerde, wagtlarda, pygamberlerde we musulmanlaryň amalynda bereket goýandyr. Ýöne teberriklenmegiň käbir şertleri, düzgünleri bardyr:

1 - Teberriklenilýän zadyň hakykatdanam bereketlidigine anyk delil bolmaly. Ýagny, näme zatdan teberriklenjek bolsaň ilki bilen şol zadyň mübärekdigini anyk bilmeli. Ol hem Kuranyň aýatlary we sünnetdäki sahyh hadyslar arkaly anyklanyp bilner. Şeýlelik-de, hiç kim öz pikirine görä ýa düýşine görä ýa asly bolmadyk erteki-hekaýalara görä hiç bir zadyň bereketlidigini aýdyp bilmez. Bu hökmany Allah tarapyndan ýa Kuranyň üsti bilen ýa pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) üsti bilen bize bildirilen bolmalydyr.

Gynansak-da, käbir adamlar ylymsyzlykdan bereketli däl zatlary bereketli hasaplap, olardan teberriklenýärler. Mazarystandaky topraklar, binalar, gupbalar, käbir suw çeşmeler, käbir gowaklar, dürli şekildäki we görnüşdäki daşlar, bag-agaçlar, hususanam dagdan agajy we ş.m. zatlar teberrik edilýän meşhur zatlardyr. Ýöne bu zatlaryň bereketlidigine hiç hili delil ýokdur. Ol zatlardan ne Pygamberimiz, ne sahabalar teberrik edendirler. Bu zatlardan teberrik etmek şirkdir.

Ebu Wakyd El-Leýsi atly sahaba - Allah ondan razy bolsun - şeýle diýýär:

"Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bilen bilelikde Huneýn (söweşine) çykdyk, biz hem küpüri ýaňy taşlan kowumdyk. Müşrikleriň sidre agajy bardy, olar onuň ýanynda bolup, ondan (teberruk üçin) öz ýaraglaryny asyp goýýardylar. Oňa "zatu enwat" diýilýärdi. Haçanda şol agajyň gapdalyndan geçip barýarkak şeýle diýdik:" Eý Allahyň ilçisi! Olardaky ýaly bize hem "zatu enwat" ýasap ber. Şonda Allahyň resuly şeýle diýdi: "Allahu Ekber! Bu bir sunendir (ýörelgelerdir), janym elinde bolana kasam bolsun, Israýyl ogullarynyň Musa aýdan zadyny aýtdyňyz: "Olar: «Eý, Musa, bularyň ilähleri ýaly, bize-de bir iläh ýasap ber!» diýdiler. Ol bolsa: «Siz, dogrudanam örän nadan milletsiniň!"⁽¹⁾. Siz sizden öňkileriň ýol-ýörelgelerini şübhesiz yzarlaýarsyňyz."

(Tirmizi)

عن أبي واقد الليثي قال:

"خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى حنين ونحن حدثاء عهد بكفر، وللمشركين سدرة يعكفون عندها وينوطون بها أسلحتهم يقال لها ذات أنواط. فمررنا بسدرة؛ فقلنا: يا رسول الله، اجعل لنا ذات أنواط كما لهم ذات أنواط؛ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الله أكبر، إنها السنن. قلتم والذي نفسي بيده كما قالت بنو إسرائيل لموسى: **قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ** قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٧٨﴾ تركبن سنن من كان قبلكم"

Ýagny, müşrikler bir agaçdan teberrik edýän ekenler, ýagny, ol agaçdan öz ýaraglaryny asyp goýup, ol agaç ýaraglaryny has ýiti we kesgir eder diýip, ol agaçdan teberriklenýän ekenler. Ýaňy Yslama giren sahabalar entäk tewhydy giňişleýin bilmänsoňlar, pygamberimize "**bize-de şolar ýaly agaç ýasap berseň**" diýýärler. Şonda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bu işiň, ýagny, teberriklenmäniň şirkdigini düşündirýär.

(1) Agraf 138

2 - Mubärekdir zatdan şerigadyň teberriklenmäne rugsat bermegi. Ýagny, bir zatdan teberriklenmek üçin diňe ol zadyň mubärekdir bolmagy ýeterlik däl, megerem, şol zatdan teberriklenmek üçin şerigadyň rugsady bolmalydyr. Meselem, alymlar mubärekdir, emma olaryň tenlerinden ýa täret suwlaryndan teberriklenmege şerigat rugsat beren däl.

3 - Ykrar edilen, rugsat berilen ýollar bilen teberriklenmek. Ýagny, şerigat bir zatdan teberriklenmäge rugsat berse-de çeni, çägi, düzgüni, tertibini hem goýandyr. Mysal üçin, Käbe mubärekdir, ondan teberriklenmek hem rugsatdyr, emma şol bereketlenmegiň çägi bardyr, düzgüni, tüysi bardyr. Ol hem Kábäniň daşyndan aýlanyp towaf etmek, gara daşy öpmek, "rukň ýemany" mesh etmek (ellemek). Emma Kábäniň başga ýerlerinden teberriklenmek rugsat däl, meselem: Diwarlaryna süýkenmek, Kábäniň tutusyny ýüzüne çalmak, Mekkäniň topragyňy kelläňe sepmeçlik.

4 - Bereketi ýeke Allah berýär, ol mubärekdir zat hem sebäplerden bir sebäp diýip ygtykat, ynanç etmeçlik. Ýagny, musulman islendik bir zat arkaly teberriklense, ol zadyň ýönekeýje bir sebäpdigini we hakyky bereketi beriji Allahdygyny unutmaly däl.

Ynha, şu şertler tapylsa teberriklenmek rugsatdyr.

Allah Taala "Nejm" süresiniň 19-20-nji aýatlarynda şeýle diýýär:

"Siz ol (butlary) Laty we Uzzany gördüňizmi? (Olaryň) beýleki üçünjisi bolan Menat (butuny hem)?"

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنْوَةَ الْقَالِئَةَ الْأُخْرَىٰ ﴿٢٠﴾

"Lat" - Taif şäherindäki nagyşlanan uly öýüň içine salynan ak daşyň adydyr, onuň ýörite çorulary we hyzmatçylary bar ekeni. Bu butuň asly, bir salyh adamyň gabrydyr. Ol adam hajylara nahar taýynlap, öz dindarlygy bilen meşhur adam ekeni. Haçanda ol adam dünýeden ötende onuň gabrynyň

daşyndan aýlanyp oňa ybadat edip ugrapdyrlar. Adamlar ol daşy tagzym edip, ondan teberriklenýän ekenler, haçanda Ýslam gelip, Taifiň ýaşajylary dine girenlerinde, Mugyýra ibn Şugbe atly sahaba (Allah ondan razy bolsun) pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) permany bilen ol buty otlap kul-pytrak edýär.

"Uzza" - üç sany agaçdan ybarat bolan butuň ady. Muşrikler onuň daşyndan aýlanyp, ondan teberriklenýän ekenler. Bu butuň suraty bag-agaç bolsa-da onuň hakykaty adamlara şirk etdirip azdyryp ýören jadygöý aýaldyr. Halid ibn Welid atly sahaba (Allah ondan razy bolsun) bu agaçlary kesip, soňra hem ýaňky jadygöý aýaly pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) permany bilen öldürýär.

"Menat" - bu hem uly daş bolup, daşynda köp gan döklüp, gurban çalyp, daşyndan aýlanyp, teberriklenilýän but ekeni. Ýslam gelip, bu edilen ähli amalary inkär edip, olaryň şirk bolýanlygyny beýan edýär. Häzirki wagtda gabyrystanlarda, ýörite binalarda, gowaklarda, agaç-daşlaryň ýanynda edilýän teberrikler we başga şirk amalary edil şu üç "Lat", "Uzza" we "Menat" butlaryň ýanynda edilen aýny teberriklerdir we şirklerdir. Mazarystandaky gumlary üstlerine çalyp, diwar-daşlara süýkenip, gabyrdakylardan umyt edip, olardan bereket islöp teberriklenmek nähili nadanlykdyr. Ýa-da bütin älemleriň Perwerdigärini unudyp, özüne ne peýda ne zyýan berip biljek bir pahyr mahlukdan: “Plan weli öz berekedinden ýagdyrar” diýip, bereket tamakin bolmak nähili zulum?!

9-njy bap: Allahdan gaýra damak çalmak barada.

Bu babyň mazmuny - umumy janly kesmegiň, mal öldürmegiň, gurban etmekligiň hökümleri we görnüşleri hakyndadyr.

Damak çalmagyň iki sany möhüm meselesi bardyr:

1) Damak çalnanda kime çalynýan bolsa, şonuň adyny agzamak.

Meselem hristianlar "Isanyň ady bilen" diýýärler, emma biz musulmanlar "**bismilläh**" ýagny, "**Allahyň ady bilen**" diýýäris. Buňa "**Tesmiýe**" diýilýär.

2) Damak çalnanda kime bagyş edilýänini niýet etmeklik, ýagny, kime golaýlaşmak üçin, kimden sogap isläp çalynýanyny niýet etmek. Buňa gysgaça "**Takarrub**" diýilýär.

Elbetde, damak çalnanda hökmany suratda tesmiýe hem takarrub hem ýeke Allaha bolmalydyr, çünki, Allahdan başgasynyň adyna öldürülen janly halal däldir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Allah size maslygy (haram ölen maly), damak gany, doňuz etini we Allahdan başgasynyň adyna (damagy) çalnan (malyň etini) haram etdi."

(Bakara 173)

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ

Damak çalmaklygyň dört haly bardyr:

1. Allahyň ady bilen Allah üçin çalmak.
2. Allahyň ady bilen Allahdan gaýry üçin çalmak.
3. Allahdan gaýry biriniň ady bilen Allahdan gaýry üçin çalmak
4. Allahdan gaýry biriniň ady bilen Allah üçin çalmak.

1-nji hal

Allahyň ady bilen Allaha takarrub (golaýlaşmak) üçin damak çalmak:

bu tewhyddyr, ybadatdyr. Damak çalmanda tesmiýe hem takarrub hem Allah üçin bolmagy wäjipdir. Eger-de tesmiýäni bilkastlaýyn taşlap, Allahyň ady bilen çalmasa, ol öldürilen malyň eti halal däldir. Edil şolar ýaly hem, eger Allahdan başgasyna takarrub isläp çalsa, et halal bolmaýar. Emma Allahyň ady bilen çalsa, ýöne Allaha takarrub niýeti bolmasa we Allahdan gaýrylara takarrub niýeti hem bolmasa bu ýagdaýda mal haram bolmaýar. Ýagny, myhmanlara zyýapat üçin öldürse we niýetinde takarrub bolmasa-da et halaldyr. Sebäbi bu ýagdaýda janlyny soýujy Allahdan gaýrysyna takarrub edenok, Allahdan başgalaryň razylygy üçin soýanok, şeýlelik bilen, gadagan edilen damak çalmalara degişli däldir. Ýöne şonda-da musulman adam sogap gazanma mümkinçilikleri ýerlikli ulanyp, haýyrly pursatlary elden gidermeli däldir. Eger zyýapat üçin, et üçin, nahar üçin tapawudy ýok, haçan we nähili sebäpden mal öldürjek bolsa, Allahyň ady bilen we Allaha takarrub isläp damak çalmalydyr. Sebäbi bir amaldan iki sogap alyp bolýan bolsa näme üçin bir sogap bilen çäklenjek?! Ahyretde ynsan sogaba howa kimin mätäç boljakdyr, adamogly haýsy amaly sebäpli Allahyň rähmedine gowşup, Jennete girjegi belli däldir, şonuň üçin hiç bir haýyr-sogaply amaly kiçi görmeli däldir.

2-nji hal

Allahyň ady bilen soýup, ýagny, "bismilläh" diýip, emma niýetinde Allahdan gaýrysyna takarrub üçin janly öldürmeklik. "Bismilläh" diýýär-de, ýöne maly öldürmekde maksady Ak Işana, ýa

Seýitjemaleddinjana, ýa Parawbibä, ýa başgalara takarrub isläp öldürýär. Bu uly şirkdir, sebäbi "**bismilläh**" diýse-de, onuň niýeti Allahdan gaýra takarrub etmek, onuň islegi ölüni tagzým etmek, bu hem aýny şirkdir. Tagzým etmekligiň bu görnüşi ýeke Allaha mahsusdyr, çünki, gan döküp, janly soýmak arkaly Allahdan başga hiç kim tagzým edilmeli däldir. Bular ýaly malyň etini iýmeklik hem halal däldir, "bismilläh" diýip damak çalsada.

3-nji hal

Allahdan başgasynyň ady bilen Allahdan başgasy üçin damak çalmak has ýowuz şirkdir. Mysal üçin: hristianlaryň Isanyň ady bilen Isa takarrub üçin soýmagy, ýa-da şaýylaryň öz ymamlary üçin janly öldürmegi, ýa-da Bedewiniň, ýa Huseýniň ýa Ak-Işanyň ýa Parawbibiniň adyna damak çalmak, bularyň hemmesi şirkdir.

4-nji hal

Allahdan başgasynyň ady bilen öldürüp, Allah üçin damak çalmak. Bu görnüş seýrek gabat gelse-de, onuň hökmüni öwrenmek gerekdir. Bu haldaky damak çalmak takarrubda şirk bolmasa-da tesmiýede şirkdir.

Allah Taala "Engam" süresiniň 162-nji aýatynda şeýle diýýär:

"Aýt: «Takyk, meniň namazym, damak çalmalarym, ýaşayşym, ölümim älemleriň Perwerdigäri bolan Allah üçindir.»"

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾

Ýagny, Allah pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) bütin namazlaryň we janly öldürmeleriniň, gurbanlyklaryň Onuň üçindigini aýtmagy buýurýar, hem takarrubda hem tesmiýede. Başga aýatynda şeýle diýýär:

"(Eý, Muhammet!) Takyk, Biz saňa Köwser (howzuny) berdik! Indi sen Perwerdigäriň üçin namaz oka we gurbanlyk çal!"

(Kewser 1-2)

إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ ۝ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرِ ۝

Bu áyatda hem ýeke Allaha gurban çalmagy buýurýar.

Gynansak-da, biziň halkymyzda damak çalmak şirki giňden ýaýrandyr. Ýörite gabyrystanlarda plan piriň adyna janly aýtmak üçin mal satyn alýarlar, ol ýerde damak çalma arkaly dürli hajatlaryny bitirmek umydy bilen sadaka berýärler. Ýa-da plan işanyň adyna soýup, ony Allah bilen arasynda ortaçy tutunýarlar. Emma bu zatlar öňki araplaryň aýny eden amalarydyr. Olar hem öz öwliýa-salyhlary Allah bilen aralarynda araçy bolup, olaryň dürli hajatlaryny ýerine ýetirip başaýarlar diýip ygtykat edýärdiler. Olaryň Allahyň gatynda uly abraýy bolansoň, olar öli bolsalar hem doga-dilegleri eşidip adamlary myrat-maksatlaryna ýetirip bilýärler diýýän ekenler. Hut şol sebäpli bütin damak çalmalaryny olara takarrub üçin, olary tagzym edip, janlylaryny olara bagyşlap, şolaryň ýoluna berer ekenler. Şul áyatda habar berilşi ýaly:

"Ondan (Allahdan) özge özlerine ýar edinenler: «Biz olara bizi diňe Allaha has-da ýakynlaşdyrmaklary üçin ybadat edýäris» (diýerler)."

(Zumer 3)

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ

Mälim bolşy ýaly, janlylar: düýeler, sygyrlar, goýun-geçiler adamoglundyň kalbyna giren baýlykdyr, olary sadaka bermek adamyň nebsine juda agyr düşer. Eger-de soýýan ýoluna hormaty, umydy, söýgüsi bolmasa damak çalmazdy. Eger kalbynyň baglylygy, daýanjy, sogap islegi bolmasa-dy beýle gymmat baýlygy bagyş etmezdi. Şeýle hem, bu damak çalmak ybadaty gysgançlyk we bahyllygyň synagydyr, adamyň kalbyny saplap, ruhuny arassalaýan ybadatdyr.

Şeýle bolan ybadaty Allahdan başga bagyş etmek nähili elhenç pygyl?! Eýsem hemme zady ýaradan, damarlardan ganlary aýlaýan Allah dälmi?! Allahyň iň esasy ýeke-täk bizden isleýän zady, bar ybadatlary ýeke Oňa bagyş etmekdir. Muslimiň Alidan habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Allahdan gaýrasyňa damak çalany Allah näletländir."

لعن الله من ذبح لغير الله

Tapawudy ýok, Allahdan gaýry islendik zat bolsun, daş-agaç, ot-çöp, but, salyh-öwliýa, perişde, pygamber hiç birisiniň adyna damak çalmak rugsat dälidir.

"Nälet" diýmek - Allahyň rähmetinden kowulmakdyr, daşlaşdyrylmakdyr.

10-njy bap: Allahdan gaýra damak çalynýan ýerde Allaha damak çalynmaýar.

Ýagny, Allahdan başgalar üçin damak çalynýan ýerlerde, meselem: mazarystanlarda, ýa beýleki tagzym edilýän ýerlerde, ölülere işan-pirleriň ýoluna janly berilýän ýerlerde damak çalmak gadagandyr, Allahyň ýoluna hem bolsa . Sebäbi bu amal daşyndan şirk edýänleriň amalyňa meňzeýär. Dogry, ýeke Allahyň ady bilen we ýeke Allah üçin çalynýar, ýöne şirk edilýän ýerde çalynýany üçin gadagandyr. Allahdan gaýrylara damak çalyňlar şol ýerleri beýleki ýerlerden üstün görenleri üçin, şol ýerleri tagzym edýänleri üçin damak çalyňlar. Sebäbi şol ýerlerde damak çalynyberse, ýeke Allahyň ýoluna hem bolsa soňy bilen şirke geçip gitmegi gaty ähtimaldyr. Allah Tagala "Toba" süresiniň 107-108-nji aýatlarynda şeýle diýýär:

"Olar (mynapyklar) muminlere zyýan bermek, küpüri ýaýratmak, muminleriň arasynda agzalalygy ornaşdyrmak hem-de öň Allaha we Onuň ilçisine garşy çykan adamlary getirmek üçin bir metjit gurdular. Soň olar: «Bu metjidi diňe ýagşylyk üçin gurduk» diýip kasam ederler. Bularyň baryp ýatan ýalançydygyna Allah şaýatdyr. Ol metjitde hiç wagt namaz okama!"

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ
وَلِيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا

Munafyklar ol mesjidi musulmanlary agzala edip, aralaryny bölüp, Yslama we musulmanlara duşmançylyk etmek üçin gurupdyrlar. Ýagny, Yslamy içinden ýykmagyň hilesini ulanypdyrlar. Şol sebäpli hem Allah - aýatda

gelşi ýaly - pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) şol metjitde namaz okamaklygy gadagan edýär. Sebäbi ol metjitde namaz okamaklyk, olaryň betniýet pällerini ykrar etmekdir, olaryň güýçlerine güýç goşmakdyr.

Mälim bolşy ýaly, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) we sahabalar namazlaryny ýeke Allah üçin okaýan ekenler we musulmanlaryň arasyny bozmak niýetleri asla-da ýok ekeni. Muňa garamazdan, şonda-da Allah olara şol metjitde okamaklygy gadagan edýär. Edil şul ýagdaý damak çalynýan ýerlere hem degişlidir, ýagny, şirk edilýän ýerlerde damak çalmak gadagandyr, eger Allah üçin çalynýan bolsa-da.

Säbit Ibn Dahhak atly sahaba gürrüň berýär:

“"Büwäne" atly ýerde bir adam bir düýäni öldürmegi nezr (lebiz) edipdi, buny pygamberimizden soranda şeýle diýdi: "Ol ýerde jähiliýet (nadanlyk) döwrüniň çokunlyýan butlaryndan but barmy?"

"Ýok", " Ol ýerde muşrikler baýramçylyk edýärlermi (baýram belleýärlermi)?

"Ýok" - diýdi,

"Onda nezriňi berjaý et!"

(Ebu Dawud)

عن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه قال:

"نذر رجل أن ينحر إبلا ببوانة، فسأل النبي صلى الله عليه وسلم فقال: هل كان فيها وثن من أوثان الجاهلية يُعبد؟ قالوا: لا. قال: فهل كان فيها عيد من أعيادهم؟ قالوا: لا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أوف بنذرك"

Nezr - diniň parz etmedik zadyny özüňe borç edip parz etmek.

Meselem: şu gije 4 rekagat namaz okamagy özüme borç edýärim, ertir agyz beklemegi borç edýärim. Aslynda gije namaz we nefil roza parz däldir, ýöne ynsan özüne borç edensoň parza öwrülýändir.

Hadysymyza gaýdyp gelyäris, bir sahaba "**Büwäne**" diýilýän ýerde bir düýäni neyr edýär, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şirk edilmeýänini anyklansoň, neyrini berjäý etmekligi buýurýar. Mundan çykýan netije - eger şirk edilýän bolsa, ýa edilen bolsa ol ýerde damak çalmak gadagandyr.

Şeýlelik bilen, ewliýa-gabyrlarda, mazarystanlarda, mal öldürip janly kesmek bütinleýin düýbinden haramdyr. Hatda Allah ady bilen Allah üçin soýulsa-da. Käbirleri şol ýerde soýsaň has sogaply bolýar diýip pikir edýärler, aslynda sogaply däl-de, beýan edip geçişimiz ýaly has günäli bolýar.

11-nji bap: Allahdan gaýra nezr etmek şirkdendir.

Nezr - islendik bir parz, ýa borç bolmadyk zady öz boýnuña borç edinmek, ýerine ýetirmekligi parz kylmak.

Meselem:

Allah ýoluna bir janlyny nezr etdim, Allah üçin 10 rekagat namazy nezr etdim, 3 gün agyz beklemegi Allah üçin nezr etdim we ş.m.

Bu ybadatlar aslynda ol ynsana parz däl, ýagny, bir janlyny öldürmek parz däl, ýa-da baş wagt namazdan daşary 10 rekagat namaz parz däl, ýa-da Remezan aýyndan başga günlerde agyz beklemek parz däl, ýöne ol ynsan nezr edeni üçin, ýagny, öz-özüne parz kylany üçin ýaňky nezr eden ybadatlary parza öwrülýär, ýagny, nezr edensoň ýerine ýetirmese günä gazanýar. Çünki, nezri berjaý etmek parzdyr, şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Kim Allaha boýun bolmaklygy (ýagny, içinde günä iş bolmasa) nezr etse, ol nezri berjaý etsin. Kim Allaha boýun bolmazlygy (ýagny, içinde günä bolan işi) nezr etse, ol nezrini berjaý etmesin"

(Buhary)

"من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصي الله فلا يعصه"

Nezr ybadatdyr, ony berjaý edýänleri Allah Kuranda öwüp şeýle diýýär:

"Olar (dünyä ýaşagynda) nezrlerini berjaý edip, şeri (aýylgançlygy) hemme ýere ýaýran (kyýamat) gününden gorkýardylar."

(Ynsan 7)

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾

12-nji bap: Allahdan gaýra istiaza etmek (sygynmak) şirkdir.

"**Istiaza**" diýmek -sygynmak, pena soramak manylary aňladýandyr. Istiaza doga-dilegiň bir görnüşidir.

Doga-dileg: hajat soramak, talap etmekdir.

Istiaza bolsa: islendik zyýanly, şerli zatdan pena (goramaklyk) soramakdyr, ynsanyň gorkýan, çekinýän howatrylanýan zatlaryndan sygynmagydyr.

Şeýlelik bilen istiaza dogadyr. Doga hem ybadatdyr, ybadaty hem Allahdan gaýra bagyş etmek şirkdir, şul aýatlarda aýdylşy ýaly:

"Allahyň ýany bilen başga hiç kime doga etmäh!"

(Jyn 18)

فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾

"Seniň Perwerdigäriň ýalňyz Özüne ybadat etmegiňizi we ene-ataňyza ýagşylyk etmegiňizi emir etdi."

(Isra 23)

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

"Allaha ybadat ediň, Oňa hiç zady şarik goşmaň!"

(Nisa 36)

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾

Allah Kurany-Kerimiň "Jyn" süresiniň 6-njy aýatynda şeýle diýýär:

"Emma ynsanlardan käbir adamlar, jynlardan käbir kişilere sygynýan ekenler. Şeýdip, (olara sygynýan ynsanlaryň) azgynçylyklaryny artdyrar ekenler."

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

Aýatyň tefsiri:

Haçanda jynlardan bir topar iman getirenlerinde, özleri bilen ynsanlaryň arasyndaky käbir wakalardan gürrüň berdiler. Olardan käbiri, käbir adamlar bir nätanyş ýere, gorkuly mekana baranlarynda jynlara sygynar ekenler, ýagny, olar her bir ýeriň jynlardan öz hojaýyny, eýesi bar diýip pikir edýän ekenler, şol sebäpden ýaňky ýerden gidýänçäler ähli şerlerden jynlara sygynýan ekenler, olara kalplaryny baglap, pena dileýän ekenler. Emma jynlar bolsa, gaýtym, olaryň gorkularyny artdyrar ekenler.

Gynansak-da, käbir adamlaryň mazarystandakylara, ýa gaýyp bolan, ýagny, başga ýurtda, şäherde gezip ýören pirlere sygynmalary entägem bar, ýa ulaga münüp: "Ýa Dawutjan" - diýmeleri bularyň hemmesi gadagan bolup, Allahy unudyp, Oňa şärik goşmaklykdyr.

Adamlary şirk garaňkylygyndan tewhyd ýagtylygyna çykarmak üçin ugradylan MuhammetMustafa (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Kim bir ýerde düşläp, (Euzu bikelimätillähit tämmeti min şerri mä holaka) diýse, şol ýerden gidýänçä oňa hiç zat zyýan ýetirip bilmez."

(Muslim)

"من نزل منزلاً فقال: أعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق، لم يضره شيء حتى يرحل من منزله ذلك"

(Euzu bikelimätillähit tämmeti min şerri mä holaka) manysy: ýaradan zatlarynyň şerlerinden Allahyň kämil kelmyna sygynýaryn.

Hiç bir mahlukatdan, pygamber bolsun, ýa perişde, ýa jyn, ýa pir-öwliýa, ýa daş-agaç bolsun bularyň birisinden hem ynsanyň pena soramagy, sygynmagy, kalby bilen baglanyp, ýalbarmagy rugsat däl, çünki,

birinjilikden: istiaza ybadat diýdik, ybadat hem Ýeke Allaha bagyş ediler.

ikinjilikden: Kuranyň ençeme ýerlerinde Allah özüne sygynmaklygy buýurýar:

a) "Sen: «Eý, Perwerdigärim! Şeytanlaryň aldaw was-wasylaryndan Saňa sygynýaryn. Olaryň meniň ýanyma gelmeklerinden hem Saňa sygynýaryn, eý, Perwerdigärim!» diý!"

(Muminun 97-98)

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ ﴿٧٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

b) "Şeytan saňa was-wasy saljak bolsa, şolbada Allaha sygyn! Çünki Ol dileg-dogalary eşidip, kabul edýändir we ähli zady bilýändir."

(Agraf 200)

وَأَمَّا يَنْزِعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾

ç) "Aýt (eý, Muhammet!): «Men säheriň Perwerdigärine sygnyp, (Onuň) ýaradan zatlarynyň şerinden, tümlük bürän wagty gijäniň şerinden, düwünlere (üfläp jady edýän) jadygöýleriň şerinden, görüplik edýän wagty görübiň şerinden pena dileýärim!»

(Felak süresi)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾
وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

d) "Aýt (eý, Muhammet!): «Men ynsanlaryň Perwerdigärine, ynsanlaryň Hökümdaryna, ynsanlaryň ilähine sygnyp, (gaflatda wagty) ynsanlaryň gursaklaryna (ýüreklerine) was-wasy salýan, (Allahy ýatlaýan wagty bolsa gaçýan) ynsanlardan we jynlardan bolan şeýtanyň şerinden pena dileýärim!».

(Näs süresi)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ① مَلِكِ النَّاسِ ② إِلَهِ النَّاسِ ③ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ④ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ⑤ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ⑥

13-nji bap: Allahdan gaýra istigose⁽¹⁾ etmek ýa doga etmek şirkdir.

"Istigose" "igose" sözünden gelip çykýar.

"Igose" diýmek: halas etmek, ýetişmek, gutarmak, dadyna ýetmek ýaly manylary bardyr.

Emma "istigose" - agyr ýagdaýdaky, meselem: gark bolup duran, wahşy haýwan üstüne topulyp duran ýa islendik heläkçilige sezewar bolup duran adamyň kömege çagyrmasy, datlamasy, datlamasyna diýilýär.

Istigosäniň istiazadan (sygynmakdan) tapawudy - istiaza entäk başyňa bela, kynçylyk gelmänkä pena soramak, emma istigose eýýam başyňa düşenden soň kömege çagyrmak. Ýöne bularyň ikisi hem doganyň görnüşleridir. Diýmek, istigose doga bolup, ybadat hasaplanýandyr. Şol sebäpli hem ony Allahdan gaýrysyna bagyş etmek şirk bolýar.

Beýik Allah "Ýunus" süresiniň 106-107-nji aýatlarynda şeýle diýýär:

"Saňa Allahdan özge peýda hem bermeyäne, zyýan hem ýetirmeýäne ýalbarma (olary kömege çagyрма). Eger şeýtseň, onda sen hakyky zalymlardan bolarsyň. Eger Allah saňa zyýan ýetirse, ony Özünden başga aýyrjak ýokdur. Eger saňa ýagşylyk islese, Onuň pazly-keremini yzyna gaýtarjak hem ýokdur. (Allah) ony (ýagşylygy) bendelerinden islän kişisine nesip eder. Ol Bagyşlaýjydyr, Rehim-şepagatlydyr."

(Ýunus 106-107)

(1) Dadyňa ýetişmege soramak.

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٦﴾ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ
بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ
الرَّحِيمُ ﴿١٧﴾

(Eger Allah saňa zyýan ýetirse, ony Özünden başga aýyrjak ýokdur.)

ýagny, eger ýagdaý şeýle bolsa, näme üçin Allahdan gaýra dogra etjek?
Näme üçin gaýyp bolanlara, ölülere ýalbarjak? Aýatyň başynda aýdyşy ýaly,
olar peýda hem bermeyän we zyýan hem ýetirip bilmeýändirler.

Belläp geçmeli zat:

Adamyň başga kişiden başaryan zadyny soramaklygy, kömek islemegi
gadagan däl, meselem, pul karz soramagy, ýa hassalanda dogtora gitmegi,
ýa üstüne ogry topulanda töweregindäki adamlary kömege çagyrmagy,
bularyň hemmesi gürrüňimize degişli däl. Gürrüňimize degişli zat Ýeke
Allahyň başaryan zadyny özgesinden dilemek, şul aýata üns bersek has
düşnükli bolar in şä Allah:

**"Siziň Allahdan özge ybadat edýänleriňiz size rysgal bermäge güýçleri
ýokdur. Onda siz rysgaly Allahyň ýanyndan gözläň, Oňa ybadat ediň
hem-de Oňa şükür ediň! Ahyry siz Oňa gaýdyp gelersiňiz."**

(Ankebut 17)

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثِنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا
فَأَبْتِغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ۗ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

(size rysgal bermäge güýçleri ýokdur.) ýagny, size kömek etmäne güýçleri
ýokdur diýmedi, rysgal bermäne diýdi, rysgal diňe ir-iýmit däl, rysgalyň
içine saglyk, perzent, pul-baýlyk, geým, zehin, ulag we ş.m. zatlar
girýändir. Ýagny, mälim bolşy ýaly, bu zatlar diňe Allahyň elindäki

zatlardyr, çaga bermek, şypa bermek, beladan gutarmak Ýeke Allahyň başarýan zatlarydyr. Emma ynsanyň kadyr bolýan zatlaryny ondan soramak hiç bu aýata degişli däldir, şul aýatda aýdylşy ýaly:

“Musa (şäheriň) ýaşajylarynyň zatdan bihabar wagty şähere girdi we ol ýerde iki adamyň uruşandygyny gördi. (Olaryň) biri öz kowumyndan we beýlekisi bolsa duşmanyndan. Şol pursat kowumyndan bolan adam duşmanyna garşy ondan (Musadan) kömek sorady. Şonda Musa oňa bir ýumruk urdy, ol hem bu sebäpli, dessine jan berdi. Musa: «Bu şeýtanyň işidir. Elbetde, ol (şeýtan) ýoldan çykarýan äşgär duşmandyr» diýdi.”

(Kysas 15)

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَعَاذَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

(Şol pursat kowumyndan bolan adam duşmanyna garşy ondan (Musadan) kömek sorady) ýagny, **“kömek sorady”** diýmegi - istigose etdi (dadyna ýetişmegi sorady) diýmegidir. Görüşimiz ýaly, ynsanyň başarýan zadyny soramak rugsatdyr.

Emma nadanlaryň çykalgasyz hala düşen wagtlyry:

"Ýa pirim ýetiş!"

"Ýa plan işan beladan gutar!"

"Plan ewliýa dat-bidat" - diýip, olaryň hiç peýdasy degmejek zadyny älemleriň Perwerdigäri barka, olara ýykylmak nähili ýowuz ýagdaý! Serediň Allah Tagala näme diýýär:

"Şol wagt siz Perwerdigäriňizden ýardam isleýärdiňiz. Ol: «Men yzly-zyzyna geljek mün perişde bilen dadyňyza ýetişerin!» diýip, dilegleriňizi kabul edipdi."

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّينَ ﴿٩﴾

(ýardam isleyärdiňiz) ýagny, istigose edýärdiňiz. Aýatyň dowamy:

"Allah muny (perişdeleriň kömegini) size bir buşluk bolsun hem-de kalplaryňyz aram tapsyn diýip etdi. Elbetde, ýardam diňe Allah tarapyndyr. Çünki Ol Gudraty güýçlüdir, hikmet eýesidir."

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

(Elbetde, ýardam diňe Allah tarapyndyr.) ýagny, Allahyň birligine iman edýän elmydama bu aýaty ýatda saklamalydyr.

Doga hem iki görnüşdir:

- 1) Mesele dogasy.
- 2) Ybadat dogasy.

Mesele dogasy: islendik haýry soramaklyk we islendik şerden amanlygy dilemeklik, meselem: perzent soramak, ýa rysgal-bereket, ýa saglyk, ýa asudalyk; ýa beladan pena dilemek we ş.m.

Ybadat dogasy: namaz okamak, agyz bekleme, haj etmek, zekat sadaka bermek, gurban çalmak we ş.m. Bu zatlar hem dogadyr, çünki, bu ybadatlary edýän adam otdan halas bolup Jennede girmek üçin bu amaly edýär, bu hem edil otdan halas bolmagy diläp, Jennede girizmegini soran ýalydyr. Şul

nukdaýnazardan bu amallar hem dogadyr. Şeýlelik bilen, Allahdan gaýra hiç zada doga etmek rugsat däl, mesele dogasy bolsun ýa ybadat dogasy.

Allah şeýle diýýär:

"Özüniň (dilegine), tä kyýamat gününe çenli jogap berip bilmejek hem-de özlerinden (edilýän) dilegden bihabar (bolanlara ybadat edip) Allahdan başgasyny çagyryan kişiden has azaşan (başga) kim (bolup biler)? Ynsanlar (direldilip) magşar (meýdanyna) jemlenilende, (Allahdan özge çagyrylanlar) olara (özlerine sygynýanlara) duşman bolarlar we olaryň özlerine ybadat edendiklerini inkär ederler"

(Ahkaf 5-6)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَفْلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾

(Özüniň (dilegine), tä kyýamat gününe çenli jogap berip bilmejek)

ýagny, adamlaryň mazarystandaky ölümlere edýän dogalary, daş-agaç ýaly peýda-zyýany bolmaýan närselerden bereket dilemekleri jogapsyz galjak ekeni.

(Ynsanlar (direldilip) magşar (meýdanyna) jemlenilende, (Allahdan özge çagyrylanlar) olara (özlerine sygynýanlara) duşman bolarlar)

ýagny, hemme ybadat edilen kişiler: Uzeýr, Isa, ejesi Merýem, pygamberler, perişdeler, jynlar, salyh-ewliýalar, pirlar-ahunlar, şularyň hemmesi kyýamat gününde ybadat edenlere duşman boljakdyrlar.

Gynansak-da, käbir adamlar öz pirleriniň gizlin güýji bolup, islendik ýerden onuň hajatlaryny eşidip bilýändir öýdýärler, hut şol sebäpli olara doga edýärler, eýsem kämil derejede, bütinleýin hemme zady Eşidiji, ähli güýç-kuwwat eýesi Allah dälmi?! Allah şeýle diýýär:

"(Siziň Allaha şärik goşýan) ýa-da kyn günde galyp, diňe Özüni (Allahy) kömege çagyran bendäniň dilegini kabul eden, kynçylygyny aýran we sizi ýer-ýüzüniň dolandyryjylary eden (Allah) has haýyrlymy? Allahyň ýanynda başga iläh bolup bilermi? Ýok, nähili az pikir edýärsiňiz."

(Neml 62).

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أُوَلِيَّةٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ

14-nji bap: Bu bap Allah Tagala ýeke özüne ybadat etmelidiginiň delilleri baradadyr.

Beyik Allah şeýle diýýär:

"Hiç bir zady ýaratmany başarmaýanH, aslynda, özleri ýaradylan zatlary Oňa (Allaha) deň derejeli şärik hasaplaýarlarmy? Ýöne şol şärik goşulýanlar özlerine ybadat edýänleriň dadyna ýetişmezler. Hatda olaryň özlerine-de nepleri (peýdalary) degmez."

(Agraf 191-192)

أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾

Ýagny, hemme zadyň hakyky eýesi, hakyky ýaradyjysy, hakyky rysgal berijisi, hakyky hökümdary ýeke Allahdygyny hemme kişi ykrar edýär, buny inkär edýän gaty azdyr, hatda kapyrlar buny boýun alýarlar, eger ýagdaý şeýle bolsa, näme üçin hiç güýç-kuwwady bolmadyk zatlary Allaha şärik goşýarsyňyz?! Eger ykrar edýän zadyňyza görä oýlansaňyz kim ybadata, ýalbarylмага, önünde dyza çökmäge, sygynmana kim mynasyp, kim laýyk, kim hakly?

Başga bir aýatda Allah şeýle diýýär:

"Allahdan başga dileg edýänleriňiz gabyk ýalyjak zadyň hem eýesi dälidirler. Eger olary (kömege) çagyrsaňyz hem, olar sizi eşitmezler. Eşitseler-de, size jogap berip bilmezler we kyýamat gününde-de siziň şärik tutunmagyňyzy inkär ederler. Hiç kim saňa (bu zatlary) ähli zatdan habarly (Allah) ýaly ýetirip bilmez."

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا
 اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۗ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

(Allahdan başga dileg edýänleriňiz gabyk ýalyjak zadyň hem eýesi dälidirler.) ýagny, arap dilinde muňa "igjáz" diýilýär, ýagny, ejizletme. Munuň manysy: Eger olar şular ýaly ownuk, kiçi, hiç kimiň mätäç däl zadyna eýeçilik edip bilmese, ondan başga zatlar has hem eýeçilik edip bilmezler.

(Eger olary (kömege) çagyrsaňyz hem, olar sizi eşitmezler.) ýagny, butlar, mazarystandakylar, ölenler hiç eşitmeýäniniň açyk-aýdyň delilidir.

(Eşitseler-de, size jogap berip bilmezler) ýagny, eşidýärler diýip, göz öňüne getiremizde-de, birden şol ýagdaý mümkin diýemizde-de, dilegleri kabul edip biljek däl ekenler. Ýagdaýy şeýle bolanlara ýalbarmak nadanlykdyr.

(kyýamat gününde-de siziň şärik tutunmagyňyzy inkär ederler.) ýagny, kyýamat gününde Allahdan gaýra ybadat eden her kes (kişi) öz ybadat eden zadynyň ýanyna ugradyljakdyr, şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Kyýamatda adamlar haşr edilen soňlar (gaýtadan direldilen soňlar) her ymmata şeýle diýiler: "Her ymmat Allahdan özge ybadat eden zadynyň yzyna düşsün!"

(Buhary we Muslim)

إذا كان يوم القيامة أذن مؤذن: لتتبع كل أمة ما كانت تعبد

Olar hem yzyna düşenleri inkär edip, olara duşman bolarlar.

Enes Ibn Mälik "Sahyhda" şeýle diýýär:

"Uhud gününde Pygamberiň (Sallallahu aleýhi we sellem) kellesi ýarylypdy, alyş dişi döwülipdi, şonda şeýle diýdi: "Pygamberlerini ýaralan kowum nädip gutuluş tapsyn?!". Soň şul áyat inipdi:

"(Barlyklary dolandyrmak, hidaýete getirmek, azaşdyrmak, peýda bermek, zyýany dep etmek) Bu zatlar saňa degişli dälidir"

عن أنس، قال:

"شُجَّ النبي صلى الله عليه وسلم يوم أحد، وكسرت ربايعيته، فقال: كيف يفلح قوم شجوا نبيهم؟"

ثم نزل: **لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ**

Ýagny, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) duşmanlary tarapyndan ýaralanyp, ezýetlere duçar bolupdy. Eger beşeriň ynsanyýediň içinde iň haýyryly, Allaha iň söýgüli adam şeýle zyýanlary öz başyndan sowup bilmeýän bolsa, ondan galanlary nädip sowup bilsin?! Ondan galanlary nädip öli hallarynda, topraga berilip, süňkleri iýilen halýnda nädip özgeleriň dogalaryny eşitsin, nädip olara jogap bersin?!

Bu hadysda ýene çykýan netije, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) özüne bildirilenden artyk gaýyby bilenokdyr, ýagny, gelejekdäki wakalardan bihabardyr, diňe käbir Allahyň bildiren zatlaryndan başga, eger Pygamber gaýyby bilmeýän bolsa, ondan başgalar asla-da bilýän däldirler. Bu meseläni subut edýän hadysda şeýle diýilýär:

Ibn Omardan onda pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ertir namazynyň soňky rekagadyndan kellesini galdyryp, "semiallahu limen hamideh, robbena lekel hamd" diýensoň, şuny aýdanyny bagar berýärýär:

"Eý Allah! Plany we planyny lagnat et". Soň Allah şu aýaty inderdi:

"(Barlyklary dolandyrmak, hidaýete getirmek, azaşdyrmak, peýda bermek, zyýany dep etmek) Bu zatlar saňa degişli däldir" ⁽¹⁾

Beýleki hadysda:

Safwan Ibn Umeýýa, Suheýl Ibn Amra, Haris Ibn Hişama betdoga edende, şu aýat indi: **"(Barlyklary dolandyrmak, hidaýete getirmek, azaşdyrmak, peýda bermek, zyýany dep etmek) Bu zatlar saňa degişli däldir"** ⁽¹⁾

Ýagny, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Ýslama we musulmanlara güýçli duşmançylyk eden käbir adamlara betdoga edýär. Allah hem olara hidaýet bermek we azaşdyrmak saňa degişli däldir, seniň eliňde däldir diýýär. Hakykatdanam, şol adamlar soň Ýslamy kabul edip, iň haýyryly sahabalaryň hataryna goşulýarlar.

"Sahyhda" Ebu Hureýra aýdýar:

“Allah şu aýaty: **"Ýakyn bolan garyndaşlaryňa duýduryş ber!"**⁽¹⁾

inderen wagty Allahyň Resuly Safa depesine çykyp şeýle diýdi: **Eý Kureýş magşary (ýa şuňa meňzeş söz diýdi)! Özleriňizi satyn alyn (halas ediň) Allahyň ýanynda size hiç kömegim degmez, Eý Abbas Ibn Muttalyp Allahyň ýanynda saňa hiç hiç kömegim degmez, Eý Allahyň Resulynyň bibisi Safiyye Allahyň ýanynda saňa hiç hiç kömegim degmez, Eý Muhammediň gyzy Fatma, malymdan isläniňi sora, ýöne Allahyň ýanynda saňa hiç hiç kömegim degmez."**

وفيه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: "قام رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال:

يا معشر قريش أو كلمة نحوها اشتروا أنفسكم، لا أغني عنكم من الله شيئا. يا عباس بن عبد المطلب، لا أغني عنك من الله شيئا. يا صفية عمة رسول الله صلى الله عليه وسلم، لا أغني عنك من الله شيئا. ويا فاطمة بنت محمد، سليني من مالي ما شئت، لا أغني عنك من الله شيئا

(Allahyň ýanynda size hiç hiç kömegim degmez) - ýagny, Allahyň azabyndan gutaryp bilmerin. Bu hadysdan çykýan netijeler:

a) Azapdan diňe iman, salyh amal halas edip biler.

b) Ýeke Allahyň başarýan zadyny hatda pygamberden hem soramak bolmaýar ekeni.

ç) Pygambere iň golaý kişiler - oňa iman edip, tabyn bolýan kişilerdir, garyndaşy bolsun ýa garyndaşy bolmasyn.

d) Imansyz, dogry akydasyz, salyh amalsyz pygambere garyndaşlygyň peýdasy ýok ekeni.

(1) (Şuara 214)

15-nji bap: Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?»

Allah Tagal aýtdy:

“Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?» diýerler. (Beýlekiler bolsa): «Hakykaty aýtdy» diýerler. Ol örän Beýikdir, Belentdir.”

(Sebe 23)

حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

Bu aýatda Allah perişdeler barada habar berýär, ýagny, Allah perişdelere buýruklaryny aýdanda, olar zelil hallarynda gulak asyp durýan ekenler. Olar Allahy tagzymlap, gorkudan ýaňa bihuş bolmana golaý bolýan ekenler. Şol sebäpli hem aýatda : **(Ýüreklerinden gorky çykarylanda)** diýilýär, ýagny, başdaky gorkulary aýrylanda.

Bu aýatdan maksat, käbir ynsanlaryň çokunýan, sygynýan perişdeleri ybadata hakly bolman, özleri ybadat edýänlerden bolup, Ýeke Biribary tagzymlap, Onuň önünde kalplaryna gorky girip, zelillenýän ekenler. Netije: ybadata ýeke Allah haklydyr, sebäbi, beýik we kämil wasplara diňe Ol eýedir.

Başga bir "Sahyhday" Ebu Hureýranyň (Allah ondan razy bolsun) pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny aýdanyny habar berýär:

"Haçanda Allah asmanda buýruk berende perişdeler Onuň sözüne tabyn bolup ganatlaryny kakarlar, edil ýylmanak daşyň üstündäki zynjyr ýaly, ol (ses) olaryň (içlerine) girip gider:

"Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?» diýerler. (Beýlekiler bolsa): «Hakykaty aýtdy» diýerler. Ol örän Beýikdir, Belentdir."⁽¹⁾ Ony ses ogurlary eşiderler we ses ogurlary biribiriniň üstünde şeýledir (Sufýan olary eli bilen sypatlandyryp görkezdi, bir eliniň üstüne beýleki elini goýup, barmaklaryny dagatdy) soňra bir sözi eşider ony hem özünden aşakdakysyna geçirer, soňra ol ondan aşakdaka geçirer şeýdip tä bilgije ýa palça ýetýänçä ýetirerler, mümkin geçirmezden öň oňa atylan ýyldyz degip biler, mümkin degmän biler, ol eşidilen sözden daşary ýüz ýalan söz goşar we aýdylar: bize ol gün şeýle şeýle diýip aýtmanmydy?! Ýekeje şol asmandan eşidilen söz üçin oňanýanlar."

في الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "إذا قضى الله الأمر في السماء ضربت الملائكة بأجنحتها خضعانا لقوله، كأنه سلسلة على صفوان ينفذهم نلك **حَتَّى إِذَا فُزِعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ** ﴿٥٠﴾ سفيان بكفه فحرفها وبدد بين أصابعه - فيسمع الكلمة فيلقيها إلى من تحته، ثم يلقيها الآخر إلى من تحته، حتى يلقيها على لسان الساحر أو الكاهن. فربما أدركه الشهاب قبل أن يلقيها، وربما ألقاها قبل أن يدركه، فيكذب معها مائة كذبة. فيقال: أليس قد قال لنا يوم كذا وكذا وكذا وكذا؟ فيصدق بتلك الكلمة التي سمعت من السماء

("Haçanda Allah asmanda buýruk berende perişdeler Onuň sözüne tabyn bolup ganatlaryny kakarlar, edil ýylmanak daşyň üstündäki zynjyr ýaly, ol (ses) olaryň (içlerine) girip gider: **"Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?» diýerler. (Beýlekiler bolsa): «Hakykaty aýtdy» diýerler. Ol örän Beýikdir, Belentdir."**) ýokarda belleşimiz ýaly, perişdeler Allahdan buýruk alarlar.

(**Ony ses ogurlary eşiderler**) ýagny, Allah ynsanlaryň durmuşynda boljak wakalary, başyndan geçjek ýagdaýlary perişdelere ýerine ýetirmeklerini buýruk berýär, ony hem ses ogurlary, ýagny, şeýtan-jynlar eşidýärler.

(¹) (Sebe 23)

(we ses ogurlary biri-biriniň üstünde şeýledir (Sufýan olary eli bilen sypatlandyryp görkezdi, bir eliniň üstüne beýleki elini goýup, barmaklaryny dagatdy)) ýagny, Sufýan, hadysy habar beren olaryň biri-biriniň üstüne münüp, şol perişdeleriň gürrüňini eşidýändiklerini wasplady. Ýañky jynlaryň in ýokarsyndaky eşiden zadyny özünden aşakga, ol hem özünden aşakga, aşakdaky özünden aşakga tä palça ýa bilgije ýetýänçä şeýdip hälki perişdeleriň gürrüňini ýetirerler.

(mümkin geçirmezden öň oňa atylan ýyldyz degip biler, mümkin degmän biler) ýagny, ýañky ses ogurlaryna ýyldyzlar ok hökmünde atylýan ekeni, bizdäki "ýyldyz sönse kapyryň başyna" sözi hem şundan gelip çykan bolsa gerek. Käbir oklar degip, käbirleri degmeýär ekeni.

(ol eşidilen sözden daşary ýüz ýalan söz goşar we aýdylar: bize ol gün şeýle şeýle diýip aýtmanmydy?! Ýekeje şol asmandan eşidilen söz üçin oňa ynanarlar.) ýagny, ol jynlar haçanda habary aşakdakylara geçirende bir sözi dogry aýtsa, ýüz sözi ýalan sözlär. Palçylara aldanan adamlar bolsa, onuň bir dogry sözi üçin onuň ýüz ýalanyna ynanarlar, şeýdip, palçylar habary jynlardan alýan ekenler.

16-njy bap: Şefagat barada.

Şefagat arap sözi bolup, dil taýdan asyl manysy “jübüt” diýmekdir. Ýöne soňra - sorap bermek, ortada durup kömek etmek manylar üçin ulanylypdyr.

Şeýlelik bilen, şefagatyň umumy manysy ortaçy bolup, birine haýyr etmek. Ýagny, özgeler üçin başga birinden soramak.

Şefagat umumy ikä bölünýär:

a) Dünýedäki şefagat b) Ahyretdäki şefagat.

a) Dünýedäki şefagat hem ikä bölünýär:

1. Ynsanyň ynsan üçin başga bir ynsanyň ýanynda şefagat etmegi.
2. Ynsanyň ynsan üçin Allahdan sorap, şefagat etmegi.

b) Ahyretdäki şefagat hem ikä bölünýär:

1. Hemme ynsanlara (musulman we kapyrlar) ediljek şefagat, muňa "şefaga uzma" diýilýär.
2. Diňe musulmanlara (muwahhydlara, ýagny, Ýeke Allaha ybadat edip, Oňa hiç şärik goşmadyklar) ediljek şefagat.

Bir-birden düşündiriş:

a.1) Dünýedäki şefagat: Ynsanyň ynsan üçin başga bir ynsanyň ýanynda şefagat etmegi.

Meselem: seniň dostuň uly edarada işleýär, sen hem ondan başlygynyň ýanyna girip seniň üçin bir dünýewi bähbit soramagyny haýyş edýärsiň. Ýa-da kakaň gaharyny getirdiň, ol hem seniň bilen gürleşmän ýör, senem ejeňe haýyş edýäň, kakaň gaharyny ýumşatmagy, we ş.m. Bu şefagat haram işler bilen baglansykly bolmasa gadagan däldir, ony edene sogap bardyr, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Kim ýagşy bir işe şefagat etse (sebäp bolsa), oňa-da (ýagşylykdan) nesip (sogap) bardyr."

(Nisa 85)

مَنْ يَشْفَعْ شَفَعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا ط

Eger erbet, haram işlerde şefagat etse, onda gadagandyr, şu aýatdaky ýaly:

" Kim erbet bir işe sebäp bolsa, oňa hem (şol erbetlikden) nesip (günä) bardyr. Allah ähli zady (görüp duran) şaýatdyr."

(Nisa 85)

وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيبًا ﴿٨٥﴾

a.2) Dünýedäki şefagat: Ynsanyň ynsan üçin Allahdan sorap, şefagat etmegi.

Meselem: Umumy bir kişiden dogra-dileg islemek, köplenç salyh adamdan islemek: “Bir hassa oglum bar welin Allahdan dogra edip berseňiz” diýmeklik, we ş.m. Ýöne bu diri hem-de gaýyp bolmadyk kişiden soralmalydyr. Dünýeden öten, ýa başga şäherde gezip ýören senden gaýyp kişiden soramak rugsat däldir.

b.1) Ahyredäki şefagat: Hemme ynsanlara (musulman we kapyrlara) ediljek şefagat, muňa "şefaga uzma" diýilýär.

Ýagny, kyýamat gopanda hemme adamlar ýaňy haşr⁽¹⁾ edilip başlananda, onuň elhençliklerini görüp oturanlarynda adamlar ylgaşyp nirä gitjeklerini bilmän, kalplary bokurdaklaryndan gorkudan ýaña çykjak bolan wagty Adam pygamberiň (Aleýhisseläm) ýanyna (Allahdan tizräk terezileriň gurulmagyny diläp bermegi üçin) şefagat sorap barýarlar, ol hem başga pygamberi ol hem başgasyny salgy berýär tä Muhammet pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ýanyna gelýänçäler. Şonda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ynsanlaryň haşr meýdanyndan "kaza" hasap-hesip meýdanyna geçirilmegini Allahdan sorar. Şeýdip, ynsanlaryň hemmesi pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şefagady sebäpli haşr elhençliklerinden gutuljaklar. Buňa "Makam Mahmud" hem diýilýär şu aýatda aýdylşy ýaly:

" (Eý, Muhammet!) Gije oýanyp, saňa mahsus bolan nepil (tehejjut) namazyny oka! Şonda Perwerdigäriň seni «Makamy-mahmuda» ýetirer."

(Isra 79)

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾

Belläp geçmeli zat: bu şefagat otdan halas edip, günäleriň geçilmegine sebäp bolýan däldir, şeýle hem bu şefagat hemme kişä degişlidir. Emma köp aýatlarda, hadyslarda gelen şefagadyň görnüşi indiki görnüşdir.

b.2) Ahyretdäki şefagat: Diňe musulmanlara ediljek şefagat.

Bu şefagadyň iň esasy görnüşidir, aýatlaryň we hadyslaryň aňladýan şefagaty budur. Esasy dawa, ylalaşyksyzlar şefagatyň bu görnüşindedir. Bärde şu soraglara jogap bereris: Şefagat edýänler kimler? näme üçin olara şefagat etdiriljek? şefagat ediljekler kimler? olaryň waspy nähili? nähili şekilde şefagat ediljek?

(1) Tazededen direldilip bir ýere jemlenende.

Allah şefagat etmek hukugyny pygamberlere, perişdelere, salyhlara, şehitlere berjekdir. Olara şefagat etdirilmeginiň sebäbi - olaryň ornunyň beýikligini, mertebesiniň ulylugyny, derejeleriniň belentligini belläp geçip, olara ýörite bolan ikram, hormat, sylag bildirmektir. Ýagny, Allah ynsanlaryň günälerini bagyşlamak üçin olaryň şefagadyna mätäç däldir, şefagatlaryny kabul etmek hem Allahyň borjy däldir, bu Allahyň fazly, keremi, giň merhemetidir.

Indi, olaryň şefagaty kime peýda berer?

Diňe muwahhydlara, muwahhyd diýmek - ýeke Allaha ybadat edip, hiç şärik goşmadyk diýmekdir. Şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Maňa şefagat peşgeş edildi, emma ol ymmatymdan hiç şirk etmediklere degişlidir."

(Ahmed)

أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا

Muwahhyd diýmek günäsiz diýmek däldir. Käbir muwahhydlar birnäçe uly günä edip, toba etmän dünýeden ötyärler, käbirleri bir ýa iki günä edip, käbirleri şirkden galan hemme günäleri edip ötyär. Ynha, şefagat şular üçindir. Şu hadysdaky ýaly:

"Ol şefagat ymmatymdan (şirkden başga) günä iş edenler üçindir."

(Ebu Dawud)

شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي

Bulara nähili şefagat ediljek? Käbirler hiç dowzah oduny görmezden günäleri geçilip Jennede girjekdir. Käbirleri dowzahdaky möhleti azaldylyp, ondan çykaryljakdyr.

Şefagadyň bu görnüşi iki bölekdir:

1. Ret edilen, ýagny, amala aşyrylmajak şefagat.
2. Tassyk edilen, ýagny, amala aşyryljak şefagat.

Kuranyň käbir ýerlerinde "şefagat ýokdur, şefagat edilmez, şefagatçy bolmaz" manylarynda gelen aýatlar bardyr:

"Siz hiç kimiň başga birine derek töleg töläp bilmeýän, hiç kimden şepagat (kömek) kabul edilmeyän, hiç kimden fidýe (töleg puly) alynmaýan we hiç kime (hiç hili) ýardam edilmeyän günden gorkuň!"

(Bakara 48)

وَأَتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

"Eý, iman getirenler! Söwda-satygyň, dostlugyň we şepagatyň bolmaýan ol (kyýamat) günü gelmezden öň size beren rysgalymyzdan haýyr-sahawat ediň!"

(Bakara 254)

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِي يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَعَةٌ

"Indi olara şepagatçylaryň (etjek) şepagaty hem peýda etmez."

(Muddessir 48)

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَعَةُ الشَّفَاعِينَ ﴿٤٨﴾

"Özleri üçin Ondan (Allahdan) başga hiç bir dost we şepagatçy bolmadyk Perwerdigäriniň huzurynda jemlenmekden howatyr edýänleri (kapyrlykdan we günä işleri etmekden) saklanmaglary üçin onuň (Kuranyň emirleri) bilen gorkuz (duýdur)!"

(Engam 51)

وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَاٰلِٓٔ وَلَا شٰفِٖعٌ

"Indi bize şepagat etjek hiç kim ýok."

(Şuara 100)

فَمَا لَنَا مِنْ شٰفِٖعِيْنَ ﴿١٠٠﴾

Ýöne bu aýatlar şefagadyň düýbünden bolmajagyny habar berýärmi?

Ýok, bu aýatlar ret edilen şefagatlar baradadyr, olar 4 görnüşdir:

- 1) Şirk edenlere we kapyr bolanlara şefagat asla-da degişli bolman, olara hiç peýdasy ýokdur.
- 2) Allahyň rugsady bolmadyk şefagat, meselem, öliler (dindar bolsun ýa dinsiz) şefagat edip bilmezler, tä Allah rugsat berýänçä.
- 3) Allahyň razylygyny gazanmadyk kişä şefagat ýokdur, ýagny bärdäki razylygyň manysy - Allahy birläp, şirkden daş bolmakdyr.
- 4) Allahdan özge ybadat edilenleriň olara ybadat edenlere şefagat etmegi.

Şu aýatdaky ýaly:

" Kasam bolsun! Sizi ilkibaşda (doglanyňyzda) ýaradyşymyz ýaly (ahyrete hem) Bize ýalňyz (başyňyza) gellersiňiz! Siz Biziň beren zatlarymyzy (dünýä malyny) arkalaryňyzyň yzynda goýup (gellersiňiz). (Allaha) şarikler hasaplan şepagatçylaryňyzy siziň (ýanyňyzda) görmeýäris. Kasam bolsun! Siziň (olar bilen) araňyz üzülendir we (iläh) hasaplan zatlaryňyzyň (hemmesi) sizden ýitirim bolandyr."

(Engam 94)

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُم مَّا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ
شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿١٥﴾

((Allaha) şärikler hasaplan şefagatçylaryňyzy siziň (ýanyňyzyda) görmeýäris) ýagny, şefagatçy hasaplanlaryňyz şefagat edip bilmezler, çünki şefagadyň hakyky eýesi Allahdyr, emma siz Ondan dilemän, Oňa şärik goşduňyz.

2. Tassyk edilen, ýagny, amala aşyryljak şefagat.

Bu içinde üç şert jemlenen şefagatdyr:

1) Allahyň izini, rugsady bolan şefagat. (Ýagny, şefagat etjegede, şefagat ediljegede Allahyň rugsat bermegi) Şefagat etjekler (pygamberler, perişdeler, şehitler) näçe uly mertebä eýe bolsalar-da öz ygtyýarlaryna adam saýlap, öz islän kişilerine şefagat edip, islemediklerine etmän, edip bilmezler. Çünki, şefagat durşy bilen Allahyň elindedir, Onuň rugsady bolman hiç kim şefagat edip bilmez. Şu aýatlardaky ýaly:

" Barça şefagat (etmek) Allaha degişlidir."

(Zumer 44)

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا ط

"Ondan bidin Onuň ýanynda kim şefagat edip biler?"

(Bakara 255)

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

2) Şefagat etjek kişiden Allahyň razy bolmagy, ýagny, käbir adamlar "Plan

işan" ewliýasyna, ýa "Plan jan ahun" mazarystana baryp, ol wepat bolanlardan şefagat dileýärler, käbirleri bolsa, mazarystana baryp gabat gelen öliden sorayar, onuň kimdiginden hem habary ýok, şolar ýaly gynansak-da şirk adamlaryň damarlaryna girip gidipdir, diýjek bolýan zadymyz, kimdigini bilip sora, ýa bilmän sora, tapawudy ýok, Allah ol kişä şefagat etdirjegi belli däldir, Allah has gowy biler, belki, onuň özi şefagada mätäçdir, eger ýagdaý şeýle bolsa, ýagny Allah öz islänine şefagat etdirýän bolsa, nädip öliden elindäki ýok zady dilejek, käşgä, diläniň bilen eşidýän bolsa?! Nädip, elinde bolany (Allahy) taşlap, elinde bolmadykdan dilejek?! Şul aýata ser salyň:

"Asmanlarda ençeme perişde bardyr. Olaryň şepagaty diňe Allahyň Öz islän we razy bolan (bendesine) rugsat bermeginden başga hiç zada (kime) peýda bermez."

(Nejm 26)

وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى ﴿٢٦﴾

3) Şefagat edilýänden Allahyň razy bolmagy, ýagny, (şirkden galan) günäleri bolsa-da muwahhyd bolmagy. Ýagny, ynsan näçe namaz okasa-da, agyz beklese-de, zekat-sadaka berse-de, doly günälerden el çekse-de, eger doly şirkden ýüz öwrüp, ony bütinleýin taşlamasa, ol adam muwahhyd däldir we şefagatdanam mahrum ediler. Çünki, ol bütin eden ybadatlarynyň düýbini tutmady, aslyny berkitmedi, ol tewhydy berjaý etmedi. Emma tersine, kim aslyny, düýbini tutup, ybadatlaryny kemter etse-de, ýa şirkden galan uly-uly günäleri etse-de, ynha bu adam şefagata haklydyr. Şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Emma ol ymmatymdan hiç şirk etmediklere degişlidir."

(Ahmed)

وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا

Şefagadyň içinde diňe Muhammetpygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) berilen, ýeke oňa mahsus şefagatlar bardyr, olar:

1. "Şefaga Uzma", ýokarda agzap geçen şefagadymyz, uzyn hadysdan bir parça:

"Kyýamat gününde Allahyň huzuryna baryp, sežde edip, Oňa şeýle bir hamd aýdaryn (göni şefagat bilen başlaman) soňra (Allah) aýdar: Eý Muhammet! Kelläni galdyr, aýt diňlensäň, sora beriler saňa, şefagat sora şefagat etdiriler saňa"

(Buhary Muslim)

فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمُحَامِدِ وَأَخْرَجَهُ لَهُ سَاجِدًا فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعُ لَكَ وَسَلِّ تَعَطُّ وَاشْفَعْ
تُشَفِّعُ

2. Jennet ähline şefagaty. Haçanda Jennet ähli belli bolup, onuň gapysynda jemlenenlerinde, olar Adama (Aleyhiseläm):

"Eý Atamyz! Açyp ber!" diýerler. Ol başgalary salgy berýär, başgalaram beýlekileri, tä Muhammetpygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) gelýänçäler. Şonda Allah oňa açmany rugsat berer we Jennetiň goragçysy: Kim sen? - diýer, ol: Muhammet, - diýer, goragçy: senden öň hiç kimi goýmerbezlik maňa buýrulyppy, diýýär. Şeýdip ol Jennete girer, zyzndanam beýlekiler. (Allah bizi şolardan etsin).

3. Agasy Ebu Talyp üçin şefagaty. Bu şefagatyň şekli, bütinleýin otdan halas etmek bolman, megerem, azaby gowşatmak, jebir-jepany ýeňiltmek şefagatydyr, şu hadysdaky ýaly:

"Ol oduň "dohdoh" diýen ýerindedir, eger men bolmadyk bolsam onda ol oduň iň aşakgy gatlagynda bolardy."

(Buhary Muslim)

هُوَ فِي ضَخْضَاحٍ مِنْ نَارٍ. وَلَوْلَا أَنَا لَكَانَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

4. Medine şäheriniň ilatyna ediljek şefagat. Emma bu hemme ýaşajylaryna degişli däldir, diňe muwahhyd bolup, sabyrly bolanlara degişlidir, şu hadysdaky ýaly:

"Muslim bolup, onuň (Medinäniň) kynçylyklaryna, bela-beterlerine sabyr edip dünýeden öten her kişä kyýamat gününde onuň şefagatçysy we şaýady bolaryn"

(Muslim)

لَا يَصْبِرُ أَحَدٌ عَلَى لَأْوَانِهَا فَيَمُوتَ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أَوْ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا كَانَ مُسْلِمًا

Şeýlelik bilen, şefagat barada bir zat bar bolsa şu ýerde hemmesini jemlemäge synanşdyk. Aýatlara, hadyslara ser salsak hiç birisinde şefagaty "Allahdan gaýrydan soraň!" diýip ýok. Hiç birisinde perişdelerden, salyhlardan, ewliýalardan, pirlerden, ahunlardan, işanlardan, hatda pygamberlerden soraň diýilen ýer ýokdur, ylaýta-da dünýeden ötensoňlar, ylaýta-da depin edilip, gabyra salynansoňlar. Tersine, hemme gelen aýat-hadyslar şefagatyň hemmesi Ýeke Allahyň elindeligini nygtaýar. Meselem:

"Barça şepagat (etmek) Allaha degişlidir."

(Zumer 44)

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا

Ýagny, ynsan şefagata mynasyp boljak bolsa, iň zerur zat, ýeke Allaha ybadat edip, Oňa hiç şärik goşmaly däldir. Emma käbirler şefagata ýetjek bolup, ondan gaýtym mahrum bolýarlar: ölülerden doga edýärler, olardan şefagat soraýarlar ýa-da salyh bolan ölülerden dileseň olar anyk şefagat edýärler, anyk şefagat etmäne kadyrlyrlar diýip pikir edýärler. Emma aýatda näme diýilýär:

"Ýetip gelýän (kyýamat) gününü olara habar ber! Çünki ol gün ýürekler gorkudan ýaňa bokurdaklaryna gelip (agyzlardan çykaýjak bolar). Zalymlar (şarik goşanlar) (ol gün) özlerine ne dost, ne-de sözi geçýän şepagat etjek birini tapyp bilerler."

(Gafir 18)

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَزْفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمِينَ^{١٨} مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ

(sözi geçýän şepagat etjek birini) ýagny, siziň pikir edişiňiz ýaly däl, soradyň şefagat etdi, boldy bitdi däl, asly şefagat olaryň elinde däl.

Aýatlar we hadyslar açyk-áýdyň bu meseläni kesgitläendir, meselem şu hadysa dykkat edeliň: Ebu Hureýra aýtdy:

"Eý Allahyň Resuly! Seniň şefagatyň sebäpli adamlaryň bagtlysy kim? - "Kim çyn ýürekden "Lä ilähe illallah" diýse."

(Buhary)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قُلْتُ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» فَقَالَ: «أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ»

Ýagny, çyn ýürekden "lä ilähe illallah" diýen adam, kalby Allahdan gaýrysyna bagly bolmaz, Allahdan gaýrysyna doga etmez, şefagaty Ondan gaýrysyndan soramaz.

Ýa-da bu hadysy okalyň:

"Allaha hiç şarik goşmadyk 40 adam musulman kişiniň jynzasyna dursalar, olara Allah kyýamat gününde ol adama şefagat etdirer"

(Muslim)

ما من رجل مسلم يموت، فيقوم على جنازته أربعون رجلاً، لا يشركون بالله شيئاً، إلا شفّعهم الله فيه

Ýagny, musulman kişi dünýeden ötensoň, eger onuň jynaza namazyna 40 sany muwahhyd dursa, olara Allah şefagat etdirer, kim üçin? ýaňky ölen musulman üçin. Aslynda, köp halatda ynsanyň jynazasyna dost-ýarlary, dogan-garyndaşlary, goňsy-golamlary durýarlar. Eger jynaza duranlar muwahhyd bolsa, bu ýagdaý ölen ynsanyň hem özi muwahhyd bolanyna yşarat edýär, çünki, muwahhyd diňe muwahhydlar bilen dost bolýar, diňe olar bilen golaýdan gatnaşýar.

17-nji bap: Hidäýet ýeke Allahyň elindedir.

"Sahyhda" Ibn Museýýibden, olam kakasyndan aýtdy:

“Ebu Talyba ölüm golaýlanda onuň ýanyna Allahyň resuly (Sallallahu aleyhi we sellem) gelýär. Başga-da ol ýerde Abdullah ibn Ebi Umeýý we Ebu Jehl bolýarlar, şonda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär: Eý Agam! Allahyň gatynda delil bolar ýaly "Lä ilähe illallah" diý” Hälki ikisi aýtdylar: “Abdumuttalibyň dininden ýüz öwürýäňmi?” Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ýene-de gaýtalady, ol ikisi hem ýene-de gaýtaladylar, şeýdip, iň soňky aýdan sözi şu boldy: ol ABDULMUTTALIBYŇ DININDE we "lä ilähe illallah" diýmeklikden ýüz öwürdi, şonda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýdi: Eger maňa gadagan edilmese, seniň üçin Allahdan bagyşlanma soraryn. Şoňra şul aýat indi:

"Pygambere we möminlere, eger (Allaha) şärik goşanlar garyndaşlary hem bolsalar, (kapyr bolup ölüp) döwzahylardygy mälim bolandan soň, olaryň günäsiniň geçilmegini dilemek ýaraşmaz."

(Toba 113)

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ
أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾

Ebu Talyb barada bolsa şuny inderdi:

"(Eý, Muhammet!) Sen öz islän adamlaryňy dogry ýola salyp bilmersiň. Yöne Allah Öz islän adamlaryny dogry ýola salar. Ol dogry ýola girjekleri iň ýagşy bilýändir."

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) haçanda enesiz-atasyz galanda, oña agasy Ebu Talyp hossarlyk edýär. Kiçiliginden oña terbiýe berip, oña göz-gulak bolup ýetişdirýär. Ýöne oña pygamberlik berilenden soň, Ebu Talyp Yslamy kabul etmeýär. Haçanda ol ölüm hassalygynda ýatanda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) onuň Yslama girmegini umyt edip, oña kelime-şahadany aýtdyrjak bolýar.

(häлки ikisi aýtdylar: Abdulmuttalibyň dininden ýüz öwürýäňmi?) bärde ýaramaz dost-ýar tutunmagyň zyýanyny görüp bileris. Ýene bellemeli zat: haçanda käbir adamlar, has hem ýaşlar, ylym esasynda tewhyd, din-yslamy il-halka düşündirip başlanlarynda, bir ýerden olaryň nadan garşydaşlary tapylyp, şeýle diýýärler: bize bular ýaly daşary ýurdyň dini gerek däl, öz ata-babalarymyzyň tutan dini bize ýetik, plan,plan ýurduň dini bärde gerek däl, daşary ýurtdan täze-täze hökümler getirmek gerek däl." Bu gepleri akly ýerinde bolup, az-da kän-de Yslama düşünen adam aýtmaz. Geň galdyryjy zat: beýleki dinleri tutýan adamlar Yslam diýseň onuň Ýeke Allaha ybadat edilmegi ündeýän dindigini bilýärler. Aslynda Yslam, Kuran, Sünnet bir. Ýöne ylymsyz adamlar dini şondan alanoklar, plan işandan ýa ahundan alýarlar, şeýdip, Yslamy üýtgedilen görnüşinde öwrenýärler, haçanda olara hakyky Yslam gelende bolsa, bu daşary ýurt dini bolaýýar.

Bu hadysda bize ybrat bardyr: kör bolup ata-babalaryň yzyna düşmek adamy ömürlük dowzaha eltýändir.

(Eger maña gadagan edilmese, seniň üçin Allahdan bagyşlanma soraryn. Şoňra şul aýat indi: "Pygambere we möminlere, eger (Allaha) şärik goşanlar garyndaşlary hem bolsalar, (kapyr bolup ölüp) döwzahylardygy mälim bolandan soň, olaryň günäsiniň geçilmegini dilemek ýaraşmaz.") ýagny, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) agasy üçin Allahdan bagyşlanma soramak islände Allah gadagan etdi. Bunuň sebäbi agasynyň müşrik bolmagydyr. Bärden çykýan netije: eger

pygamberimiz dirikä öz agasy üçin doga edip bilmeýän bolsa, dünýeden ötensoň asla-da şirk edýän üçin hiç hem etmez, çünki, bu meseläni çürt-kesik edýän çyzyk - şirk edýän üçin hiç kim hatda pygamberimiz hem doga etmez.

(Ebu Talyb barada bolsa şuny inderdi: "(Eý, Muhammet!) Sen öz söýýän adamlaryňy dogry ýola salyp bilmersiň. Yöne Allah Öz islän adamlaryny dogry ýola salar. Ol dogry ýola girjekleri iň ýagşy bilýändir." ýagny, Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) näçe öz agasyny söýse-de, oňa hidaýet berip bilmedi. Çünki, dogry ýola düşmek, hidaýet Allahyň elindedir.

Emma käbir sopy toparlaryň başga garaýyşlary bar: olar hakykatdanam pirleriniň hidaýet berip bilýänligini nygtaýarlar. Pirleriniň bir bakysy, seredişi ynsanyň kalbyna haky guýup, ony dogry ýola getirer diýip ygtykat edýärler. Edil şolar ýaly tersine: piriň ýeke bakysy ynsany azdyryp, imandan çykyryp bilýär diýip ynanç göterýärler. Ýa ol pirleriň ýörite başgabyny bir kişä geýdirseň oňa hiç bela-beter, howp-hatar degmez diýip ygtykat edýärler. Şeýdip, Ýeke Allahyň berýän hidaýatyny öz pirlere ýöňkeyärler. Emma dury pikirlenip görsek, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) öz jany-teni bilen söýýän agasyna hidaýet edip bilmedik bolsa, ondan başgalar nädip edip bilsin?!

Şeýle hem, şirk halyndakylara ýa şirk halynda ölenlere pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) asla-da doga etjek däldir, çünki, haçanda pygamberimiz öz ejesi hakynda bagyşlama soramak islände Allah oňa gadagan edip, şul aýaty inderýär:

"Pygambere we möminlere, eger (Allaha) şärik goşanlar garyndaşlary hem bolsalar, (kapyr bolup ölüp) döwzahylardygy mälim bolandan soň, olaryň günäsinin geçilmegini dilemek ýaraşmaz."

(Toba 113)

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ

أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾

Ebu Hureýranyň habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Ejem üçin bagyşlanma soramagy Allahdan rugsat soradym, Ol hem rugsat bermedi, onuň gabryna zyýarata barmagymy rugsat soradym, ony rugsat berdi."

(Muslim)

اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَأُمِّي فَلَمْ يَأْذَنْ لِي، وَاسْتَأْذَنْتُهُ أَنْ أُرْوَرَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي

18-nji bap: Adamoglunyň küpriniň we dinlerini taşlamaklarynyň sebäbi - salyhlar babatynda öte geçmekligidir.

Bundan öňki baplarda tewhydy buýurýan we şirkden gaýtaryan aýat-hadyslar barada agzapdyk we ol delilleriň açyk-aýdyň şirki batyla çykarýanyny belläpdik.

Ýöne, eger şirk şeýle aýdyň gaýtarylan bolsa, **näme üçin adamlar ondan saplananoklar? Näme üçin ony entägem ýagşy amal, gözəl ybadat diýip hasap edýärler?** Bu bap edil şu soraglara jogap hökmündedir. Ýagny, olar salyhlyry söýmekde, sylag-hormat goýmakda, olara eýermekde şeýle bir öte geçdiler, hatda bu öte geçmeleri olary şirke eltdi. Şeýtan olara bu amalyň şirkdigini gizläp, olara bu amaly ybadat edip, bezäp görkezdi.

Diýmek, şirk etmeleriniň esasy sebäbi - salyhlar hakynda öte geçmek, çenden aşmakdyr. Salyhlaryň içine pygamberler, alymlar, weliler, şehitler girýändir.

Salyhlar babatynda adamlaryň iki synpy ýalňyşdy:

1. Sowuksala bolanlar, sowuk garanlar. Bular salyhlyry söýmeýärler, olara sylag-hormat hem goýmaýarlar, olara eýermeýärlerem. Bular pygamberleriň, salyhlyryň öwüt-nesihatlaryny berjaý etmekde we gadaganlyklary taşlamakda olara boýun bolmaýarlar.

2. Öte geçenler, çenden aşanlar. Ýagny, şerigadyň çyzan çäklerinden çykmak. Öte geçmekligiň mysallary:

- Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) gaýyby bilýär diýmek.

- Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) dogadilegleri eşidip, kabul edýär diýmeklik.

- Busaýry atly bir adam bir goşgusynda şu manyly setirleri aýdýar: (Onuň (pygamberiň) waspyny kämil derejede taryplaýan bir aýat hem inmedi, egerde onuň ady tutulanda guma-küle öwrülen jeset janlanyp direlse, ynha şonda onuň tarypy ýerine düşer.). Ýagny, hatda Kuran hem Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) hakyky tarypyny etmänmiş, bundan aňyrdan öte geçmeklik, azaşmaklyk barmyka?!

- Pirlere polýuslary (ýeriň bölekleri) bölüp berip, olar ol ýerleri dolandyryň diýip ynanç görtermek. Hakykatdanam, käbir bendeler plan pir ýeriň plan bölegine seredýänçi, plan pir başga bölegine jogap berýär diýip ygtykat edýärler.

- Pirlere islän kişilerine şefagat edip başaryrlar diýip ygtykat edýärler. Aslynda şefagat ýeke Allahyň elindedir.

Allah Taala şeýle diýýär:

"Eý, ähli-kitap! Diniňiz hakda (nädogry zatlary aýdyp) hetden aşmaň, Allaha garşy hakdan başga zat aýtmaň!"

(Nisa 171)

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ

Ehli-kitap - jöhitleler we hristianlardyr. Bu iki kowum öz pygamberleri we salyhlary babatynda öte geçdiler. Jöhitleler Uzeýr atly adama Allahyň ogly diýdiler, emma hristianlar Isa aleyhisseläme Allahyň ogly diýdiler. Allah Muhammet ymmatyny öňkileriň eden ýalňyşyny etmezleri ýaly duýdurýar.

Başga bir hadysda şeýle diýilýär:

"Sizi öte geçmeklikden ägehlendirýäris, çünki, sizden öňkileri öte geçmeklik heläk edendir".

(Ahmed Ibn Mäje Nesäi)

"إياكم والغلو، فإنما أهلك من كان قبلكم الغلو"

Bu hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleýhi we sellem) Ibn Abbasa haj edip ýörkä kiçijek daş alyp ber diýýär, zyzndanam bu hadysy aýdýar, ýagny, zyňmak üçin uly daşlaryň hökman dældigini bildirýär we hatda şular ýaly meselede-de ortak ýoly saýlap çenden aşmaklygy gadagan edýär.

"Sahyhda" Ibn Abbas: **"Aýtdylar: (Iläheriňiz bolan Weddi, Suwagy, Ýagusy, Ýaguky we Nesri taşlamaň!)"**⁽¹⁾ şu aýat barada şeýle diýýär:

“Bu atlar salyh adamlaryň atlarydyr. Ölenlerinden soň, şeýtan zyzndakylara şeýle waswasa berdi: “Olaryň ýerlerinden heýkelleri guruň. Ol heýkellerne olaryň atlaryny dakyň.” Zyzndakylar hem etdiler. Bu nesil aýrylyp, zyzndaky nesil gelende we ylym ýitim bolandan soň, ýaňky binalara ybadat edip başladylar.”

“أسماء رجال صالحين من قوم نوح، فلما هلكوا أوحى الشيطان إلى قومهم، أن انصبوا إلى مجالسهم التي كانوا يجلسون أنصابا وسموها بأسمائهم، ففعلوا، فلم تعبد، حتى إذا هلك أولئك وتنسخ العلم عبادت.”

Bu habara dykkat etsek, şeýtanyň adamlary azaşdyrmakda nähili derejede hytyrdygyna, mekirdigine, şol wagtyň özünde sabyrlydygyna göz ýetireris. Ýagny, şeýtan olaryň ýanyna gelip göni "ybadat ediň" diýmedi, megerem, adamlary dereje-dereje, ýuwaş-ýuwaşdan azaşdyrdy. Ilki bilen şeýle waswasa berdi: “Olar salyh adamlardyr, olary ýatlap durmaklyk üçin, olardan ýadygärlik bolmagy üçin olaryň suratlaryny çekiň, olaryň heýkellerini ýasaň.” Olar hem buny ýagşy niýet bilen, olara ybadat etmek maksady bilen däl-de, olara söýgi bildirmek bahanasy bilen bu zatlary edip, duzaga düşdiler. Emma bu nesiliň ýerine ondan soňkular gelende ýaňky surat-heýkellere ybadat edip başladylar, bahanalaram näme: “Ata-babalarymyz bulary keýpine guran däl, olaryň sylag-hormata, uly abraýa eýe bolandyklary üçin gurandyrlar, şol sebäpli olary Allah bilen aralarymyzda ortaçy tutunmalydyrys.” Şeýdip, dünýede ilkinji şirk edildi. Şeýtan olara göni şirki buýurmady, megerem, ilki bidgaty etdirdi we bidgat

(1) (Nuh 23)

hem şirkiň açarydyr. Soňra olar siziň şepafatçylaryňyz diýdi, şeýdip, ädim-ädim, garş-garş olary iň şerli zada, şirke eltdi.

Gynansak-da, käbir adamlar çenden aşa kalplaryny ölüler bilen baglaýarlar, gabyrlaryň ýanlaryna baryp oturup, wagtlaryny olary ýatlap geçirýärler. Olardan bereket umyt edip, Ýeke Allahyň başaryan zadyny olardan dileýärler.

Omaryň hadysynda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Hristianlaryň Merýem ogly Isany hetden artyk taryplaýyşlary (ýaly meni taryplamaň! Men diňe gulduryn, şonuň üçin Allahyň guly we ilçisi diýiň!"

(Buhary we Muslim).

"لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم؛ إنما أنا عبد، فقولوا: عبد الله ورسوله"

Bu hadysda iki azaşan topara-da gaýtargy bardyr:

(Allahyň guly) ýagny, Allahyň guly diýiň diýip buýurýar, bunda öte geçenlere gaýtargy bardyr, çünki, başga bir hadysda şeýle diýýär: **"Meni berilenden artyk mertebä götermäň!"** ýagny, maňa Allahyň Resuly diýiň Allahyň guly diýiň emma Allaha mahsus zatlary maňa ýöňkemäň!.

(we ilçisi diýiň) ýagny, Allahyň ilçisi diýiň diýýär, bunda sowuksala garaýanlara gaýtargy bardyr. Allahyň Resulydygyny ykrar eden kişi onuň buýruklaryny ýerine ýetirip, gadaganlyklaryndan daşda bolar.

Ibn Mesuddan Muslimyň habar beren hadysynda:

"Tanattug (gereginden artyk inçeleşýänler) edýänler heläk boldular", bu sözi üç gezek gaýtalady."

"هلك المتطعون قالها ثلاثا"

"Tanattug" - gereginden artyk biljek bolmak, sorag bermek, borç däl zatlara gumra bolup batmak, dinde ýok zatlary ybadat edinmek.

Meselem:

Üşüp jemagat bolup zikr etmek, dinde ýok sözleri aýdyp, titreşip bökjekläp, tans oýnamak, ýa pygamberiň doglan gününü bellemek, bahanalaram - pygambere bolan söýgülerini äşgär etmek. Emma Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär: **"Meni berilenden artyk mertebä götermän!"**

Pygamberi söýmegiň hakyky manysy: Oňa boýun bolmakdyr. Nädip pygamberiň gadagan eden işini edip zyndanam ony söýýän diýip biljek?! Bärde hem şeytanyň hilesi belli bolýar, ýagny, şeytan ynsana göni haram işleri etdirip bilme, ony ybadat işlerinde öte geçirdip, çenden aşyrýan ekeni. Ýagny, şeytan ynsana "pygamberi söý pygamberi söý" diýip, iň soňunda pygambere ýeke Allaha mahsus bolan wasplary ýöňkedip başladýar, meselem: dogma-dilegleri eşitmek, gaýyby bilmek. Şeýlelik bilen şeytan hemişe öz şerini hile edip, ony bezäp, hak öýtdürip adamlara hödürleýändir. Allah bizi onuň şerinden gorasyn.

19-njy bap: Salyh adamyň gabrynyň ýanynda Allaha ybadat etmekligiň ýowuzlylygy barada, eger şol ýerde Allaha ybadat etmek gaýtarylan bolsa, onda şol salyh adama ybadat etmeklik nähili ýowuzka?!

Bu bapda Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) öz ymmatyna ýagşylyk isleýänine göz ýetirýäris. Çünki, ol şirke eltip biljek her hereketden, sözden, amaldan bizi häzir edendir, şeýle hem, şirke köpri bolýan hemme zatlary bize duýdurandyr.

"Sahyhda" Aişa enemiz (Allah ondan razy bolsun) şeýle diýýär:

“Umm Seleme Allahyň Resulynyň ýanynda Habaşe ýurdynda gören kilisäni (hristianlaryň ybadathanasy, çerkow) we ondaky suratlary agzady, şonda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýdi: Olar içlerinden salyh adam ýa salyh gul ölse, onuň gabryna ybadathana gurardylar, şolar ýaly suratlary çekerdiler, olar kyýamat gününde ýaradylanlaryň içinde Allahyň gatynda iň şerlisidirler.”

“أن أم سلمة ذكرت لرسول الله صلى الله عليه وسلم كنيسة رأتها بأرض الحبشة وما فيها من الصور، فقال: أولئك إذا مات فيهم الرجل الصالح أو العبد الصالح بنوا على قبره مسجداً، وصوروا فيه تلك الصور؛ أولئك شرار الخلق عند الله.”

Ýagny, Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) aýaly Ummu Seleme Habaş ýurduna (häzirki Efiopiýa) hijret (göç) edenlerdendi. Şol ýerdäki gören zatlaryny gürrüň berýär: hristianlaryň öz dindarlary babatynda nädip öte geçenlerini aýdýar, olaryň suratlary çekilip, heýkelleri bina edilýän

ekeni, gabryň daşyna bina salyp, ony ybadathana öwürer ekenler. Buny Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) eşidip, ýerinden turýar, ýagny, ol wagt Pygamberimiz hassa, ýarawsuz bolup ýatyrdy, muňa garamazdan, ýerinden turup şeýle diýýär: **“Olar içlerinden salyh adam ýa salyh gul ölse, onuň gabryna ybadathana gurardylar, şolar ýaly suratlary çekerdiler, olar kyýamat gününde ýaradylanlaryň içinde Allahyň gatynda iň şerlisidirler.”**

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) hatda hassa wagty hem bize bu meseläni düşündirýär, bu hem ol meseläniň möhümligini aňladýandyr. Ýagny, ol hristianlar öz salyhларыny söýer ekenler, tagzymalar ekenler, belli bolar ýaly olaryň gabryrlaryna bina diker ekenler. Gynansak-da, bu zatlar biziň halkymyzda-da tapylýandyr, emma bu zatlar düýbünden gadagandyr, olary edýän kişilerem kyýamatda iň şerli barlyklardyr.

Aişe enemiziň hadysynda şeýle diýýär: **"Pygamberimiz:**

“Ýahud we hristianlara lagnat bolsun, pygamberleriniň gabryrlaryny metjit tutundylar" diýdi.

Bularyň eden işlerinden ägehlendirdi, ýogsa onuň gabry aýdyň edilerdi we ony metjit tutunardylar."

(Buhary we Muslim)

عن عائشة رضي الله عنها: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ

قَالَتْ: وَلَوْلَا ذَلِكَ أُبْرِزَ قَبْرُهُ غَيْرَ أَنَّهُ خُشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا

(metjit tutundylar) ýagny, gabryrlary ybadat meýdanyna öwürdiler, ol ýeri aýratyn hasaplap, sogaplaryň köpelyän ýeri saýdylar.

Gabryrlary metjit edinmek üç bölümdir:

1. Gabryň üstünde sežde etmek, rukug etmek, namaz okamak. Mazarystanda namaz okamaklygy Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) gadagan edendir, şu hadysdaky ýaly: **"Gabyrystan bilen hammamdan hemme galan ýer metjtidir (ýagny, şu 2 ýerden başga ýerlerde namaz okamak rugsatdyr)."**

(Tirmizi Ebu Dawud Elbani sahyh diýdi.

الأرض كلها مسجد إلا المقبرة والحمام

2. Gabry sygynylyan, ýalbarylyan ýer edinip, ony öňünde tutup namaz okamak, ýagny, ony kybla edinmek. Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) aýtdy:

"Gabyrlaryň üstünde oturmaň, olara bakyp namaz okamaň!"

(Muslim)

لا تجلسوا على القبور، ولا تصلوا إليها

Enes aýtdy:

"Bir gün namaza durdym, öňümde-de gabyr bar ekeni, men ony görmändirin. Şonda Omar: "Gabyr, gabyr!" diýip gygyrды, men (dürs eşitmän) "kamar, kamar" (aý) diýip gygyrýandyр öýtdim, soňra ýanymdakylar Gabyr diýýänini aýdanlarynda şolbada ondan öwrüldim"

(Abdurrazzak, Beýhaky, Elbani sahyh diýdi).

قمت يوماً أصلي وبين يدي قبر لم أشعر به، فناداني عمر: القبر، القبر، فظننت أنه يعني القمر، فقال لي بعض من يليني: إنما يعني القبر. ففتحيت عنه.

Diýmek, gabyrlara bakyp namaz okamak rugsat däl ekeni, aýratyn belläp geçmeli zat: Omar Enesiň ýanyna barýança garaşmady, daşdan bolsa-da gygyryp duýdurdy, bu hem bu meseläniň oýun-oýunjak dälligini

aňladýandyr.

3. Gabryň daş-töweregine bina gurup, ol ýeri metjit edinmek. Hadysda şeýle diýýär:

"Üns beriň, sizden öňkiler pygamberleriniň gabyryny metjit tutunardylar, üns beriň, gabyrlary metjit tutunmaň! Men sizi bundan gaýtarýandyryn"

(Muslim)

"ألا وإن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبيائهم مساجد؛ ألا فلا تتخذوا القبور مساجد، فإني أنهاكم ذلك "

Käbir adamlaryň pikiri: mazarystan bereketli ýer, ol ýerde eden ybadatyň has sogaply bolýar. Emma pygamberimiz bu pikiriň batyllygyny beýan edip, ol ýerlerde ybadat etmekligi gadagan edýär, hatda olar barada şeýle diýýär:

"Dirika üstlerine Kyýamat gopjak adamlar we gabyrlary metjit edinýänler iň şerli adamlardandyr."

(Ahmed)

إن من شرار الناس من تدركه الساعة وهم أحياء، ومن يتخذ القبور مساجد

Ýagny, olar barlyklaryň içinde iň şerlisidir diýýär. Kyýamat golaýlanda Ýemen ýurdy tarapyndan ýüpekden mylaýym ýel turar, ol ýel kalbynda zerre gadar imany bolan kişiniň janyny aljakdyr. Şeýdip, ýerde iň şerli barlyklar galjak ekeni, başga hadysda şeýle diýýär:

"Kyýamat iň şerli adamlaryň üstlerine gopjakdyr".

(Muslim)

"لا تقوم الساعة إلا على شرار الناس"

Başga hadysda:

Ýer ýüzünde tä “Allah...Allah” diýilmegi taşlanýança Kyýamat gopmaz”

(Muslim)

"لا تقوم الساعة حتى لا يُقال في الأرض: الله... الله."

Diýmek, gabyrlarda ybadat etmek ynsany iň şerli barlyklaryň hataryna saljak ekeni. Indi üns bermeli ýer: gabyrlarda ýeke Allaha ybadat edende şolar ýalydyr, ýagny, gabyrlardan hiç zat soraman ýeke Allahdan sorasa iň şerli ynsanlardan boljakdyr. Indi göz öňüne getiriň: gabyrlara baryp, ölülerden dileg-doga etse, olar üçin janly aýtsa, olardan rysgal-bereket dilese bu zatlary edýäniň haly niçik bolarka?! Eger şol ýerde Allaha ybadat edende şeýle bolýan bolsa, gabyr eýelerine ybadat edilse beriljek azap nähili ýowuz bolarka?

Häzirki zamandaky mazarystanlara girseň gabyrlaryň haly her hilidir: käbirleri gymmat baha daşlardan ýasalyp bina edilen gabyrдыr, käbirleri üstlerine gümmez goýlup, ybadathana öwrülen gabyrдыr. Ýöne Aişe enemiz şeýle diýýär: Pygamberimiz: **"Ýahud we hristianlara lagnat bolsun, pygamberleriniň gabyrlaryny metjit tutundylar" diýdi. Bularyň eden işlerinden ägehlendirdi, ýogsa onuň gabry aýdyň edilerdi we ony metjit tutunardylar."**

(ýogsa onuň gabry aýdyň edilerdi) ýagny, pygamberimiziň gabry belli edilerdi, her kim tanardy, belent edilerdi, ýöne bular ýaly edilmedi, çünki, metjit tutunarlary howpy bardy. Başga hadysda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) gabyrlara bir zat ýazmaklygy gadagan etdi⁽¹⁾. Şeýle hem, pygamberimiziň golaýlary ýogalypdy, ilkinji aýaly Hatyja enemiz, ogullary gyzlary, söýgüli agasy Hamza şehit bolupdy, bularyň hiç birisiniň gabryna ýazgy ýazmady, ýa bina galdyrmady, ýa ybadat edilýän ýere öwürmedi. Allah Tagala şeýle diýýär:

(1) (Ibn Mäje Elbani sahyh diýdi).

(Eý, möminler) elbetde, siz üçin, Allah we ahyret gününden umydygär bolanlar hem-de Allahy köp yat edenler üçin Allahyň pygamberinde gözel görelde bardyr."

(Ahzab 21)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

20-nji bap: Salyhlaryň gabyrlary babatynda öte geçmeklik olary (gabyrlary) Allahdan gaýra ybadat edilýän butlara öwürýändir.

Mälik öz "Muwatta" kitabynda pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny aýdanyny habar berýär:

**"Eý Allah! Meniň gabrymy ybadat edilýän buta öwürme!
Pygambeleriniň gabyrlaryny metjit edinen kowma Allahyň gaty gazaby geldi".**

"اللهم لا تجعل قبوري وثنا يُعبد. اشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد"

Salyhlaryň gabyrlary babatynda öte geçmeklik şirke eltyän wesiledir, ýoldur. Öte geçmeklik dereje-derejedir. Käbir öte geçmeklik ýaňky gabyrlary ybadat edilýän buta öwürer. Aslynda salyhlaryň gabyrlary özgeleriňkiden tapawutly bolmaly däldir, emma ylymsyzlyk sebäpli käbir nadan adamlar salyhlaryň gabyrlaryny belent edýärler, üstünden bina gurýarlar. Şeýdip olaryň gabyrlaryny ybadat edilýän ýere öwürýärler. Ynha bu zatlaryň hemmesi öte geçmeklikdir, çenden aşmaklykdyr we bu zatlar uly şirke eltyän wesiledir hat-da ynsanlar ölümlere gije hem çokunup bilerler ýaly salyhlaryň gabyrlaryny güýçli çyralar bilen ýagtyladýarlar. Bu zatlaryň hemmesi ynsanlaryň gabyrlara ybadat edip başlamagyna sebäp bolýar. Şol sebäpli ynsanlar gabyrlary bereketli saýýarlar, ol gabyrdakydan dileg-doga edýärler, ondan şepagat sorayarlar, onuň hormatyna Allahdan dileýärler onuň üçin damak çalyarlar, ondan rysgal, bereket, çaga, saglyk umyt edýärler. Şeýle edip salyhlaryň gabry babatynda öte geçmeklik ol gabyrlary çokunylýan buta öwürýär, ýagny, edil buta ybadat edişleri ýaly gabyrlara hem ybadat

edýärler. Gynansakda bu zatlar biziň halkymyzda giňden ýaýran zatlar. Gabyrlaryň üstüne gupba gurmaklyk, ol ýerlerde janly öldürlip märeke ýygnap sadaka bermeklik, ýörüte gabyrlaryň daşyndan aýlanyp, olaryň gumlaryna bulanyp teberriklenmek, bu zatlaryň hemmesi şeýtanyň din diýip ynsanlary azaşdyrýan hileleridir.

(Meniň gabrymy çokunulýan buta öwürme) ýagny adamlar meniň gabrymyň ýanyna gelip, buta ybadat edişleri ýaly, meniň gabryma ybadat etdirme. Bu hadys gabyrlar hem but kimin çokunulýan zatdygyna delildir.

(gabyrlaryny metjit edinen kowma Allahyň gaty gazaby geldi) ýagny bärde gabry buta öwürýän zat agzalýar, ol hem gabyrlary metjit tutunmak. Emma Hurofiler (toslama çykarýançylar): “Gabyrlar buta öwrülmeýär, butlar diňe agaçdan, daşdan ýasalan zatlardyr” diýýärler.

Jogaby: öňki döwürdekiler agaçdan, daşdan ýasalan butlara ybadat etseler hem, olar şol butlardan şepagat islärdiler, araçy bolup bermekligini dilärdiler. Biziň döwrümizdekiler hem gabyrlardan edil şol zatlary isleýärler, edil şol şepagaty, araçylygy dileýärler. Şeýlelik bilen ikisi hem şirkdir, çünki ikisi hem kalplary Allahdan gaýra baglamakdyr, Allahdan gaýrydan tamakin bolmakdyr. Üstesine salyhlara bolan tamakinlik, butlara bolan tamakinlikden has uludyr, artykdyr, salyhlara bolan kalp baglylygy, butlara bolan kalp baglylygyndan has beterdir, güýçlidir. Şol sebäpli, salyhlara ybadat etmegiň butlara ybadat etmekden tapawudy ýokdur.

Mujahid: **"Siz ol (butlary) Laty we Uzzany gördüňizmi?"**⁽¹⁾ diýen şu aýat barada şeýle diýýär:

“(Lat) Olara (hajçylara) nahar taýynlap berýärdi, ölenden soň bolsa onuň gabrynyň daşyndan aýlanyp başladylar.”

Ibn Abbas aýtdy:

“Hajylar üçin tagam taýynlardy.”

Ýagny, öňki döwürde Ellat diýip bir ýagşyzada, salyh adam bar ekeni. Ol öz dindarlygy bilen meşhur ekeni, haja gelenlere haýyr-ikram edip, olara nahar

(1) Nejm 19

taýynlap berýän ekeni. Bu ynsan ölenden soň onuň gabry babatynda adamlar öte geçipdirler, onuň daşyndan ukuf edipdirler. **Ukufuň** manysy: Gabry tagzymlap onuň ýanynda oturmak, ondan bereket umyt etmek, bela-beterden oňa sygynmak.

Gabyrlaryň ýanynda ybadat etmeklik 4 görnüşdir.

1. Uly şirk, ýagny gabyrdakylara ybadaty bagyş etmeklik, olardan dogadileg etmeklik , şepagat soramak, olar üçin janly öldürmek.

2. Bidgat, ýagny ybadatlary ýeke Allaha bagyş etmeklik ýöne gabyrlary aýratyn ýer hasaplamak, dogadilegleriň kabul bolýan ýeri saýmak, şol sebäpli hem ybadatlary gabyrlarda etmek, bu bidgatdyr ýagny dinde ýok zatdyr, emma şirk däldir, sebäbi ybadatlar ýeke Allaha bagyş edildi, ýöne şirke eltýän uly köprüdir, wesiledir. Ynha bu gabyrlary ybadat edilýän ýere öwürmekdir. Buny edýän kişiler hakynda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýdi: **“Dirika üstlerine Kyýamat gopjak adamlar we gabyrlary metjit edinýänler iň şerli adamlardandyr.”**

(Ahmed)

إن من شرار الناس من تدرکه الساعة وهم أحياء، ومن يتخذ القبور مساجد

3. Haram, ýagny gabyrlara islendik bir ybadaty niýetläp gitmek. Bunuň mysaly bir ynsan gabyrystana mal öldürmek üçin, öýünden çykýar, bu ynsan ol maly ýeke Allah üçin öldürýär we gabyrlary aýratyn ýer hem hasaplanok, diňe ybadat üçin gabrystany ýer edip saýlaýar. Bunuň hökümi gadagandyr, çünki bu hem şirke bolan wesiledir, şeýle hem gabyrlary metjit edinmekdir.

4. Rugsat, ýagny gabyrystana zyýarat eden wagtyň, tötänlikden (öýden çykanda niýeti bolman) amal etmek, meselem bir ynsan öýünden ölümini ýatlamak üçin gabyrystana zyýarata gelýär. Zyýarat edip ýörkä, öňünden bir çagajyk çykýar, ol hem ol çagajyga sadaka hökmünde pul berýär, ýa-da ol çagajyk üçin Allahdan dileg edýär. Ynha bu rugsatdyr, sebäbi bu adam

öýünden dürs niýetli çykýar, soňra çagajygyň gabat gelmegi onuň amal etmesine sebäp bolýar, çagajygyň oňa duşmagy onda sadaka etmek niýetini döredýär, aslynda ol gabyrystanda ol sadakany niýet etmändi.

Ibn Abbas aýtdy:

“Allahyň ilçisi gabyrlara zyýaratçy aýallary we gabyrlara metjit we çyra dikýänleri lagnatlady.”

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال:

“لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم زائرات القبور، والمتخذين عليها المساجد والسرج

(gabyrlara zyýaratçy aýallary) ýagny, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) aýallara gabyrystana zyýarat etmekligi gadagan edýär we olara lagnat aýdýar, lagnat diýmeklik nälet diýmekdir, ýagny Allahyň rähmetinden daşlaşdyrylmakdyr.

(gabyrlara metjit we çyra dikýänleri lagnatlady) ýagny, öňki döwürde gabyrlara çyra goýlup, ýagtylandyrylardy, edil şolar ýaly hem häzirki döwürde hem gabyrlara çyralary dikýärler. Bu hem ol gabyrlary tagzýmlamakdyr, uzakdan belli edip adamlary oňa çagyrmakdyr. Şek-şübhesiz bu zatlary edýänler şeýtanyň hilesine düşenlerdir. Allah bize haky görkezip, batyldan daşlaşdyrsyn.

21-nji bap: Muhammet Mustafa pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) tewhyd tarapyny gorap, şirke eltýän ähli ýollaryň öňüni almagy.

"Takyk, size öz içiňizden şeýle bir pygamber (Muhammet) geldi. Siziň kynçylyga duçar bolmagyňyz oňa agyr degýär. Size (ähli haýyrlary çyn ýürekden) isleýär. Çünki ol möminler üçin Mähirlidir, Rehim-sepagatlydyr. (Eý, Muhammet!) Olar (mynapyklar) gulak asman senden ýüz öwürseler, sen hem olara: «Allah maňa ýeterlik (hemaýatkärdir). Ondan başga (ybadata laýyk) iläh ýokdur. Men diňe Oňa bil bagladym. Çünki ol beýik Arşyň eýesidir» diýip aýt."

(Toba 128-129)

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾
فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

(Siziň kynçylyga duçar bolmagyňyz oňa agyr degýär) ýagny, edil size zyýanlaryň, bela-beterleriň, oňa agyr degşi ýaly siziň dogry ýoldan azaşyp gitmekligiňiz hem oňa agyr deger, şol sebäpli pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bize iň uly şer bolan şirki we oňa eltýän ýollary bize duýdurandyr.

(Size (ähli haýyrlary çyn ýürekden) isleýär) ýagny, iň haýyrly zat hem tewhyd, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ony bize giňişleýin öwredip, ony nähili berjaý etmelisini bize buýrandyr.

Ebu Hureýra pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýenini habar berýär:

"Öýleriňizi gabyr edinmäň! Meniň gabrymy hem gaýta-gaýta gelnip-gidilýän ýer etmäň (baýram ýer etmäň)! Maňa salawat aýdyň, çünki, siziň salawadyňyz niredede bolsaňyz hem maňa gelip gowuşýandyr."

Hasan sened bilen rowaýatçylary ynamdar bolup, buny Ebu Dawud rowaýat etdi.

"**لا تجعلوا بيوتكم قبورا، ولا تجعلوا قبري عيداً، وصلوا عليّ فإن صلاتكم تبلغني حيث كنتم**"

(gaýta-gaýta gelnip-gidilýän) ýagny, belli wagt kesgitlep yzly-yzyna gelnip duran köp zyýarat edilýän, ýere öwürmäň. Aslynda pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) gabryna arasynda baryp gaýtmak gadagan däldir. Belli bir gün, belli bir sagat kesgitlemän gaýta-gaýta barmaklyk üçin režim, tertip düzmän barmaklygyň zyýany ýokdur. Üns beriň, diňe zyýarat etmekligiň gürrüňi gidýär, ýagny hiç hili şirk etmesede pygamberimiziň özi zyýaraty gadagan edýär, sebäbi ynsanlar soňy bilen pygamberimizi ýeke Allahy tagzym edişleri ýaly, tagzym edip öte geçmeklikleri mümkindir. Bu hem pygamberimiziň adamlara bolan uly merhemetini we rehimligini aňladýar, çünki olara iň uly şer bolan şirkiň önüni bu buýrugy bilen alandyr.

(Maňa salawat aýdyň) ýagny, salawat diýmeklik öwmek, taryp etmek. Meselem Sallallahu aleyhi we sellem, Allahumme solli ala Muhammed, Aleyhissolatu wesseläm diýmek.

(çünki, siziň salawadyňyz nirede bolsaňyz hem maňa gelip gowuşýandyr) ýagny, islendik adam dünýäniň islendik künjeginden pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) salam ýa-da salawat aýtsa, oňa baryp gowuşjakdyr, başga bir hadysda şeýle diýýär:

“Allahyň ýerde syýahatçy perişdeleri bardyr, olar maňa ymmatymyň salamyny getirýärler.”

(Ahmed Nesäi Elbäni sahyh diýdi)

"**إن لله ملائكة سياحين في الأرض يبلغوني عن أمتي السلام**"

Buny pygamberimiziň aýtmaklygynyň maksady - salam we salawat üçin meniň gabrymyň ýanyna gelmek hökmän däl, nirede bolsaňyz hem maňa gelip gowuşýandyr. Hakykatdanam zyýaraty köp edýänleriň bahanalary oňa salam we salawat aýtmakdyr, ýöne onuň üçin gabryň ýanynda bolmak şert däl ekeni. Bu hadys hem meseläni täkitleýär:

"Maňa salam beren her kişiniň salamyny almak üçin, Allah meniň ruhumy gaýtaryp berýär."

(Ahmed Ebu Dawud Elbäni hasan diýdi)

Ali ibn Huseýn bir adamy görýär, ol adam pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) gabrynyň ýanyna gelip, bir deşige girip doga eder ekeni, buny gaýtaryp şeýle diýýär: **"Kakamyň atamdan, atam hem pygamberimizden eşiden hadysyny saňa gürrüň bereýin: "Meniň gabrymy gaýta-gaýta gelnip gidilýän ýer etmäň! Öýleriňizi hem gabyr edinmäň! Maňa salawat aýdyň, çünki, siziň salamlaryňyz nirede bolsaňyz hem maňa gelip gowuşýandyr."**

"Muhtara" kitabynda rowaýat etdi.

لا تتخذوا قبوري عيدا، ولا بيوتكم قبورا، وصلوا علي، فإن تسليمكم يبلغني أينما كنتم

(bir deşige girip doga eder ekeni) ýagny, doga üçin bir ýeri saýlap, ony aýratynlap, mahsus mekan eder ekeni. Ýogsa umumy gabra zyýarat etmek dinde sogaply iş hasaplanylýar, ýöne şonda-da zyýaraty köpeltmegi gadagan edýär, bu hem onuň şirkiň ýollaryny ýapýanlygyna delildir. Görüşimiz ýaly, sahabalar, tabygynlar pygamberimiziň gabrynyň ýanynda üýşýän däl ekenler, zyýaraty tekrarlap gaýta-gaýta gelip-gidip duranok ekenler, çünki olar ylymly bolup pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) buýruklaryna berk ýapyşýan ekenler.

Gynansakda käbir adamlar pygamberimiziň emrine boýun bolman, gabyrlary metjit we üşşülýän ýer edindiler, olara bina we çyra dikip, ol gabyrdakylara janly bagyş etdiler, onuň daşyndan aýlanyp, ony Käbe edindiler, hatda käbirleri: "Ol ýere zyýarata gitseň edil Käbä giden ýaly sogaby bar" diýdiler. Şeýdip Allahyň mukaddes ýerlerini beýleki ýerlere deňediler.

Gabyrlar barada köp agzamaklygymyzyň sebäbi, gabyr fitnessi juda uly fitnedir. Hat-da gabyrdaky edilýän zatlar öwrenşip, bu zatlar adamlaryň ganyna siňip gitdi. Olaryň pytratlary bu zatlary inkär etmäni başarmaýan

hallaryna ýetdi. Olaryň haly şuna ýetdi: Olar gabyrlaryň ýanynda şeýle bir kiçelýärler, pes-päl bolýarlar, gulak asygy bendelere öwrülýärler, kalplaryna gorky we umyt girip, boýun egýärler, emma Allah bilen ýeke galanlarynda beýle bolmaýarlar, Allahyň önünde beýle tabynlygy görkezmeýärler, Allahyň zikri bilen kalplaryny köşeşdirmeýärler. Allah biziň hemmämizi ylymsyzlyk garaňkylygyndan ylym-nur ýagtylygyna çykarsyn.

22-nji bap: Bu ymmatyň käbirleri butlara ybadat etjekdir.

Öňki baplarda şirke degişli köp meseleleri agzadyk, şirkiň görnüşleri, howpy, öňki ymmatlaryň şirke batyşlary, şeýtanyň adamlary azaşdyrmakda ulanýan hileleri. Käbir adamlar pikir edip biler: “Bu agzap geçen zatlaryňyz öňki ymmatlara degişli bolup, häzirki yslam ymmatynda şirk belasy ýokdur.” Bu bap hem edil şu soraga jogap hökmündedir, ýagny häzirki musulman ymmatynda gynansakda şirk belasy giňden ýaýrandyr we bu hakynda deliller bardyr.

El-Barkoni öz "Sahyhynda" habar berip, şuny goşdy:

"Men ymmatym üçin diňe gorkýan zadym, azaşdyryjy ymamlardyr we haçanda gylç çekilip başlansa tä kyýamada çenli göterilmez, şeýle hem, ymmatymdan käbirleri muşriklere goşulýança we ymmatymdan bir toparlary tä butlara ybadat edýänçäler kyýamat gopmaz. Takyk, ymmatymdan 30 sany özüni pygamber saýýan ýalançylar çykar we men pygamberleriň soňkysydyryn, menden soň pygamber geljek dälidir, Allahyň Tebareke we Tagala emri gelýänçä ymmatymdan elmydama hakda bolup, ýeňiji topar boljakdyr. Olary kömeksiz goýanlar we olara garşy bolanlar olara zyýan ýetirip bilmezler."

"وإنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين الساعة حتى يلحق حي من أمتي بالمشركين، وحتى تعبد فنام من أمتي الأوثان، وإذا وقع عليهم السيف لم يرفع إلى يوم القيامة. ولا تقوم. وإنه سيكون في أمتي كذابون ثلاثون؛ كلهم يزعم أنه نبي، وأنا خاتم النبيين لا نبي بعدي. ولا تزال طائفة من أمتي على الحق منصوراً لا يضرهم من خذلهم حتى يأتي أمر الله تبارك وتعالى "في المخطوطة زيادة: ولا من خالفهم."

(ymmatymdan käbirleri muşriklere goşulýança we ymmatymdan bir toparlary tä butlara ybadat edýänçäler kyýamat gopmaz.) ýagny bärde

pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) aчыk görnüşinde ymmatyň käbirleriniň şirk etjekdiklerini habar berýär.

Buhary we Muslimiň Ebu Hureýradan habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýdi:

"Dews (tiresiniň) kempirleri (garry aýallary) Zul Halasanyň ýanynda yranýançalar (ýaýkanýançalar) kyýamat gopmaz".

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَضْطَرِبَ أَلْيَاتُ نِسَاءِ دَوْسٍ عَلَى ذِي الْخَلْصَةِ

Hadysyň şerhi:

(Dews) Arap tirelerinden bir tiräniň ady.

(Zul Halasa) Ol yslamdan öňki döwürde Dews tiresiniň ybadat eden buty.

(ýanynda yranýançalar) ýagny, adamlar gelejekde ol butuň ýanynda jemlenerler, üýşerler, olaryň sany şeýle bir köp bolar welin, onuň daşy adamdan ýaña dyknyşyk bolar. Bu dyknyşyk olaryň yranmasyna, yrgyldamasyna, ýaýkanyp gezmelerine sebäp bolar, ýagny ol buta nähili derejede baglanyp, üýşüp ybadat etjeklerini aňlatdy. Aslynda Dews tiresi pygamberimiziň dogasy sebäpli yslamy kabul etdiler: **"Eý Allah Dewse hidaýat ber we olary getir (ýagny, hijret etdirip Medinä)"** Ýöne ahyzamanda ol tiräniň ýenede but parazlyga dolanjagyny habar berýär.

Ebu Said pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýenini habar berýär:

"Allaha kasam bolsun, sizden öňkileriň ýollaryny dep-deň yzarlarsyňyz, hatda hažžygyň deşigine girseler hem girersiňiz. Aýtdylar: Eý Allahyň Resuly! Olar Ýahudy we Hristianlarmy? - "Eýse kim?" - diýdi. "

(Buhary we Muslim)

"التتبعن سنن من كان قبلكم، حذو القذة بالقذة، حتى لو دخلوا جحر ضب لدخلتموه. قالوا: يا رسول الله، اليهود والنصارى؟ قال: فمن؟ "

Ýagny, musulmanlar ýahudy we hristianlaryň ýoluny aňrybaş derejede yzarlamak ekenler. Olar şirk etseler musulmanlar hem şirk etdiler, hatda şirkiň görnüşini edil şolaryňka meňztdiler, ýagny olar öz salyhlarynyň gabyrlaryny metjit edindiler, musulmanlar hem öz salyhlarynyň gabyrlaryny metjit edindiler. Olar bidgat etseler musulmanlar hem bidgat etdiler hatda bidgatyň görnüşini şolaryňka meňztdiler, ýagny olar Isa pygamberiň doglan gününü bellediler, musulmanlar hem pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) doglan gününü bellediler. Mundan daşary hem aýtsak häzirki musulmanlaryň halyna üns bersek hakykatdanam olar Allahyň rähmet edeninden galanlary hemme zatda ähli kitaba ýagny, kapyrlara meňzändirler.

Ähli kitabyň şeýle ynanjy bar: “Sen näçe günä etseň ediber, zyndan çerkowdaky (olaryň ybadathanasy) popyň, ruhananyň (olaryň mollasynyň) ýanyňa baryp, aklygyny berseň, ol seniň günäleriňi geçýändir.”

Bu bizdäki gabyrystanlara meňzeýär, adamogly ýylyň dowamynda birnäçe günäler edip, ol ýerde sadaka berýär. Namazsyz, täretsiz bolup, zyna, pal atdyrmak, aldaw, parahorlyk, süýthorlyk ýaly günäleri edip, gabyrystana gelip, ölüleriň adyna janly aýdyp sadaka berip, olardan şefagat diläp, günäleriniň geçilmegini isleýär. Bu ýagdaý hälki ähli kitabyň "bagyşlanma prosesyny" ýatladanokmy?! Şu aýaty okalyň:

"Özlerine kitapdan nesip berlenleri görmediňmi? Olar jibte (butlara, jadygöýlere) we taguta ynanýarlar"

(Nisa 51)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْحِبَّتِ وَالطُّغُوتِ

"Tagut" sözüniň bärdäki bir manysy - butlar bilen adamlaryň arasynda araçy bolup, habar gatnatýanlar. Olar hamala butlaryň isleglerini adamlara ýetirýänçiler ýaly. Meselem, şeýle diýýärler: “Janly öldüriň, butlar size şepagat eder.” Bizde-de gabyrystanlarda ölüleriň isleglerini ýetirýänçiler bardyr. Olar hem: “Mal öldürüp, sadaka beriň, gurbanlyk kesiş, salyklar size şepagat eder” diýýärler.

Ýa-da mollalaryň aklyk alyp, üfläp-çüfläp, doga-tumar ýasap bermekleri, ähli kitabyň ruhanylarynyň her dürli zat okap, ýa pal atyp, halkyň mal-mülkini iýmekligine meňzänokmy?! Bu barada Allah Taala Kuranda şeýle diýýär:

"Eý, iman getirenler! Dogrusy, ahbarlaryň (ýahudylaryň ymamlary) we ruhbanlaryň (nasranylaryň ymamlary) köpüsi ynsanlaryň (mal-mülküni) haksyz ýollardan iýýärler hem-de (ynsanlary) Allahyň ýolundan daşlaşdyrýarlar."

(Toba 34)

Ýene-da aýdybersek, doglan gün bellemek, kapyrlaryň baýramlaryny bellemek, täze ýyl, 8-nji mart, 14 aprel Walentin güni, gynansakda biziň ganymyza siňip gitdi. Hatda geýinmekde, gep-gürründe, edät-häsiýetlerde, daşky keşpde şu zamanada musulmanlaryň kapyrlardan tapawudy ýokdur. Hakykatdanam, hadysdaky ýaly boldy: **"hatda hažžygyň deşigine girseler hem girersiňiz."**

Munuň birnäçe sebäpleri bardyr:

Näçe ýyllap halkymyz din ylymdan, din alymlardan mahrum boldy. Yslam näme, tewhyd näme, sünnet näme gynansak-da adamlar nadanlykda ýaşady. Haçanda ylym ýoly açylanda, halky azaşdyrýan ymamlar çykyp ugrady. Dogry akyda, dürs akymlardan ylym almadyk, hakyky alymlaryň ýanynda dyz çökmedikler ynanjaň halkymyzy azaşdyrdylar. Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Men ymmatym üçin diňe gorkýan zadym azaşdyryjy ymamlardyr"

(Barkoni "Sahyh")

"وإنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين"

Ýagny, ymamlar - din ugrundan halkyň önüne çykýan, din meselelerini adamlara ýetirýän kişidir. Bularyň käbirleri hakykatdanam öz batyl ýoluny dogry hasaplap, halky azaşdyrýarlar, käbirleri bolsa, ýörite Yslam dininiň

duşmanlary tarapyndan taýynlanyp, halky dogry-hak ýoldan azaşdyrmak üçin terbiýelenen kişilerdir. Bularyň käbirleri şirki iň sogaply amal diýip ýör, käbirleri aragy haram hasaplanok, käbirleri öýlenjek gyzy alyp gaçmaklyga rugsat berip ýör. Ýagdaý şeýle gynansakda, ýagny, hakyň ýat hasaplanylýan, hakykadyň örtülen döwrüdir. Haçanda eşidilmedik, öwrenşilmedik zatlary aýtsaň kabul etmek kyn, hak bolsa-da.

Şeýle hem mowzugymyzy dowam etsek, ymmatyň käbirleriniň şirk etmesi mese-mälimdir. Yslamyň aslyny, diregini, sütünini öwrenen adam häzirki wagtda mazarystandaky bolup geçýän zatlaryň şirkden başga zat däldigine göz ýetirer. Muny inkär etmek pygamberiň ugradylan maksadyny bilmezlikdir, muny inkär etmek hakykaty görmezlikdir.

23-nji bap: Jadygöýlik barada.

“Jady” sözüniň asyl manysy - sebäbi gizlin we inçeden inçe bolan zat diýmekdir.

Jadygöýlik bolsa - jynlara çokunup, olary ulanmakdyr.

Biziň halkymyzda bu zat dogalamak, doga okatdyrmak, doga içirmek, düwme düwmek diýip tanalýar.

Jynlara çokunmagyň manysy - olara ybadat etmek, olaryň şirk we küfr bolan buýruklaryny ýerine ýetirmek. Jynlar hem öz nobatynda olaryň isleglerini berjaý edýärler.

Jadylygyň iň esasy we uly täsiri adamyň ruhuna ugrukdyrylandyr. Düşünjeleri üýtgeder, göwünlere deger, ahlagy harap eder. Är-aýalyň arabaglanyşygyny bozar, maşgala ojagyny ýykar, goňsularyň arasyna çöp atar, jemgyýeti uly pitneler bilen ýüzbe-ýüz edip taşlar. Ynha, şonuň üçinem dinimiz jadygöýlügi gadagan edýär, jadygöýleriň ýaman niýetli adamlardygyny we bu dünýäde-de, ahyretde-de perişan boljakdygyny öňünden habar berýär. Bu hakynda Kurany-Kerimde:

"Jadygöý bolsa hiç ýerde rowaçlyk gazanmaz."

(Taha 69)

وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى ﴿٦٩﴾

Ýagny, jadygöý nirä barsa, onuň her bir baran ýeri fitne-fesatdyr, onda şatlykdan nam-nyşan galmaz. Munuň şeýledigini hiç hili şübhe ýokdur. Är-aýaly biri-birinden aýran, maşgala ojagyny ýykan, goňsulary, dostlary biri-birine düşman eden, jemgyýetiň şahslarynyň arasyndaky agzybirliги we jebisligi bozan adam ýaman niýetli we erbet ruhludyr. Allah şunuň ýaly adamlara hiç wagt bagtlylyk nesip etmez tä toba edýänçä. Jadygöýüň jadylygynyň günä bolşy ýaly, musulmanlaryň bir işiň we meseläniň çözüdi üçin jadygöýe ýüz tutmasy-da günädir.

Jadygöýler jynlara ybadat bilen takarrub (ýakynlaşma, golaýlaşma) edýänçäler jynlar olaryň isleglerini ýerine ýetirmezler. (Meselem) Allaha sögmek, pygambere lagnat aýtmak, dini peseltmek, şeýtanlaryň adyna janly aýtmak, hatda aýtmaga diliň öwrülmeýän zatlary: Kuranyň sahypalaryna nejasat degirmek, öz buşugyňa täret kylmak, pişigi gark edip öldürmek we başga-da nirde hapysa, kirli, nejis işleri etmek. Şular ýaly zatlary jadygöý etmese, jynlar oňa hiçem hyzmat etmezler. Bu barada Kuranda şeýle diýilýär:

"(Allah) olaryň (ynsanlaryň we jynlaryň) hemmesini (huzurynda) jemlejek gününde (olara): «Eý, jyn kowumy! Ynsanlaryň köpüsini (özüňize tabyn) edindiňiz!» (diýer). Olaryň (jynlaryň) ynslardan (bolan) dostlary hem: «Eý, Perwerdigärimiz! Biz, käbirimiz olaryň käbirinden peýdalandyk we bize berlen wagtyň soňuna gelip ýetdik» diýerler. (Onda Allah): «Allahyň islän wagty geçýänçä, siziň içinde ebedi galjak ýeriňiz dowzahdyr» diýer. Takyk, seniň Perwerdigäriň hikmet eýesidir, (ähli zady) bilýändir."

(Engam 128)

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا يَمَعَشَرَ الْجَبِّ قَدْ اسْتَكْرَمْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَلِيدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ

عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾

(«Eý, jyn kowumy! Ynsanlaryň köpüsini (özüňize tabyn) edindiňiz!») ýagny, özüňize ybadat etdirdiňiz, şirk, küfr, pis, hapa işleri etdirdiňiz.

(Biz, käbirimiz olaryň käbirinden peýdalandyk) ýagny, olara öz isleglerimizi etdirdik, maşgala ojagyny ýykdyrdyk, jemgyýetiň jebisligini bozduk, garyndaşlary, dostlary, goňşylary biri-birine duşman etdik. Bu zatlary näme üçin etdiler? Şu aýatda jogaby bardyr:

"Olar ony (jadyny) satyn alanyň ahyretde nesibesiniň ýokdugyny bilýärdiler. Özlerine derek satan zatlary nähili erbet zatdyr! Eger (olar) muňa göz ýetirsediler, (beýle etmezdiler)!"

(Bakara 102)

وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِءَ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

((jadyňy) satyn alanyň) ýagny, olar imanyň, tewhydyň, yslamyň ýerine dünýe bähbidini satyn aldylar, mal-mülk diýip öz Perwerdigärlerine şärik goşmakdan çekinmediler.

Hakykatdanam, käbir jadygöýler bar, olaryň öýünde, gapysynda gije-gündüz adamlar nobata durup, daş ýerlerden gelyänlerem kändir. Bular şeytanlara sygnyp, dürli düwümler düwüp, samyrdap arwah-jynlaryň adyny tutup, üflemek-çüflemek arkaly şirki ýollar bilen halkyň gözünü baglaýandyrlar.

Kuranda Allah Taala şeýle diýýär:

"Olar jibte (butlara, jadygöýlere) we taguta ynanýarlar."

(Nisa 51)

Omar aýtdy:

"Jibt" - jadygöýlik, Tagut - şeytan."

(Nisa 51)

يُؤْمِنُونَ بِالْحَبِيبِ وَالطَّغُوتِ

Jäbir aýtdy:

"Tagutlar - jadygöýlerdir, olaryň diýarlaryna şeytan gelderdi."

Ýagny, tagut sözi her bir Allahdan gaýra ybadat edene aýdylýar. Jadygöý hem olaryň biridir.

Allah bize öňki ymmatlaryň, ýahudy-hristianlaryň jadygöýlige iman edendiklerini habar berýär. Bundan maksat, bizi şolar ýaly zatlardan häzirmekdir, duýdurmakdyr. Başga bir aýatda şeýle diýýär:

"Olar (ýahudylar) Süleýmanyň hökümdarlyk (döwründe) şeytanlaryň okap beren zatlaryna (jadylaryna) tabyn boldular. Süleýman (hiç haçan

jady edip) kapyr bolmady. Emma şeytanlar (ynsanlara) jadygöyligi hem-de Harut we Marut (atly iki perişdä) Babylda inderilen zady öwredip, kapyr boldular. Emma olaryň (Harut we Marut) ikisi: «Biz diňe synag üçin iberildik, siz (ýalňyş ynanyň) kapyr bolmaň!» diýmezden, (jady ylmyny) hiç kime öwretmeýärdiler. Olar (jadygöýler) olaryň ikisinden är-aýalyň arasyny açýan zady öwrendiler. Emma olar (jadygöýler) Allahdan bidin ol (jady) bilen hiç kime zyýan berip bilmezler. Olar özlerine peýdasy bolmadyk, diňe zyýany bolan zatlary öwrenýärdiler.

(Bakara 102)

وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيْطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمَنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَنُ وَلَكِنَّ الشَّيْطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ۚ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۗ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ ۖ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

Şeýlelik bilen, jadygöýler, palçylar, bilgiçler öz dinlerini, ar-namyslaryny satyp, barlyklaryň in hapysa, kirli, nejisidirler. Musulman adam elmydama olardan daş bolup, Allaha sygnyp gezmelidir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Aýt (eý, Muhammet!): «Men säheriň Perwerdigärine sygnyp, (Onuň) ýaradan zatlarynyň şerinden, tümlük bürän wagty gijäniň şerinden, düwünlere (üfläp jady edýän) jadygöýleriň şerinden, göriplik edýän wagty göribiň şerinden pena soraýarin!».

(Felak süresi)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

Ebu Hureýra (Allah ondan razy bolsun) Allahyň Resulyňyň (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýenini habar berdi:

"Ýedi heläk ediji zatlardan daşda boluň! Aýtdylar: Eý Allahyň Resuly! Olar haýsylar? Aýtdy: Allaha şirk goşmak, jadygöýlik, Allahyň haram eden janyny haksyz öldürmek, süýthorlukdan iýmek, ýetimiň malyny iýmek, çozuş wagty yza gaçmak we azat, päk mumin aýallara töhmet atmak."

(Buhary we Muslim)

"اجتنبوا السبع الموبقات. قالوا: يا رسول الله، وما هن؟ قال: الشرك بالله، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأكل الربا، وأكل مال اليتيم، والتولي يوم الزحف، وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات"

Jadygöýlik etmek şirkdir, çünki, ol şeytan-jynlara ybadat etmektir. Beýle zady öwretmek ýa öwrenmek hem şirkdir.

24-nji bap: Jadygöýligiň görnüşleri.

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Takyk, "ýýafa", "tark" we "tyýero" jadydyr."

Ebu Daud we Nesäi

"إن العيافة والطرق والطيرة من الجبت".

"Yýafa" diýmek - guş uçurup yrym etmek.

Öňki döwürde araplar uly, möhüm iş etmezinden öň, meselem, sapara gitmezinden öň guş uçurýan ekenler, öňlerinde guş goýup daş zyňýan ekenler, eger guş saga uça gowulyga ýorýan ekenler, eger çepe uça erbetlige, şowsuzlyga ýorýan ekenler. Yslam gelip olaryň bu batyl ynanjyny puja çykardy.

"Tark" diýmek - ýere çzyk çyzyp, gelejek barada habar bermek. Ýagny, häzirki jadygöýleriň palçylaryň eliň aýasyna ýa kart oýun üsti bilen pal atyşlary ýaly pal atmak.

"Tyýero" diýmek yrymdyr. Meselem, gara pişik geçip gitmegi, täze maşyn alanlarynda üstüne un sepmegi, ilkinji eden söwda puluny maňlaýyna sürtmegi we ş.m.

Ibn Abbas aýtdy: “Allahyň Resuly aýtdy:

"Kim ýyldyz ylmyny öwrense jadygöýlik ylmyny öwrendigidir, näme artdyrsa artdyrdygydyr."

Ebu Dawud sahyh sened bilen rowaýat etdi.

"من اقتبس شعبة من النجوم فقد اقتبس شعبة من السحر، زاد ما زاد"

Kim ýldyzlara seredip, olaryň hereketleriň esasynda ýerdäki wakalary öňünden habar berse, gelejegi aýtsa, bu jadylygyň bir görnüsidir, muňa astrologiýa, goroskop diýilýär. Çünki, Allah ýldyzlaryň hereketlerini gelejekdäki wakalara alamat eden däldir, gelejegi, gaýyby ýeke Özi biler.

Emma kim ýol ugurlary ýldyzlaryň üsti bilen öwrense jadylyk däldir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"(Allah) sizi sarsdyrmasyň diýip ýerde mäkäm daglary ornaşdyrdy. Ýoluňyzy tapmagyňyzy üçin derýalary we ýollary (döretti). (Azaşmazlyk üçin başga-da ençeme) alamatlar bardyr. Olar (gijelerine) ýldyz bilen hem ýol tapanlar. "

(Nahl 15-16)

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوْسًا أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَرَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَّمَتِ بِاللَّجِيمِ هُمْ يَهْتَدُونَ

Ibn Mesud aýtdy: “Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem)) şeýle diýdi:

"Üns beriň! Size "Adh" nämedigini habar bereýinmi? Ol - nemimedir, adamlaryň arasynda gep gezdirmek."

Muslim

"ألا هل أنبئكم ما العضة؟ هي النميمة القالة بين الناس"

"Adh" sözüniň manysy - bölmek, aýyrmak, kesmek. Ýagny, nemmam kişi (gep gezdiryän) adamlaryň arasyňy bölýän, aýyryan, kesýän kişidir. Bu hem jadygöýleriň waspydyr, Kuranyň habar berişi ýaly:

"Olar (jadygöýler) olaryň ikisinden är-aýalyň arasyňy açýan zady öwrendiler."

(Bakara 102)

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ

Nemime Yslamda uly günädir, nemmam (gep gezdirýänçi) barada pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem)) şeýle diýýär:

"Jennete nemmam girmez"

(Muslim)

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامٌ

Ymam Newewi Muslimiň şerhynda aýtdy:

"Nemime adamlaryň geplerini biri-birlerine ara bozmak niýeti bilen gatnatmak."

Ýagny, bilkastlaýyn iki kişiniň gatnaşygyny zaýalamak maksady bilen gep ýetirmek.

Hakykatdanam, nemime (gep gezdirmek) jemgyýetiň agzybirligini bozýan zatdyr. Aslynda dinimiz jebislige gaty üns berip, oňa beýik ähmiýet berendir, muny şu hadyslar arkaly düşüňip bileris:

"Biriňiz doganynyň söwdasynyň üstüne söwda etmesin"

(Buhary we Muslim)

Ýagny, söwdaň üstüne söwda etmek - bir kişi 100 manada haryt aljak bolup durka, satyja 200 hödürläp özüne almak. Ýa-da satyjy 200 manada satjak bolup durka, alyja şol harydy 100 manada hödürlemek.

"Biriňizem doganynyň sawçylyga baran ýerine barmasyn tä taşlaýança ýa rugsat berýänçä."

(Buhary Muslim)

Bu hadyslar adamlaryň arasynda duşmançylyk, öýke-kine, fesat girmezligi üçin taglymatdyr, kadadyr. Emma ynsanlary biri-birine duşman etmek - şeýtanyň esasy maksatlaryndandyr. Şonuň üçin hadysda şeýle diýilýär:

"Nemmam jadygöýiň ýylda (başga rowaýatda: aýda) zaýalap, bozup bilmeýänini bir sagatda eder, zaýalar."

(Ebu Nuaým "Hilýe")

Sebäbi, maşgala-ojagyň, jemgyýetiň, ýurduň bitewiligi ýitse, adamlar agzala bolup, olarda güýç-kuwwat galmaz. Bu barada Kuran şeýle habar berýär:

"Allah we Onuň ilçisine boýun boluň, agzala bolmaň, ýogsa howsala düşüp ejizlärsiňiz, güýç-kuwwatyňyz gider! Hemişe sabyrly boluň! Çünki Allah sabyr edýänler bilen bilelidir."

(Enfal 46)

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَزَعَوْا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٦﴾

Şonuň üçin her gezek bir kişi gep gatnatjak bolsa, oňa boýun bolmaly däldir, onuň çeňňegine düşmeli däldir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"(Eý, Muhammet!) Köp ant içýän, (adankärçiligi) pes, aýyp gözleýän gybatçy, gep gatnadýan, ýagşylyga päsgel bolýan, hetden aşýan (zalym), günäkär, gödek (sypaýyçylyksyz), bulardan başga hem asly bozuk (kişileriň) hiç birine mal-mülki we ogullary bar diýip (hiç haçan) boýun egme! "

(Galam 10-14)

وَلَا تُطْعِ كُلَّ حَلْفٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَاءٍ بَنِيٍّ ﴿١١﴾ مَّتَاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُنْتَلٍ بَعْدَ ذَلِكَ ﴿١٣﴾ زَيْبٍ ﴿١٤﴾ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٥﴾

Buhary we Muslymyň Ibn Omardan habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem)) şeýle diýýär:

"Takyk, käbir dilewarlykda, dileçeperlikde jadygöýlik bardyr."

"إن من البيان لسحرا"

Ýagny, dilewarlygyň kalplarda gizlin täsiri bardyr. Käbir adamlar oratorlyk bilen çykyş edip, ýüreklerde güýçli täsir goýup bilýändir. Dileçeper adam

akyllary ýesirläp, pikirleri üýtgedip, hatda hak zady batyl edip, batyl zady hak edip görkezmegi mümkindir. Ol owadan sözlemler, täsin wakalar, gyzykly gümenjeler arkaly ellerini sazlaşykly hereketlendirip, sesine gerekli ýerlerde bat berip adamlaryň aňlaryny jadylap başaryan kişidir. Şonuň üçin kimde bu ukyp bar bolsa ony Allahyň buýran dogry ýollarynda ulanmasy wäjipdir.

25-nji bap: Palçylar we şolara meňzeşler barada.

Palçy - gaýyp zatlary bilýän edip özüni görkezýän kişidir. Geçen zamandaky edilen ogurlygyň ýa ölümiň maglumatlaryndan özüni habarly saýýan kişidir. Ýa-da gelejekdäki wakalary önünden bilýänligini orta goýup, dawa edýän adamdyr, meselem: älem derejesinde: uruşlar, söweşler, açylyşlar, ýaraşyklar, tebigy äpetler, guraklyk, adam şahs derejesinde: bagtlylyk, belabetere duçar bolmak, hassalyk, şowlulyk. Palça başgaça bilgiç, gurrandaz hem diýilýändir.

Palçy adam hem jadygöý ýaly göniden-göni jynlar bilen iş salyşýandyr. Has dogrusy, jynlara ybadat edýändir. Sebäbi jynlar olary özlerine gulluk etdirýänçäler olara hyzmat etmezler. Nirde şirk, küfr, hapysa, pis işleri etdirmeseler palçylaryň isleglerini ýerine ýetirmezler. Palçylar jynlara sežde edýärler, olaryň atlaryny samyrdap, olara sygynýarlar, olaryň adyna damak çalýarlar. Eger şu zatlary etmeseler, jynlar olara hyzmat etmezler.

Indi, nädip jynlar palçylara gaýyp habarlaryny getirýärler? Palçynyň hemme beren habarlary dogrymy? Bunuň jogaby şu hadysdadyr:

"Sahyhda" Ebu Hureýranyň (Allah ondan razy bolsun) pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny aýdanyny habar berýär:

"Haçanda Allah asmanda buýruk berende perişdeler Onuň sözüne tabyn bolup ganatlaryny kakarlar, edil ýylmanak daşyň üstündäki zynjyr ýaly, ol (ses) olaryň (içlerine) girip gider: "Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?» diýerler. (Beýlekiler bolsa): «Hakykaty aýtdy» diýerler. Ol örän Beýikdir, Belentdir."⁽¹⁾ Ony ses ogurlary eşiderler we ses ogurlary biri-biriniň üstünde şeýledir (Sufýan olary eli bilen sypatlandyryp görkezdi, bir eliniň üstüne beýleki

(1) (Sebe 23)

elini goýup, barmaklaryny dagatdy) soňra bir sözi eşider ony hem özünden aşakdakysyna geçirer, soňra ol ondan aşakdaka geçirer şeydip tä bilgije ýa palça ýetýänçä ýetirerler, mümkin geçirmezden öň oňa atylan ýyldyz degip biler, mümkin degmän biler, ol eşidilen sözden daşary ýüz ýalan söz goşar we aýdylar: “Bize ol gün şeýle şeýle diýip aýtmanmydy?!” Ýekeje şol asmandan eşidilen söz üçin oňa ynalarlar.”

Hadysyň şerhi:

(Haçanda Allah asmanda buýruk berende) ýagny, Allah älem-jahanyň wakalaryny, adamlaryň duçar boljak ykballaryny perişdelere ýerine ýetirmekligi emir eder.

(perişdeler Onuň sözüne tabyn bolup ganatlaryny kakarlar, edil ýylmanak daşyň üstündäki zynjyr ýaly, ol (ses) olaryň (içlerine) girip gider: "Ýüreklerinden gorky çykarylanda, olar: «Perwerdigäriňiz näme diýdi?» diýerler. (Beýlekiler bolsa): «Hakykaty aýtdy» diýerler. Ol örän Beýikdir, Belentdir.") - ýagny, perişdeler hemişe Allaha boýun bolýan, elmydama Ony tesbihlap ýöryän barlyklardyr. Allahyň emirlerine zelil hallarynda gulak asarlar, soňra özara emirleri gürrüň ederler.

(Ony ses ogurlary eşiderler) ýagny, şeytan-jynlar ýaňky perişdeleriň gep-gürrüňini jyklap ogrynça diňlärler.

(we ses ogurlary biri-biriniň üstünde şeýledir (Sufýan olary eli bilen sypatlandyryp görkezdi, bir eliniň üstüne beýleki elini goýup, barmaklaryny dagatdy)) ýagny, Sufýan hadysyň habarçysy, ol jynlaryň gep diňlänlerindäki sypatlaryny düşündirdi, olar biri-birleriniň üstüne münüp, diňleýän ekenler.

(soňra bir sözi eşider ony hem özünden aşakdakysyna geçirer, soňra ol ondan aşakdaka geçirer şeydip tä bilgije ýa palça ýetýänçä ýetirerler) ýagny, ýaňky biri-biriniň üstüne münüp duran jynlaryň in ýokardakysy eşiden gepini aşakdaka geçirer, ol hem özünden aşakdaka tä ýerdäki palça ýetirýänçäler dowam ederler.

(mümkin geçirmezden öň oňa atylan ýyldyz degip biler, mümkin degmän biler) ýagny, ýaňky jynlar ogurlan geplerini aşaga geçirip durkalar ýyldyzlar ok hökmünde olara atyljak ekeni, ol ýydyzlaryň kábiri degip, kábiri degjek däl ekeni.

(ol eşidilen sözden daşary ýüz ýalan söz goşar) ýagny, ýaňky jynlaryň iň yokardakysynyň perişdelerden eşiden gepi hiç-hili üýtgedilmän, hiç zat üstüne goşulman, hiç zat aýrylman iň aşakdaky jyna soňra palça ýetmekligi mümkin däl. Şonuň üçin ýaňky palça içinde azda-kän hakykat bolan ýüz dürli ýalan gep geler, onuň üstüne özi ýene birnäçe owadan ýalan bezegleri goşar.

(we aýdylar: “Bize ol gün şeýle şeýle diýip aýtmanmydy?!” Ýekeje şol asmandan eşidilen söz üçin oňa ynanarlar.) ýagny, palçynyň kâbir diýenleri dogry çykanda adamlar onuň hemme diýenlerine ynanyp başlarlar we bir dogry sözi üçin onuň ýüz ýalanyna ynanarlar.

Allah "Jyn" süresinde kâbir iman eden jynlaryň gürrüni habar berýär:
"Biz asmana çykmak isledik, emma, ol ýeriň hüşgär sakçylar we otly uçgunlar bilen doludygyny gördük. (Öňler) biz (asmanyň käýerlerine çykyp, habar) diňlemek üçin oturara ýer (tapyp) oturýardy. Emma, indi kim diňlemäge (synanyşsa), derrew bukuda duran bir ot bilen ýüzbe-ýüz bolýar."

(Jyn 8-9)

وَأَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهَبًا ۝ وَأَنَا كُنَّا نَنقُذُ مِنْهَا مَقْعِدَ السَّمْعِ ۝ فَمَنْ يَسْتَمِعِ

الآن يَجِدْ لَهُ شُهَابًا رَصَدًا ۝

Ynha bu palçylaryň hakykady, emma olaryň dürli zatlary ulanyp pal atmagy, meselem: käsä bakmagy, oýun kartyna seretmegi, eliň aýasyna bakmasy, dürli ot-çöpleri ortada goýmagy, kitap okamasy bularyň barysy üns sowmakdyr, gelen adamyň gözünü baglamakdyr, habar berýän maglumatyny hamala şol zatlardan alan ýaly edip görkezip, hakykady bukmakdyr.

Şeýlelik bilen musulman doganlar, palça pal atdyrmak, onuň sözlerine ynanmak, tewhyda ters gelyän amallardyr. Çünki, gaýyby ýeke Allah

bilýändir, şu aýatlardaky ýaly:

"Allah size gaýybyň (syrlaryny) hem äşgär etmez. Emma Allah Öz pygamberlerinden islänini saýlar (we wahyý arkaly oňa gaýypdan habar berer)."

(Ali Imran 179)

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ

"(Olara) aýt: «Gaýyby (gaýypdan geljek zatlary bilmek) diňe Allaha mahsusdyr."

(Ýunus 20)

فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ

Şeýle hem pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýdi:

"Kim palça baryp, aýdanlaryna ynansa Muhammede inderilene kapyr boldugydyr."

(Ebu Dawud)

"من أتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم"

Palça gidip, aýdanlaryny tassyk etmek küfrdir, Kurany ýalana çykarmakdyr, şu hadysda gelşi ýaly:

"Kim yrym etse ýa yrym üçin edilýän işi talap etse, ýa pal atsa ýa atdyrsa, ýa jadylasa ýa jadylatsa bizden dälidir, şeýle hem kim palça baryp, aýdanlaryna ynansa Muhammede inderilene (Kurana) kapyr boldugydyr."

(Bezzar ýagsy sened bilen habar berdi)

"ليس منا من تطير أو تطير له أو تكهن أو تكهن له، أو سحر أو سحر له؛ ومن أتى كاهنا فصدقه"

بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم"

Käbirleri ýyldyzlara salgylanyp, ynsanyň ykbalyny aýdyp berýärler, onuň doglan taryhyndaky ýyldyzy kesgitlep, geljek kysmatyny öňünden habar berýärler. Bunu astrologiýa, goroskop diýip atlandyrýarlar. Bu hem pal atmakdyr, Bu zatlar bilen meşgul bolýanlar barada Ibn Abbas şeýle diýdi:

"Allahyň ýanynda bular ýaly edene nesibe göremok".

Belläp geçmeli zat: Palçynyň käbir aýdan zatlarynyň dogry çykmagy onuň gaýyby bilýänligini aňladýan däldir. Şeýle hem, onuň hemme sözleriniň çynlygyny aňladýan däldir. Allah öz paýhasly hikmedine görä bu ýagdaýy synag üçin goýandyr. Sebäbi bendeleriň haka akyl ýetirmeleri we Allaha boýun egmeleri meýillendirme arkaly has aýdyň bolýar. Goşmaça aýtsak, akly-huşy ýerinde bolan, pytrat-tebigaty zaýalanmadyk adam şeytan-jynlar bilen gatnaşykda bolup, hapysa adamyň ýanyna barmaz.

Sorag: palçynyň ýanyna keýpine gitmek rugsatmy? Onuň sözlerine ynanmasa-da, ýöne barmak bolýarmy?

Jogaby: Pygamberimiz (Sallallahu aleýhi we sellem) aýtdy:

"Kim palça baryp, ondan bir zat sorasa onuň 40 günläp namazy kabul bolmaz."

(Muslim)

"من أتى عرافا فسأله عن شيء فصدقته لم تقبل له صلاة أربعين يوماً"

Alymlaryň düşündirmegine görä, häzirki wagtda telewideniýede ýa internetde goýberilýän palçylaryň, gözbagçylaryň, jadygöýleriň çykyşlaryna ynanmasa-da tomaşa etmek haramdyr.

(40 günläp namazy kabul bolmaz) ýagny, 40 günläp namazy okanyň peýdasynyň ýoklugyny aňlatmaýar, megerem namazy sogapsyz bolar, 40

günlöp okaljak namazyň sogabyndan mahrum boljagyny aňladýar. Ýöne namaz borjy boýnunda bolany üçin taşlamak rugsat däl, çünki, namazyň iki tarapy bardyr:

1) Borç, ýagny hökman okamaly, sogap berilmese-de.

2) Sogap, ýagny, sežde-rukuglaryň ýerine ýetirilişine görä we huşuga görä beriler.

Şeýlelik bilen, ynsan birden ýalňyşyp palça gidäýse-de, namazy (aý in soňam sogap berilenok diýip) taşlamak rugsat däl, sebäbi namazyň borç tarapy bardyr, ol hiç wagt ynsanyň boýnundan geçmez.

Ýöne palçynyň ýanyna onuň batylyny açmana, ýalanlaryny çykarmana gitmek rugsatdyr. Ýöne bu işe ukyply bolan, ylmy bolan, başaryan kişi gitmelidir.

Mysallar bermeli bolsak, esasan hem ýaş gyzlar palça gidip “Men haçan durmuşa çykýan?”, “Men kime barýan?”, “Toý sähedim haçan?” ýaly soraglary berýärler. Ýada esasan ejelerimiz ogly gulluga gitse ýa bolmasa daşary ýurda okuwa gitse alada edip derrew pal atdyrmak bilen bolýarlar “Oglum daşary ýurtda kösenenokmy?” “Geljekde oglum nähili wezipede bolar?” ýaly. Öz maşgala ýagdaýlary barada atdyryanlar hem kän “Maşyn alýarysmy?”, ýa ýene şolar ýaly zatlar. Gynansak-da, bu biziň halkymyzda giňden ýaýrandyr. Emma buny dinimiz gadagan edýär, üstesine in agyr günä bolan şirkdigini beýan edýär. Sebäbi şirkiň hakykady - ýeke Allaha mahsus bolan zady başgalara ýöňkemek. Palça barýan kişi hem gaýyby, ýeke Allahyň bilýän zadyny, palçydan umyt edýär.

Muawiye Ibn Hakem atly sahaba (Allah onda razy bolsun) Pygamberimize:

"Eý Allahyň resuly! Men ýaňy ýakyndada nadanlyk⁽¹⁾ durmuşyndadym, Allah Ýslamy iberdi. Biziň içimizde palçylara barýan bar" diýende, şeýle jogap berýär: "Barmasynlar"

(Muslim)

(1) Ýslam dini gelmezinden öňki wagta Jähillik (Nadanlyk) durmuşy diýilýär.

وعن معاوية بن الحكم رضي الله عنه قال:

قلت يا رسول الله إني حديث عهد بجاهلية، وقد جاء الله بالإسلام، وإن منا رجالا يأتون الكهان

قال: لا تأتهم

26-njy bap: Nuşra barada.

Geçen baplarda jadygöýlik barada beýan edipdik. Bu bap ondan nähili gutulmak baradadyr. Ýagny, jadylanan adamy nähili açmaly? Oña nähili bejergiler ulanmaly?

Nuşra - jadylanan adamy jadydan açmaklyga, boşatmak alajyna, bejergisine diýilýär. Agzap geçişimiz ýaly, jady adamyň aklyna täsir edip, hereketlerini, edim-gylyklaryny üýtgedip biler. Nuşra hem ony jadydan gutuldyrmak ýollardyr.

Nuşra ikä bölünýär:

1. Gadagan bolan bejergi.

2. Rugsat bolan bejergi.

Gadagan bejergi - jady jady bilen açmak, ýagny, jynlara sygynyp, olardan ýardam diläp, olaryň üsti bilen jady açmak. Öň belläp geçişimiz ýaly: jadygöý ynsany jadylajak wagty, dogra içirjek wagty jynlara ýüzlenip, olara çokunýar, ybadat edýär. Edil şolar ýaly, jadydan açmaklyk üçinem jynlar özlerine ybadat etmegi talap edýärler. Şol sebäpli, jady jady bilen açmak rugsat däldir, haçanda pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) nuşranyň şu görnüşi soralarda şeýle jogap berýär:

"Ol şeytanyň amalyndandyr."

(Ahmed Ebu Dawud)

هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ

Ýagny, şeytan-jynlara sygynylyp, açylýan jadydyr.

Haçanda Ymam Ahmedden soranlarynda şeýle diýdi:

"Ibn Mesud bularyň barysyny haram saýardy."

Ýagny, Abdullah Ibn Mesud atly sahaba Allah ondan razy bolsun nuşranyň bu görnüşini, ýagny, jadyňyň üsti bilen açmaklygy, haram saýar ekeni.

Şeýle hem, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) jadyňyň ýanyňa barmaklygy gadagan etdi we şeýle diýdi:

"Kim yrym etse ýa yrym üçin edilýän işi talap etse, ýa pal atsa ýa atdyrsa, ýa jadylasa ýa jadylatsa bizden däl, şeýle hem kim palça baryp, aýdanlaryna ynansa Muhammede inderilene kapyr boldugydyr."

(Bezzar ýagşy sened bilen habar berdi)

"لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تَطَيَّرَ لَهُ أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تَكَهَّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سَحِرَ لَهُ؛ وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ"

Ýene-de başga hadysda şeýle diýdi:

"Içinde şirk bolmadyk rukýeleriň (dogalaryň) zyýany ýokdur."

(Muslim)

لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ

Ýagny, içinde şirk bolan doganyň gadaganlygyny aňladýar, jadyňy jady bilen açmakda hem şirk bardyr.

Başga bir hadysda şeýle diýýär:

"Eý Allahyň bendeleri! Bejergi alyň, bejergi ediň, ýöne haram zatlardan bejergi almaň!"

(Ebu Dawud, Elbani sahyh diýdi).

عِبَادَ اللَّهِ تَدَاوُوا وَلَا تَدَاوُوا بِحَرَامٍ

Ýagny, ynsany dogadan açmak üçin jady ulanmak haramdyr.

Goşmaça aýtsak, eger jadyňy jadygöýe açmaklygy rugsat bersek, bu olar üçin öz jadygöýçilik kärini dowam etmeklerine bahana bolar. Sebäbi olar aýdar: “Biz adamlaryň dogasy çözüp berýäris, adamlara peýda getirýäris.” Şu bahanalar bilen özleriniň pis edim-gylymlaryny dowam ederler. Şonuň üçin şu zatlar bolmazlyk üçin, dogalanany açmak üçin jada ýüz tutmak haramdyr.

Rugsat bolan bejergileriň in esasysy - Kuran okamakdyr. Eger dogalanan kişi özi okap başarsa, bu iň gowusy, eger başarmasa, beýlekiler okap biler. Başga-da Sünnetde gelen doga-rukýeler, zemzem suwuny içmek, "habba sewda" gara tmin iýmek, sidr agajyna suwa duşmek we başgalar.

27-nji bap: Yrym barada.

Yrym diýmek - bir zady delilsiz başga bir zadyň alamaty diýip hasap etmek.

Meselem, öňünden gara pişigiň geçip gitmesini bir belanyň ýa betbagtlylygyň alamaty saýmak. Eger yrymy bir ullakan deňiz diýip göz öňüne getirsek, biziň halkymyz onda gark bolandyr. Durmuşyň köp bölekleri bilen baglanşykly bolan yrymlar, milletiň, esasanam, oba halkynyň ýaşayşyna berk ornaşandyr. Ol yrymlary kada-kanun hökmünde görüp, ony berjaý etmekligi parz görýärler we yrymlara ynanmaýany, olara görä ýaşamaýany bolsa, ýazgaryp, kese göz bilen seredýärler. Bedene degişli yrymlar, gylyk-häsiýete degişli yrymlar, sapara degişli yrymlar, arassaçylyga degişli yrymlar we başgalar durmuşda aýratyn ýer aldylar.

Olaryň käbirleri:

Anna güni asgyrsaň, duşuşyk bolýar.

Burnuň içi gijese toý habary gelýär.

Gaşyň gijese myhman gelýär, duşuşyk bolýar.

Dilini dişleseň kimdir biri saňa käýinýär, sen hakda gybat edýär.

Ýeňsäň gijese gaýgy alada galýan.

Kebzän (arkaç ýokarsy) gijese, ýas bolýar.

Ökjän gijese uzak ýola gitjekligiň.

Sag gaşyň çekse begenýän.

Tirsegiň gijese gama batjaksyň.

Çep eliň aýasy gijese çykdaýjy bolar.

Eger çep gulagyň gyzsa sen hakda nähak gürrüňler aýdyp, gyбатыň edýärler.

Ýaş çaganyň göbegini kesensoň, ony öýde gömseň, ulalansoň öýdeçil bolar.

Gün ýaşandan soň dyrnak almaly däl.

Bir günde hem eliň hem aýagyň dyrnagyny almaly däl.

Nika gyýylanda süýji suwuny içermek, süýji durmuşda ýaşasyn diýip.

Gelin ýanyoldaşynyň hyzmatynda bolsun diýip guşak çözdürmek, ädik çykartmak oýunlary.

Öliniň ýanynda şem-çyra goýup, ýanyndan gitmezlik.

Çöregi bir eliň bilen döwseň döwletiň gaýdar, iki ýerinde dürli-dürli ýerinden döwseň rysgalyň gaýdar.

Agşamara pul sanamaly däl, rysgalyň gaýdarmyş.

Şeýle hem, çile diýilýän zat yrymdyr, iki ýaş çatynja durmuş toýuny tutýar, ana şol ýerde iki juwan hem çileli bolýarmyşyn. Kyrk günläp toýa, ýasa barmaly dälmişin. Toýa barjak bolsa toý edýäniň eýesi duz çalyşmalymyşyn. Bäbekleri bolansoň ýene-de kyrk günläp äri, gelni we bäbejigi çilelimişin we ýene-de ýokardaky düzgünler. Bir zat bolsa, mysal üçin çagajyk dümewlese, ejesi ýa-da kakasy syrkawlasa dagyn boldugydyr. "Çile düşendir" diýişýäler.

Şumluk hem, betguman bolmak yrymyň görnüsidir.

Emma Allah Tagala Kurany-Kerimde, adamlary hak ýol görkezýän Kitapda şeýle diýýär:

"(Ilçiler) olara: «Siziň şumlugyňyz özüňize bolsun! Eger-de size nesihat berilýän bolsa (munuň nämesi şumluk bolsun)? Tersine, siz hetden aşan kowumsyňyz» diýdiler."

(Ýasin 19)

قَالُوا طَئِيرُكُمْ مَعَكُمْ أَإِن ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

"Olara ýagşylyk, bolluk gelen mahaly: «Ine, bu biziň hakymyz! Biz muňa öz başarnygymyz bilen ýetdik» diýerler. Eger üstlerine bir erbetlik geläýse welin, ony Musa bilen töweregindäki möminleriň şumlugy zerarly diýip, olaryň üstüne atýarlar. (Üns beriň, ýagşylygy

ýaradyşy ýaly, erbetligi-de ýaratmak diňe Allahyň islegi bilendir.) Ýöne muny olaryň köpüsi bilmez."

(Agraf 131)

فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ ۗ أَلَا إِنَّمَا طَّيَّرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾

(erbetligi-de ýaratmak diňe Allahyň islegi bilendir) ýagny, yrymyň aňladýan zady - erbetliklerden gaçmak, rysgal göterilmeginden, hassalygyň, bela-beteriň gelmegi bularyň hemmesini bir söze jemläp aýtsak - erbetlik, şer, şumlukdyr. Allah hem bize habar berýär: hemme zat haýyr we şer Onuň elindedir we şeriň boljagyna ýa barlygyna yrymlary alamat edip goýan däldir, ol yrymlara ynanylmasa erbetlikler geler diýmek ýalňyşdyr.

Başga bir hadysda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Yrym etmek şirkdir, yrym etmek şirkdir. Bu biziň hemmämizde bardyr, ýöne Allah ony töwegellik bilen giderer."

(Ebu Dawud we Tirmizi)

"الطيرة شرك، الطيرة شرك، وما منا إلا، ولكن الله يذهب بالتوكل"

Aslynda yrymlar öňki döwürden bäri gelýändir, öňki döwürde araplar her hili yrymlara, asly bolmadyk, delili bolmadyk ynançlara ynanýan ekenler. Mysal üçin: Olar sapara gitmezden öň guş uçurýan ekenler, öňlerinde guş goýup, oňa tarap daş zyňýan ekenler, eger saga tarap uçup gitse, gowulyga ýorýar ekenler, eger çepe, sola tarap uçsa şumluga ýorýan ekenler. Ýagny, olar guşuň saga uçmasyny haýryň alamaty hasaplaýan ekeni, çepe uçmasyny bolsa şeriň . Pygamberimiz hem bu ynançyň şirk bolýanyny beýan edip, ony batyla çykarypdyr. Çünki, öň belläp geçişimiz ýaly, sebäp däl zady, alamat

däl zady sebäp we alamat edinmek şirkidir.

(Bu biziň hemmämizde bardyr, ýöne Allah ony töwegellik bilen giderer) ýagny, käwagt hakykatdanam ynsanyň göwnüne şumluk gelip bilýär, meselem, bir adam gelip gidensoň hemme zat tersine gidip ugrady, ondan öň hemme zat gowdy, emma gelip gidensoň şeýle bolup ugrady, şular ýaly halatlarda adamyň göwnüne ters pikir gelip biler, emma ters pikir ters amallara itermeli däldir, megerem, töwegellik etmelidir.

Ebu Hureýradan hadys:

"Ýokançlyk, yrymlyk, baýguşlyk, safarlyk ýokdur."

(Buhary we Muslim)

"لا عدوى ولا طيرة ولا هامة ولا صفر"

"Ýokançlyk" ýagny, keseliň bir hassadan başga birine geçmegine ýokançlyk diýilýär. Aslynda käbir keseller ýokançdyr. Hadysda bu zat inkär edilenok, sebäbi, başga hadyslara nazar salsak şeýle sözleri taparys: **"Edil ýolbarsdan gaçyşyň ýaly, pis keselli adamdan gaç!"** ýagny, keseli ýokmazlygy üçin.

Onda hadysdan maksat näme?

Hadysdan maksat - ýokançlyk öz hoşuna geçýän däldir, ýokançlygyň özünde güýç ýokdur, megerem, Allahyň eradasy bilen, hikmedine laýyklykda geçýändir.

"Yrymlyk" ýagny, yrym çyn däldir, hakykat däldir, yryma ynanmak bolýan däldir.

"Baýguşlyk" ýagny, Yslamdan öň araplar baýguşy şumlugyň alamaty saýýan ekenler. Her sapar baýguş jaýyň, bagyň üstüne gonsa biri öler diýip ynanç edýän ekenler. Bu yrym soňa-baka gözi ullakan her haýwana geçip gidipdir. Ýagny, haýsy haýwanyň gözi ullakan bolsa, şondan yrym eder ekenler. Hatda soňy bilen gözi uly adamdanam yrym edip başlapdyrlar, uly gözli kişi myhman gelse yrym edip, şumluga ýorýan ekenler.

"Safarlyk" ýagny, sapar aýy girende araplar yrym edip, uzak ýola çykmazdylar, bu aýy kynçylykly aý hasap ederdiler. Şertnama baglaşmazdylar, nika gyýmazdylar. Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) bu yrymy hem puja çykarýar. Biziň halkymyzda muňa sähet diýilýär, sähetli gün, sähetli aý, şeýle hem möhüm waka etmekden öň ýyldyz öňünde görünýär, ýa görünmeýär diýip yrym edýärler.

Sähetli günün manysy - amatly gün, bele-beterleriň ýok günü, düşewüntli gün diýmekdir.

Ýagny, edil bizde sähet diýip yrym edişleri ýaly, öňki araplaram yrym edýärdiler. Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ol yrymy puja çykarýar.

Enesiň habarynda:

"Ýokançlyk, yrymlyk ýokdur, we "Fel" meniň göwnüme ýaraýar, soradylar: "Fel" name? Aýtdy: Hoş söz."

(Buhary we Muslim)

Ýagny, pygamberimiz adamlary ýagşy niýetlilige iterýär: “Inşä Allah hemme zat gowy bolar, gowy geçer” diýip ýagşa çekmekligi we göwüngaldyryjy sözler aýtmagymyzy öwredýär.

28-nji bap: Ýyldyz ylmy barada.

Ýyldyzlar hakynda adamlar üç topardyr:

- 1) “Ýyldyzlar özbaşdak güýje, täsire eýedirler” diýip ynanç edýänler. Ýagny, olaryň pikiri: Ýerdäki ähli wakalar we adamlaryň ykballary ýyldyzlaryň eradasyna görä bolup geçýär. Olar näme islese, ýerde şol hasyl bolýar. Hakykatda, bu ýyldyzlary ilähleşdirmekdir, olary "Hudaý" tutunmakdyr. Bu ynanjy öň "Saibe" diýilýän kowum göterýärdi, olar her ýyldyza öz keşbini we heýkelini ýasap, şoňa şeýtanyň ruhy siňýär diýip ynam eder ekenler. Bu bolsa, Ybraýym aleýhisselämiň kowmunyň şirkidir.
- 2) Muneçjimlik (astrologiýa) - gaýyp zatlary ýyldyzlaryň üsti bilen bilýän diýmeklik. Ýagny, ýyldyzlaryň hereketlerine, duşuşuklaryna, aýrylyşyklaryna, batmasyna, çykmasyna esaslanyp, gaýypdaky wakalardan habar berýärler. Bular ýyldyzlaryň hereketlerini gaýypdaky zatlara delil hasaplaýarlar. Bu jadygöýligiň bir görnüşidir. Bu zatlar bilen meşgul bolýanlar barada Ibn Abbas şeýle diýdi:

"Allahyň ýanynda bular ýaly edene nesibe göremok".

Ýagny, gowulykdan nesibe göremok.

Ibn Abbas aýtdy: “Allahyň resuly aýtdy:

"Kim ýyldyz ylmyny öwrense jadygöýlik ylmyny öwrendigidir, näme artdyrsa artdyrdygydyr."

Ebu Dawud sahyh sened bilen habar berdi.

"من اقتبس شعبة من النجوم فقد اقتبس شعبة من السحر، زاد ما زاد"

Biziň zamanamyzda ýyldyzlar babatynda has meşhur bolan zat

täleýnamadyr (goroskopdyr). Bu täleýnama adamlary doglan aýyna görä 12 topara bölýär. Içýan, leňneç, ýolbars, ekizler, gyz we başgalar, bularyň barysy şeýtanyň dakdyran atlarydyr. Täleýnama üçin gazetlerde, žurnallarda ýörite bir sahypany ýa bölejik ýeri aýryp goýýarlar. Has soňky wagtlarda, internediň ýaýramagy netijesinde täleýnama ýörite elektron sahypalarynda çykyp ugrady. Muňa-da adamlar öwrenişip gitdiler, günde irden turanlarynda işlerine başlamaňkalar ýaňky täleýnamany okaýarlar. İşlerini şonuň habarlaryna görä tertipleýärler. Hakykatdanam, täleýnama adama jady kimin täsir edýär. Käbir adamlar täleýnamanyň habaryna görä öňünde goýan maksatlaryny üýtgeder, täleýnamanyň şum habaryny hakyky saýyp, planlaryny goýbolsun eder. Hakykatda bolsa, bu bir pal atmakdyr. Täleýnama okamak edil palça baryp, pal atdyran ýalydyr. Kim palça baryp pal atdyrsa 40 günläp namazy kabul bolmaz, şu hadysdaky ýaly:

"Kim palça baryp, ondan bir zat sorasa onuň 40 günläp namazy kabul bolmaz."

(Muslim)

"من أتى عرافا فسأله عن شيء فصدقه لم تقبل له صلاة أربعين يوماً"

Emma ol palçynyň sözüne ynansa, onda Muhammede (Sallallahu aleyhi we sellem) inderilene (Kurana) kapyr bolar, bärde aýdyşy ýaly:

"Kim palça baryp, aýdanlaryna ynansa Muhammede inderilene kapyr boldugydyr."

(Ebu Dawud)

"من أتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم"

Aslynda täleýnamany düzýänler jadygöý we palçylardyr. Habar berýän zatlaryny şeýtanjynlara sygynmak arkaly edinýärler. Şonuň üçin täleýnama jadyň bir görnüşidir, kim jada ynansa, Jennete düşmez, şu hadysda habar berilşi ýaly:

"Üç (kişi) Jennete girmez: şerap içiji, garyndaşlar bilen arany kesen,

jadygöýlige ynanýan"

(Ibn Hybban Sahyh, Elbäni hasan diýdi.)

ثلاثة لا يدخلون الجنة: مدمن خمر، وقاطع رحم، ومصديق بالسحر

Bu zatlar Ýslamyň, tewhydyň ýat zada öwrülenini aňladýar. Bu zatlardan musulman adam daşda bolmalydyr, täleýnamany öýüne salmaly däldir, ony öýe salmak - jadygöýligi öýe salmakdyr. Bu zatlar juma günleri münberlerde, namazdan soň metjitlerde inkär edilmelidir, adamlaryň häzir bolmagy üçin duýdurylmalydyr.

3) Ýyldyzlara degişli üçünji ylym - "tesiiir" ylmydyr. Bu ylym şu zatlary öwredýär: Kyblanyň tarapy, Kusuf (gün tutulmasy) wagty, Husuf (aý tutulmasy) wagty, deňiziň daşgyn we gaýtgyn wagty, dört esasy taraplary: Gündogar-Günbatar, Demirgazyk-Günorta. Bu ylym esasynda ýerdäki kerwenler we deňizdäki gämiler ýol tapýan ekenler, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Kim gury ýerleriň we deňizleriň tümlüginde sizi dogry ýola gönükdiren"

(Neml 63)

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

Şeýle hem, ýyldyzlaryň 3 sany ýaradylyş maksady bardyr, şolaryň birinjisi ýol tapmak, ugur görkezmek, bu barada Kuran şeýle habar berýär:

"(Allah) sizi sarsdyrmasyň diýip ýerde mäkäm daglary ornaşdyrды. Ýoluňyzy tapmagyňyz üçin derýalary we ýollary (döretди). (Azaşmazlyk üçin başga-da ençeme) alamatlar bardyr. Olar (gijelerine) ýyldyz bilen hem ýol tapanlar."

(Nahl 15-16)

Bu maksat bilen ýyldyzlary öwrenmek günä däldir, gaýtym, ynsan niýetini dürs tutsa, bu amaly üçin sogap alar. Sebäbi, bu ylym ýyldyzlaryň

hereketleri arkaly tarap kesgitlemegini öwredýär, gelejegi däl.

Ýyldyzlaryň 2-nji ýaradylyş maksady - asmanlara zynat, bezeg bolmagydyr, bu aýatlarda aýdylşy ýaly:

"Biz golaýdaky asmany ýagtyldyjy çyralar (ýyldyzlar) bilen bezedik."

(Fussilet 12)

وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا

Hakykatdanam, asman sap wagty gije ýyldyzlara seretsen gursagyň giňäp gidýär, kalbyň rahatlanyp, ýüregiňe arkaýynlyk girýär.

"Kasam bolsun! Biz dünýä (iň ýakyn bolan) asmany çyralar (ýyldyzlar) bilen bezedik. Olary şeytanlara daşlanylýan (ot) edip (goýduk) we olara (şeytanlara mundan başga-da) alawly ot azabyny taýýarladyk. "

(Mülk (Tebärek) 5)

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيْطَانِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾

Bu aýatyň soňky böleginde ýyldyzlaryň 3-nji ýaradylyş maksady agzalýar, ol hem şeytanlara ok hökmünde ulanylmagydyr.

Allah "Jyn" süresinde käbir iman eden jynlaryň gürrüňini habar berýär:

"Biz asmana çykmak isledik, emma, ol ýeriň hüşgär sakçylar we otly uçgunlar bilen doludygyny gördük. (Öňler) biz (asmanyň käyerlerine çykyp, habar) diňlemek üçin oturara ýer (tapyp) oturýardy. Emma, indi kim diňlemäge (synanyşsa), derrew bukuda duran bir ot bilen ýüzbe-ýüz bolýar."

(Jyn 8-9)

وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعِدًا لِلسَّمْعِ فَمَنْ

يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا ﴿٩﴾

Ýagny, öň belläp geçişimiz ýaly, şeytan-jynlar asmanda gep diňläp ekenler. Her gezek diňlejek bolanlarynda olara ýyldyzlar ok hökmünde atylýan ekeni.

Şeýlelik bilen, ýyldyzlar 3 zat üçin ýaradylandyrlar:

- 1) Ýol görkezmek üçin.
- 2) Zynat, bezeg üçin.
- 3) Şeýtanlara ok hökmünde atylmagy üçin.

Bular Allahyň beýik barlyklarydyr, şonuň üçin olaryň syrlaryny - Allahyň habar bereninden artyk - bilip başarmarys. Bu barada Buhary öz "Sahyhynda" Katadanyň şeýle diýenini getirýär:

“Allah bu ýyldyzlary üç zat üçin ýaradandyr: asmanyň bezegi üçin, şeýtanlara ok üçin, ýol tapmaga alamat bolmagy üçin. Kim bulardan başga zat üçin teswirlese ýalňyşar, nesibesini ýitirer we ylmy bolmadyk zatda horluk çeker.”

29-njy bap: Ýyldyzlardan ýagmyr dilemek.

Öňki araplar ýagyşy ýyldyzlar ýagdyrýar diýip ynanç edýän ekenler. Bu bolsa, uly şirkdir. Emma käbirleri ýyldyzlar ýagyş ýagmagyna bir sebäp diýip ynanýan ekenler. Bu bolsa, kiçi şirkdir.

Allah Taala Kuranda şeýle diýýär:

"(Allahyň) size beren (bu) rysgalyna (şükür etmegi) Ony ýalan hasaplap (berjaý) edýärsiňizmi?"

(Wakia 82)

وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكذِّبُونَ ﴿٨٢﴾

((Allahyň) size beren (bu) rysgalyna) ýagny, ýagyşa, ýagmyra.

(ýalan hasaplap) ýagny, Allahyň inderýän ýagyşyny başgalar inderýär diýmek, Allahyň nygmatyny ýyldyzlara ýöňkemek.

Ýagny, Allahyň size beren rysagalyna şeýdip şükür edýärsiňizmi, diýip, Allah Tagala buny edýän bendelerine käýinç bildirýär.

Zeyd Ibn Holid aýtdy: Allahyň resuly ertir namazyny gije ýagan ýagyşyň zyy-ýany Hudeýbiýede bize okatdy, ondan soň adamlara ýüzlenip şeýle diýdi:

"Robbuňzyň näme aýdanyny bilýärmisiňiz? Aýtdylar: Allah we resuly has gowy biler. Allah Tagala aýtdy: "Bendelerimden mumini hem kapyry hem bardyr, kim ýagyş Allahyň fazly we rähmedi bilen ýagdy diýse, ol Maňa mumin bolup, ýyldyza kapyr boldugydyr, emma kim

plan we plan ýyldyz bilen ýagdy diýse, ol Maňa kapyr bolup, ýyldyza mumin boldygydyr."

(Muslim)

هل تدرون ماذا قال ربكم؟ قالوا: الله ورسوله أعلم. قال: قال: أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر، فأما من قال: مطرنا بفضل الله ورحمته فذلك مؤمن بي كافر بالكوكب.

Hadysyň şerhi:

(Hudeýbiýede bize okatdy) ýagny, Hudeýbiýe diýilýän bir ýerde ymam bolup namaz okady.

(Robbuňzyň näme aýdanyny bilýärmisiňiz?) ýagny, bu söz ünsleri çekmek üçin, gulak asmaklary üçin pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) paýhasyndandyr.

(Aýtdylar: Allah we Resuly has gowy biler) bu sözi sahabalar Allahyň resuly dirika aýdýan ekenler. Emma ol dünýeden gaýdan soň Allah has gowy biler diýmelidir.

(kim ýagys Allahyň fazly we rähmedi bilen ýagdy diýse) ýagny, nygmaty hakyky eýesine, hakyky ýokdan bar edijisine ýöňkese, Allaha hamdu-sena aýdyp, Oňa şükür etse...

(emma kim plan we plan ýyldyz bilen ýagdy diýse) ýagny, ýagmyry asyl ýagdyran ýyldyz diýse, ýa ýyldyz sebäpli ýagdy diýse...

(ol Maňa kapyr bolup, ýyldyza mumin boldygydyr) ýagny, eger ol birinji topar ýaly ýagmyry ýagdyrýan ýyldyz diýse, ol uly şirk bolar, emma ikinji topar ýaly ýyldyz sebäpli ýagdy diýse kiçi şirk bolar. Bular nygmaty, rysgaly, peşgeşi Allaha ýöňkemän, ýyldyzlara ýöňkediler, bu hem tewhyda ters gelýändir.

Başga bir hadysda Pygamberimiz sallallahu aleyhi wesellem şeýle diýýär:

"Nadanlyk döwrüniň 4 häsiýeti ymmatymdan aýrylmaz: asly bilen

magtanmak, tohuma degmek, ýyldyzlardan ýagmyr talap etmek, öli üçin gygyryp aglamak." we aýtdy: "Şeýle gygyryp aglaýçy aýal ölüminden öň toba etmese, kyýamat gününde garaýagdan eşikli we gotur, gijewilik sowutly halynda gopar."

(Muslim)

أربع في أمتي من أمر الجاهلية لا يتركونهن: الفخر بالأحساب، والطعن في الأنساب، والاستسقاء بالنجوم، والنياحة

Hadysyň şerhi:

(Nadanlyk döwrüniň) ýagny, bu şol 4 häsiýetiň ýazgarylýandygyny we haramdygyny aňladýar, çünki, nadanlyk döwri Yslamdan öňki döwür.

(ymmatymdan aýrylmaz) ýagny, ymmatyň hemme adamlary bu işi etmez, megerem, käbirleri eder. Şeýdip bu häsiýet dolulygyna aýrylmaz, düýbinden ýok bolup gitmez.

(asly bilen magtanmak) ýagny, men plan tiresinden, plan obadan diýip, özüni beýlekilerden üstün saýmak, olara garşy ulumsulanmak, öwünmek, tekepbirlenmek. Aslynda musulman adam pespäl bolmalydyr, hadysda şeýle diýilýär:

"Takyk, Allah maňa şeýle wahyý etdi: biri-biriňize öwünmezligiňiz üçin pespäl boluň!"

(Muslim)

(tohuma degmek) ýagny, ynsanyň aslyna degmek. Munuň içine ejä, baja, dogana sögmek girýär, şeýle hem ynsany ejesi-kakasynda şeklendirmek we çykan arkasyny aýyplamak. Bularyň hemmesi dinimizde haramdyr.

(ýyldyzlardan ýagmyr talap etmek) ynha bu mowzugymyza degişli ýeri, ýagny, ýyldyzlardan ýagmyr talap etmek tewhyda ters gelip, uly şirkdir. Çünki, ýagmyr ýagdyrmak ýeke Allahyň başaryan zadydyr.

(öli üçin gygyryp aglamak) ýagny, adam ölensoň, nägilelik görkezip, ses edip başynda aglamak. Aslynda ynsanyň kalby ejizdir, golaýlaryndan biri

ýogalsa, saklanyp bilmän aglar. Ýüregine düşen ynjydan ýaňa özüni göş ýaş etmeden saklap bilmez. Bular ýaly aglamagy dinimiz gadagan edýän däldir. Kalby näçe eza çekse-de, içine salyp aglasa-da, şonda-da Allaha razylyk bildirip, Onuň aýy kysmatyna sabyr edýän kişini Allah günäkärlemez. Emma bögürüp, ýeri ýumruklamak, gaty ses bilen nägilelik bildirip aglamak, takatsyzlygy aňladýan hereketler etmek, mysal üçin: saç ýolmak, ýüzüni dyrnakçylamak, eşikleri ýyrtmak, ynha bular dinimizde gadagandyr. Käbirleri şeýle bir derejä bardylar, hatda ses edip aglamak üçin ýörite aýallary hakyna tutýarlar. Soňam gep ýaýraýar: planyny zyndakylar gowy görýän ekenler, gnançdan ýaňa plança günläp onuň ölümüne agladylar, diýip nadanlyk döwrüniň häsiýeti bilen öwünýärler. Serediň hadysyň soňunda näme diýilýär:

"Şeýle gygyryp aglaýçy aýal ölüminden öň toba etmese, kyýamat gününde garaýagdan eşikli we gotur, gijewilik sowutly halynda gopar."

Garaýag, mälim bolşy ýaly, gyzgynlygy güýçli zat bolup, ýangyna örän duýgur maddadyr. Eger nägilelik ses bilen aglaýan ynsan toba etmese, şol maddany eşik edinip kyýamatda gopjak ekeni, Allah hemmämizi gorasyn. Şeýle hem, derisi gijewilikden ýaňa gotur boljakdyr. Allah bizi dogry ýola salsyn.

30-njy bap: Allahy söýmek barada.

Bu bap kalp ybadaty bilen baglanşyklydyr. Ol hem ybadat söýgüsi, ybadat muhabbetidir. Söýginiň birnäçe görnüşleri bar, emma hemmesi tewhyd bilen baglanşykly däldir. Geliň, olary bir-birden agzap geçeliň:

1. Ynsanyň ýaradylyş tebigatyndaky söýgisi.

Meselem, süýji, tagamly, lezzetli zatlary iýmek, owadan eşikleri geýmek we ş.m. Söýginiň bu görnüşi tewhyda göni gatnaşygy ýokdur, ýöne bu zatlara bolan söýgüsi ynsany Allaha ybadat etmekden alyp galsa, onda ol söýginiň zyýany mälim bolýar.

2. Adamoglundyň öz perzendine, ejesine, kakasyna, garyndaşlaryna, aýalyna, maşgalasyna, dost-ýarlaryna bolan söýgisi.

Eger ynsan bulara bolan söýgüsini Allaha bolan söýgüsinden öňe geçirmese, ol sogap alar, çünki, olary söýmeklik dindendir.

3. Ybadat söýgüsi.

Ynha söýgüniň bu görnüşi mowzugymyza degişlidir. Ýagny, ynsan Allaha boýun bolar, emirlerini ýerine ýetirer, gadagan eden zatlaryndan daşda bolar, Allahyň önünde baş eger, Allahdan gorkar, Ondan umyt eder, diňe Ondan tamakin bolar, Ony kämil derejede tagzymly, kiçelip, zelil halynda Oňa sežde eder, hemme bu agzalanlary söýgi esasynda eder, kalby razylykdan doly halynda eder, guluň hojaýynynyň diýenlerini mejburi ýerine ýetirişi ýaly däldir. Ynha şu wasplar Allahy söýmekdir. Haçanda bende Allahyň giň rähmedine, fazl-nygmatyna, çäksiz merhemedine göz ýetirse, onuň Allaha bolan söýgüsi hasam artar. Bular ýaly ynsany Allaha gulluk etmekden hiç

zat alyp galmaz.

Bunuň tewhyda nähili degişli ýeri bar? Tewhyd bilen näme baglansygy bar?

Munuň jogaby şu aýatda agzalýar:

"Ynsanlardan käbiri Allahdan başgalaryny hem Oňa deň tutup, olary, göýä, Allahy söýýän ýaly söýýärler."

(Bakara 165)

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ

Gabyrlara baryp, ölüler üçin damak çalmak, topraga ýykylyp, olara ýalbarmak, pirleriň atlary tutulsa, titreşip gorkmak, olardan çaga, rysgal dilemek, bularyň barysy ybadat söýgüsidir. Şu işler gabyrdakylara bolan söýgüdür. Hakykatdanam, gabyrlara çokunýanlar Allahyň adyny piriň adyny tagzymlaýşy ýaly tagzymlamaz, pirden tamakin bolşy ýaly Allahdan tamakin bolmaz, piriň önünde kiçelişi ýaly Allahyň önünde kiçilmez. Olar öz çokunýan pirllerinden şefagat umyt etdiler, ýöne hyýallaryndaky arzuwlary hasyl bolman, kyýamat gününde ýardamçysyz galjakdyrlar, şu aýatda habar berilşi ýaly:

"Ynsanlardan käbiri Allahdan başgalaryny hem Oňa deň tutup, olary, göýä, Allahy söýýän ýaly söýýärler. (Emma) iman getirenleriň Allaha bolan söýgüsi olaryňkydan has güýçlüdir. Käşgä, (Allaha şarik goşup, özlerine) zulum edenler (ahyretdäki) azaby gören wagtlary (göz ýetirişleri ýaly) ähli güýç-kuwwatyň Allahyňkydygyna we Allahyň azabynyň örän ýowuzdygyna göz ýetirsediler. Şol wagt (Allaha şarik goşmakda) tabyn bolnanlar özleriniň yzlaryna tabyn bolanlardan has daşda durandyklaryny (görerler). Olar (iki tarap hem) azaby görendirler we olaryň aralarynda (bar bolan ähli) gatnaşyk kesilendir."

(Bakara 165)

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ

ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ أُتْبِعُوا مِنَ الَّذِينَ

أَتْبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

(gatnaşyk kesilendir) Ibn Abbas aýtdy:

“Ýagny, söýgi kesilendir. Sebäbi indi olar haka göz ýetirdiler. Ybadata degişli söýgi ýeke Allaha bagyş edilmelidir. Allahdan gaýra söýgüniň bu görnüşi bagyş edilse uly şirk bolar, çünki, söýgüniň bu görnüşi ybadatdyr, ybadat hem Allahdan gaýra bagyş edilmez.”

Şeýlelik bilen, musulman adam Allahy söýmekde Oňa şärik goşmaly däldir. Onuň kalbynda Allaha bolan söýgi iň uly orun almalydyr. Şeýle hem, Allaha bolan söýgi Onuň resulyny söýmeklige iterer, adamogly Allahy söýse, Onuň ilçisini söýmezligi mümkin däldir. Allahyň resulyny Muhammet Mustafa (Sallallahu aleyhi we sellem) söýmekligi iterýän birnäçe sebäpler:

- 1) Ol Allahyň iň söýgüli bendesidir, Allahyň söýenini söýmek ybadatdyr.
- 2) Ol boýnuna düşen ilçilik wezipesini kämil derejede ýerine ýetirendir.
- 3) Ol gözeli ahlaga, ajaýyp häsiýetlere eýedir.
- 4) Ol bize dogry ýoly görkezendir, durmuşyň her bölegine degişli meseläni beýan edip gidendir.
- 5) Ol bize dini ýetirmek üçin her hili ezyetlere, jebir-jepalara, görgi-sütemlere sezewar bolsa-da, sabyr edendir.
- 6) Ol bu ýolda, dini ýetirmek ýolunda, malyny, janyny aýaman, öz ymmaty üçin pidäkärlik edendir.

Pygamberi söýmek dört zady öz içine alar:

1. Buýruklaryna boýun bolmak.
2. Gadagan eden zatlaryndan daşlaşmak.
3. Gaýypdan habar beren zatlaryna ynanmak.
4. Ol nähili öwreden bolsa, şolar ýaly Allaha ybadat etmek.

Pygamberi söýmek diňe dilde bitýän däldir, ýa onuň doglan gününü belläp, dinde ýok zatlara baş urmaly däldir.

Enesden Buhary we Muslimiň rowaýat eden hadysy:

"Tä men size çagaňyzdan, kakaňyzdan we ähli adamlardan has söýgüli bolýançam biriňiz hem (kämil) iman getirdigi bolmaz."

Bunuň manysy pygamberimiz özüne çagyryýar, özüni hemmeden üstün saýýar, egoistlik edýär diýdigi däldir. Hadysyň maksady - Pygamberiň (Sallallahu aleyhi we sellem) buýruklaryny ýerine ýetirmekde hiç kim päsgel bolmaly däldir. Çünki, onuň buýruklary Allahyň buýruklarydyr.

Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) diýenlerine boýun bolmak onuň malyny artdyrmaz, oňa dünýewi bähbit getirmez, megerem, boýun bolujynyň özüne peýdadyr, şol buýruklary ýerine ýetirýäniň özi üçin gowulykdyr. Onuň sözi bilen başgalaryň, hatda iň golaýlaryň sözi gapmagaşy gelse-de, onuň sözi öňe geçirilmelidir. Allaha we resulyna bolan söýgi ynsanyň gursagynda elmydama hemme zatdan öňde bolmalydyr, muňa şu aýat kesgitli delildir:

"(Eý, Muhammet! Sen olara) aýt: «Eger kakalaryňyz, ogullaryňyz, doganlaryňyz, ýanyoldaşlaryňyz, garyndaşlaryňyz, der döküp gazanan emlägiňiz, zyýan çekerin öýdüp gorkýan söwdaňyz, guwanýan kaşaň jaýlaryňyz size Allahdan we Onuň ilçisinden, Allahyň ýolunda söweş etmekden has eziz we gowy bolsa, onda Allahyň emri gelýänçä garaşyň! Allah beýle pasyklar toparyna hak ýoly görkezmez (olary arzuwларыnda ýetirmez)."

(Toba 24)

قُلْ إِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ أُقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

Aýata dogry düşünmekligimiz üçin: bu agzalan zatlary gowy görmek ýazgarylýan dälidir, megerem, Allaha we resulyna boýun bolmakdan alyp galýan bolsa ýazgarylar. Hakykatdanam, käbirlerine: namaz oka, namaza dur senem, agyz bekle diýseň, işim köp, wagtyň ýok, elim degenok, diýer, ynha şular ýalylara bu aýat degişlidir.

Eger ynsan Allahy çyndan söýse, ol Allahyň söýenlerini söýüp, ýigrenenlerini ýigrener, şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Şu üç zat kimde tapylsa imanyň tagamyny datjakdyr: Allah we Resulyny hemme zatdan beter söýmek, bir kişini ýeke Allah üçin söýmekden başga zat üçin söýmezlik, Allah ony küpürden halas eden soň täzeden küpüre gaýdyp gelmekden edil oda zyňylmakdan gorkuşy ýaly gorkmak."

(Buhary, Muslim, Tirmizi, Nesäi we Ibn Mäje)

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَ فِيهِ وَجَدَ بَهْنَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ، مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يَقْذِفَ فِي النَّارِ

(imanyň tagamyny datjakdyr) ýagny, imanyň tagamy bar ekeni, süýjiligi, lezzeti bar ekeni. Hakykatdanam, bu lezzet ynsanyň kalbyna rahatlyk salar, onuň näçe alada-gaýgysy, gam-gussasy bolsa-da ol elmydama ýüreginde giňlik duýar. Bu rahatlyk, giňlik köp namazlar arkaly ýa köp rozalar arkaly hasyl bolýan dälidir, megerem, şu agzalan wasplar netijesinde peýda bolar.

(bir kişini ýeke Allah üçin söýmekden başga zat üçin söýmezlik) ýagny, bir kişi başga bir kişini Allah üçin söýmegi. Ony söýmegine iterýän ýeke-täk zat Allahyň şolar ýaly kişileri söýýänligidir, Allahyň şolar ýaly kişileri söýmekligi buýuranlygy üçindir. Mysal bilen has aýdyň bolsa gerek: Allahdan gorkýan, takwa kişileri söýmek wäjipdir. Eger şol kişi garaýagyz bolsa-da, betnyşan bolsa-da, garyp-pukara bolsa-da, maýyp-hassa bolsa-da, kiçi gatлага degişli garamaýak bolsa-da. Edil şolar ýaly tersine: Allahdan gorkmaýan kişileri söýmezlik wäjipdir. Eger şol kişi melek kimin owadan bolsa-da, mal-mülkli bolsa-da, sagdyn-görmegeý bolsa-da, uly wezipeli bolsa-da.

(Allah ony küpürden halas eden soň täzededen küpüre gaýdyp gelmekden edil oda zyňylmakdan gorkuşy ýaly gorkmak) ýagny, eger musulman adam Yslamy täze kabul eden bolsa, Yslamyň Sünnediň, tewhydyň gadyr-gymmadyna düşüňip, diniň nähili derejede möhümligine göz ýetiren bolsa, yzyna dönmekden edil oda girmekden gorkuşy ýaly gorkýan bolsa, onda ol imanyň tagamyny hakykatdanam dadan kişidir.

31-nji bap: Gorky barada.

Bu bap hem kalp ybadaty bilen, ýagny gorky bilen baglansykly bapdyr. Kurany-Kerime dykkat etsek, gorky köplenç umyt bilen barabar agzalýar, şonuň üçin alymlaryň kitaplarynda haçanda gorky barada gürrüň edilse, umyt hem agzalýandyr. Şol áýatlardan käbiri:

"(Eý, Muhammet!) Sen bendelerime habar ber, takyk Men Bagyşlaýjydyryn, Rehim-şepagatlydyryn. Azabym bolsa örän yza beriji azapdyr. "

(Hijr 49)

﴿نَبِيٌّ عَبْدِي أَيُّ أَنَا الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

(Men Bagyşlaýjydyryn, Rehim-şepagatlydyryn) ýagny, näme etseňizem, köp günäli bolsaňyzam Menden umydyňyzy kesmäň. Şeýdip, áýatyň bu parçasý umyt etmeklige iteryändir.

(Azabym bolsa örän yza beriji azapdyr) ýagny, rehimli bolsamam, sowuksalalyga ýol bermäň, çünki, günälere ýeňil-ýelpaý garap, toba etmedige Meniň azabym bardyr. Áýatyň bu parçasý bolsa Allahdan gorkmaklyga iteryändir.

Ynsan iki ýagdaýda Allahdan umyt etmeli:

- 1- Her eden ýagşy amalynda sogaba umyt etmeli.
- 2- Her sapar günä edende bagyşlanma umyt etmeli. Ýagny, eger bilip durubam näçe uly günä eden bolsa-da, näçe köp günä eden bolsa-da, hiç haçan Allahyň rähmetinden umydyňyzy üzmeli däldir. Şol sebäpli ynsan elmydama umyt bilen gorkynyň arasynda ýaşamalydyr. Emma gorky bolsa, ynsany günälerden saklaýan zatdyr. Her haçan şeýtan waswasa berende Allahy ýatlap, Onuň azabyndan gorkmak adamy çekindirýän duýgydyr. Kuranda şeýle diýilýär:

"Bu meniň (belent) mertebämden gorkýan we wadamdan (azabyndan)

heder edýän kiři üçindir."

(Ibrahim 14)

وَلَنُؤَسِّقَنَّكُمْ أَتْرَافَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعَبَدِ ﴿١٤﴾

Gorkynyň 4 görnüři bardyr:

1) Allahyň azabyndan, jezasynddan gorkmak.

Bu barada ýokarda agzapdyk, bu gorky ybadat bolup, her musulmanyň boýnundaky wäjipdir.

2) Gizlin gorky.

Gysgaça aýdamyzda, gaýypdan gorkmak, gaýypdakylardan gorkmak.

Gaýypdakylara şu üç synp degişlidir:

a) Ynsanyň ýanynda ýok kiřiden gorkmasy.

Meselem: dařary ýurtdaky weliden, pirden zeper ýetirer diýip gorkmasy.

b) Gabyrdakylardan, ölenlerden gorkmak.

Käbirleri ol ölüleri weli hasaplap, olar zeper ýetirmäne kadyrdyr öýdýärler.

ç) Şeýtan-jynlardan gorkmak.

Gizlin gorkynyň aýratynlygy - onuň görünip duran sebäbi ýokdur. Çünki, bu üç synpdan gorkýan ynsan olaryň gudratyna ynanýar, olaryň gizlin güýç-kuwwatyna ynam edýär.

Meselem:

Eli gylyçly duřmanyň zyýany aýdyň, řeri görünip durandyr. Emma gaýypdaky weliniňki beýle dälidir, ýa gabyrdaky ölüleriň zyýany aýdyň dälidir, ýa şeýtan-jynlar görünip duran zatlar bilen zeper ýetirýän dälidir. Bularyň barysynyň berip biljek zyýany gorkýanlaryň ynanjynda gizlin bolup, görünmeýän gudrata esaslanýandyr. Şonuň üçin bu gorka gizlin diýilýär.

Allah Taala Kuranda şeýle diýýär:

"Ine, ol şeýtan sizi öz dostlary bilen gorkuzýar. Eger siz mömin bolsaňyz, olardan gorkmaň, Menden gorkuň!"

(Ali Imran 175)

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

(ol şeytan sizi öz dostlary bilen gorkuzýar) ýagny, ynsana gaýypdakylardan, ölülerden, jynlardan gorkmagy onuň dostlary, nökerleri waswasa berýändirler. Aslynda olaryň berip biljek zeperi ýokdur, bu gorkuny şeytan adamyň ýüregine was-wasa bilen salýar.

(Eger siz mömin bolsaňyz, olardan gorkmaň, Menden gorkuň) ýagny, olarda güýç-kuwwat ýokdur, olar siz ýaly mahluklardyr, şeytan olaryň gudraty bar diýip size hyýallandyryp görkezýär, emma hakyky güýç-kuwwat eýesi Allahdyr, eger Oňa iman getirýän bolsaňyz, Ýeke Ondan gorkuň.

Bu aýatdan çykýan netije - gizlin gorky bilen Allahdan gaýrydan gorkmak imana gapma-garşy gelýän zatdyr, ýagny, uly şirkdir.

Ýöne muňa garamazdan, käbir adamlar, gynansak-da, öz pir-ewliýalaryndan, gabyrdaky ölülerden gizlin gorky bilen gorkýarlar. Käbirleri “Welimiz nirde bolsa-da onuň jezasyndan arkaýyn bolma, ol gaýypdan zeper ýetirmäge kadyrdyr” diýýärler. Ýa-da käbirleri Allahyň ady bilen ýalan sözläp kasam içmekden çekinmez, emma piriniň ady bilen ýalan sözläp kasam içmez. Sebäbi ol ýalan sözlemekden pirinden gorkar, onuň jezasyndan çekiner, emma Allahdan gorkmaz. Ynha bu gizlin gorky bilen Allahdan gaýrydan gorkmakdyr.

Emma hakyky musulman adam diňe Allahdan gorkmalydyr, Kuranyň habar berişi ýaly:

"Allahyň metjitlerini diňe Allaha we ahyrete iman getiren, namazy doly berjaý edýän, zekat berýän we Allahdan başgadan gorkmaýan möminler doldurular. Ine, olar dogry (hak) ýola ýetmäge umydygädirler."

(Toba 18)

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ

أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٧٨﴾

3) Mahlukdan gorkmak.

Ýagny, gorkynyň bu görnüşi ynsany amallardan alyp galar, haram işlere iterer. Aýatda şeýle diýilýär:

"Ynsanlaryň arasynda «Biz Allaha iman getirdik» diýenler we Allahyň ugrunda özüne ezýet ýetende bolsa, ynsanlaryň pitnesini göýä Allahyň azaby hasaplaýanlar hem bardyr. Saňa Perwerdigäriň tarapyndan kömek gelende bolsa, olar, takyk: «Biz siziň ýanyňyzdadyk» diýerler. Eýsem, Allah dünýädäki (ynsanlaryň) ýüreklerindäkini has gowy bilmeýänmidir?"

(Ankebut 10)

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَا اُودِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةً لِلنَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَٰٓئِن جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ اَوْ لَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُوْرِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٠﴾

(«Biz Allaha iman getirdik» diýenler) ýagny, käbirleri diniň buýruklaryny ýerine ýetirip başlanlarynda, meselem, aýal-gyzlar örtünip, hijap geýenlerinde, ýa ýaş oglanlar sakal goýberenlerinde, bir ýerlerden ynsan sypatynda şeýtanlar peýda bolup, olary ýazgarmaga başlaýarlar. Olary ile görüntgi edip, olaryň ejizlemelerine sebäp bolýarlar. Hatda käbirleri, namazlaryny taşlaýarlar, haramlyklary äşgär edip ugraýarlar.

(ynsanlaryň pitnesini) ýagny, berýän ezýetlerini, edýän gybatlaryny.

(göýä Allahyň azaby hasaplaýanlar hem bardyr) ýagny, aýatyň manysy - musulman adam hökman synag ediljekdir, imanynda berkligi barlanjakdyr, şonuň üçin oňa parzlary berjaý etmekde we haramlyklary taşlamakda hiç zat päsgel bolmaly däldir. Ne adamlaryň gep-gybaty, ne şeýtanlaryň gyjalaty musulman adama böwet bolmaly däldir. Adamlaryň ezýeti üçin parzlaryny taşlap, ondan beter bolan Allahyň azabyna özüni sezewar etmeli däldir.

Elmydama şu hadysy ýatda saklamydyr:

"Kim adamlar nägile bolsalar-da Allahyň razylygyny gözlese, Allah

ondan razy bolar we adamlary ondan razy eder, emma kim-de kim Allah nägile bolsa-da adamlaryň razylygyny gözlese, Allah oňa gazaplanar we adamlary ondan nägile eder."

(Ibn Hybban "Sahyh")

مَنْ التَّمَسَّ رِضَى اللَّهِ بِسَخَطِ النَّاسِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَأَرْضَى النَّاسَ عَنْهُ، وَمَنْ التَّمَسَّ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللَّهِ، سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَسَخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ

4) Ynsanyň ýaradylyş gorkusy, tebigatyna guýulan duýgusy.

Meselem:

Ýyrtyjy haýwandan, belent ýerden, dar ýatakdan, tüm-garaňky mekandan we ş.m. zatlardan gorkmasy. Bu gorky üçin ynsan günä gazanmaz, sebäbi bu ynsanyň ýaradylyşynda bar gorkudyr.

32-nji bap: Töwegellik barada.

Bu bap töwegellik barada: Töwegelligiň hakykaty şuny bilmek - Älem jahan Allahyň elinde, asmanlar, ýer we olaryň arasyndaky ähli barlyklar Allahyň gol astyndadyr. Her bir iş, hereket Onuň eradasy bilen bolýandyr. Şu zatlara göz ýetirip Allaha bil baglamak, daýanmak - töwegellik diýmekdir. Töwegellik kalp ybadatydyr. Onuň iki ýagdaýy bar.

1. Kalp bilen Allaha daýanmak.

Ýagny islendik haýryň gelmegine ýa şeriň dep edilmegine Allaha bil baglamak. Allah haýyr getirip şeri dep eder diýip Oňa ynam bildirmek. Allah Taala Kuranda şeýle diýýär:

"Eger mumin bolsaňyz, Allaha bil baglaň!»"

(Maide 23)

وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

Ýagny, iman getirýän bolsaňyz Allaha bil baglaň. Munuň manysy - imanyň talap edýän zady Allaha bil baglamak, diňe imanly kişi Allaha bil baglar.

Musulman adam näçe dünýe hakynda oýlansa, nähili onuň tertip-düzgüne boýun bolup hereket edýänine üns berse, şonça-da ol Allahyň beýikligine, kadyrlygyna, gudratynyň güýçliligine göz ýetirer. Bu oýlanma esasynda onuň Allaha bolan imany, daýanjy artar. Çünki, hemme zat kimiň elinde bolsa, ähli barlyklar kime boýun bolýan bolsa, kime bil baglamak meselesi mälim bolar, kime töwegellik etmelisi düşnükli bolar. Ýöne diňe kalbyňda Allaha ynam bildirip, sebäbini tutmakdan saklansaň bolarmy?

Elbet-de “Ýok”

2. Sebäpleri ýerine ýetirmek.

Ýagny haýryň gelmegi üçin ýa şeriň dep edilmegi üçin, gymyldy-hereket etmek. Meselem täjir pul gazanmak üçin alyp-satar, daýhan bolsa ýer sürer, däne eker, çopan bolsa sürisini goramak üçin it saklar, ulag sürüji bolsa ätiýaçlyk kemerini dakar. Ýagny, bizdäki "Hudaýa ynansaň ynan weli, eşjigiňi berk duşa" diýilşi ýalydyr. (Allaha ynan yöne hökman sebäpleri tut)

Şu iki zat birleşip hakyky töwegelligi aňladýar. Bularyň birisini edip, beýlekisini taşlamak hakyky töwegellik däldir. Allah Kuranyň köp ýerlerinde Özüne töwegelligi buýurýar:

"Oňa ybadat et we Oňa bil bagla!"

(Hud 123)

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

"Bes, sen olardan ýüz öwür we Allaha bil bagla! Saňa wekil (hemaýatkär) hökmünde Allah ýeterlikdir."

(Nisa 81)

فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

"(Eý, Muhammet! Sen olara) aýt: «Maňa Allah (goldaýjy hökmünde) ýeterlikdir. Bil baglamak isleýänler diňe Oňa bil baglarlar»."

(Zumer 38)

قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

Haçanda Allah töwegelligi emir edende, sebäpleri ýerine ýetirmegem emir edendir, muny Merýem enemiziň Kuranda agzalýan wakasyndan düşüniş bileris:

"Merýem (Isa pygambere) hamyla galyp, göwresindäki çaga bilen çet bir ýere çekilipdi. Dogurmak burgulary Merýemi (ýaplanmagy üçin) hurma agajynyň düýbüne alyp bardy. (Şol pursat) ol: «Käşgä, bu wakadan öň ölsedim we unudylyp giden bolsadym» diýdi. Agajyň aşagyndan oňa: «Gynanma, Perwerdigäriň seniň (aýagyň) aşagynda bir çeşme peýda etdi. Sen hurma agajyny özüňe tarap silkele, üstüňe ter hurmalar gaçar. Iý, iç we gözüň aýdyň bolsun! "

(Merýem 22-26)

﴿ فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَدَتْ بِهِء مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْتَنِي مِثُّ قَبْلِ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَّوَدِّيًّا ﴿٢٣﴾ فَتَادَلَّهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهَزَيْتِ إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَلِّقُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنَّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾

Ýagny, Merýem enemize Allah Tagala hurma agajyny silkelemegi buýurýar, aslynda Allah ol silkelemese-de gaçyrmaga kadyrdyr, ýöne şonda-da sebäplerini tutmagy buýurýar. Mundan alýan sapagymyz - diňe kalp bilen bil baglamak ýetik bolman, eýsem, sebäplerinem tutmalydyr.

Sebäpleri tutmaklygyň hökmanlygyny Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle düşündirýär:

"Eger siz töwekgelligiň hakykysyny etseňiz, Allah guşlara rysgal berişi ýaly size-de rysgal bererdi. Olar uçup gidende (gursaklary) boş halynda giderler, gelende bolsa doly geler".

(Tirmizi)

لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقْنَاكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا

Ýagny, guşlar hereket ederler, rysgalyň sebäplerini tutarlar. Musulman adam hem sebäplerini berjaý etmelidir. Ýöne sebäplere kalbyň bilen daýanmaly däldir, şol sebäpler amala aşyrylsa, iş bitýär diýip ynam etmeli däldir, meselem, sürüji ätiýaçlyk kemerini daksa, oňa hiç şikes ýetmez diýip,

kalbyňy kemere baglamaly däl, megerem, ol kemer diňe sebäp, Hakyky Goraýjy Allah diýip, kalbyňy Allaha baglap, Oňa daýanmaly. Şeýle hem rysgal meselesinde, Hakyky rysgal Beriji Allah diýip, Oňa kalbyň bilen bil baglamaly, emma gazaň çeşmeleri bolsa, diňeje sebäp hasaplamaly.

Töwekgellik ybadatdyr, Allahdan gaýra töwekgellik etmek şirkdir. Allah Tagala "Zumer" süresiniň 38-nji aýatynda şeýle diýýär:

"(Eý, Muhammet! Sen olara) aýt: «Maňa Allah (goldaýjy hökmünde) ýeterlikdir. Bil baglamak isleýänler diňe Oňa bil baglarlar»."

قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

(Diňe Oňa bil baglarlar) ýagny, Allahdan başga hiç kime, ne pire, ne weli, ne gabyrdakylara bil baglamaly däldir. Zamanamyzda mahluklara bil baglap başladylar, hususanam, mazarystandaky ölülere, olardan bagyşlanmak isläp, ýa şefagat diläp, ýa çaga sorap, ýa wezipe talap edip olara töwekgellik edýärler. Başlaryna bela gelende Allah ýatlaryna düşmän, pirlerine daýanyp, olara bil baglaýarlar, ýa ulaga münende Dawutjan diýip, ýeke Allaha daýanmaly zatda gaýrysyna daýanýarlar. Aslynda kim Allaha bil baglasa, Ol ýeterlikdir, şu aýatlarda aýdylşy ýaly:

"Kim Allaha bil baglasa, Ol (Allah) oňa ýeterlikdir."

(Talak 3)

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ﴿٦٤﴾

"Eý, pygamber! Allah saňa we özüňe eýeren möminlere ýeterlikdir."

(Enfâl 64)

يَأْتِيهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾

Şeýle hem, ýeke Allaha bil baglamak möminleriň waspydyr:

"Möminler (ýanlarynda) Allah ýatlanylanda, (gorkudan ýaña) ýürekleri sandyrar, Onuň aýatlary okalanda bolsa, imanlary artar we olar diňe Perwerdigärine bil baglap, Oňa daýanarlar."

(Enfâl 2)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Ibn Abbas aýtdy:

(Allah bize ýeterlikdir (hossardyr). Ol nähili ýagşy wekildir (dostdur)) - sözi Ybraýym (Aleýhisseläm) oda oklananda aýdypdy, Muhammediň (Sallallahu aleyhi we sellem) aýdan sözüdir, haçanda adamlar şeýle diýenlerinde:

"Olar (käbir) ynsanlaryň (söweşden dönderjek bolup) özlerine: «Takyk, (size duşman bolan) ynsanlar size garşy (goşun) jemlediler, bes, olardan gorkuň!» diýenlerinde, (bu ýagdaý olaryň) ynanjyny artdyrdy we olar: «Allah bize ýeterlikdir (hossardyr). Ol nähili ýagşy wekildir (dostdur)."⁽¹⁾

Buhary we Nesäi

Ybraýym (Aleýhisseläm) oda oklansa-da gursagy Allaha bolan ynamdan doly bolup, Oňa bütinleýin bil baglaýar.

Haçanda musulmanlar Uhud söweşinden ýeňlip, gaýdyp gelenlerinde, muşrikler musulmanlary düýbinden ýok etmäge çalyşýarlar. Olar täzedan goşun toplaý, Medine geljek bolýarlar. Muny eşiden Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Ybraýymyň (Aleýhisseläm) aýdan sözünü

(1) Ali Imran 173

aýdýar, ýagny:

Allah bize ýeterlikdir (hossardyr). Ol nähili ýagşy wekildir (dostdur).

Serediň Pygamberimiziň töwekgelligine! Ol ýaralydy, sahabalar ýadowdy, näçe musulmanlar şehit boldular, şonda-da Allaha ynamy egsilmän, kalby imandan we töwekgellikden doly halyna bu sözi aýdýar.

33-nji bap: Azapdan arkaýyn bolmak we umytsyzlyk barada.

Bu bap adamy haýyrdan alyp galýan iki apat baradadyr. Olar:

1. Arkaýynlyk, ýagny, Allahyň duzagyndan, jezasyndan, azabyndan arkaýyn bolmak. Käbir adamlara Allah Tagala eçiler, dünýe nygmatlaryndan bol elin berer, islän zadyny edinmäge mümkinçilik berer. Emma ol şükür etmekligiň ýerine günälere batar, nygmatyň gadyryny bilmek üçin hatda namazam okamaz, bollukdan ýaña meslige çydaman, özüni tarhandyr öýder. Allah Kuranda şeýle diýýär:

"Ýa-da olar Allahyň duzagyndan arkaýyn boldularmyka? Allahyň duzagyndan diňe öz-özüne zyýan etjek kowum arkaýyn bolar."

(Agraf 99)

أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾

Eger bir zat diýäýseňem: “Allah mähribandyr, rähmedi ähli zady gurşap alandyr” diýip, jogap berýär. Hawa, bu dogry zat, ýöne Allah toba edýänlere mähriban, düzeljek bolýanlara merhemet eder. Ýagny, bu synpdaky adam umyt etmekde çenden aşar, Allahyň rähmedine daýanmakda öte geçer.

Käbir günä iş edýän adamlara nesihat etseň, Allahdan gork, Onuň jezasyndan çekin diýseň: “Aý hana, menden beter günä işleri edip ýörenler bar, şolara azap gelenok, şolara Allah jeza berenok” diýýär. Bu biziň durmuşymyzda köp gabat gelýär. Emma aslynda bu bir duzakdyr, oňa mynasyp bolanlara Allahyň ulanýan hilesidir, şu hadysda aýdylyşy ýaly:

"Eger Allahyň bendesine günä edýänem bolsa dünýälikden (dünýe nygmatlaryndan) berýänini görseň, (bilgin) ol duzakdyr” diýip, soňra Pygamberimiz sallallahu aleyhi wesellem şu aýaty okady: "Olar

özlerine berlen öwütleri unudansoňlar, (olara iberen kynçylyklarymyzy aýryp) öňlerinde hemme zadyň (zowky-sapanyň we nygmatlaryň) gapylaryny açdyk. Olar özlerine berlen zatlar (ol nygmatlar) bilen şat bolan wagtlary, olary duýdansyz tutduk. Olar (hem ähli haýyrlardan) umytlaryny ýitirdiler."⁽¹⁾

(Ahmed)

عن عقبه بن عامر -رضي الله عنه- أن النبي - صلى الله عليه وسلم - قال:

إذا رأيتَ الله يُعطي العبدَ من الدنيا على معاصيه ما يحب فإنما هو استدراجٌ، ثم تلا رسول الله صل الله عليه وسلم قوله تعالى: **فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ**

Ýagny, Eý musulmanlar, Allahy gapyl hasaplamaň, Allahy adalatsyz öýtmäň! Allah hemme zady görüp durandyr, hiç zat Oňa gizlin bolmaz. Islänine berer, islänine bermez. Islänine jezasyny tizleşdirer, islänine wagt berer. Muňa düşünmekden ynsanlar ejizdirler. Ýöne hiç bir edýän işi boş ýere dälidir. Ol hiç bendelerine nähaklyk, zulum, adylsyzlyk etmez. Allah aňrybaş paýhasly, pähimli hikmede eýedir. Şol sebäpden ynsan öz Perwerdigärini tanamalydyr. Ol hakynda elmydama ýagşy gumanda bolmalydyr.

Allahdan gorkman, Onuň jezasyndandan arkaýyn bolmak uly günädir. Bizden öň ýaşap geçen kowumlar barada Kuran şeýle habar berýär:

"Şol obalaryň ilaty gijelerine uklan mahallary Biziň belamyzyň duýdansyz geljeginden arkaýyn boldularmyka? Ýa-da olar gündiziň günortany şagalaň-şatlykda wagtlary Biziň azabymyzyň geljeginden arkaýyn boldularmyka?"

(Agraf 97-98)

أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيِّنًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوْ آمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ

(1) (Engam 44)

Käbir adamlara namaz oka, agyz bekle, günälerden el çek, diýseň, 40 ýaşamda ederin diýýär, bu aýat olarada degişli bolsa gerek.

2. Ynsany haýyrdan mahrum edýän ikinji apat - umytsyzlyk, Allahyň rähmetinden näumyt bolmak: “In soňam kän günä etdim, Allah bagyşlamaz” diýip günälerden el çekmezlik. Şeýle hem, hiç işim başa baranok, näme etsem üstünlik gazanyp bilemok, eden işim ters çykyp dur, diýip dünýeden doýmak, sogap işlerden sowamak. Umytsyzlyk hatda ynsany janyna kast etmege iterer, Allah saklasyn. Aslynda bu şeýtanyň taýagynyň iki tarapydyr, bir tarapy Allahyň azabyndan arkaýyn bolmak, ikinji tarapy Allahyň rähmedinden näumyt bolmak. Musulman şol iki tarapyň ortasynda bolmany başarmalydyr. Umytsyzlyk uly günädir, ol kapyrlaryň waspydyr:

"Allahyň rähmetinden umydyňyzy üzmän! Çünki kapyr kowumdan başgasy Allahyň rahmetinden umydyňyzy üzmez»

(Yusuf 87)

وَلَا تَأْتِي سُبْحَانَ اللَّهِ لِيَوْمِئِذٍ أَتَىٰ سُبْحَانَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

Allah Tagala haçanda bendesi Oňa toba etse gaty begener, meşhur hadysda aýdylşy ýaly, çölde düýesini ýitirip-tapanyň begenjinden has beter begenjek ekeni. Ynsan eger bir günä etse, soňra toba etse, edil şol günäni etmedik ýaly hala geler. Ertesi gün ýene şol günä gaýdyp barsa, ýene toba etse, Allah ony bagyşlajakdyr. Indiki gün ýene şol günä edip, ýene-de zyndan toba etse bagyşlajakdyr. Şu aýatda şeýle diýýär:

"(Eý, Muhammet!) Sen (olara) aýt: «Eý, özlerine zyýan edip, hetden aşan bendelerim! Allahyň rähmetinden umydyňyzy üzmän! Çünki Allah бүтін günäleri bagyşlar! Takyk, Allah Bagyşlaýjydyr, Rehim-şepagatlydyr»."

(Zumer 53)

﴿قُلْ يٰٓعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ

الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٣﴾

Subhanallah, nähili Allah rehimdar, şonda-da bendelerim diýýär, eý günäkärler, pasyklar diýip ýüzlenmeýar.

(Allah бүтин günäleri bagyşlar) eger toba etseler.

Hakykatdanam oýlanmalar, pikirlenmeler adamyň gözünü açar. Eger ynsan günä bar bolsa edip çykan bolsa, birden pikirlenip, hemmesini taşlap, toba etse, ol edil şol günäleri etmedik ýaly bolar, hemmesi bir pursatda ýazuw sahypasyndan öçüriler. Subhanallah, bu nähili merhemet, bu nähili geçirimlilik. Üstesine, perişdeler kyýamat gününde onuň her eden günäsine derek sogap ýazar. Ýagdaý şeýle bolsa, nädip, näumyt boljak, näme üçin umytsyzlyga batjak, biziň bar belamyz öz Perwerdigärimizi tanamyzok, Onuň gözel atlaryny we wasplaryny öwrenemizok. Serediň Onuň nähili atlary bar:

Er-Rahman - çäksiz rähmet eýesi.

Er-Rahym - rehimdar, rehimli.

Er-Rauf - aýyplary bukýan.

El-Afuww - günäleri pozup, hatalary geçýän.

Et-Tewwäb - tobalary kabul ediji.

El-Wedud - bendelerini söýýän.

El-Gafur - günäleri bagyşlaýjy.

El-Halim - jezany gijikdiriji, soňa goýujy, pursat beriji.

El-Gaffar - gaýta-gaýta bagyşlaýjy.

Şonuň üçin Allah Tagala şeýle diýýär:

"«Perwerdigäriň rähmetinden (daş düşüp) azaşanlardan başga kim näumyt bolup biler?» diýdi."

(Hijr 56)

قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾

Ýöne bu bar aýdylanlar, günä işlere sowuksala garamaklygy, zyndan toba

ederin diýip, günälere ýeňil-ýelpaý seretmekligi aňladýan däldir.

Ibn Mesud aýtdy:

“Iň uly günäler: Allaha şärik goşmak, Allahyň duzagyndan arkaýyn bolmak, Allahyň rähmedinden näumyt bolmak, Allahyň merhemedinden umydyňy üzmeňk.”

(Abdurrazzak rowaýat etdi)

وعن ابن مسعود قال:

**“أكبر الكبائر: الإشراف بالله، والأمن من مكر الله، والقنوط من رحمة الله، واليأس من روح الله
رواه عبد الرزاق.”**

34-nji bap: Sabyr barada.

Bu bap üç bölümden ybarat:

- 1.Sabryň manysy. görnüşleri, hökümleri.
- 2.Oňa ters gelýän zatlary.
- 3.Sabyrlylyga iteryän zatlar.

Sabryň manysy çydamak, çydamlylyk görkezmek. Öz nebsiňi nägilelikden, takatsyzlykdan saklamak.

Käbir alymlar sabyr imanyň ýarysy diýdiler. Ymam Ahmed (Allah oňa rähmet) etsin şeýle diýýär:

“Sabyrlylyk Kuranda 90-dan gowrak ýerde agzalýar.”

Sabyr edil jesetde kelläniň baş boluşy ýaly imanyň başydyr. Şeksiz sabyr imandan aýrylmaýan zatdyr, sabyrsyz iman bolmaz. Çünki ynsan her amalda her ýagdaýda sabra mätäçdir. Ruhsyz jeset boş, läş bolşy ýaly, imanam sabyrsyz şeýledir. Sabyr muminiň çyragydyr. Hadysda:

"Bendä sabyrlylyk ýaly haýyryly we giň nygmat berlen däldir."

"وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ"

Sabyrlylygyň sylagy sogaby diňe Jennetdir. Şu aýatda aýdylyşy ýaly:

"Elbetde, sabyr edenleriň sylaglary bimöçber berler".

(Zumer 10)

إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

Ynsan üç ýagdaýda sabra mätäçdir.

1. Ynsan amallarynda ybadatlarynda sabra mätäçdir. Günüň dowamynda 5 wagt namaz okamak, yssy, sowuk diýmän täret kylmak, remezanda uzakly gün agzyňy bekleme, nebsiňe döz gelip baýlygyňdan zekat bermek. Bu zatlaryň hemmesinde ynsan sabra mätäçdir.

2. Ynsan öz nebsini haram işlerden saklamak üçin, günälerden goramagy üçin sabra mätäçdir. Hakykatdanam adam ogly gözünü haram zatlara seretmekden, dilini ýalan sözlemekden, aýaklaryny haram ýere gitmekden, ellerini haram işleri etmekden, gulagyny haram zady diňlemekden goramagy üçin gaty güýçli sabyrly bolmalydyr. Hususanam häzirki döwürde haramlyklaryň edilmesi ýeňilleşdirilen döwründe. Ynsany günälerden 2 sany zat saklap biler.

a) Allahdan gorkmasy, Onuň azabyny ýadyna düşürüp, günäden el çekmegi. Kyýamat gününde Allahyň kölegesinden başga kölege bolmajak gününde, Allah 7 synpdaky adamlary kölegelejekdir, şolaryň içinde Allah gorkusyna zynadan saklanan kişi hem bardyr, hadysda aýdylşy ýaly:

"Haçanda wezipeli, owadan aýal zyna çagyran wagty "Men Allahdan gorkýaryn" diýip saklanan kişi (kölegelenjekdir)."

(Buhary Muslim).

b) Allahdan utanyp, sabyr etmek. Ýagny, Allahyň görüp duranyny göz öňüne getirip, günäni utanjyndan terk etmek. Bu sabryň iň uly derejesidir, salyhларыň makamydyr.

3) Allahyň aýy takdyryna, kysmatyna sabyr etmek. Adamyň durmuşy kynçylyklar, musybetler, belalar bilen düşelendir. Muslimiň habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Allah Tagala aýtdy: "Seni synag etmek üçin ugratdym, (şeýle hem adamlary) seniň bilen synag etmek üçin seni ilçi edip ugratdym."

Ynsan elmydama özünde, malynda, çagasynda, ýakynlarynda ýaramaz zada duçar bolup, Allah tarapyn synag edilýändir, hassalyk, duýdansyz ölüm,

garaşylmadyk hadysalar we ş.m. Bu zatlaryň hemmesinde musulman adam sabyrlylyga mätäçdir. Mumin bende sebäplerini tutar, Allaha töwekgellik eder, kalbyny Allaha baglar, Allahdan haýyr islär. Eger başyna musybet inse, onuň Allahdandygyny biler, şeýdip sabyr edip, Allahyň kysmatyna razy bolar we özüni takatsyzlykdan nägilelikden saklajak bolar, sebäbi ol çuňňur şuna ynanar, eger hemme barlyklar ynsanlar, jynlar, perişdeler jemlenişip başyna gelen musybeti dep etjek bolup synanyşsalar, bir zadam başarmajaklaryna göz ýetirýär, şol sebäpli Allahyň aýy takdyryna sabyr eder, kalbynda närazylyk görmez. Aslynda sabyrlylygy ynsana berýänem Allahdyr. Şu aýatda aýdylşy ýaly:

"(Eý, Muhammet!) Sabyr et! Seniň sabryň diňe Allanyň (ýardamy) bilendir. Olar üçin gynanma! Olaryň hileleri sebäpli, darykma!".

(Nahl 127)

وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾

Emma şu hadysda agzalýan waspdaky ynsana Allah sabyr berýändir:

"Kim sabyrly bolmaga dyrjaşa Allah ony sabyrly eder".

(Buhary Muslim)

وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ

Şeýle hem Allahtagala Tegobun süresiniň 11-nji aýatynda şeýle diýýär:

"Allahdan bidin hiç bir bela başa gelmez. Kim Allaha iman getirse, Allah onuň kalbyna dogry ýoly görkez. Allah ähli zady bilýändir."

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

Şu aýatyň tefsirinde Alkame atly (Allah oňa rähmet etsin) tabigyn (sahabalary gören) şeýle diýdi:

“Ol başyna bela gelen adam bolup, onuň Allahdan gelendigini bilip, razy

bolup boýun eger."

2-nji bölüm. Sabra ters gelýän zatlar. Sabra ters gelýän zat nägilelik, başa gelen bela çydaman närazylyk bildirmek. Nägilelik kalp bilen ediler ýada dil, amal arkaly bildiriler. Meselem: “Men näme etdim maňa beýle bela geler ýaly, meniň Allahyň önünde näme günäm bar, beýdip meni kösär ýaly.” Şeýle hem käbirleri başyna gelen musybet üçin, niýetläp ýören haýyr işini taşlar. Emma gynanmak, göz ýaş etmek, gam-gussa batyp oturmak, sabysyzlyk däldir.

Muslimyň "Sahyhynda" Ebu Hureýradan hadys:

“Tki sany zat, adamlar şony etse küpür bolar: (adamyň) aslyna dil ýetirmek, "niýaha" (öli üçin gygyryp aglamak).”

اثنتان في الناس هما بهما كفر، الطعن في النسب والنياحة على الميت

Niýaha diýmek- Başa gelen ölüme nägilelik görkezmek. Niýahanyň şekilleri:

1.Çirkin ses bilen ölüniň başynda aglamak. Gaty ses bilen gygyryp, nägilelik görkezmek, bular ýaly etmeklik haramdyr. Çünki pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ogly Ybraýym ýogalanda Usame atly sahaba gygyryp aglaýar, şonda pygamberimiz şeýle diýýär:

“Bu (amal) bizden däldir, gygyryja nesibe ýokdur, kalp gynanar, gözlere ýaş aýlanar (ýöne şondada) Perwedigäri gazaplandyrjak zat aýtmaly däldir.”

(Ibn Huzeýma Elbäni hasan diýdi).

2.Ölüniň ýagşy taraplaryny sanap başynda oturmak. Meselem "Waý bizi kime taşladyň, sen biziň arkadagymyzyň, daýanjymyzyň", bular ýaly etmeklik, hem ölä hemde zyndaka zyýandyr. Haçanda Abdullah Ibn Rowaha atly sahaba özünden gidende, aýal dogany başynda oturup ýaňky

ýaly sözleri sanap başlaýar. Özüne geleninden soň **"Her aýdan sözün üçin uruldym, sen şeýlemi sen şeýlemi diýdiler"** diýdi. Haçanda bu sahaba ölende niýaha etmediler"

(Buhary)

Eger-de ynsan ölmezinden öň zyndakylara "niýaha ediň" diýip wesýet eden bolsa, ýa niýaha etjeklerine gözi ýetip duranam bolsa gaýtarmadyk bolsa, onda ol zyndakylaryň niýahasy üçin azap çeker, şu hadysdaky ýaly:

"Ehliniň öli üçin (sesli) aglamasy sebäpli oňa (ölä) azap beriler"

(Buhary Muslim)

إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ

3. Tagam bişirip, öleniň öyünde jemlenmek, köp wagtlap üýşüp oturmak. Jerir Ibn Abdillah atly sahaba aýtdy: **"Öliň zyndan jemlenip tagam bişirmegi niýaha hasaplaýardy."**

(Ibn Mäje, Elbäni sahyh diýdi)

قال جرير بن عبد الله البجلي:

كنا نعد الاجتماع إلى أهل الميت وصنعة الطعام من النياحة

Ýagny, gynanç bildirip çykyp gaýtman, uzak wagtlap oturmak, şeýle hem belli günlerini bellemek, üçi, ýedisi, kyrky, ýyly, her anna agşamy adam çagyryp, aýat okamaklyk, bularyň hemmesi niýaha girýändir.

Şeýlelik bilen, niýahanyň ähli şekilleri haramdyr, ony edene, erkek bolsun ýa aýal agyr azap garaşýandyr, Ebu Umame atly sahaba şeýle diýýär:

"Ýüzlerini dyrnakçyлаýan, ýakalaryny ýyrtýan, gykylyk turuzup, wagyrdy edýänlere Allahyň resuly lagnat aýtdy."

(Ibn Mäje, Elbäni sahyh diýdi)

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" لَعْنُ الْخَامِثَةِ وَجَهَّهَا، وَالشَّاقَّةَ جَبِيهَا، وَالذَّاعِيَةَ بِالْوَيْلِ وَالنُّبُورِ. "

Başga hadysda:

"Şeýle gygyryp aglaýçy aýal ölüminden öň toba etmese, kyýamat gününde garaýagdan eşikli we gotur, gijewilik sowutly halynda gopar."

(Muslim)

النائحة إذا لم تتب قبل موتها؛ تقام يوم القيامة وعليها سربال من قطران ودرع من جرب،

Gaty ses bilen bögürüp, ýeri ýumruklamak, goh edip, nägilelik bildirip aglamak, takatsyzlygy aňladýan hereketler etmek, mysal üçin: saç ýolmak, ýüzüni dyrnakçylamak, ýaka ýyrtmak, ynha bular dinimizde gadagandyr.

Köplenç bu zatlary aýallar edýäni üçin, pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) sahaba aýallar niýaha etmezligi beýgat eder ekenler (söz berer ekenler).

3-nji bölüm: Sabra iterýän zatlar:

"Sabryň soňy sap altyn." diýilşi ýaly, sabyrlylygyň uly sogaby bardyr. Ynsanyň bu dünýäde her sezewar bolan kynçylygy üçin günäleri döküljekdir:

"Musulmanyň başyna inen her ezýeti üçin Allah, agajyň ýapraklary dökülşi ýaly, onuň günälerini döker."

(Buhary Muslim)

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى، إِلَّا حَاتَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطَايَاهُ، كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ

Enesden hadys:

"Eger Allah bir guluna haýyr islese onuň jezasyny bu dünýäde tizleşdirer, eger Allah bir guluna şer islese onuň günäsi üçin oňa jeza

bermekden saklanar, tä kyýamat gününde ödetmek üçin."

(Elbäni sahyh diýdi)

Ýagny, Allah bendesini söýeni üçin, oňa haýyr isläni üçin kynçylyk berýän ekeni. Çünki, ahyret azaby bu dünýe azabyndan has beterdir, agyrdyr. Şu aýatlarda aýdylşy ýaly:

"Hetden aşyp, Perwerdigäriniň aýatlaryna ynanmaýana, ine, şeýle jeza bereris. Ahyret azaby bolsa, elbetde, has ýowuzdyr we has bakydyr."

(Taha 127)

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى ﴿١٢٧﴾

Şeýle hem bu dünýe kynçylyklary wagtlaýyndyr, ynsanyň başarmaýan zadyny Allah talap etmez, emma ahyret azaby has agyrdyr, bu hadysdaky ýaly:

"Dünýe azaby ahyret azabyndan ýeňildir"

(Muslim)

"إن عذاب الدنيا أهون من عذاب الآخرة"

Aslynda, iň agyr synag edilýänler, köp kynçylyk çekýänler pygamberlerdir. Käbir salyhlar köp wagtlap arkaýynlykda ýaşasalar, kän musybetler gelmäberse, özlerindən gorkup başlar ekenler, bir günä edýändiris diýip, hakykatda synaglar Allahyň söýgüsiniň alamatydyr, hadysda habar berilşi ýaly:

"Takyk, belanyň beýikligi mukdarynda sogap beriljekdir, Allah haçanda bir kowumy gowy görse, olary synag eder. Razy bolana razylyk, nägile bolup gazaplanana gazap bolar"

(Tirmizi hasan diýdi)

Şol sebäpli, imanly kişi bela-beterlere döz gelip, Allaha berk ynanyp, şu hadyslary ýatlap köşeşmelidir:

"Tä günäsiz Allaha duşyança, musulman erkegiň we musulman aýalyň özüne, çagasyna, malyna musybet bela gelip durjakdyr"

(Ahmet Elbäni sahyh diýdi)

Umm Ala atly sahaba zenan aýtdy:

"Hassa wagtym Allahyň resuly zyýarata gelip: "Buşluk bolsun, begen, oduň altyn-kümüşiň hapasyny aýryşy ýaly, musulmanyň hassalygy sebäpli Allah onuň hatalaryny ýuwar, aýrar"

(Ebu Dawud Elbäni sahyh diýdi)

35-nji bap: Riýa (göz üçin amal etmek) barada.

Riýa diýmek ybadaty, salyh amaly göz üçin etmek, ýeke Allah üçin etmän, gapdalyndan başga bähbit üçin amal etmek.

Şeýle hem, bir amaly niýetinde Allah razylygy düýbünden bolman, bütinleýin, başdan aýak göz üçin etmek, adamlaryň öwmekleri üçin etmek. Mysal üçin: “Adamlar öwsün” diýip ir bilen metjide gitmek, uzak wagtlap namaz okamak, adamlara görünmek üçin seždäni uzaltmak, Kurany owadan ses bilen okamak, “Adamlar sahy diýsin” diýip köp sadaka bermek, agyz açara çagyrylmak üçin agyz bekleme, hajy adyny almak üçin haj etmek.

Kyýamat gününde ilkinji oda oklanjak ynsan riýa üçin oklanjakdyr. Muslimyň habar beren uzyn hadysynda gelşi ýaly:

"Kyýamat gününde ilkinji höküm ediljek kişi - (adamlaryň gözünde) şehit bolan kişidir, (ol Allahyň) huzuryna getirilip, oňa berilen nygmatlar onuň boýnuna goýular, ol hem boýun alar, (Allah oňa) aýdar: "Olary nähili (ýollarda) ulandyň?" - ol:"seniň ýoluňda tä şehit bolýançam söweşdim" - diýer, (Allah) oňa:"Ýalan sözlediň, özüňe "batyr" diýdirtmek üçin söweşdiň, (adamlar) şeýle diýdilerem" - diýer. Soňra ony ýüzünden tutup, oda atylmagy buýrular.

(Ýene-de) Kuran okap, ylym öwrenip-öwreden kişi (Allahyň huzuryna) getiriler, oňa berilen nygmatlar onuň boýnuna goýular, ol hem boýun alar, (Allah oňa) aýdar: "Olary nähili (ýollarda) ulandyň?" - ol:"Seniň üçin Kuran okap, ylym öwrenip, (beýlekilere) öwretdim" - diýer, (Allah oňa) aýdar:"Ýalan sözlediň, özüňe alym diýdirtmek üçin Kuran okadyň, şeýle diýdilerem. Soňra ony ýüzünden tutup, oda atylmagy buýrular.

(Ýene-de) baýlyklaryň ähli synplaryna eýe bolup, Allahyň baýlykdan

eçilen kişisi (Onuň) huzuryna getiriler, oňa berilen nygmatlar onuň boýnuna goýular, ol hem boýun alar, (Allah oňa) aýdar: "Olary nähili (ýollarda) ulandyň?" - ol:"Saňa söýgüli bolan ýollarda seniň üçin sadaka berdim" - diýer, (Allah oňa) aýdar:"Ýalan sözlediň, özüňe sahy diýdirtmek üçin etdiň, şeýle diýdilerem". Soňra ony ýüzünden tutup, oda atylmagy buýrular."

عن أبي هريرة -رضي الله عنه- قال: سمعت رسول الله -صلى الله عليه وسلم- يقول:

“إن أول الناس يُقضى يوم القيامة عليه رجل استشهد، فأُتي به، فعرفه نِعْمته، فعرفها، قال: فما عملت فيها؟ قال: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهِدْتُ. قال: كَذَبْتَ، ولكنك قَاتَلْتَ لَأَنْ يَقَالَ: جَرِيءٌ! فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ، وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَّفَهَا. قال: فما عملت فيها؟ قال: تعلمت العلم وعلمته، وقرأت فيك القرآن، قال: كَذَبْتَ، ولكنك تعلمت ليقال: عالم! وقرأت القرآن ليقال: هو قارئ؛ فقد قيل، ثم أمر به فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ، فَعَرَّفَهَا. قال: فما عملت فيها؟ قال: ما تركت من سبيل تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ. قال: كَذَبْتَ، ولكنك فعلت ليقال: جواد! فقد قيل، ثم أمر به فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ“

Ýagny, görüşimiz ýaly bularyň üçüsi hem musulman, hemmesem, ýagşy işlerden habarly, sowatly adamlardyr, hususanam, ylym öwrenen. Aslynda bu hadys salyh adamlary agladýan hadysdyr, çünki, dinden sowatly bolan, azda-kände Yslamyň maksadyna düşünen adam riýanyň nähili uly beladygyna göz ýetirer. Ylymly adam öz ylmyna aldanmaz, köp ýagşylyklary edýän adam ol amallaryna guwanmaz, sebäbi ol elmydama kabul bolarmyka diýip gorky astyndadyr, şu aýatdaky ýaly:

"(Şeýle-de) özleriniň Perwerdigärine dolanyp barjakdyklary barada ýüreklerinde (kabul edilmikä diýip) gorky bolanlar, özlere berlen mal-mülkden (zekat, sadaka) berenler, ine, şular, ýagşy işleri etmekte ýaryşýan we bu babatda öňe geçenlerdir."

(Muminun 60-61)

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْحَيٰتِ وَهُمْ لَهَا

سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

Musulman näçe amal etse-de, ýekeje riýa girip, bar amalyňy puja çykaryp biler, şonuň üçin riýa örän gorkulydyr, hatda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ol barada şeýle diýdi:

"Size Mesih Dejjaldan hem gorkuly, hatarly zady habar bereýinmi? - Hawa, Eý Allahyň Resuly! -diýdiler - aýtdy: "Gizlin şirk, ol - bir kişiniň seredip durany üçin namaza durup, ony bezäp başlamagy."

(Ahmed)

ألا أخبركم بما هو أخوف عليكم عندي من المسيح الدجال؟ قلنا: بلى يا رسول الله، قال: الشرك الخفي، يقوم الرجل فيصلي فيزين صلاته لما يرى من نظر الرجل إليه

Mesih Dejjal 40 günde Mekke-Medineden galan bütin ýer-ýüzüni syrdym-süpürdi etjek, Mesih Dejjal adamzadyň aglabasyny yzyna düşürüp, özüne Hudaý diýdirjek, Mesih Dejjal näçe imanly kişileri pitne sokup, öz tarapyna çekjek, şeýle bolan Dejjalyň şerinden has gorkuly şer nähili bolup biler? Ol pygamberimiziň habar berişi ýaly riýa belasydyr. Riýa Dejjaldanam beter beladygynyň iki düşündirişi bar:

1. Dejjalyň ýagdaýy mälim, ol özüne Hudaý diýjek, bir gözi üstünden süpürilen ýaly görnüşdedir, maňlaýynda KAPYR diýip ýazylygydyr, onuň ýalany aşgärdir, emma riýa bildirmän geler, adamyň kalbyna duýdansyz, ýuwaş-ýuwaşdan ornaşar.
2. Dejjal belli bir wagtda geljekdir, ahyrzamanda, käbirleri ol günlere ýeter, käbirleri ýetmez, belli däl kimiň ýetjegi, emma riýa islendik wagtda, islendik ýerde, islendik ynsana girip biler, şonuň üçin ol has howplydyr.

Ýene-de belläp geçmeli zat: Pygamberimiz bu sözleri sahabalara aýdýar, olar barada başga hadysda şeýle diýýär:

"İň haýyrlý adamlar - meniň asyrymdakylardyr"

(Buhary Muslim)

Ýagny, eger iň haýyrly ynsanlar üçin Pygamberimiz riýadan gorksa, olardan başgalaryň haly niçikkä?!

Aslynda riýa kiçi şirkdir, emma uly şirke-de öwrülip biler, eger dindarlygy başdan aýak riýa üçin bolsa, kelime-şahadasyny göz üçin aýtsa, namazyny göz üçin okasa, agzyny göz üçin beklese, bu ynsan munafyklar ýalydyr, şu aýatdaky ýaly:

"Olar namazy berjaý etmek üçin turanlarynda ýaltanyp turarlar, il gözi üçin (amal ederler). Olar Allahy örän az ýatlarlar."

(Nisa 142)

وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالًا يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾

Riýanyň amala ýetirýän täsiri:

Riýa aslynda amaly puja çykarar, sogapsyz goýar. Ýöne käbir giňişleýin düşündirişler bardyr:

Amallar umumy ikä bölünýär:

a) Birnäçe böleklerden ybarat bolup, biri-birinden aýrylman, tutuşlygyna bir amal hasaplanýar. Meselem: namaz.

b) Bölünmekligi kabul edýän amal, meselem: zikrler. Şeýle hem, bir bölekden ybarat bolan amallar, meselem: sadaka.

Eger riýa birinji görnüşdäki amala girse, onuň üç halaty bardyr:

1) Eger bir amala başlamaňka niýeti göz üçin bolsa, onda bu amal puçdyr, sogapsyzdyr. Ýagny, bir amaly etmeklige iteren zat iliň gözi bolsa, gowy görünmek üçin, öwürmek üçin amala başlan bolsa, onda bu amal puçdyr. Meselem: birine görünmek üçin namaza duran bolsa. Eger-de bu namaz parz bolsa, onda ony gaýtadan okamak hökmandyr, şeýle hem, toba etmek

wäjjipdir. Emma parz däl bolsa, nefil bolsa, onda gaýtalamak hökman däl, ýöne toba etmek wäjjipdir.

2) Eger bir amala başlanda niýeti Allah üçin bolan bolsa, emma tamamlanda riýa bilen tamamlasa, onda bu amal puçdyr. Meselem: namaza duranda dürs niýet bilen durýar, emma bir kişä gözi düşüp şoňa görünmek üçin seždesini uzaldýar, şeýdip namazyň soňuna çenli riýa edýär. Bu namaz eger parz bolsa ony täzededen okamak we toba etmek parzdyr, emma nefil bolsa diňe toba parzdyr.

3) Eger bir amala başlanda niýeti ýeke Allah üçin bolan bolsa, tamamlanda-da şol halynda tamamlan bolsa, ýöne amalyň arasynda riýa gelip-gitse, meselem, özüniň riýa edýänini duýup, derrew niýetini düzetse we soňuna çenli bu niýetini alyp barsa, bu amal dürsdir, dogrydyr, sogaba mynasypdyr, çünki, amalyň başy-da, soňuda dürs niýetlidir. Bu musulman adamda köp gabat gelýändir, şeýtan riýany waswasa edende, derrew ony duýup, niýetini ýeke Allaha öwürýändir.

Eger amal ikinji görnüşden bolsa, ýagny, böleklerden ybarat bolsa-da her haýsy aýratyn ybadat saýylýan amal, eger bu amala riýa girse, onda riýa giren amalyňy puja çykarar, sogapsyz goýar. Meselem: namazdan soň üç gezek estagfirullah diýilip, zyndan doga okalýar. Eger ynsan birinji gezek aýdan estagfirullah sözüni göz üçin aýdan bolsa, ikinjisini Allah üçin aýdan bolsa, üçünjisini ýene-de riýa üçin aýtsa, onda birinji bilen üçünji diýmesi puç bolar, emma ikinjisi dürsdir, çünki, amallaryň bu görnüşine giren riýa diňe giren parçasyny puja çykarar. Ýene-de mysal üçin sadaka bermek, bir adam Allah üçin 10 manat sadaka berýär, adamlaryň görüp duranyňy bilip, ýene-de 10 manat üstüne goşýar, bunuň birinji 10 manady dürs amal bolup, ikinjisi puç amaldyr, çünki ony göz üçin berdi.

Şeýlelik bilen, riýa örän howply beladyr.

Allah Tagala "Kehf" süresiniň 110-njy aýatynda şeýle diýýär:

"Eý, Muhammet!) Aýt: «Men hem siziň ýaly bir ynsan. Ýöne maňa ilähiňiz ýeke-täk Allahdygy wahyý edilýär. Kim Perwerdigärine

**duşmagy umyt edýän bolsa, ýagşy (sogap) iş etsin hem-de
Perwerdigärine gulluk (ybadat) etmekde (Oña) hiç kimi şärik
goşmasyn!».**

(Kehf 110)

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَحْدَهُ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا
وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۗ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

36-njy bap: Ynsanyň dünýä (bähbidi) üçin amal etmegi şirkdir.

Bu bap isleg-erada bilen baglanşykly bap. Ynsanyň dünýe bähbidi üçin amal etmegi diýenimizde, ybadat amallary göz önünde tutýarys, meselem: namaz, roza, haj. Ýagny, Allaha golaýlaşmak üçin edilýän amallar, emma gazanç üçin işlemek, söwda etmek muňa degişli däldir. Mysal üçin, bir ynsan azançy bolup işleýär, aslynda azançy bolup hak almagyň zyýany ýokdur, rugsatdyr, ýöne azan aýdanda niýeti diňe pul, aýlyk bolsa, ahyret sogaby niýetinde düýbinden bolmasa, ynha şu dünýe bähbidi üçin amal etmektir. Ýa-da bir ynsan "gaty kagyzy" diplom üçin, soňy bilen uly wezipe üçin din gylmlaryny öwrenýär, ynha bu hem dünýe bähbidi üçin dini amallar etmektir. Ýa-da bela-beterden, apat-külpetden gutulmak üçin ybadat etmek, aslynda musulman adamy Allah şonsuzam goraýandyr, ýöne ahyret sogaby asla niýetinde bolman diňe bela-beterden goranmak üçin ybadat etmek dünýe bähbidi amalydyr. Belläp geçmeli zat: bu amallary göz üçin edenok, adamlaryň öwmekleri üçin edenok, Allah üçin edýär, ýöne dünýe bähbidine hyrs edip, ahyret sogabyndan gapyl bolýar. Bu isleg-erada şirkidir, çünki, ynsan amal edende ýeke täk Allahyň razylygy üçin edip, ahyret sogabyny umyt edip etmelidir. Şu aýatda Allah Tagala şeýle diýýär:

"Kim (diňe) şu dünýä ýaşayşyny we onuň zynatyny islese, onda (dünýäde) çeken zähmetlerini doly ödäris we olar ol ýerde (dünýäde) zyýana duçar edilmezler. Ol kişiler üçin ahyretde otdan başga zat ýokdur. (Olaryň) onda (dünýäde) eden ähli zatlary puç boldy. Eden işleriniň ählisi boş çykdy."

(Hud 15-16)

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبِطُلَّ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

(Kim (diňe) şu dünýä ýaşayşyny we onuň zynatyny islese) ýagny, ahyret sogabyny düýbünden unudyp, mal-baýlyk, perzent, aýal, ulaglar mal-gara,

ekin-dikin ýaly zatlar üçin ybadat etse.

(Ol kişiler üçin ahyretde otdan başga zat ýokdur) ýagny, ahyretde sogapsyz galarlar, çünki, olar dünýe üçin amal etdiler, başga bir aýatda aýdylşy ýaly:

"Ol gün kapyrlara (dowzah) ody görkezilip: «Siz (ähli) ýagşylyklaryňyzy dünýä ýaşaýşynda giderdiňiz. Olardan peýdalandyňyz. Bes, bu gün bolsa size ýerde (dünýäde) nähak ýere (hakdan ýüz öwrüp) tekepbirlenendiňiz we (ýoldan çykyp) pasylyk edendiňiz üçin sizi pese düşürjek azap bilen jeza berler» (diýler)."

(Ahkaf 20)

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَدَّهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
عَذَابَ أَلْهُونَ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

Haçanda Omar pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) endamynda düşegiň yzyny görende (ýagny, düşegiň gatylygyndan ýaňa yz galypdyr) göz ýaş edipdir, buny görüp pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem):

"Näme üçin aglaýaň?" diýip sorayar, Omar: **"Hysrow (Eýran patyşasy) bilen Kaýsar (Rum patyşasy) nähili (nygmatda) ýaşaýarlar, sen bolsa bu halda"** diýýär, pygamberimiz: **"Dünýä olaryňky bolup, ahyret biziňki bolmasyna razy dälmişiň?!"**

رَأَيْتُ أَثَرَ الْحَصِيرِ فِي جَنْبِهِ، فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: (مَا يُبْكِيكَ؟!)، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ كِسْرَى وَقَيْصَرَ
فِيمَا هُمَا فِيهِ، وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ!! فَقَالَ: (أَمَّا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْآخِرَةُ؟)

Ýagny, olar diňe bu dünýede eşretde ýaşaýarlar, ahyretde olara nesibe ýokdur.

Başga hadysda şeýle diýýär:

"Olar (lezzetleri) ýakymlyklary bu dünýäde çaltlaşdyrylan kowumdyr"

إنهم قوم عجلت طيباتهم في الحياة الدنيا

"Sahyhda" Ebu Hureýradan rowaýat edilen hadysda pygamberimiz

“Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Altynyň guly betbagt bolsun, kümüşiň guly betbagt bolsun, geýimiň guly betbagt bolsun, halynyň guly betbagt bolsun, berilse razy bolup, berilmese-de nägile bolar, betbagt bolup ýüzi ýere sürtülsin, eger (endamyna) diken çümse, çykaryp bilmesin."

"تعس عبد الدينار، تعس عبد الدرهم، تعس عبد الخميصة، تعس عبد الخميطة، إن أعطى رضي وإن لم يعط سخط؛ تعس وانتكس، وإذا شيك فلا انتقش طوبى

Hadysyň şerhi:

(Altynyň guly betbagt bolsun, kümüşň guly betbagt bolsun, geýimiň guly betbagt bolsun, halynyň guly betbagt bolsun) ýagny, bu zatlaryň nähili guly bolup bolýar? Edil dindar adamyň öz Robbuny razy etmek üçin elinden gelenini edip, gulluk edişi ýaly, bu zatlaryň guly hem bar aladasy, gamy pul bolýar. Hakykatdanam käbir adamlar pul üçin näme etmelem bolsa taýyn, adam öldürmek, ogurlyk etmek, aldawa salmak, tapawudy ýok, eline pul düşse bolýar. Bular ýaly adam:

(berilse razy bolup, berilmese-de nägile bolar) ýagny, "Näme üçin beýlekilerde bar-da mende ýok" diýer. Aslynda Allah berse-de, bermese-de hikmet eýesidir, haýyr tarapy bardyr. Allah dünýe malyny söýýänine hem söýmeýänine berer, emma dindarlygy, din sowatlylygyny diňe söýýänine berer. Musulman adam Allahyň takdyryna razy bolmalydyr, berilse şükür edip, berilmese-de sabyr edip, razy bolmalydyr.

(betbagt bolup ýüzi ýere sürtülün, eger (endamyna) diken çümse, çykaryp bilmesin) bular ýaly bet doga etmesiniň sebäbi - pul üçin hemme zada taýyn adam örän jemgyýet üçin zyýanlydyr.

37-nji bap: Kim Allahyň halal edenini alymlara we baştutanlara boýun bolup haram etse we haram edenini halal etse, olary Allahyň ýerine perwerdigär tutundygydyr.

Bu bap ytagat bilen baglanşyklydyr, ýagny, boýun bolmak, gulak asmak. Allaha we resulyna ytagat etmek ybadatdyr. Islendik amaly, sözi, ynanjy halal etmek ýa haram etmek diňe Allahyň we resulynyň işidir, diňe Allahyň we resulynyň haky bardyr. Allahyň haram eden zadyny halal etmek küfürdir, dinden çykarýan amaldyr, meselem, Allah süýthorlygy haram etdi, şol süýthorlygy halal saýmak, “Häzirki döwür şeýle” diýip, ynanç etmek dinden çykarýan ynançdyr. Allahyň halal edenini haram saýmak hem küfürdir, meselem, atyň eti halaldyr, pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) sahabalary bilen atyň etini iýeni habar berilýär, “Atyň etini iýip bolmaz, at mukaddes zatdyr, ol milletiň nyşanydyr, nädip onuň etini iýjek”⁽¹⁾ diýip, atyň etini haram saýmak küfürdir, dinden çykarýan amaldyr. Ýagny, islendik Allahyň we resulynyň haram diýen zatlaryny musulman bende haram saýmalydyr, islendik halal eden zatlaryny halal saýmalydyr.

Indi, eger bir kişi dine ters gelýän zady buýursa, meselem: şirk, içgi içmek, para almak, süýthorlyk etmek, ýalan sözlemek, onda oňa boýun bolmak haramdyr, günädir. Köplenç buýurýançylar baştutanlar we alymlardyr. Eger islendik baştutan, ýa başlyk, ýa alym ýa müfti ýa molla Allahyň haram edenini halal etse, ýa halal edenini haram etse, oňa boýun bolunmaz.

Mysal üçin: “Şypa tapmak üçin ewliýa baryp janly öldürmegi molla buýurdy” diýip, janly öldürmek, “Näme edeýin, başlyk buýurdy-da” diýip

(1) Beýle diýilmekden maksat, atlary soýup, öldürimeli diýmek dälde, din taýdan atyň etini halal saýmak, islän iýip biler, islemedik saklanyp biler.

para almak.

Emma baştutanlar ýa alymlar Allahyň we Resulyňyň buýuran zadyny buýursalar, meselem, tewhyd öwreniň, şirkden daş duruň, namaz okaň, agyz bekläň diýseler, onda olara boýun bolmak wäjipdir, parzdyr, hökmandyr. Şeýle hem, dine ters gelmeýän zatlary buýursalar, meselem, şäheri özleşdirmek, mekdep-hassahana gurmak, ýene-de olara boýun bolmak parzdyr. Ýöne dine ters gelýän zatlarda olara ytagat ýokdur, şonuň üçin aýatda şeýle diýilýär:

"Eý, iman getirenler! Allaha boýun boluň! Pygambere boýun boluň! we özüňizden bolan baştutanlaryňyza"

(Nisa 59)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ ط

(Allaha boýun boluň!) ýagny, hemme diýenlerini ýerine ýetiriň.

(Pygambere boýun boluň!) ýagny, hemme buýruklaryny berjaý ediň.

(we özüňizden bolan baştutanlaryňyza) bärde, üns bersek, "boýun boluň" sözi gaýtalanmady, ýagny, Allaha boýun boluň, pygambere boýun boluň diýdi, emma baştutanlaryňyza boýun boluň diýmedi. Munuň inçe syry bardyr: Allaha hemme buýruklarynda boýun bolmaly, pygambere-de hemme buýruklarynda boýun bolmaly, sebäbi onuň buýruklary diňe haýyrdyr, emma baştutanlaryň hemme buýruklaryna boýun bolmaly däldir, diňe dine ters gelmeýän buýruklaryna boýun bolmalydyr, içinde günä bolmadyk buýruklara boýun bolmaly.

Adiý Ibn Hatim atly sahaba Allah (ondan razy bolsun) şeýle gürrüň berýär: **"Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) şul aýaty: "(Ýahudylar) ahbarlaryny (ruhanylaryny), nasranylar hem ruhbanlaryny (monahlaryny) we Merýem ogy (Isa) Mesihi Allahdan başga perwerdigär edindiler. Ýogsa olara ýeke-täk Ilähe (Allaha) ybadat etmekleri emir edilipdi. Ondan başga (ybadata laýyk) iläh ýokdur. Ol**

(Allah) olaryň şärik goşyan zadyndan päkdir."⁽¹⁾ okanda, şeýle diýdim: "Takyk, biz olara ybadat etmeýärdik" aýtdy: **"Olar Allahyň halal edenini haram etmeýärdilermi siz hem haram saýmaýardyňyzmy we Allahyň haram edenini halal etmeýärdilermi siz hem halal saýmaýardyňyzmy?"** Aýtdym: "Dogry, saýýardyk" aýtdy: **"Ynha şol, ybadat etmekdir."**

(Ahmed we Tirmizi rowaýet edip hasan diýdi)

Hadysyň şerhi:

Adiý Ibn Hatim Yslamy kabul etmezinden öň hristian bolan, haçanda pygamberimiz bu aýaty okanda, geň galýar, ýagny, aýatda nasranylar (hristianlar) öz mollalaryny perwerdigär, ybadat edilýän tutundylar diýilýär. Adiý: "Biz olara ybadat etmeýärdik" diýýär, ýagny, biz olara sežde, rukug etmeýärdik, olar üçin damak çalmaýardyk, olara ýykylyp, ýalbarmaýardyk diýýär. Ýagny, Adiý pikir eden ybadat etmek üçin hökman şu zatlary etmeli. Pygamberimiz bolsa, halaly haram etmekde, haramy halal etmekde birine boýun bolmagyň hem ybadatdygyny beýan edýär we onuň şirkdigini düşündirýär.

Şonuň üçin musulman adam kime boýun bolýanyňa, näme işlerde ytagat edýänine elmydama üns bermelidir, hakmy batylmy anygyna ýetmelidir, kimiň hökümleri bolsa-da, haýsy molla, haýsy işan fetwa berse-de, aýat-hadyslara ters gelýän hökümleriň yzyna düşmeli däldir, şu aýatdakylardan bolmazlyk üçin:

"Eý, Perwerdigärimiz! Takyk, Biz baştutanlarymyza we kethudalarymyza eýerdik. Olar bolsa bizi ýoldan çykardylar."

(Ahzab 67)

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَصَلُّوا السَّبِيلَ

Hakykatdanam, käbir adamlara nesihat edip: "Pygamberimiz şeýle diýdi, pygamberimiz şeýle etdi" diýseň, plan molla beýle diýdi, plan ahun eýle

(¹) (Toba 31)

diýdi diýýär. Mysal üçin: “Pygamberimiz ewliýalarda damak çalmagy gadagan etdi” diýseň, plan molla “Ediberiň” diýdi diýýär. Şonuň üçin Ibn Abbas şeýle diýýär: **“Asmandan siziň üstüňize daş ýagmagy golaý boldy, Allahyň resuly aýtdy diýýärimem welin, Ebu Bekir we Omar aýtdy diýýäňiz.”**

Ýagny, Ibn Abbas pygamberimiziň bir işi edenini gürrüň berýär, oňa garşy käbir adamlar Ebu Bekr, Omar etmediler diýýär, ol üstüňize azap inmegi golaý boldy diýýär, çünki, pygamberiň sözüne garşy hiç kimiň sözi goýulmaly däldir, hatda ymmatyň iň haýyrly adamlary bolsa-da. Ýogsa Ebu Bekr, Omar barada şeýle hadyslar bardyr:

"Ebu Bekr Omara ytagat edenler dogry ýoly taparlar"

(Muslim)

"Ebu Bekr Omary menden soň görelde tutunyň"

(Ahmed, Tirmizi)

Şek-şübhesiz Ebu Bekr we Omar iň haýyrly sahabalardyr, ýöne şonda-da olaryň sözünü pygamberiň sözünden öňe geçirmek rugsat däldir. Eger şular ýaly adamlaryň sözlerini öňe geçirmek rugsat däl bolsa, onda olardan galan kişileriňkini geçirmek asla-da rugsat däldir. Kuranda Allah Tagala şeýle buýurýar:

"Onuň (pygamberiň) emrine garşy gelyänler özbaşlaryna bir fitnaniň ýa-da jebir-jepaly azabyň gelmeginden gorksunlar."

(Nur 63)

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

Ymam Ahmet bu aýaty düşündirip şeýle diýýär:

"Fitne näme bilýärmiň? Fitne - şirkdir. Mumkin onuň (Pygamberiň) käbir sözlerini ret etse, kalbna "zeýg" (gyşarma, sowulma) düşüp

heläk bolar."

Aslynda alymlaryň, müftileriň, ymamlaryň wezipesi Allahyň we resulynyň buýruklaryny beýan etmek, gadagan eden zatlaryndan gaýtarmak. Adamlara diniň hökümlerini bolşy ýaly aňladyp, halkyň duş gelýän meselelerine aýat-hadyslar esasynda çözügüt tapyp bermekdir. Ýöne olar hem beşerdir, ýalňyşsyz däldirler. Birden olar ýalňyş höküm berseler, tapawudy ýok, ýalňyşlygyny bilse-de, bilmese-de, olara boýun bolmak gadagandyr, çünki biz olara diňe aýat-hadyslara gabat gelýän zatlarda boýun bolýarys, buny şu aýata üns bersek dogry düşüneris:

"Eger bilmeýän bolsaňyz, onda bilýänlerden soraň. Äşgär deliller we (ylahy) kitaplar bilen..."

(Nahl 43-44)

فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ

Ýagny, bilmeýän zatlaryňyzy bilýänlerden soran wagtyňyz delillerinem soraň, çünki, aslynda biz delillere eýerýäris, olaryň sözlerine däl.

Şeýlelik bilen, nähili ylymly ynsan bolsun, nähili mertebeli bolsun, nirede okanam bolsa, eger onuň sözi pygamberiňkä ters gelse, onuň sözi ret ediler, çünki aýatda şeýle diýilýär:

"Ol gün (Allah) ýene-de olara ýüzlenip: «Siz pygamberlere nähili jogap berdiňiz?» diýer."

(Kysas 65)

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾

Ýagny, Allah olardan hasap sorap, pygamberlere näme jogap berdiňiz diýjek, ymamlara, ahunlara, işanlara, müftilere näme jogap berdiňiz diýjek däl ekeni.

Bu babyň soňunda Ymam Mäligiň rowaýatyny aýtmaklygy makul bildik:

“Bir adam Ymam Mäligiň ýanyna gelip şeýle diýýär: “Nirden yhrama (haj eşiklerine) girmeli?” Ol “Pygamberimiziň yhram eden ýerinden, Zul-Huleýfa (diýilýän ýerden)” diýip jogap berýär. Ol adam: “Emma men metjitden isleýän (ýagny Zul_Huleýfa ýetmän), aralary gaty uzak däl-ä” Ymam Mälik: “Seniň üstüne fitnäniň (belanyň) inmeginden gorkýaryn” diýýär. Ýañky adam: “Men haj etjek bolýaryn sogaply iş etjek bolýaryn, nädip fitnä gaçyp bilerin?” diýende, Ymam Mälik: “Pygamberiň kemter eden işini sen doly edip, özüňi haýyrda öňürtilän hasap etmekden beter nähili fitne bolsun?!” diýip, soňra şu aýaty okaýar:

"Onuň (pygamberiň) emrine garşy gelýänler özbaşlaryna bir fitnäniň ýa-da jebir-jepaly azabyň gelmeginden gorksunlar."

38-nji bap: Höküm etdirmek barada.

Bu bap tewhyda golaýdan degişli mesele barada, ýagny, höküm çykartmak, çözügüt üçin ýüz tutmak barada. Durmuşyň köp pudaklarynda adamlar köp çözügüde mätäç meselelere gabat gelýärler. Mysal üçin, nika-talak, şertnama baglanyşmak, algy-bergi, iki adamyň dawasyny çözmek we başga-da kazyýete degişli meseleler üçin iň haýyrly höküm Allahyň hökmidir, iň adalatly çözügüt Allahyň çözügidir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"(Allahyň adalatly hökümüne) anyk göz ýetiren kowum üçin Allahdan has gowy höküm berjek kim bar?!"

(Maide 50)

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

Musulman adam Allahyň Kuranda beýan eden we resulynyň sünnetde beýan eden ähli hökümlerini dogry hasaplap, iň adalatly, iň haýyrly, diýip ygtykat etmelidir (ynanmalydyr). Allah Tagala Yslamyň hökümlerinden ýüz öwürüp, öz howaýy-nebislerine görä höküm isleýänler barada şeýle diýýär:

"Olara: «Geliň, Allahyň inderen (Kuranyň hökümlerine) we pygambere (ýüz tutalyň)!» diýlende, mynapyklaryň senden doly ýüz öwürýändiklerini görersiň."

(Nisa 61)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُتَنَفِّعِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾

Musulman elmydama Allahyň hökümlerine görä höküm etmelidir, hemme ýagdaýda, hatda iki çagasynyň arasynda çykan dawasyny hem diniň çözügütlerine görä çözmelidir, sebäbi bu iň adyl çözügütdir.

39-njy bap: Allahyň atlaryndan we sypatlaryndan birisini inkär edýän kişi barada.

Allah Tagalanyň atlary we sypatlary bardyr. Olar kämildirler, her hili aýyp-nogsanlykdan päkdirler. Olar iň azym, beýik, päk atlar we sypatlardyr.

Allahyň atlary hakynda bilmeli zatlarymyz:

1) Allahyň atlaryndan bize habar berileni 99 sany at, şu hadysdaky ýaly:

"Allahyň 99 sany ady bar, kim olary hasaplasa (şolara görä ýaşasa) Jennete girer."

(Buhary Muslim)

إن لله تسعة وتسعين اسماً من أحصاها دخل الجنة

Ýöne aslynda Allahyň bulardan başga-da atlary bardyr, emma olar barada bize habar berilmedi, şu hadysdaky ýaly:

"Seniň Özüni atlandyran, Kitabynda indirip, bendeleriňden birisine öwreden, Özüňde gaýyp ylmýňda saklan atlaryň bilen dileýürin."

(Ahmet)

أسألك بكل اسم هو لك سميت به نفسك أو أنزلته في كتابك، أو علمته أحداً من خلقك أو استأثرت به في علم الغيب عندك

2) Allahyň her ady özüne degişli waspy içine alýandyr, meselem: Allah Rahymdyr, Rahym at öz içine rähmet etmek waspy alýandyr, Allah Tewwäbdir, Tewwäb at öz içine tobalary kabul etmek waspy alýandyr.

3) Allahyň her ady hakykaty aňladýandyr, atlaryň içine girýän hemme wasplar hakdyr. Meselem: Allah Kerimdir, hakykatdanam Allah Kerimdir, emma Kerim atly ynsanlaryň hemmesi jomart dälidir. Ýa-da meselem: Allah Mälikdir, mülk eýesidir, emma Mälik atly käbir adamlaryň mülki asla-da ýokdur. Bizde käbir ýagşy atly adamlar atlaryna mynasyp däl hereket etseler "adyňa eýe bol" diýýärler, ýagny, mysal üçin ady Abdullah bolubam günä işleri edip ýörse; “Adyňa mynasyp bol, taşla günäleriňi” diýýärler.

Allahyň sypatlary barada bilmeli zatlarymyz:

1) Allahyň sypatlary, wasplary üç kysymdan ybarat:

Birinji kysym: zäti sypatlar, ýagny, aýrylmaýan, elmydama bar sypatlar, meselem: eşitmek, görmek, kadyr bolmak. Ýagny, Allah Tagala elmydama eşidýärem, görýärem, hemme zada elmydama kadyram.

Ikinji kysym: amal sypatlary, ýagny, Allahyň Özi islän wagty edýän amallary, meselem: arşa galmak, asmanyň iň peski gatlagyna gijäniň ýarysynda inmek, islän kişisiniň janyny almak, islän zadyna ýaşayyş bermek. Birinji kysym bilen ikinji kysmyň tapawudy: birinji kysymdaky sypatlar elmydamadyr, emma ikinjidäkiler beýle dälidir, meselem: Allah käwagt eşidýär, käwagt görýär diýsek ýalňyş bolar.

Üçünji kysym: habar sypatlary, ýagny, Allah Tagalanyň Kuranda habar beren sypatlary, pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) Sünnetde gelen sypatlary, meselem, Kuranda Allahyň eli, ýüzi, gözi, gadamy barada habar berilýär.

2) Allahyň her ady özüne degişli waspy içine alýandyr, öň belläp geçişimiz ýaly, emma hemme wasp öz içine ady alýan dälidir, meselem: El-Basyr, Görüji Allahyň adydyr, görmek waspy öz içine alýandyr, Allahyň gürlemek waspy bar, ýöne Gürleýji diýip ady ýokdur, ýa-da Allahyň islemek waspy bar, ýöne Isleýji diýip ady ýokdur.

3) Her sypat hakdyr, hakykatdyr, meselem: Allahyň eli bar diýip Kuranda

habar berildi, şol hakykatdanam eldir, ýöne ol eliň hilini, tüýsini bilemizok, çünki bize ol barada habar berilmedi, diňe habar berilşi ýaly kabul edýäris. Emma käbirleri: el diýdigi - nygmat diýdigidir, ýa gudrat diýdigidir diýmek ýalňyşdyr, sebäbi Allahyň sypatlaryny aýdyň, görünip duran manylaryndan başga many bermek rugsat dälidir.

Allahyň atlaryna we sypatlaryna mysal bermek, başga zada meňzetmek gadagandyr, şu aýatdaky aýdylşy ýaly:

"(Siz) Allah üçin mysallar getirmäge çalyşmaň! Elbetde, Allah bilýär, siz bilmeýärsiňiz."

(Nahl 74)

فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

Allahyň atlaryny inkär etmek küfrdir, şu aýatdaky ýaly:

"Olar Rahmana kapyr bolýarlar. (Eý, Muhammet!) Aýt: «Ol meniň Perwerdigärimdir. Ondan başga (ybadata laýyk) iläh ýokdur. Men Oňa bil bagladym we tobam Oňadyr».

(Raad 30)

وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾

Haçanda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) Mekke kapyrlary bilen Hubeýbiýe ýaraşyk şertnamasyny baglaşsak wagty, şertnamany Bismillähirahmanirrahym bilen başlaýar, emma olaryň birisi garşy çykyp: **"Rahman näme biz bilmeýäris, Eý Allah seniň adyň bilen diýip ýazyň"** diýýär.

(Buhary)

Ýagny, olar Allah barlygyny inkär edenokdylar, Rahman adynyň barlygyny inkär edýärdiler.

Şeýle hem Allahyň atlaryna we sypatlaryna görünip duranyndan başga many bermek gadagandyr, Ibn Abbasdan şu habar berilýär: "Allahyň sypatlary baradaky hadysy eşidip, inkär sebäpli sandyrap giden bir kişini görüp şeýle diýýär: **"Bular nämeden çekinýärler? "Muhkemi" (manysy aýdyň) kabul edip, "muteşäbihi" (manysy gizlin) terk edýärler."**

Ýagny, manysy gizlin diýdigi - hili, tüysi gizlin diýdigidir. Aslynda Allahyň eli, ýüzi, gözi bardyr, olar Allahyň azamadyna jelalyna laýykdyrlar, olaryň nähililigini, nätüýsliligini biz bilmeýäris, ýöne bize düşeni habar berilşi ýaly kabul etmektir, olara başga many bermekdenem, hil-tüýs bermekdenem saklanmalydyr, çünki, ony ýeke Allah bilýändir, şu aýatlardaky ýaly:

"Gözler (bu dünýäde) Ony görüp bilmez. Emma Ol ähli gözleri görýändir. Ol (ähli zadyň) inçe syrlaryny (hem) bilýändir, (ähli zatdan) habardardyr."

(Engam 103)

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

"(Anyk) bilmeýän zadyňa eýerme. Çünki gulak, göz we kalp (bularyň ählisi) ondan (anyklaman eýeren zadyndan) jogapkärçilige çekiler."

(Isra 36)

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾

Ýagny, aýatlardaky görünip duran manyny kabul etmän, olara başga many bermäge çalyşmak anyk bilmeýän zadyňa eýermektir.

"Allah olaryň geljeklerini-de, geçmişlerini-de bilýändir. Olaryň ylmy bolsa Ony dolý bilmeklige ýetmez."

(Taha 110)

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿١١٠﴾

"Onuñ (Allahyñ) hiç hili meñzeşi ýokdur. Ol (ähli zady) eşidyändir (we) görýändir."

(Şura 11)

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾

40-njy bap: Nygmaty Allaha ýöňkemek hakynda.

Mälim bolşy ýaly, Allahyň adamlara peşgeş edip beren zatlary sansyz-sajaksyzdyr, älem-jahanyň ynsanlaryň ýagdaýyna görä ýaradylmagy, olaryň ýaşawyşlaryny ýeňilleşdirmek üçin tebigadyň döredilmegi, meselem, ýerasty baýlyklar (gaz, nebit, kömür, duz), ýerüsti baýlyklar (agaçlar, baglar), ýakymly howa, ekin üçin ýagyş, her hili haýwanlar, ösümlükler, olardan adamlar iýmit üçin et alýarlar, geýmek üçin eşik ýasaýarlar, galyberse-de, ynsanyň özündäki nygmatlar, sagdyn beden, göz, gulak bularyň barysy Allahyň nygmaty bolup, diňe pikir ýöredijiler muňa göz ýetirer. Kuranda şeýle habar berilýär:

"Size ýeten her nygmat Allahdandyr."

(Nahl 53)

وَمَا بِكُمْ مِّن تَعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ

"Size Ondan islän zatlaryňyzyň ählisini berdi. (Eý, ynsanlar!) Eger Allahyň (size beren) nygmatlaryny sanamaga çalyssaňyz, sanap gutaryp bilmersiňiz. Elbetde, ynsan örän zalymdyr, diýseň näşükürdir."

(Ybraýým 34)

Şeýle hem, ynsany bela-beterlerden hakyky goraýan Allahdyr, şonuň üçin musulman adam nygmatlaryň hemmesini Allaha ýöňkemelidir. Allahdan başga nygmatlary ýöňkemek şirkdir, şu áyatda şeýle diýilýär:

"(Olar) Allahyň nygmatyny bilýärler (ýagny nygmatlary Allahyň berýändigini bilýärler), soň bolsa inkär edýärler. Olaryň köpüsi kapyrdyrlar."

يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾

Ýagny, mekke müşrikleri näme haýra ýetseler ony Allaha ýöňkemän, öz ilähleriniň şefagadyna ýöňkeyän ekenler: “Bu baýlygy, bu çagany, bu maly butlarymyzyň şefagaty berdi” diýýän ekenler. Bela-beterden gutulsalar hem olara ýöňkeyän ekenler. Allah Tagala bularyň bu işini inkär edip, olaryň kapyrdygyny habar berýär.

Gynansak-da, nygmaty Allahdan gaýra ýöňkemek biziň halkymyzda-da köp duş gelýär. Çagasy bolsa: “Plan ewliýalara ýykylyp alan çagam” öý alsa: “atalarymdan galan miras” eger hasyl gowy bolsa: “Plan ahunyň bereketinden” toý günü ýagyş ýagman, açyk günli howa bolsa: “Bu plan piriň rähmedinden” we şuna meňzeş gepleriň hemmesi şirkdir, çünki, hakyky nygmat eýesi diňe Allahdyr.

Belläp geçmeli zat: sebäp bolup biljek zada sebäp hökmünde ýöňkemek rugsatdyr, meselem: plany halas etmedik bolsa, gark bolardym. Egerde ynsan hakyky halas eden Allah, emma halas bolmagymyň sebäbi şol kişi diýse rugsatdyr, çünki, bu ýagdaý şol kişiniň sebäp bolup biljek ýagdaýydyr, emma ewliýalar perzent berip bilmezler, perzent bermäge sebäbem bolup bilmezler, ýa-da hasyly ahun aga berip bilmez, onuň bereketi sebäbem bolup bilmez. Emma halas eden Allah däl diýip, hakyky halasgär şol kişi diýip ynanç etse, bu şirkdir.

Musulman adam şuna düşünmeli:

- a) Tewhydyň talap edýän zady - hemme nygmatlary Eýesine, Allaha ýöňkemek. Şeýle hem hemme beladan ynsany goraýan Allahdyr diýip ygtykat etmek.
- b) Nygmata şükür etmek wäjipdir. Şükür kalp, dil we amal bilen berjaý ediler. Nygmaty dil bilen Allaha ýöňkemek hem şükürdendir.
- ç) Egerde ynsana Allahyň nygmaty bir kişiniň üsti bilen gelen bolsa, ýagny, ol kişi Allahyň nygmatyna sebäp bolsa, onda ol kişä eden ýagşylygyny

gaýtaryp bermeli, eger başarmasaň, ýagşy dileg-doga etmeli, sagbolsun aýtmaly, şu hadysda gelşi ýaly:

"Kim size ýagşylyk etse, ony gaýtaryp beriň, gaýtarmana güýjiňiz ýetmese, tä gaýtardym öýdýänçäňiz, oňa (ýagşy) dileg ediň."

(Ebu Dawud)

مَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنْتُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ

Ýagny, hawa, nygmatlar Allahdan, ýöne bu ýagdaý sebäp bolan adamlara sagbolsuny taşlamagy aňladýan däldir, tersine hakyky berene, Allaha şükür edip, sebäp bolana minnetdar bolmalydyr, şu hadysda aýdylşy ýaly:

"Adamlara minnetdar bolmadyk, Allaha şükür etmez."

(Tirmizi)

من لا يشكر الناس لا يشكر الله

41-nji bap: Dilde köplenç edilýän şirkler.

Bu babyň gysgaça mazmuny: musulmanlaryň aýdýan käbirler sözleriniň şirkdigini beýan etmek, Allahdan gaýrynyň adyna kasam içmek.

Allah Tagala Kuranda şeýle diýýär:

"Siz (bulary) bilip durkaňyz, hiç kimi Allaha deň hasaplamaň!."

(Bakara 22)

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۲﴾

Ibn Abbas bu aýat barada şeýle diýdi:

"Deň hasaplamak şirkdir, ol (şirk gizlin bolup) garaňky gijedäki gara daşyň üstünde ýöräp barýan garynjanyň (aýak) yzlaryndanam gizlin zatdyr, (mysal üçin): Allaha we seniň haýatyňa kasam bolsun, haýatym bilen ant içýärim, planynyň güjügi bolmasa-dy ogurlar gelderdi, eger ördekler bolmasa-dy ogurlar gelderdi, Allahyň isläni we seniň isläniň diýmek, Allah we plany bolmasa diýmek, (bu sözlerde) plan sözünü goşma, bunyň hemmesi şirkdir."

(Ibn Ebi Hatim)

الأنداد هو الشرك، وهو أخفى من ديبب النمل على صفاة سوداء في ظلمة الليل، وهو أن يقول: والله وحياتك يا فلان، وحياتي، ويقول: لولا كلبة هذا لأتانا اللصوص البارحة، ولولا البط في الدار لأتى اللصوص، وقول الرجل لصاحبه: ما شاء الله وشئت، وقول الرجل: لولا الله وفلان، لا تجعل فيها فلاناً، هذا كله به شرك

(Deň hasaplamak şirkdir) ýagny, Allaha deňdeş ýöňkemek şirkdir.

(ol (şirk gizlin bolup) garaňky gijedäki gara daşyň üstünde ýöräp barýan garynjanyň (aýak) yzlaryndanam gizlin zatdyr,) hakykatdanam, adamlar gündeki haýatlarynda üns bermän, şirk sözleri ulanýarlar, oý-

pikirlerine-de gelmeyär onuň şirkdigi. Şol derejede gizlidir.

(Allaha we seniň haýatyňa kasam bolsun, haýatym bilen ant içýärim)

ýagny, buny diýmek bilen ynsan Allaha deňdeş ýöňkeýär, Allah bilen başgany deň tutýar, bizde Allahdan gaýrynyň adyna kasam içmek giňden ýaýran zatdyr: çörek ursun, Kuran çapsyn, Ak Işanjan ursun, ewliýalar çapsyn we başgalar. Dinimizde Allahdan gaýrynyň adyna kasam içmek şirkdir, şu hadyslarda aýdylşy ýaly:

"Kim Allahdan başganyň ady bilen ant içse, küpür etdigi ýa şirk etdigi bolar."

Tirmizi hasan diýdi, Hakim sahyh diýdi.

من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك

Takyk, Allah atalaryňzyň atlaryna kasam içmekleriňizi gadagan etdi, kim kasam içmekçi bolsa Allahyň adyna içsin ýa-da dymсын

(Buhary)

إن الله ينهاكم أن تحلفوا بآبائكم، فمن كان حالفاً فليحلف بالله أو ليصمت

"Kim amanada ant bolsun diýse, bizden dälidir"

(Ebu Dawud)

من حلف بالأمانة فليس منا

(planynyň güjügi bolmasa-dy ogurlar gelerdi, eger ördekler bolmasa-dy ogurlar gelerdi) buňa meňzeş zatlary aýtmak nygmaty Allahdan gaýra ýöňkemekdir, çünki, hakyky goran Allahdyr.

(Allahyň isläni we seniň isläniň diýmek) bu barada giňişleýin geçeris in şä Allah.

Göräymäne bular ýaly sözleriň zyýany ýok ýaly, yöne aslynda bu şirkdir, uly

günälerdenem agyrdyr.

Ibn Mesud aýtdy:

“Dogruçyl bolup, Allahdan başganyň ady bilen ant içenimden ýalançy bolup, Allahyň adyndan ant içenim şeksiz maňa has gowdyr.”

Ýagny, ynsan kasam içende ýa dogryçyldyr ýa ýalançydyr. Eger dogryçyl bolsa-da Allahdan gaýrynyň adyna kasam içmegi, ýalançy bolup Allahyň adyna kasam içmeginden has beterdir, çünki, ýalançy bolup Allahyň adyna kasam içen günä gazanar, emma dogryçyl bolup Allahdan gaýrynyň adyna kasam içen şirk etdigi bolar. Şirk hem beýleki günälerden has agyrdyr, beterdir, ýowuzdyr. Şonuň Ibn Mesud şeýle diýýär, çünki, sahabalar şirki iň gowy tanaýan adamlardyr, onuň beýleki günälerden has erbetdigine gowy düşünen kowumdyr. Aslynda musulman adam kasam köp içip ýörmeli däldir, emma birden öz dogryçylygyny tassyklamak üçin ant içmäne mejbur bolsa, onda diňe Allahyň adyna içmelidir.

42-nji bap: Allahyň ady bilen ant içilse-de kanagatlanmadyk kişi barada.

Bu bap ant içmek, ant içenden kanagatlanmak barada. Ýagny, eger-de ynsan bir meselede sözüni dogrulamak üçin kasam içse, onuň kasamyndan kanagatlanmak hökmandyr. Çünki, bunuň tewhyd bilen baglansygy bardyr: musulman adam çyn ýüreginden Allahy tagzylar, Onuň ady tutulup ant içilse, kabul eder. Munuň sebäbi Allahy tagzym edeni üçindir, ol kişä ynanyp hem biler, ynanmanam biler, ýöne kanagat tapmagynyň sebäbi Allahy tagzylamakdyr.

Buhary we Muslimyň habar beren hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"Bir gün Isa aleyhisseläm bir adamyň ogurlyk edip duranyny görüp: ogurlyk edýäňmi? diýýär, ol: Ýok, ondan başga (hak) iläh bolmadyk Allahyň adyndan ant içýärim" diýýär, Isa: "Gözüme ynanman, Allaha iman getirdim." diýýär".

رأى عيسى بن مريم عليه السلام رجلا يسرق فقال له أسرفت قال كلا والله الذي لا إله إلا هو، فقال عيسى عليه السلام: آمنت بالله وكذبت عيني

Ýagny, Isa aleyhisseläm Allahyň adyndan kasam içeni üçin oňa şeýle diýýär, şeýle hem, ol adam mümkin (ol zadyň) eýesiniň wekilidir.

Başga bir hadysda şeýle diýýär:

"Atalaryňyzyň ady bilen ant içmän! Kim Allahyň ady bilen ant içse, dogruçyl bolsun, kime Allahyň ady bilen ant içilse razy bolsun, razy bolmadyk Allahdan dälidir."

Ibn Mäje hasan sened bilen habar berdi.

لا تحلفوا بأبائكم: من حلف له بالله فليصدق؛ ومن حلف له بالله فليرض؛ ومن لم يرض فليس من

(Atalaryňzyň ady bilen ant içmän) ýagny, Allahdan başga islendik zadyň adyna kasam içmek rugsat däldir, bärde atalaryňzyň ady bilen diýmeginiň sebäbi, şol döwür araplar atalarynyň adyndan köp ant içýän ekenler. Başga hadysda şeýle diýýär: **"Kim kasam içmekçi bolsa, Allahyň adyna içsin"**

(Kim Allahyň ady bilen ant içse, dogruçyl bolsun) ýagny, musulman adam aslynda elmydama dogryçyl bolmaly, ýöne kasam içende hasam ünsli bolup, dogryçyl bolmaly, çünki, kasam edýän sözüni subutlamak üçin Allahy galkan hökmünde tutdygydyr, şol sebäpli adamlar oňa ynanarlar. Ýene-de hadysda şeýle diýýär:

"Uly günäler şulardyr: Allaha şärik goşmak, ene-ata boýun bolmazlyk, jan öldürmek, ýalan kasam içmek."

(Buhary).

الْكِبَائِرُ الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ

(kime Allahyň ady bilen ant içilse razy bolsun) ýagny, bir kişi saňa plan zat etdim, ýa etmedim diýip ant içse oňa ynanmak hökmandyr.

Häzirki döwürde adamlar köplenç söwda-satykda ýalan kasamy ulanýarlar, dünýe bähbidi üçin ýalan ant içýärler, bular barada örän gorkuly habar bardyr:

"Kim musulman adamyň malyny iýmek üçin ýalan kasam içse, ol Allahyň gazabyny getiren halynda Allaha duşar."

(Buhary Muslim)

43-nji bap: "Allahyň isläni we seniň isläniň" - sözi barada.

Ibn Abbas Nesainiň we Beýhakynyň habar beren hadysynda şeýle diýýär:

“Bir kişi pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem): "Allahyň isläni we seniň isläniň" diýdi. Şonda pygamberimiz: "Meni Allaha şärik etdiňmi?! Ýeke Allahyň isläni diý!" diýip buýurýar.”

عن ابن عباس رضي الله عنهما:

“أن رجلا قال للنبي ﷺ: ما شاء الله وشئت. فقال: أ جعلتني لله ندا؟ ما شاء الله وحده.

Ýagny, haçanda ynsan "Allahyň isläni we seniň isläniň" diýende Allah bilen mahlugy bir hatarda goýýar, olara deň dereje berýär, bu bolsa şirkdir. Şonuň üçin ýeke Allahyň isläni diýmelidir.

Emma "Allahyň isläni soňra seniň isläniň" diýmek rugsatdyr, çünki, "soňra" sözi tertibi aňladýar, iki sözlemiň arasyna girip. deňsizligi aňladýar. Ýagny, Allahyň isläni, soňra Allah isländen soň seniň isläniň. Emma Allahyň isläni we seniň isläniň diýmek, ikisi bilelikde islese diýmek, şonuň üçin bu şirke girýär. Şeýlelik bilen Allahyň isläni soňra seniň isläniň diýmek rugsatdyr, şu hadysda gelşi ýaly:

“Kuteýleden: Bir ýahudy (jöhüt) pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) ýanyna gelip şeýle diýdi: “Siz şu sözi aýtmak bilen şirk edýärsiňiz: “Allahyň isläni we seniň isläniň” we “Käbä kasam bolsun” diýýärsiňiz.” Şonda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) kasam içjek wagtlary "Käbäniň Robbuna" we "Allahyň isläni soňra seniň isläniň" diýmekligi buýurdy.”

(Nesai sahyh diýdi.)

Ýöne “Ýeke Allahyň isläni” diýmek iň haýyrlısydyr, şu uzyn hadysyň

soňunda aýdylşy ýaly:

Ibn Mäjäniň Tufeylden rowaýaty, ol aýtdy :

"Düşümde birnäçe ýahudylary görüp, olara şeýle diýýärim: "Siz şeýle bir kowum, ýöne "Uzeýr Allahyň ogly" diýmäňiz bar-da." Olar: "Siz hem şeýle bir kowum, ýöne "Allahyň isläni we Muhammediň isläni" diýmäňiz bar-da" diýdiler. Soňra birnäçe hristianlaryň ýanyndan geçip, şeýle diýdim: "Siz şeýle bir kowum, ýöne "Isa Allahyň ogly" diýmäňiz bar-da." Olar: "Siz hem şeýle bir kowum, ýöne "Allahyň isläni we Muhammediň isläni" diýmäňiz bar-da" diýdiler. Irdene çykamda, habar berenime habar berdim, soňra pygamberimiziň ýanyna baryp oňa-da habar berdim, şonda ol şeýle diýdi: "Habar bereniň boldumy?" men hem: "Hawa" diýdim, soňra ol Allaha öwgi we hamd aýdyp, şeýle diýdi: "Takyk, Tufeyl size habar beren düşüni görüpdür, siz şol sözi aýdýardyňyz we men hem käbir ýagdaýlar sebäpli size gadagan edip bilmeýärdim, indiden beýläk, "Allahyň isläni we Muhammediň isläni diýmäň", emma "Ýeke Allahyň isläni" diýiň!"

عن الطفيل بن سخبرة (أخي عائشة لأمها) أنه قال: رأيت فيما يرى النائم كأني أتيت على رهط من اليهود فقلت: من أنتم؟ فقالوا: نحن اليهود. فقلت: فإنكم لأنتم القوم، لولا أنكم تقولون: عزير ابن الله. قالوا: وأنتم القوم، لولا أنكم تقولون: ما شاء الله وما شاء محمد. ثم أتيت على رهط من النصارى فقلت: من أنتم؟ فقالوا: نحن النصارى. فقلت: إنكم لأنتم القوم لولا أنكم تقولون: المسيح ابن الله. فقالوا: وأنتم القوم لولا أنكم تقولون: ما شاء الله وشاء محمد. فلما أصبح أخبر بها من أخبر، ثم أخبرت بها النبي (صلى الله عليه وسلم) فقال: هل أخبرت بها أحدا؟ قلت: نعم. فقام رسول الله (صلى الله عليه وسلم) خطيباً فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال: أما بعد، فإن طفيلاً رأى رؤيا فأخبر بها من أخبر منكم، وإنكم لتقولون الكلمة كان يمنعني الحياء منكم أن أنهاكم عنها، فلا تقولوا: ما شاء الله وشاء محمد

Musulman adam elmydama aýdýan sözlerine üns berip, şirk sözlerden daşda bolmalydyr.

44-nji bap: Wagta, zamana sögmek Allaha ezýet bermekdir.

Ýagny, käbir adamlar şeýle diýýärler: Seniň bilen tanyşan günüme nälet bolsun, seni gören wagtyma nälet bolsun, plan aýa nälet bolsun, näçe belalar başyma geldi we ş.m. Bu zatlary diýmek gadagandyr. Eger ynsanyň başyna şol wagtdaky belalary zamanaň özi getirýär diýip ynanç etse, ol uly şirkdir. küfrdir. Emma haýyram şerem Allahdan diýip ynanç etse, ýöne diline eýe gelmän beýle zatlary diýse uly günä bolar.

Ebu Hureýradan "Sahyhda" hadys:

"Allah Tagala aýtdy: “Wagta sögüp adamogly Maňa ezýet berýär, Men Özüm wagtdyryn, hemme zat Meniň elimde, gije-gündizi aýlap durýaryn”

قال الله عز وجل: يؤذيني ابن آدم يسب الدهر، وأنا الدهر بيدي الأمر، أقلب الليل والنهار

Başga hadysda:

"Wagta sögmän! Çünki, Allahyň özi wagtdyr".

لا تسبوا الدهر فإن الله هو الدهر

(Allah Tagala aýtdy: “Wagta sögüp adamogly Maňa ezýet berýär)

ýagny, ýaňky ýaly sözleri aýtmak bilen.

(Men Özüm wagtdyryn, hemme zat Meniň elimde, gije-gündizi aýlap durýaryn) ýagny, wagt meniň elimdedir, wagtyň edýän işi ýokdur, Men özüm hemme zady dolandyryjy.

(“Wagta sögmän! Çünki, Allahyň özi wagtdyr”) ýagny, wagta buýruk

berýän Allahdyr. Aslynda ynsanyň wagta dil ýetirmeginiň sebäbi, şol wagtda ýaramaz wakalaryň bolup geçmegidir. Meselem, başyna belanyň inen günü, aslynda gününň, wagtyň, zamanyň eden amaly ýokdur, hemme haýyr-şer Allahdandyr. Şonuň üçin musulman adam dilini ýaramaz sözlerden saklap, edepli bolmalydyr.

Şeýle hem, zamana degişli däl zady zamana ýöňkemek gadagandyr, meselem, bizi öldürýän zat - zamana diýmek, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"(Ahyreti inkär edenler): «Biziň ýaşayşymyz meger bu dünýädedir (başga ýaşayş ýokdur). Biz ölýäris we ýaşayrys. Bizi diňe (geçýän) zamana heläk edýär» diýdiler. Olaryň (aýdýan) bu (zatlary) barada bilýän zady ýokdur. Olar diňe güman edýärler.»

(Jasia 24)

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

(Bizi diňe (geçýän) zamana heläk edýär) ýagny, ölümi-ýaşayşy beriji Allah däl, belkem, wagtyň geçmegi, adamlaryň garramagy sebäpli ölýäris, diýýärler. Ýagny, buni diýenler zamana bir amaly ýöňkeýärler, ol amal öldürmek, bu bolsa küfrdir.

Şeýle hem, tebigy apatlar: ýer titremesi, sil almasy, wulkan joşmasy, tupan turmasy, ýagyş ýagmasy, howanyň güýçli yssy bolmasy, ýa güýçli sowuk bolmasy bularyň hemmesi Allahyň emri bilen bolýandyr, olara dil ýetirmek Allaha dil ýetirmekdir.

45-nji bap: Kazylaryň kazysy we ş.m. atlary at edinmek.

Öňki döwürden başlap häzirki döwüre çenli adamlaryň ýolbaşçylary, hökümdarlary çenden aşa atlandyrmasy bardyr. Meselem, häkimleriň häkimi, kazylaryň kazysy, patyşalaryň patyşasy. Bu sözleriň düýp manysyny oýlanyp görsek - ol sözleri Allahdan gaýra aýtmak gadagandyr, çünki, häkimleriň häkimi, kazylaryň kazysy Allahdan başga hiç kim bolup bilmez, Allah hemme zadyň häkimidir.

Muslimyň "Sahyhynda" Ebu Hureýradan hadys:

"Allahyň gatynda iň pes at, adamyň hökümdarlaryň hökümdary diýip at edinmegidir, çünki, Allahdan başga hökümdar ýokdur."

إن أضع اسم عند الله: رجل تسمى ملك الأملاك؛ لا مالك إلا الله

Birinjilikden, ynsanyň özüne bular ýaly at dakmasy, ýa dakylmagyna razy bolmasy - ýalandyr, hakykata tersdir. Sebäbi ol bu waspa eýe däldir.

Ikinjilikden, bular ýaly at dakmak - Allaha garşy edepsizlikdir, Allahyň halamaýan amalydyr.

46-njy bap: Allahyň atlaryny hormatlamak we şonuň üçin atlary üýtgetmek.

Allahyň kämil atlary we sypatlary bardyr, öň belläp geçişimiz ýaly, olary hormatlamak - tewhydyň kämilligini aňladýandyr. Allahyň atlary iki görnüşdir:

1) Ýeke Allaha mahsus bolan atlar, Allahdan gaýra mynasyp däl atlar, meselem: Rahman (çäksiz rähmet eýesi), Razzak (Rysgal Beriji), Halyk (Ýaradyjy). Adama bu atlary dakmak, adama bu atlar bilen ýüzlenmek gadagandyr, sebäbi bu atlar diňe Allaha ýaraşar, ýeke Allaha laýykdyr. Kime şular ýaly at dakylan bolsa, ony üýtgetmek hökmandyr, ol ady çalyşmak wäjipdir.

2) Hem Allaha hem ynsana degişli bolup bilýän atlar, meselem, Rahym (rähmet ediji), Kerim (jomartlyk ediji). Ýagny, Allaham rähmet edijidir, ynsanam rähmet edijidir, ýöne Allahyň rähmeti bilen ynsanyň rähmeti deň däldir, Allahyň atlary kämildir, nogsansyzdyr. Bu atlary dakmak, bu atlar bilen ýüzlenmek rugsatdyr.

Ebu Şureýh diýilýän sahabanyň künýesi (özi gürrüň bermesine görä) - Ebul Hakemdi, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) oňa şeýle diýdi: "Takyk, Allahyň Özi Hakemdir, höküm hem onuňkydyr." Aýtdy (Ebu Şureýh): "Kowmum bir mesele çykanda maňa ýüz tutýarlar, men hem iki taraprazy bolýan höküm bilen höküm ederdim" aýtdy: "Bu nähili gowy zat! Seniň ogluň barmy?" aýtdy: "Şureýh, Muslim, Abdullah." Aýtdy: "In ulusy kim?" "Şureýh" diýdi, pygamber: "Onda sen Ebu Şureýh" - diýdi.

(Ebu Dawud we başgalar)

(Künýe) diýmek - planyň kakasy diýip ýüzlenmekdir, meselem, Muhammet atly ogly bolsa, Ebu Muhammet diýmek, ýagny, Muhammediň kakasy diýmek.

Hadysdan çykýan netije - Ýeke Allaha mahsus bolan atlary başgalara dakmak gadagandyr.

47-nji bap: Allahyň, Kuranyň ýa resulyň zikri bolan bir zat bilen oýun etmek, degişmek.

Bu bap gysgaça aýdamyzda, diniň üstünden gülmek barada, bu amalyň küfrligi baradadyr. Islendik dine degişli zadyň üstünden gülmek, oýun etmek, degişmek küfrdir, dinden çykarýan amaldyr. Allah barada, Onuň işleri barada, perişdeler barada, pygamberler barada, Jennet-Dowzah barada, pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) wasplary barada oýun etmek, degişmek ynsany dinden çykarýan amaldyr. Meselem: Kâbir nadan kişileriň dilinden çykýan gepler: “Seni Hudaý ýaradan wagty ýadow ekeni” (bu gepi betnyşan bolany üçin aýdýarlar), “Jan alyjy perişdä jaň etdim, soňurrak gel” diýdim. Bular ýaly nadanlykdan Allaha sygynýarys. Ýa-da sakalyň üstünden gülmek, ony kirliligiň alamaty hasaplamak, sežde-rukuge at dakmak, Kuranyň owazynyň üstünden gülmek we ş.m. zatlaryň hemmesi küfrdir, dinden çykarýan zatlardyr.

Ibn Omardan, Muhammetibn Kaabden, Zeýd ibn Eslemden we Katadadan - iki hadys biri-birine goşulan:

“Tebuk söweşinde bir adam şeýle diýýär: Bular ýaly giň garynly, ýalan dilli, söweşde gorkak okamyşlary görmändik” Allahyň resuly (Sallallahu aleyhi we sellem) we sahabalary barada şeýle diýýär. Awf ibn Mäilk şeýle diýýär: “Ýalan sözlediň, sen munapyksyň! Buny Allahyň resulyna habar bererin.” Soňra Allahyň resulyň ýanyna baranda, Kuran ony öňürtilänini bilýär. Şonda hälki adam düýesine münüp gelip, şeýle diýýär: “Eý Allahyň resuly! Biz ýolumyz gysgalar ýaly ýol gürrüňe girişip, oýun etdik”

Ibn Omar aýtdy: **“Men oňa edil pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) düýesiniň ýüpinden asylan halynda ýaly seretdim, (çalt ýöremekden ýaňa) aýaklaryna daş atylyp gidýärdi, şonda-da: “Biz diňe**

gürrüňe girip, oýun etdik” diýýärdi, emma Allahyň resuly oňa: " «Diýmek, siz Allah bilen, Onuň aýatlary we Onuň ilçisi bilen oýun eden bolýarsyňyzmy?» diýip aýt. «(Eý, mynapyklar!) Biderek ýere ötüň soramaň! Takyk, siz imany (äşgär edeňizden soň), kapyrдыgyňyzy (äşgär) görkezdiňiz. "⁽¹⁾ diýen şul aýaty okap, başga hiç zat goşman olara tarap öwrülmedem."

(Bular ýaly giň garynly, ýalan dilli, söweşde gorkak okamyşlary görmändik) ýagny, açgöz, ýalançy, gorkak adamlary görmändik diýýärler. Aslynda olar bu gepi aýdanda pygamberimizi we sahabalary çyndanam şeýle hasaplamaýardylar, diňe oýun edýärdiler, ýöne şonda-da pygamberimiz olaryň bu bahanalaryny kabul etmedi, olary bagyşlamady, çünki, her zadyň öz ýeri bar, çeni-çaky bar. Ýagny, bular ýaly gepi aýdyp zyndanam meniň niýetim gowudy, hakykadyny göz önünde tutamokdym diýmegiň peýdasy ýokdur, din barada hiç oýune ýer ýokdur.

Haçanda ýaňky gepi aýdan munapyk pygamberimiziň ýanyna gelende ol düýesiniň üstündedi, ol munapyk bolsa, onuň düýesiniň ýüpünden ýapyşyp iki ýana silkelense-de hatda aýagyna daş syçrasa-da durman pygamberimize ýalbarýar, biz diňe oýun etdik, gürrüňe çümdük, çyndan aýtmadyk, ýöne şonda-da, har-zelil bolup ýalbarsa-da pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) ony bagyşlamaýar, onuň bahanalaryny kabul etmeýär, çünki, bu din, bu mukaddes zat.

(1) (Toba 65)

48-nji bap: Nygmaty özüňe ýöňkemek.

Bu bap Allahyň nygmatlaryny ynsanyň özüne ýöňkemesi barada. Şek-şübhesiz, daş-töwerekdäki hemme zady Allah ýaratdy, olardan peýdalanmak ukubyny hem adamlara Allah berdi. Adamlar nähili yhlas etseler-de, näçe köp der dökseler-de, olara ýeten her bir nygmaty Allah berýär. Şonuň üçin musulman adam hemme nygmaty Allaha ýöňkär, ýeke Onuň rähmeti bilen gazanýanyň kalbynda, dilinde äşgär etmelidir. Emma kapyrlar beýle däl, olara näçe Allah nygmat berse-de, hiçem boýun almazlar, şu áyatda habar berilşi ýaly:

"Kasam bolsun! Eger-de (bir kişiniň) başyna betbagtçylyk inenden soň, Biz oňa rahmeti dadysak, (täkit bilen) ol: «Bu meniň hakymdy, kyýamatyň gopjakdygyna ynanmaýaryn, Perwerdigärime dolanyp barsam hem, Onuň ýanynda meniň üçin ýagşylyklar bardyr» diýer. Biz kapyr bolanlara eden zatlaryny hökman habar bereris we olara agyr azaby dadyrarys."

(Fussilet 50)

وَلَيْنِ أَذْقَنَهُ رَحْمَةً مِّمَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَيْنِ رُجِعْتُ إِلَيَّ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْخُسْفَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾

(Eger-de (bir kişiniň) başyna betbagtçylyk inenden soň, Biz oňa rahmeti dadysak) ýagny, başyna gelen beladan Allah ony gutuldyrsa.

(ol: «Bu meniň hakymdy) diýer, ýagny, men öz-özümü gutardym, men öz ökdeligim bilen halas boldum, Allah buny berenok, men özüm hereket edip gazandym.

(kyýamatyň gopjakdygyna ynanmaýaryn, Perwerdigärime dolanyp barsam hem, Onuň ýanynda meniň üçin ýagşylyklar bardyr» diýer)

ýagny, kapyr adam ahyrete ynanmaýar, ölerden soň direljegine iman etmeýär, dünýäde oňa berilen nygmatlara aldanyp şeýle pikir edýär: eger birden direläýsemem, Allahyň gatynda söýgüli bendedirin, çünki, ol maňa bu dünýäde nygmatlary berdi, diýmek, Ol menden razy. Ýagny, kapyr kişi buny eger direlsem, eger nygmaty Allah beren bolsa diýip aýdýar, sebäbi aslynda ol ahyrede-de, nygmatlaryň Allahdandygyna hem iman etmeýär.

Ebu Hureýra (Allah ondan razy bolsun) pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) şuny eşidenini habar berýär:

"Israýyl ogullaryndan üç sany adamy - pis açany, keli we köri synag etmek üçin, olara Allah bir perişde iberýär. Pis açanyň ýanyna gelip şeýle diýýär:

- Saňa iň söýgüli zat näme?

- Ýagşy reňk bilen ýagşy ten we adamlaryň mende aýyplaýan zadynyň gitmegini isleýän.

Ony sypalandan soň, onuň aýby aýyrylyp, onuň reňki we teni owadan bolýar.

- Haýsy mal saňa has söýgüli? - diýip, perişde sorady.

- Düýe ýa sygyr (Ishak şeklendi). - diýdi.

Oňa on sany bogaz düýe berildi, soňra : Allah bunda saňa bereket bersin , -diýdi.

Aýtdy: Keliň ýanyna baryp:

- Saňa iň söýgüli zat näme? - diýdi.

- Ýagşy saç we adamlaryň mende aýyplaýan zadynyň gitmegini isleýän.

Ony sypalandan soň, onuň aýby aýyrylyp, onuň saçy peýda bolýar.

- Haýsy mal saňa has söýgüli? - diýdi.

- Sygyr ýa düýe.

Oňa bogaz sygyr berildi, soňra : Allah bunda saňa bereket bersin , -

diýdi.

Soňra köriň ýanyna:

- Saňa iň söýgüli zat näme? - diýdi.

- Maňa Allah gözümi gaýtaryp bermegini, adamlary görüp bilmek üçin.

Ony sypalandan soň, Allah oňa gözünü gaýtaryp berýär

- Haýsy mal saňa has söýgüli? - diýdi.

- Kiçi mal (goýun-geçi). - diýdi.

Oňa bogaz goýun berenden soň, olar köpelip gitdiler.

Birinjiniň düýelerden dolup duran, ikinjiniň sygyrlardan dolup duran, üçinjiniň goýun-geçilerden dolup duran jülgeleri bolýar.

Aýtdy: Soňra häлки perişde pis açanyň ýanyna onuň öňki suratynda we keşbinde (ýagny, pis açan) gelip:

- Men saparymda çykalgasyz galan bir garyp ýolagçydyryn. Allahdan başga soňra senden başga meniň yzyna gaýtmak üçin ýardamçym ýokdur. Saňa mal, sagdyn reňk we sagdyn ten bereniň ady bilen senden öýüme aşar ýaly bir düýe sorayaryn. - diýdi.

- (Bu mallara) haklylar köpdür. - diýdi.

- Seni bir görenime meňzedýän, sen bir garyp, adamlar seni pis açan diýip aýyplap, soňra saňa Allah mal bermedimi?

- Men bu maly atadan-ata miras aldym.

- Eger ýalan sözleýän bolsaň, Allah seni öňki halyňa getirsiň!

Aýtdy: Keliň ýanyna onuň suratynda we keşbinde baryp, edil öňkä aýdanlaryny aýtdy, ol hem öňkiniň beren jogabyny berdi, oňa hem: Eger ýalan sözleýän bolsaň, Allah seni öňki halyňa getirsiň! - diýdi.

Aýtdy: Körüň ýanyna onuň suratynda baryp:

- Men saparymda çykalgasyz galan bir garyp ýolagçydyryn. Allahdan başga soňra senden başga meniň yzyna gaýtmak üçin ýardamçym ýokdur. Saňa gözüni yzyna gaýdyp bereniň ady bilen senden öýüme aşar ýaly bir goýun soraýaryn. - diýdi.

- Men bir kör kişidim, Allah maňa gözümi gaýdyp berdi, şonuň üçin islâniňi al islâniňi goý! Allaha kasam bolsun! Allah üçin aljak zadyňa bugün hiç päsgel bolmaryn.

- Malyň özüňde durubersiň, diňeje synag edildiňiz, takyk, Allah senden razy bolup, beýleki iki ýoldaşyňa bolsa gazaplandy."

(Buhary we Muslim)

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى فَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا فَآتَى الْأَبْرَصَ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ لُونٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَدَّرَنِي النَّاسُ قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ قَدْرُهُ وَأَعْطِي لُونًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْإِبِلُ أَوْ قَالَ الْبَقَرُ شَتَكَ إِسْحَقُ إِلَّا أَنَّ الْأَبْرَصَ أَوْ الْأَقْرَعَ قَالَ أَحَدُهُمَا الْإِبِلُ وَقَالَ الْآخَرُ الْبَقَرُ قَالَ فَأَعْطِي نَاقَةً عَشْرَاءَ فَقَالَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا قَالَ فَآتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ شَعْرٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا الَّذِي قَدْ قَدَّرَنِي النَّاسُ قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ وَأَعْطِي شَعْرًا حَسَنًا قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْبَقَرُ فَأَعْطِي بَقْرَةً حَامِلًا فَقَالَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا قَالَ فَآتَى الْأَعْمَى فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ أَنْ يَرُدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصْرِي فَأُبْصِرَ بِهِ النَّاسَ قَالَ فَمَسَحَهُ فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصْرَهُ قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْغَنَمُ فَأَعْطِي شَاةً وَالِدًا فَانْتَجَ هَذَانِ وَوَلَدَ هَذَا قَالَ فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنَ الْإِبِلِ وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْبَقَرِ وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْغَنَمِ قَالَ ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مَسْكِينٌ قَدْ انْقَطَعَتْ بِي الْحَبَالُ فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالِ بَعِيرًا أَتَبْلُغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي فَقَالَ الْحَقُوقُ كَثِيرَةٌ فَقَالَ لَهُ كَأَنِّي أَعْرِفُكَ أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْدُرُكَ النَّاسُ فَقَبِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ فَقَالَ إِنَّمَا وَرِثْتُ هَذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ فَقَالَ إِنْ كُنْتُ كَاذِبًا فَصَيِّرْكَ اللَّهُ إِلَيَّ مَا كُنْتُ قَالَ وَآتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَى هَذَا فَقَالَ إِنْ كُنْتُ كَاذِبًا فَصَيِّرْكَ اللَّهُ إِلَيَّ مَا كُنْتُ قَالَ وَآتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مَسْكِينٌ وَابْنٌ سَبِيلٍ انْقَطَعَتْ بِي الْحَبَالُ فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصْرَكَ شَاةً أَتَبْلُغُ بِهَا فِي سَفَرِي فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصْرِي فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ شَيْئًا أَحَدْتَهُ لِلَّهِ فَقَالَ أَمْسِكْ مَا لَكَ فَإِنَّمَا ابْتَلَيْتُمْ فَقَدْ رَضِيَ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ

Bu hekaýanyň gysgaça mazmuny: Allah ýahudy kowmundan bolan üç sany adamy synag etmek üçin ynsan şeklinde perişde ugradýar. Ol adamlaryň birinjisi deri keselli bolýar, ikinjisi saçsyz, üçünjisi kör bolýar. Häлки perişde

gelip, ilki olaryň islän zatlaryny Allahyň izni bilen berip gidýär. Soň bolsa, garyp, ýolagçy kişiniň sypatynda gelip, olardan kömek sorayar. Birinji bilen ikinji gysganýarlar, bahyllygyndan ýaňa ýalan sözleýärler, elindäki mallarynyň Allahyň berenligini boýun alman, ata-babadan miras aldyk diýýärler. Emma üçünji kişi sahy bolýar, ýolagçy bir mal sorasa, bir däl isläniňi al diýýär, şeýle hem, hemme elindäki zatlary Allahyň berenligi boýun alyp, bar nygmatlary Oňa ýöňkeýär. Soňunda perişde şeýle diýýär:

Malyň özüňde durubersiň, diňeje synag edildiňiz, takyk, Allah senden razy bolup, beýleki iki ýoldaşyňa bolsa gazaplandy.

Şolar ýaly, biziň durmuşymyzyň hemmesi synagdyr, musulman adam näçe baý bolsa-da, sagdyn bolsa-da ol zatlaryň Allahyň berenligini unutmaly däldir. Kâbir adamlar gazanan zatlaryny öz gujur-gaýratyna, ökdeligine, ylmyňa, zehinine ýöňkeýär, aýatda gelşi ýaly:

"Ynsanlara bir zyýan ýetende, Bizi çagyrlarlar. Soň oňa Biz Öz tarapymyzdan nygmat berenimizde: «Bu (zatlar) maňa diňe meniň (danalygym) saýasynda berildi» diýer. Ýok, bu (zatlar, bir) synagdyr, emma olaryň köpüsi (muny) bilmezler."

(Zumer 49)

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۗ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾

Ýagny, men bu zatlary öz danalygym, öz yhlasym sebäpli gazandym, men bu zatlara mynasyp bolanym üçin berildi, diýýär. Ýöne bu zatlary aslynda saňa beren kim? Ylmy, ukuby, zehini, ökdeligini beren kim? Gazanç ýollary saňa ýeňilledip, işiňde üstünlik beren kim? Elbetde Allahdyr, şonuň üçin musulman adam elmydama dogry sözli bolup, öz gaýratyna guwanman, nygmatlary Eýesine ýöňkemelidir.

49-njy bap: Allahdan gaýrynyň guly diýip at dakmaklyk şirkdir.

Bu bap çaga, perzende dogry at dakmak barada. Eger Allah ynsana sagdyn, dokuzy düzüw bolan perzendi peşgeş etse, ol ynsan Allaha şükür etmelidir. Emma Allahdan gaýrynyň guly diýip, şirk at dakmak şüküre ters gelýändir. Bizde bular ýaly at dakmak gaty giňden ýaýrandyr, olardan käbirleri: Ewliýaguly, Meretguly., Abduresul, Işanguly, Pírguly, Orazberdi, Baýramberdi. Bular ýaly atlary dakmak gadagandyr, eger ol atlaryň hakyky manysyny niýet etmedik bolsada, sebäbi adam adamyň guly däldir, megerem, Allahyň gulydyr. Şonuň üçin pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem şeýle diýýär: **"Atlaryňyzdan Allaha iň söýgüli - Abdullah we Abdurrahmandyr."**

(Muslim)

أحب أسمائكم إلى الله عبد الله و عبد الرحمن

Allah Tagala "Agraf" süresiniň 190-njy aýatynda şeýle diýýär:

"Emma (Allah) olara sagdyn (salyh) bir perzent berensoň, özlerine beren bu perzent sebäpli, (ynsanlar) Allaha şärik goşdular. Takyk, Allah olaryň şärik goşýan zatларыndan beýikdir."

فَلَمَّا آتٰتٰهُمَا صٰلِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَآءَ فِيمَا آتٰتٰهُمَا فَتَعَالٰى اَللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿١٩٠﴾

Ýagny, Allahyň beren perzentine başga biriniň guly diýip at dakmak sebäpli şärik goşdular. Meselem: Ewliýalardan dilän bolsa, Ewliýaguly, atasy wesýet edeni üçin Işanguly we ş.m.

Ibn Hazm aýtdy:

“Allahdan başga biriniň guly diýip at dakmaklygyň haramdygyna (alymlar) biragyzdan ylalaşdylar (ijmag boldy), mysal üçin: Abdu Amr (Amrguly), Abdulkäbe (Käbäň guly) we ş.m., Abdulmuttalib atdan başgasy.”

Ýagny, Abdulmuttalib atdan galan atlaryň haramlygyna alymlar biragyzdan ylalaşdylar, emma Abdulmuttalib ada käbirleri haram diýdi, käbirleri rugsat diýdi. Rugsat diýenler şu hadysa salgylanýarlar: **"Men Abdulmuttalib ogly"**

(Buhary)

Ýöne bu hadys bu ady dakmaklygyň rugsatdygyny aňladanokdyr, pygamberimiz diňe aslyny habar berýär. Şeýle hem, bir sahabanyň ady Muttalib eken, ýöne soňkylardan käbirleri onuň adyna Abdulmuttalib diýip başlaýarlar, şonuň üçin bu ady daksan bolýar diýenler bar. Ýöne ol sahabanyň hakykatda ady Muttalibdyr, Abdulmuttalib däldir, şeýlelik bilen, Allahdan başganyň guly diýip dakylan hemme atlar ýalňyşdyr, gadagandyr.

50-nji bap: Allahyň atlaryna sylag-hormat goýmak.

Allahyň atlaryna hormat goýmak şu zatlary öz içine alýar:

1. Allahyň hemme atlary päk bolup, aýyp-nogsansyzdyr diýip ygtykat (ynanç) etmek.
2. Ýaradylanlara şol atlary goýmazlyk.
3. Allahyň atlaryny Kurandan we Sünnetden öwrenmek, aýat-hadyslarda habar berilmedik atlary Allaha ýöňkemezlik, özümizden täze at oýlap tapmazlyk.

Allah Tagala Kuranda şeýle diýýär:

"Iň gőzel atlar Allahyňkydyr, şeýle bolsa, bu atlar bilen Oňa dileg-doga ediň (ýalbaryň)! Onuň ady babatda hakdan azaşanlary terk ediň! Olar edenleriniň jezasyny çekerler."

(Agraf 180)

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُوا الدِّينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

(Iň gőzel atlar Allahyňkydyr) başga hiç kim olar ýaly atlara eýe dälidir.

(şeýle bolsa, bu atlar bilen Oňa dileg-doga ediň (ýalbaryň)!) ýagny, doga-dileg edeňizde Allahyň atlaryny tutup ediň, has gowusy doga edýän meseläňe degişli atlary agzamaly, meselem: Eý Şäfi şypa ber, Eý Gafur, günälerimi geç, Eý Razzak rysgal ber we ş.m.

(Onuň ady babatda hakdan azaşanlary terk ediň!) hakdan azaşmak şulary öz içine alýar:

- a) Şirk etmek, ýeke Allaha mahsus bolan atlary mahluga dakmak.
- b) Allaha laýyk däl ady ýöňkemek, meselem, hristianlar Ata diýip ýüzlenýärler. Bu uly küfrdir, bular ýaly at dakmak haramdyr.
- ç) Allahyň atlaryndan butlara at ýasamak, meselem: iläh sözünden Ellat sözüni ýasamak, El-Aziz atdan Uzza ady ýasamak, El-Mennän atdan Menät ady ýasamak.

Allah Tagala bular ýaly edýänleri terk etmegi buýurýar, olaryň ynanjyny, goşýan şirklerini, olar bilen dawa etmekligi taşlamagy emir edýär.

51-nji bap: Allaha salam bolsun diýmek gadagandyr.

"Sahyhda" Ibn Mesuddan, aýtdy: **"Pygamberimiz (Sallallahu aleýhi we sellem) bilen namaz okanymyzda: "Allaha gullaryndan salam bolsun, plana we plana salam bolsun" diýerdik, şonda pygamberimiz (Sallallahu aleýhi we sellem) aýtdy: "Allaha salam bolsun diýmän! Çünki, Allahyň özi Es-Selämdyr."**

Allaha salam bolsun diýmek, Allaha salam bermek gadagandyr. Munuň sebäbini bilmek üçin salamyň manylaryny öwrenmeklige mätäçdiris, salamyň 4 sany manysy bardyr:

1. Size salamatlyk bilen ýüzlenýärin.
2. Allahyň Es-Seläm adynyň bereketi üstüňize bolsun.
3. Siziň üstüňize apat-külpetlerden, belä-beterlerden salamatlyk bolsun.
4. Wada berýärin: menden size hiç zyýan ýetmez, men hiç erbetlik etmerin, ezýet bermerin diýip, öňündäki ynsana salamatlyk wada bermegi.

Ýagny, salamyň aslynda şular ýaly manylary bardyr.

Eger-de biz Allaha salam bersek, bu birnäçe tarapdan ýalňyş bolar:

- 1) Sebäbi Allahyň Özi Es-Selämdyr, Es-Seläme salam bolsun diýilmeýär.
- 2) Salam aslynda dogadyr, eger Allaha salam bolsun diýilse, Allah adamlaryň dogasyna mätäç ekeni diýiljek, elbet-de Allah hiç kimiň dogasyna mätäç däldir.

Allahyň Es-Seläm adynyň manysy - hemme aýyp-nogsandan päk, deňi-taýy bolmadyk, islän bendesine salamatlyk beriji.

Şonuň üçin musulmanlaryň salamlaşmasy **Es-Selämu aleýkum**, ýa **Selämun aleýkum** bolmalydyr. Salowmaleýkim, ýa salamälik diýmek onuň manysyny üýtgeder, ýitirim eder.

52-nji bap: “Ey Allah! Isleseň meni bagyşla!” sözi barada.

Käbir musulmanlar doga edenlerinde **inşäAllah** sözünü goşýarlar, Allah kuwwat bersin inşäAllah, Allah şypa bersin inşäAllah, Allah rähmet etsin inşäAllah. Aslynda inşäAllah diýmek - eger Allah islese - diýmek. Ýagny, Allah şypa bersin eger islese, Allah kuwwat bersin eger islese, Allah rähmet etsin eger islese, şeýle netije çykýar.

Emma bular ýaly doga-dileg etmek gaýtarylandyr, ýagny, yzyna inşäAllah sözünü goşmak. "Sahyhda" Ebu Hureýradan hadys:

"Ey Allah! Isleseň meni bagyşla, isleseň maňa rähmet et" diýip biriňiz hem aýtmasyn, (tersine) dilegini berk kararly, dogumly etsin, çünki, takyk, Allaha güýç bilen etdirýän ýokdur."

"لا يقل أحدكم: اللهم اغفر لي إن شئت، اللهم ارحمني إن شئت، ليعزم المسألة ; فإن الله لا مكروه له"

Muslimiň rowaýaty: **"islegini uludan tutup dilesin, çünki, Allahyň ýanynda berjek zady uly däldir"**

"وليعظم الرغبة، فإن الله لا يتعاظمه شيء أعطاه"

InşäAllah diýip doga etmek, birnäçe ters manylary berýär:

1) Meselem ynsan şeýle doga edýär: “Ey Allah eger isleseň maňa rysgal ber!” Mundan çykýan many - isleseň ber, islemeseň berme, men zorlamak, güýç bilen etdiremok. Şonuň üçin hadysda şeýle diýilýär: **(çünki, takyk, Allaha güýç bilen etdirýän ýokdur)**. Bu many hem Allaha edipsizlik görkezdir.

2) Kábir adamlardan 1000 manat sorasaň, ýagdaýy bolsa berer, emma 1000 000 sorasaň köp görer, ýagdaýy bolsa-da. Emma Allah beýle däl, hiç zat Allahyň gatynda uly mesele däl, hiç haçan Allah "bendäm köp sorady" diýmeýär, şonuň üçin Allahdan dileg edende Allah barada beýle pikir etmeli däl we inşäAllah sözüni goşmaly däl. Bu barada hadysda şeýle diýilýär:

(islegini uludan tutup dilesin, çünki, Allahyň ýanynda berjek zady uly däl).

3) Haçanda Eý Allah isleseň ber, diýse şeýle many çykýar: isleseň ber isleseň berme, tapawudy ýok, men oňup bilýärim, gatam mätäç däl. Bu bolsa, Allaha garşy edepsizlikdir. Şonuň üçin hadysda şeýle tabşyrylýar: **(dilegini berk kararly, dogumly etsin)**. Ýagny, haçanda mätäç adam Allahdan bir zat dileg edende kiçelip, zelil halda dileg etmeli, öz çäresizligini äşgär edip ýalbarmaly.

4) In şäAllah sözüni doga edende goşsaň, teroddudy, şeki aňladýar, ýagny, dogam kabul bolarmyka ýa bolmazmyka pikiri aňladýar, bu bolsa ýalňyş pikirdir, çünki, Allah dogalary kabul etjegi hakdyr.

Bellemeli zat: haçanda ynsan inşäAllah diýip doga eden wagty bu 4 pikirler onuň kellesine gelmänem biler, bular ýaly gumanlary etmänem biler, ýöne şonda-da doga edende inşäAllah sözüni goşmak gadagandyr.

Ýene bellemeli zat: beý diýsek, inşäAllah sözüni düýbünden ulanmaly däl diýdigimiz däl, megerem doga edilende ulanmak gadagandyr, emma gelejek barada gürrüň edilende ulanmak hökmandyr, meselem, ertir plan ýere gitjek inşäAllah, indiki ýyl toý etjek inşäAllah bular ýaly ýerde inşäAllah diýmek parzdyr. Bizde diýilşi ýaly, her zadyň öz ýeri öz wagty bardyr.

53-nji bap: Gulum sözi (erkege we aýala) diýilmeýänligi hakynda.

"Sahyhda" Ebu Hureýradan hadys:

"Hiç biriňiz "robbuňy naharla, robbuňa täret aldyr" diýmesin, hojaýynym we jenap diýsin we hiç biriňiz:"(erkege we aýala) gulum" diýip (ýüzlenmesin), (erkege we aýala) hyzmatçym diýsin, oglum diýsin."

"لا يقل أحدكم: أطمع ربك، وضيء ربك؛ وليقل: سيدي ومولاي. ولا يقل أحدكم: عبدي وأمتي، وليقل: فتاي وفتاتي وغلامي"

Mälim bolşy ýaly, öňki döwürde gul saklanylýan ekeni, pygamberimiz hem (Sallallahu aleyhi we sellem) edep öwredýär, hojaýyn guluna nädip ýüzlenmeli, gul hojaýynyna nädip ýüzlenmeli.

(robbuňy naharla, robbuňa täret aldyr, diýmesin) ýagny, hojaýyny öz guluna ýa başga kişi gula beýle diýmesin diýýär, sebäbi, rob sözi Perwerdigär manysyny berýär, Perwerdigär hem diňe Allahdyr, onuň ýerine başga söz ulanmagy buýurýar:

(hojaýynym we jenap diýsin) ýagny, gul öz hojaýynyna şeýle diýip ýüzlensin.

(we hiç biriňiz:"(erkege we aýala) gulum" diýip (ýüzlenmesin) ýagny, erkek kişi bolsun aýal bolsun oňa gulum diýmesin diýýär.

(erkege we aýala) hyzmatçym diýsin) ýagny, hojaýyn kişi golastyndakylara hyzmatçym diýsin diýýär, tapawudy ýok aýal bolsun erkek bolsun.

(oglum diýsin) ýagny, eger guly erkek kişi bolsa.

Sebäbi, gul sözüniň dillerde köp ulanylşy Allah bilen ynsanlar arasynda bolýar, şeýle hem, Rob sözi köplenç Allaha áydylýar.

54-nji bap: Allah üçin soranyň islegi gaýtarylmaz.

Haçanda bir kişi Allah üçin bir zady sorasa, ony bermek musulman kişiniň borjydyr. Sebäbi musulmanyň kalby Allaha tagzymdan we söýgüden dolydyr. Allahyň beýikligi üçin soran zadyny boş goýmaz. Ýöne her soralan zady bermek şert däldir, parz däldir, megerem şu zatlar göz önünde tutulmalydyr:

1- Soraýan zady halal bolmalydyr, eger günä, haram zatlary sorasa, jogap bermek asla gadagandyr.

2 - Soraýan zady eliňden gelmelidir, başaryan zadyň bolmalydyr. Eger eliňden gelmeýän zady sorasa, oňa alaç ýokdur.

3 - Soraýan zady saňa agram bolmaly däl, kynçylyga salmaly däl, ýagny, eliňden gelýär, emma onuň işini bitirseň seni uly kynçylyga salýar.

Ynha şu zatlar göz önüne tutulup sorasa, onda onuň işini bitirmek parzdyr. Şeýle hem, aýlanyp el serip ýören gedaýlar Allah üçin bir zat sorasa bermek parz däldir.

Ibn Omardan gelen hadysda pygamber (Sallallahu aleyhi we sellem) aýtdy:

"Kim Allah üçin sorasa beriň! Kim Allah üçin pena sorasa, oňa pena beriň! Kim sizi çagyrsa oňa jogap beriň! Kim size bir ýagşylyk etse oň ony gaýtaryň! Oňa gaýtarmaga zat tapmasaňyz onuň üçin doga ediň tä gaýtardym öýdýänçäňiz."

Sahyh sened bilen Ebu Dawud we Nesai rowaýat etdiler.

"من سأل بالله فأعطوه، ومن استعاذ بالله فأعيذوه، ومن دعاكم فأجيبوه، ومن صنع إليكم معروفا فكافئوه، فإن لم تجدوا ما تكافئونه فادعوا له حتى تروا أنكم قد كافأتموه"

55-nji bap: Allahyň didary bilen Jennetden gaýry zat soralmaz.

Käbir adamlar dogra edenlerinde Eý Allah! Didaryň bilen senden sorayaryn, maňa rysgal ber we ş.m. diýýärler, emma bu ýalňyşdyr, sebäbi Allahyň didary bilen diňe beýik zatlar soralar, meselem, Jennet we oňa golaýlaşdyrýan zatlar. Sahyh hadysda bir adam pygamberimize (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär: “Allahyň didary bilen senden sorayaryn, seni Allah näme bilen iberdi?” ol hem: “**Yslam bilen**” diýip jogap berýär.”

(Nesai Ahmed).

وإني أسألك بوجه الله: بم بعثك ربك إلينا؟ قال: بالإسلام

Jabirden hadys:

"Allahyň didary bilen Jennetden gaýry zat soralmaz"

Ebu Dawud rowaýat etdi.

عن جابر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

"لا يُسأل بوجه الله إلا الجنة"

Ýagny, bu hadysdan maksat - ynsanyň Allahdan sorayan zadydyr. Eger Allahdan sorasa diňe Jennet sorasyn diýýär, emma adamlardan bir zat soranda ol sorayan zady beýik zat bolmaly, ýagny, dine-yslama degişli bolup, ynsana ahyretde peýda berjek zatlardan bolmaly.

56-njy bap: "Eger" sözi barada.

Adamlaryň durmuşy köp wakalardan ybaratdyr, olaryň käbiri duýdansyz, käbiri ýakymly duýgulary goýup, käbirleri bolsa ökünderýän yz goýýandyr. Şolaryň biri hem ökünderýän ýalňyşlyklardyr. Islendik geçmişdäki nädogry edilen hereketlere ahmyr çekip, ýatlap, ökünip oturmak hiç tarapdan ýagşy häsiýet däldir. Eger eýden bolsam beýle bolmazdy, wah şony şeýtmeli ekenim, beýle eden bolsam eýle bolardy, şuna meňzeş ahmyr çekme sözleri aýtmak gadagandyr. Sebäbi hemme bolup geçen zatlar Allahyň takdyrydyr, aýy bolsun süýji bolsun oňa iman etmek musulmana parzdyr. Hakykatdanam, näçe uly bela başyňa gelse-de, nähili erbet waka duçar bolsaňam, ýeke (şu zady Allah isländir) diýilýän pikir gursagyňy giňelder, ýüregiňe rahatlyk salar. Emma wagtal wagtal ýatlap, ahmyr çekip, geçmişi ýatlap oturmak asla musulmanyň häsiýeti däldir, megerem munapyklaryň häsiýetidir, şu aýatda habar berilşi ýaly:

“Olar öz içlerinde saňa (garşy) aýtmak islemeýän zatlaryny gizläp, (biri-birlerine): «Eger bize bu işden (ýeňişden) bir zat (nesibe) bolsady, (häzir) bu ýerde (bolmazdyk we) öldürilmezdik» diýýärdiler.”

(Ali Imran 154)

يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا^ط

Ýagny, haçanda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) sahabalar bilen Uhud söweşine çykanlarynda käbir munapyklar hem gatnaşýar. Söweş tamam bolandan soň, käbir munapyklar ölen mynapyklar barada şeýle diýýärler: eger söweşe çykmadyk bolsalar ölmezdiler. Emma aýatyň dowamynda olara gaýtawul bardyr:

"(Olara): «Eger siz öýleriňizde bolsadyňyz, ýazgytlarynda öldürilme bolanlar hökman ýatjak (öldüriljek) ýerlerine çykyp (giderdiler).”

(Ali Imran 154)

قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ^ط

Ýagny, boljak işe çäre ýok, eger olaryň takdyrlarynda ajaly ýazyk bolsa, söweşde däl, öýlerinde bolsalar hem ölüm gelderdi.

"Sahyhda" Ebu Hureýradan hadys:

Güýçli mömin ejiz möminden has haýyrly we Allaha has söýgülidir, (emma) ikisinde-de haýyr bardyr. Saňa peýda berjek zatlara ymtyl, Allahdan ýardam diläp, hiç ejizleme, birden saňa bir zat bolaýsa-da "Eger şuny şeýden bolsam onda şeýle bolardy" - diýmegin, ýöne: "Kaddar Allahu we mä şäe faale" (Allah ýazgyt edip islänini etdi) diý, çünki, "Eger" şeýtanyň amalyňy açýar."

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

المؤمن القوي خيرٌ وأحبُّ إلى الله من المؤمن الضعيف، وفي كلِّ خيرٍ، احرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجز، وإن أصابك شيء فلا تقل لو أني فعلت كان كذا وكذا، ولكن قل قدر الله وما شاء فعل، فإن لو تفتح عمل الشيطان

(Saňa peýda berjek zatlara ymtyl) ýagny, boljak işe çäre ýok diýilse, oýlanman, pikirlenmän hereket etmeli diýilýän zat ýokdur, aý hemme zat takdyr diýip, seresapsyz bolubermeli däl, tersine hemme peýda berjek zada ymtylmaly, işleri iň kämil şekilde etjek bolmaly.

(Allahdan ýardam diläp, hiç ejizleme, birden saňa bir zat bolaýsa-da "Eger şuny şeýden bolsam onda şeýle bolardy" - diýmegin) ýagny, bolan zada ahmyr çekme, geçen geçdi, ondan gelejege sapak al we eden ýalňyşyňy indi gaýtalamajak bol.

(ýöne: "Kaddar Allahu we mä şäe faale" diý, (Allah ýazgyt edip islänini etdi) ýagny, bu söz ahmyr çekmäniň ýerine aýdylmaly sözdür.

(çünki, "Eger" şeýtanyň amalyňy açýar) ýagny, "eger" sözi bilen geçmişdäki zatlara nägilelik bildirmek şeýtanyň amalyňy açar, nägilelik bildirmek ynsanyň takdyra bolan imanyny gowşadar.

Musulman adam Allahyň takdyryna razylyk bildirip, Allahy gazaplandyryň sözlerden daşda durmalydyr.

57-nji bap: Ýele, şemala sögmeklikden gaýtarylmagy.

Ýele sögmek hakykatda ýele buýuruja sögmekdir, ýel özünden hiç zat etmez, ol diňe emriň astyndadyr. Ýel käwagt haýyr getirer, käwagt azap getirer, hemmesem Allahyň emri bilendir. Sahyh hadysda bir adam pygamberimiziň ýanynda ýele nälet edýär, pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem): **"Ýele nälet etmäň, çünki, ol emri ýerine ýetirýär, näleti ýersiz ýere aýdanyň näleti özüne gaýdyp gelýändir."**

(Tirmizi, Ebu Dawud)

وعن ابن عباس رضي الله عنهما: أن رجلا لعن الريح عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال: "لا تلعنوا الريح ; فإنها مأمورة، وأنه من لعن شيئا ليس له بأه ، رجعت اللعنة عليه "

Başga hadysda şeýle diýýär:

"Ýele sögmäň! Onda halamaýan zadynyzy görseňiz şeýle diýiň: Eý Allah! Senden bu ýeliň haýryny , ondaky haýry we oňa emir edileniň haýryny dileýäris. Bu ýeliň şerinden, ondaky şerden we oňa emir edileniň şerinden saňa sygynýarys."

(Tirmizi sahyh diýdi)

"لا تسبوا الريح، فإذا رأيتم ما تكرهون فقولوا: اللهم إنا نسألك من خير هذه الريح، وخير ما فيها، وخير ما أمرت به، ونعوذ بك من شر هذه الريح، وشر ما فيها، وشر ما أمرت به"

Haçanda ynsan ýelde halamaýan zadyny görse, şeýle diýmek sünnetdir.

58-nji bap: Allah barada ýagşy gumanda bolmak.

Tewhydyň talap edýän zady - elmydama öz Robbuň hakynda ýagşy gumanda bolmak. Nähili başyňa kynçylyklar gelse-de, näme belalara duçar bolsaňam, hiç haçan Allah hakynda ters pikir etmeli däldir. Sebäbi Allah hemme zady gowy biler, iň haýyrlysyny edip, beýik hikmet eýesidir. Allah hakynda betguman bolmak kapyrlaryň we munapyklaryň häsiýetidir, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Jan derdine düşen bir bölegiňiz (mynapyklar) bolsa Allah hakda nadanlyk (döwründäki) ýaly hakykat bolmadyk pikirleri edýärdi. (Olar): «Bu işden bize (ýeňşe degişli) heý bir zat barmy?» diýýärdiler. (Olara): «Takyk, ähli işleriň (ygtyýary) Allahyňkydyr» diýip aýt. Olar öz içlerinde saňa (garşy) aýtmak islemeyän zatlaryny gizläp, (biri-birlerine): «Eger bize bu işden bir zat (ygtyýar) bolsady, (häzir) bu ýerde (bolmazdyk we) öldürilmezdik» diýýärdiler. (Olara): «Eger siz öýleriňizde bolsadyňyz, ýazgytlarynda öldürilme bolanlar hökman ýatjak (öldüriljek) ýerlerine çykyp (giderdiler). Allah siziň gursagyňyzdakyny synamak we ýürekleriňizi (was-wasylykdan) saplamak üçin (Uhut söweşini amala aşyrdy)» diýip aýt. Allah gursaklardakyny (ýüreklerdäkini) doly bilýändir."

(Ali Imran 154)

وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ
الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَان لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَهُنَا قُل لَوْ
كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا
فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾

Aýatyň tefsiri:

(Jan derdine düşen bir bölegiňiz (mynapyklar) bolsa Allah hakda nadanlyk (döwründäki) ýaly hakykat bolmadyk pikirleri edýärdi)

ýagny, söweşe çagyrylan wagty Allah hakynda betguman bolýarlar.

((Olar): «Bu işden bize (ýeňşe degişli) heý bir zat barmy?» diýýärdiler.

(Olara): «Takyk, ähli işleriň (ygtyýary) Allahyňkydyr» diýip aýt.)

ýagny, munapyklar betgumandylar, ýeňiş gazanyp bolmaz öýdýärdiler, Yslam we musulmanlar ýok bolup gider diýip pikir edýärdiler, emma Allah öz dinine hökman ýeňiş berjekdir.

(Olar öz içlerinde saňa (garşy) aýtmak islemeýän zatlaryny gizläp, (biri-

birlerine): «Eger bize bu işden bir zat (ygtyýar) bolsady, (häzir) bu

ýerde (bolmazdyk we) öldürilmezdik» diýýärdiler. (Olara): «Eger siz

öýleriňizde bolsadyňyz, ýazgytlarynda öldürilme bolanlar hökman

ýatjak (öldüriljek) ýerlerine çykyp (giderdiler).) ýagny, olar içlerindäki

zatlary bukup, daşyndan başga zady äşgär edýärdiler, eger bizde ygtyýar bolsa-dy, asla söweş alyp barmazdyk, şeýdip hem öldürilmezdik diýýärler, emma ölüm ajal ýazylan bolsa gijä galman geler, hatda düşekde ýatsalaram.

Ýagny, olar ahyret, sogap, iman diýilýän zatdan mahrumdylar, näme üçin söweşmeli, näme üçin Yslamy goramaly, olaryň bar pikiri dünýe ýaşayşydy, emma Allah ýeňişem, ýeňilişem hikmet esasynda berýär, peýdaly bolany üçin berýär.

(Allah siziň gursagyňyzdakyny synamak we ýürekleriňizi (was-

wasylykdan) saplamak üçin (Uhut söweşini amala aşyrdy)» diýip aýt.

Allah gursaklardakyny (ýüreklerdäkini) doly bilýändir.') ýagny, Allah

musulmanlary barlamak üçin synaglar berýär. Hakykatdanam, Uhut

söweşindäki wakalar sahabalar üçin uly sapak bolýar. Mälum bolşy ýaly,

käbir sahabalar pygamberimiziň emrini taşlap, buýrulan ýerde oturman,

gaýdýarlar. Allah Tagala olara we kyýamata çenli hemme musulmanlara

sapak bolsun diýip bu synagy berýär. Ýagny, eger siz Allahyň we

pygamberiniň emrlerine doly boýun bolmasaňyz ýeňiş ýokdur, asyl mesele -

duşmanyň nähili derejede güýçliligi däl, megerem, siz, musulmanlar, Allaha

we resulyna doly boýun bolýaňyzmy?! Eger bolýan bolsaňyz hiç duşman siz

üçin gorkuly däl, emma boýun bolmaýan bolsaňyz, onda gowşak duşmanam

ýeňip bilmersiňiz.

Emma bu zatlara kapyrlar we munapyklar düşünmezler, çünkü, olar imansyzdyrlar.

"(Şeýle-de bular) Allah hakdaky pikirleri erbet pikir bolan mynapyk erkeklere we mynapyk aýallara, (Allaha) şarik goşan erkeklere we (Allaha) şarik goşan aýallara azap bermek üçindir. (Musulmanlar üçin arzuw eden) erbetlik girdaby olaryň (başyna) bolsun! Allah olara gazap edip, olary näletländir hem-de olara dowzahy taýýarlandyr. Ol baryljak nähili erbet ýerdir!

(Feth 6)

وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ
وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾

Bu aýatlar hakynda Ibn Kaýým atly alym gowy düşündiriş berýär:

“Ol pikirler şeýle tefsir edildi: Allah Subhanehu öz resulyňa ýeňiş bermez we onuň emri ýuwaş-ýuwaşdan ýitip gider, onuň başyna gelen zatlar bolsa, hikmetsiz bolup, Allahyň takdyrynda ýokdur, ýagny, hikmedi we takdyry inkär edýärler diýip tefsir edildi, şeýle hem, resulyň işini tamamlamagy we ony ähli dinlerden üstün etjekligini inkär etdiler diýip tefsir edildi. Bu hem "Feth" süresindäki gelen munapyklaryň we muşrikleriň pikiri, gumanydyr, bunuň betguman we ýalňyş pikirdiginiň sebäbi - Allaha Subhanehu laýyk bolmaýan, onuň hikmedine, öwgi-senasyna we hak wadasyna laýyk bolmaýan bolany üçindir.

Kim Ol (Allah) batyly hak ýitip gitjek derejede hakdan üstün edýär diýip guman etse, Onuň kazasy we takdyry esasynda hemme zatlaryň bolup geçýänligini inkär etse, Onuň takdyrynyň ähmiýetli hikmede eýedigini we onuň üçin öwgi-sena haklydygyny inkär etse, hasam beteri - bu zatlar yönekeýje isleg diýip guman etse, ynha bu - kapyr bolanlaryň gumanydyr, **"(Dowzah) odundan ýaña, kapyr bolanlaryň dat gününe! "**

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾

Adamlaryň köpüsi özlerine degişli zatlarda we beýlekiler bilen edilýän zatlarda Allah barada betguman bolýarlar. Allahy, Onuň atlaryny we sypatlaryny, Onuň öwgi-senasynyň we hikmediniň miwesini tanandan başga hiç kim buny bilmez.

Ýiti akyly, özüne nesihat ediji bu zatlaryň aladasyny etsin, eden betgumanyndan Allaha toba edip, bagyşlanma dilesin.

Beýlekilerde gözleseň, onuň takdyra bolan igenmesini we ýazgarmasyny görersiň we şu zatlar şeýle we şeýle bolaýmala, ýagny, az görüp köp isleýänligini görersiň, sen hem özüňi barla, bu zatlar sende barmy ýa ýok.

Saňa berilmedik bolsa diýmek uly beladan halas bolupsyň ýogsa, seni halas bolan öýtmezdim''

59-njy bap: Takdyry inkär edýänler barada gelen habarlar.

Takdyr diýmek - ýazgyt, kysmat, ykbal diýmekdir. Ýagny, Allah Tagala hemme mahluklary döredeni bäri tä kyýamada çenli hemme bolup geçen, bolup geçýän we bolup geçjek zatlary ýazyp goýandyr, ynha şuna takdyr diýilýär. Ýöne iki möhüm zady bellemelidir:

- 1) Hemme zady takdyryň üstüne atyp, etjegiňi edibermeli däl, haramlyklary edip, muny maňa Allah takdyr edipdir näme edeýin diýmeli däl. Şeýle hem, ybadatlary takdyr şeýle bahanasy bilen terk etmeli däl.
- 2) Nähili agyr belalar başyňa gelse-de, nägile bolmaly däl, Allahyň şol zady islänini we ýazgyt edenini ýatlap ynsan köşeşmelidir.

Goşmaça aýdamyzda, takdyra iman etmek - imanyň rüknleriniň (diregleriniň) biridir. Ibn Omar aýtdy:

“Ibn Omaryň jany elinde bolana kasam bolsun, biriňiz Uhud dagy ýaly gyzyly Allah ýolunda infak etmek islese, tä takdyra iman edýänçä Allah ony ondan kabul etmez.” Soňra delilläp şu hadysy aýtdy: **“Iman - Allaha, perişdelerine, kitaplaryna, resullaryna, ahyret gününe we takdyryň açysyne eger süýjisine ynanmak.**

Muslim rowaýat etdi.

“والذي نفس ابن عمر بيده لو كان لأحدهم مثل أحد ذهباً ثم أنفقه في سبيل الله ما قبله الله منه حتى يؤمن بالقدر. ثم استدل بقول النبي صلى الله عليه وسلم: الإيمان أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر خيره وشره”

Takdyra ynanmak şu zatlary öz içine alýar:

- 1) Ylym, Allahyň çäksiz ylmyna iman etmek. Allah hemme zady biliji, bolan zady, bolýan zady, boljak zady, bolmadyk zadyň bolanda nähili

boljagyny, mahlukatlaryň edýän zatlaryny, olaryň ähli hallaryny biluwjydyr, olaryň rysklaryny. amallaryny, ajallaryny bu zatlaryň hemmesini Allah entäk ýaratmaňka bilýändir. Allahyň bilmeýän zady ýokdur, hemme zady ylmy bilen gurşap alandyr, hiç zat Onuň ylmyndan sypmaz, Onuň ylmynda ýalňyşmak, unutmak ýaly zatlar ýokdur, Onuň ylmy kämildir.

"Meniň Perwerdigärim azaşmaz we unutmaz"

(Taha 52)

لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى ﴿٥٢﴾

2) Allah "Lewh El-Mahfuzda" (Takdyr ýazylan kitap) kyýamata çenli boljak hemme zady ýazandyr. Allah galama bu zatlary ýazmagy buýurandyr, şu hadysda gelşi ýaly:

"Takyk, Allahyň ilkinji ýaradan zady galamdyr, oňa şeýle diýdi: "Ýaz! Şol sagatda (Şu sagatdan) kyýamada çenli boljak zatlar bolup başlady."

(Ahmed)

إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْقَلَمَ، ثُمَّ قَالَ : اكْتُبْ، فَجَرَى فِي تِلْكَ السَّاعَةِ بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

Allah hemme zatlaryň ylmyny bilip, soňra ony ýazmagy buýurýar, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Sen Allahyň asmanlardakylary we ýerdäkileri bilýändigini, munuň bir kitapda ýazylygy durandygyny bilmeýärsiňmi?! Takyk, bu Allah üçin örän ýeňildir."

(Haj 70)

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

3) Allahyň eradasy, islegi, ýagny, Allah näme bolup geçen bolsa, şony isländir, ýagny, bolup geçmegine rugsat berendir, hiç bir zat Onuň eradasy (islegi) bolman bolup geçmez.

4) Allahyň hemme zady ýaratmasy, hatda bendeleriň amallaryny ýaratdy. Şul aýatdaky ýaly:

"Sizi we siziň edýän zatlaryňyzy Allah ýaratdy."

(Saffat 96)

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

Ýöne bu diýdigi, ynsan edýän amallaryna mejbur edilýär diýdigi däldir, ynsanyň ygtyýary bardyr, saýlamaklyk öz elindedir, ýöne onuň ygtyýary, saýlamagy Allahyň eradasyna tabyndyr, şu aýatda aýdylşy ýaly:

"Älemleriň Robby Allah islemese siz hem islemersiňiz"

(Tekwir 29)

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

Ýagny, ynsanyň öz ygtyýary bardyr, oturjak diýse oturar, turjak diýse turar, ýöne Allahyň islemedik zadyny edip bilmez. Ýöne ynsan mejbur edilýän däldir, amallaryny özi saýlap edýändir, şu aýatda habar berilşi ýaly:

"Allah hiç kime güýjüniň ýetmejek zadyny ýüklemez (buýurmaz). (Her kimiň) gazanan (ýagşy işi) öz bähbidine, gazanan (erbet amaly) hem öz zyýanyndyr."

(Bakara 286)

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ۗ

Ubade ibn Samit ogluna şeýle diýýär:

“Eý oguljygym! Saňa takdyr edilene (maňlaýyňa ýazylana) erbetlik bolsun, gowulyk bolsun çäre ýokdur, şuny bilýänçäň imanyň tagamyny datmarsyň, Allahyň resulynyň (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýenini eşitdim: "Takyk, Allahyň ilkinji ýaradan zady galamdyr, oňa şeýle diýdi:"Ýaz" ol hem: "Eý Robbim, näme ýazaýyn? diýdi, Allah: "Kyýamat gopýança hemme zadyň takdyryny ýaz." diýdi."

Eý oguljygym! ýene onuň şeýle diýenini eşitdim: "Bundan başga ynançda ölen menden dälär"

"يا بني إنك لن تجد طعم الإيمان حتى تعلم أن ما أصابك لم يكن ليخطئك، وما أخطأك لم يكن ليصيبك. سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إن أول ما خلق الله القلم، فقال له: اكتب. فقال: رب، وماذا أكتب؟ قال: اكتب مقادير كل شيء حتى تقوم الساعة."

يا بني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من مات على غير هذا فليس مني"

Ibn Wehbiň rowaýatynda:

"Kim takdyryň ajysyna we süýjisine iman etmese, Allah ony ot bilen ýakjakdyr."

"فمن لم يؤمن بالقدر خيره وشره أحرقه الله بالنار"

Şeýlelik bilen, takdyryň 4 derejeleri bilen oňa iman etmek parzdyr, oňa iman etmedik musulman dälär.

"Musnetde" we "Sunende" Ibn Deýlemi aýtdy:

“Ubeý ibn Kaabyň ýanyna baryp şeýle diýdim: "Kalbymda takdyr barada bir zat bar, bir zatlar aýdyp berseň, belkem Allah ony kalbymdan giderer, aýtdy: Uhud dagy ýaly gyzyly Allah ýolunda infak etse hem, tä takdyra iman edýänçä Allah ony ondan kabul etmez we şuny bilgin: Saňa takdyr edilene (maňlaýyňa ýazylana) erbetlik bolsun, gowulyk bolsun çäre ýokdur, bundan başga ynançda ölseň ot ählinden bolarsyň."

Soňra Abdullah ibn Mesudyň, Huzeýfa ibn Ýamanyň, Zeýd ibn Säbitiň ýanynda bardym, hemmesem pygamberimizden (Sallallahu aleyhi we sellem) şol bir zady gürrüň berdiler.”

Sahyh hadys, Hakim rowaýat etdi.

”أتيت أبي بن كعب فقلت في نفسي شيء من القدر، فحدثني بشيء لعل الله يذهبه من قلبي. فقال: لو أنفقت مثل أحد ذهباً ما قبله الله منك حتى تؤمن بالقدر، وتعلم أن ما أصابك لم يكن ليخطئك، وما أخطأك لم يكن ليصيبك، ولو مت على غير هذا لكنت من أهل النار. قال: فأتيت عبد الله بن مسعود وحذيفة ابن اليمان وزيد بن ثابت، فكلهم حدثني بمثل ذلك عن النبي صلى الله عليه وسلم”

60-njy bap: Suratçylar barada gelen habarlar.

Surat çekmek, surata düşürmek, heýkel ýasamak, şekil döretmek tewhyda ters gelýän amallardyr. Sebäbi şeytan adamlary ädimme-ädim azaşdyrýar, ýuwaş-ýuwaşdan şirke eltýär. Şol ädimleriň biri hem surat çekmek. Öňki baplarda agzap geçişimiz ýaly, şeytan ilki bilen salyhlaryň suratlaryny çekmeklerini waswasa berýär, ondan soň olara ybadat etmeklerini buýurýar. Şeýlelik bilen, surat çekmek - şirke eltýän ýollaryň biridir.

Surat çekmek iki synpdyr:

- a) Ruhly, janly zatlaryň suratyny çekmek.
- b) Ruhsyz, jansyz zatlaryň suratyny çekmek.

Ruhly, janly zatlaryň suratyny çekmek 4 kysymdan (bölekden) ybarat:

1. Janly zadyň heýkelini ýasamak, ruhly zadyň jisimini döretmek, kölegesi aýdyň bolan beden-göwre ýasamak. Bular ýaly zatlary ýasamak biragyndan haramdyr.

Ebu Hureýradan hadys:

"Allah Tagala aýtdy: “Meniň ýaradyşym ýaly ýaratjak bolýandan başga has zalym kim bar?! Ýekeje (kiçi) garynja ýaratjak bolup görsünler, ýa birje дәne, ýa birje arpa””

(Buhary we Muslim)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

"قال الله تعالى: ومن أظلم ممن ذهب يخلق كخلقي، فليخلقوا ذرة، أو ليخلقوا حبة، أو ليخلقوا شعيرة"

Olaryň Aişeden hadysy:

"Kyýamat gününde iň agyr azap çekjekler - Allaha ýaratmakda meňzejek bolýanlar"

"أشد الناس عذابا يوم القيامة الذين يضاهون بخلق الله"

2. Kagyza çekilen, mata nagyşlanan, janly zatlaryň suratlaryny elde çekmek. Bular ýaly suratlar hem haramdyr, şu hadyslarda habar berilşi ýaly:

Aişe enemiz gürrüň berýär: **"Bir gün pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) öýe girende, tutudaky surata gözi düşüp ýüzi üýtgäp gitdi, soňra tutuny alypýyrttdy we şeýle diýdi: "Takyk, iň agyr azap görjek adamlar - şular ýaly suratlary çekýänlerdir."**

(Buhary Muslim)

عن عائشة:

دخل عليَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي الْبَيْتِ قَرَامٌ فِيهِ صُورٌ، فَتَلَوْنَ وَجْهَهُ، ثُمَّ تَنَاوَلَ السِّتْرَ فَهَتَكَهُ، وَقَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **مَنْ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يَصُورُونَ هَذِهِ الصُّورَ**

Usama ibn Zeýd:

"Pygamberimiziň ýany bilen Kábäniň içine girdim, haçanda ol Kábäniň içindäki suratlary göreňde bir bedre suw getirmegimi buýurdy, suwy getiremsoň şol suratlary bozup başlady we şeýle diýdi: "Ýaratmany (başarmajak) zatlarynyň suratyny çekýän kowmy Allah öldürsin."

(Ebu Dawud)

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ:

دَخَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَعْبَةَ، فَرَأَى فِي الْبَيْتِ صُورَةً، فَأَمَرَنِي فَأَتَيْتُهُ بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ فَجَعَلَ يَضْرِبُ بِذَلِكَ الصُّورَةَ وَيَقُولُ: "قَاتَلَ اللَّهُ قَوْمًا يُصَوِّرُونَ مَا لَا يَخْلُقُونَ"

3. Surata alýan enjamlar bilen surata düşürmek, mysal üçin: fotoapparat, el telefon kameralary. Bular ýaly suratlary düşürmek käbir halatlarda rugsatdyr, meselem: şahadatnama üçin, pasport üçin, sürüjilik haty üçin we ş.m. zerur zatlar üçin düşürmegiň zyýany ýokdur. Emma bundan başga halatlarda düşürmegi käbir alymlar gadagan etdi, käbirleri rugsat diýdi. Iň gowy ýol - zerur däl zatlardan galan ýagdaýlarda düşmeli däldir.

Buhary we Muslimyň ibn Abbasdan hadysy:

"Her surat çekýän otdadyr, her çeken suraty üçin oňa jan berilip Jähennemde azap çekdiriler"

"كل مصور في النار يجعل له بكل صورة صورها نفس يعذب بها في جهنم"

4. Wideo düşürmek, ýagny, hereketli surata düşürmek. Bunuň iki görnüşi bar:

a) Göni efir, janly wideoýaýlym. Bu rugsatdyr.

b) Göni däl, ýönekeý wideo almak, bu barada alymlar eger peýdaly zatlar düşürilse rugsat diýdiler, meselem, täretiň kylnyşy, namazyň hereketlerini dürs öwretmek we ş.m.

Ruhsyz, jansyz zatlaryň suratyny çekmek - rugsatdyr. Ibn Abbas haçanda käri suratçy bolan kişini görende, ony golaýyna çagyryp, kellesinden sypaýylyk bilen tutup şeýle diýýär: **"Eger düşürmekçi (çekmekçi) bolsaň, agaçlary, jansyz zatlary düşür."**

(Muslim)

إن كنت لا بد فاعلا فاصنع الشجر وما لا نفس له

Buhary we Muslimyň hadysynda:

"Kim dünýäde bir surat çekse, oňa ruh uflemek buýurlar, ol hem üfläp biliji däldir."

"من صور صورة في الدنيا كلف أن ينفخ فيها الروح وليس بنافخ"

Azap beriljek wadasy diňe surat çekýänçä däl eýsem, çekmekligi buýuranda, çekilmegine razy bolana-da degişlidir.

Ýasalan heýkelleri we çekilen suratlary ýumurup, ýyrtmak wäjipdir, şu hadysda gelşi ýaly:

Muslimyň Ebu Heýýajden rowaýaty, ol aýtdy:

"Maňa Ali aýtdy: Meni Allahyň resulyňyň ugradan zadyna seni hem ugradaýynmy? Ýumurman bir surat hem goýma! Düzlemän bir galyp duran gabyr hem goýma!"

عَنْ أَبِي الْهَيَّاجِ الْأَسَدِيِّ، قَالَ:

قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ (أَنْ لَا تَدَعَ تِمْنًا إِلَّا طَمَسْتَهُ، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ)

Ýöne belläp geçmeli zat: heýkelleri we gabyrlary düzlemek häkimleriň, baştutanlaryň işidir, islendik adam buny edip bilmez. Emma öz hojalygyňa degişli suratlar, heýkeller bar bolsa, ony özüň ýok edip bilersiň.

61-nji bap: Köp ant içmeklik hakynda gelen habarlar.

"Kasamlaryňyzy goraň (wepaly boluň)!"

(Maide 89)

وَأَحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ

Kasamlary goramak şu zatlary öz içine alýar:

- 1) Ýeke Allahyň ady bilen ant içmek.
- 2) Diňe dogryny aýdyp, ant içmek.
- 3) Allahyň adyna ant içselerrazy bolmak, kanagatlanmak.
- 4) İçen andyňa wepaly bolmak.
- 5) Köp ant içmezlik.

Bularyň dördüsi barada geçen baplarda gürrüň edipdik, bu bapda bolsa başinjisi barada gürrüň ederis inşä Allah.

Köp ant içmek, ýagny, her gürrüňniň arasynda Allaha kasam bolsun, ant içýän diýip köp ant içmek - tewhydyň gowşaklygyny aňladýar. Çünki, ynsan köp Allaha kasam etse, iki gürrüňiniň biri kasam bolsa, ol kasamyň adamlaryň gözünde gadry gaçar, adaty zada öwrüler. Aslynda kasam beýik zatdyr, ynsan Allahyň adyny goýup öz sözünü tassyklamak üçin ant içýär, eger köp kasam ediberse, adamlar öwrenişer, şýdip kasamyň bahasy ýiter. Şonuň üçin Allahyň ady bilen bolsa-da, dogryny aýdybam bolsa, köp ant içmek gadagandyr.

Selmän El-Färisi atly sahabanyň rowaýat eden hadysynda pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) şeýle diýýär:

"(Adamlardan) Üç synp bardyr, Allah olara gep atmaz, aklamazam we olara agyrdygy azap bardyr: Saçy agarsa-da zyna ediji, ulumsy garyp, Allahyň adyndan ant içmekligi haryt edinip, şonsuz (kasamsyz) satynam almaz satmazam."

Sahyh senedli Tabarani rowaýat etdi.

"ثلاثة لا يكلمهم الله، ولا يذكهم، ولهم عذاب أليم: أشيمط زان، وعانل مستكبر، ورجل جعل (الله) بضاعته: لا يشتري إلا بيمينه، ولا يبيع إلا بيمينه"

Hadysyň şerhi:

(Adamlardan) Üç synp bardyr, Allah olara gep atmaz) ýagny, hoşamaý gep atmaz, begendiriji sözler aýtmaz.

(aklamazam) ýagny, günälerini geçmez, hatalaryny bagyşlamaz.

(saçy agarsa-da zyna ediji) ýagny, zyna edýän garry adam, sebäbi, adatça garry adamda şöhwet pes bolýar, şoňa garamazdan zyna etmegi juda ol ynsanyň tebygadyň zaýadygyny aňladýar, aslynda zyna hemme kişä haramdyr, ýaşlara-da garrylara-da, ýöne garrylar üçin günäsi has agyrdyr, çünki, şol günä iteriji zat (şöhwet) pes bolsa-da, saklanmaýarlar.

(ulumsy garyp) bärde-de edil şolar ýaly, ýagny, tekepirlenmäne, ulumsylanmana zady bolmasa-da ulumsylanýan kişiniň günäsi has agyrdyr, aslynda ulumsylanmak hemme kişä haram bolsa-da.

(Allahyň adyndan ant içmekligi haryt edinip, şonsuz (kasamsyz) satynam almaz satmazam) ýagny, her zat satanda kasam içer, her zat satyn alanda kasam içer, ant içýän şuny 90 manada aldym, 10 manat üstünden görýän, ýa bolmasa, ant içýän ýaňy biri 95 diläp gitdi, bermedim, diýip her iki gepiniň biri kasam bolan kişi.

Ebu Hureýradan hadys:

"(Ýalan) Kasam – haryty tiz satmanyň usulydyr we kespi

haraplaýjydyr."

(Buhary we Muslim)

"الحلف منفقة للسلعة، ممحقة للكسب"

Ýagny, harydny satmak üçin ýalan kasam içip, kemçiligi bar bolsa-da, ýok diýip ant içýän kişiniň söwdasy harapdyr, malynyň, baýlygynyň berekedi ýokdur.

Başga bir hadysda adamlardan üç topar bolup, olar bilen Allah kyýamat gününde gürleşmez diýip habar berýär, şolaryň içinde ýalan kasam bilen öz harydny geçirijini agzaýar. (Buhary Muslim).

Şeýle hem, dogryçyl bolubam, köp kasam içmek söwdanyň berekedini gaçyrar, şu hadysdaky ýaly:

"Sizi söwdada köp ant içmeklikden äghlendirýäris, duýdurýarys, çünki, ol (harytlary) geçirijidir, soň (bolsa) berekedi ýok edijidir."

(Muslim)

إياكم وكثرة الحلف في البيع فإنه ينفق ثم يمحق

62-nji bap: Allahyň we pygamberiniň ähti hakynda gelen habarlar.

Tewhydyň talap edýän zatlaryndan biri - Allahyň we pygamberiniň (Sallallahu aleyhi we sellem) ady bilen berilen ähde wepaly bolmak. Aslynda her berilen ähde, wada wepaly bolmak wäjipdir, ýöne Allahyň we pygamberiniň ady bilen berilen ahbine wepaly bolmagyň möhümligi artýar, wepaly bolmaga has mynasypdyr. Aýatda şeýle diýilýär:

"Äht edeniňizde Allahyň ähti-peýmanyna (Onuň adyny agzap beren sözüňize) wepaly boluň! Allahy özüňize kepil tutunyp, (ähti-peýmanyňyzy) pugta edeniňizden soň, kasamlaryňyzy bozmaň! Takyk, Allah edýän zatlaryňyzy bilýär."

(Nahl 91)

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾

(Allahy özüňize kepil tutunyp) ýagny, Allahyň ady bilen äht berýän diýilse, adamyň ynamy artýar, dogryçyldyr öýdülýär, ýagny, Allahyň adyny galkan edinip, wada bermek has täsirlidir, şonuň üçin beýle wadany ters ýollarda ulanmak, wepaly bolmazlyk gaty uly günädir. Uzyn hadysda şeýle diýilýär:

Bureýde aýtdy:

"Haçanda Allahyň resuly (Sallallahu aleyhi we sellem) goşuna, ýa topara ýolbaşçy bellände oňa ýekelikde Allahdan gorkmaklygy we ýanyndaky musulmanlara haýry wesýet ederdi. Şeýle diýip: Allahyň ady bilen Onuň ýolunda söweşiň, Allaha kapyr bolan bilen söweşiň we

"gulul" (oljany paýlaşmazdan öň almak) etmäň! Ähdiňize ikilik etmäň!
"Temsil" (duşmanyň gulak-gözünü kesmek) etmäň! Çagany öldürmäň!
Muşriklerden duşmanyňa duşan wagtyň ony üç sany zada çagyr:
haýsam bolsa birini ýerine ýetirse ondan ony kabul et we (olara
topulmaktan) saklan. Soňra olary Yslama çagyr, jogap berseler, kabul
et. Soňra olary öz diýarlaryndan muhajirleriň diýaryna göçmeklerine
çagyr, olara habar ber eger olar buny etseler, muhajirleriň üstüne
näme hak bolsa olara hem şol bolar we muhajirleriň näme haky bolsa
olara hem şol hak bolar. Eger etmeseler, olar edil çarwa musulmanlar
ýaly boljaklaryny habar ber, olara Allahyň hökmi bilen höküm ediler
we oljadan, döwlet gaznadan musulmanlar bile söweşýänçäler olara hiç
zat berilmez, eger mundan hem boýun gaçyrsalar olardan "jizýe" (paç)
sora, eger kabul etseler, olardan kabul edip olara (hüjüm etmekden)
saklan, eger mundan hem boýun towlasalar Allahdan ýardam diläp olar
bilen söweş!

Gala ehlini gabap alaňda senden Allahyň we resulynyň ähdini
soranlarynda olara Allahyň we resulynyň ähdini berme, emma öz we
ýoldaşlaryň ähdini ber. Çünki, öz we ýoldaşlaryň ähdini bozmaklygyňyz
Allahyň we resulynyň ähdini bozmagyňyzdan has ýeňil, ýönekeýdir.

Gala ehlini gabap alaňda senden Allahyň we resulynyň hökmüne
düşürmegiňi isleseler olary Allahyň we resulynyň hökmüne düşürme,
emma öz hökmüne düşür, çünki, sen bilmersiň, olar babatynda seniň
hökmüň Allahyň hökmüne gabat geljekmi ýa gelmejek."

(Muslim rowaýat etdi)

عن بريدة قال:

"كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أمر أميرا على جيش أو سرية أوصاه بتقوى الله ومن
معه من المسلمين خيرا فقال: اغزوا بسم الله في سبيل الله. قاتلوا من كفر بالله.
اغزوا ولا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليدا. وإذا لقيت عدوك من المشركين فادعهم إلى
ثلاث خصال - أو خلال -، فأيتهن ما أجابوك فاقبل منهم وكف عنهم. ثم ادعهم إلى الإسلام فإن
أجابوك فاقبل منهم. ثم ادعهم إلى التحول من دارهم إلى دار المهاجرين، وأخبرهم أنهم إن فعلوا
ذلك فلهم ما للمهاجرين وعليهم ما على المهاجرين.
فإن أبوا أن يتحولوا منها فأخبرهم أنهم يكونون كأعراب المسلمين يجري عليهم حكم الله تعالى،
ولا يكون لهم في الغنيمة والفيء شيء إلا أن يجاهدوا مع المسلمين. فإن هم أبوا فاسألهم الجزية.

فإن هم أجابوك فاقبل منهم وكف عنهم. فإن هم أبوا فاستعن بالله وقاتلهم. وإذا حاصرت أهل حصن فأرادوك أن تجعل لهم ذمة الله وذمة نبيه، فلا تجعل لهم ذمة الله وذمة نبيه، ولكن اجعل لهم ذمتك وذمة أصحابك؛ فإنكم أن تخفروا ذممكم وذمة أصحابكم أهون من أن تخفروا ذمة الله وذمة نبيه. وإذا حاصرت أهل حصن فأرادوك أن تنزلهم على حكم الله فلا تنزلهم 1، ولكن أنزلهم على حكمك، فإنك لا تدري أتصيب فيهم حكم الله أم لا"

(senden Allahyň we Resulyňyň ähdini soranlarynda olara Allahyň we Resulyňyň ähdini berme, emma öz we ýoldaşlaryň ähdini ber. Çünki, öz we ýoldaşlaryň ähdini bozmaklygyňyz Allahyň we Resulyňyň ähdini bozmagyňyzdan has ýeňil, ýönekeýdir.) ýagny, Allahyň we resulyňyň ady bilen wada berýän diýme, öz adymdan we ýoldaşlarymyň adyndan berýän diý. Sebäbi, munda Allahy tagzým etmek bardyr, şonuň üçin musulman Allah adyny elmydama beýik zatlarda ulanmalydyr.

63-nji bap: Allah barada ylymsyz gürläp, kasam içmeklik barada gelen habarlar.

Allah barada gürlmek, diýmek, meselem, Allah planyny bagyşlamaz, Allaha kasam bolsun beýle zat bolmaz, Allah planyny oda salmaz, Allah kyýamatda şefagat etdirjekdir, ýagny, umumy Allah etjek ýa etmejek diýip, kasam edip, gürlmek.

Allah hakynda gürlmek üç görnüşdir:

1) Kurana we Sünnede gabat gelýän zatlary gürlmek, meselem, Allah şirk edip, ölen ynsany hiç bagyşlamaz, sebäbi Kuranda bize şeýle habar berildi:

"Allah Özüne şarik goşulsa bagyşlamaz.."

(Nisa 48)

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ

Ýa bolmasa Allah kyýamat gününde pygamberlere şefagat etdirjekdir, bular ýaly Allah hakynda kasam edip, gürlmek rugsatdyr, çünki, Kitap we Sünnede gabat gelýär.

2) Allaha güýçli ynam bilen umyt edip Allah hakynda kasam edip gürlmek. Munuň mysaly hadysda gelýär:

"Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) döwründe Rubeyýig atly aýal bir gynnagyn dişini döwýär, onuň ehli jerime hökmünde pul almaklygarazy bolman, diňe kysas talap etdiler, ýagny, Rubeyýigyn hem dişini döwmek islediler, çünki, bu olaryň haklary. Enes Ibn Nazr, Rubeyýigyn dogany şeýle diýdi: "Eý Allahyň resuly! Rubeyýigyn dişi döwdürilermi?! Seni hak bilen iberene (Allaha) kasam bolsun, Rubeyýigyn dişi döwülmez."

Pygamberimiz: "Eý Enes! Allahyň Kitabyňyň hökmi kysasdyr." - diýdi."

Ýagny, Enes bu gepi Allahdan çykalga umyt edip aýtdy, Allahyň kysas hökmüne garşy çykyp däl, Allahyň çykalga tapyp berjegine güýçli ynamy bolany üçin aýtdy. Soňra häлки gymnagyn ehli pul almana razy boldylar, kysadan ýüz öwürdiler, sebäbi Allah olaryň kalplaryny ýumşatdy, olaryň gursaklaryna razylyk guýdy. Şonda Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi wesellem) şeýle diýdi:

"Allahyň bendelerinden şeýleleri bardyr, eger Allah hakynda bir zat diýip ant içseler, (Allah) olaryň kasamlaryny dogry çykarar."

(Buhary Muslim)

Şonuň üçin musulman adam Allah hakynda elmydama ýagşy gumanda bolup, ynamy beýik bolmalydyr.

Başga hadysda:

"Size Jennet ilini habar bereýinmi? Her pespäl bolan gowşak ynsan, eger Allah hakynda bir zat ant içse, onuň andyny dogry çykarar."

3) Allah hakynda gaýyp zatlary ylymsyz gürlmek, kasam etmek. Meselem: Allah planyny bagyşlamaz. Beýle diýmek haramdyr, nähili günäli bolsa-da, näçe köp günä iş edýän bolsa-da beýle diýmek gadagandyr. Eger musulman bolsa mumkin Allah ony bagyşlar, eger kapyr bolsa, mumkin Allah oňa hidaýet berer.

Jundub ibn Abdullahdan hadys (ýagny pygamberimiz aýtdy):

"Bir adam şeýle diýdi: Allaha kasam bolsun, plan kişini Allah bagyşlamaz, şonda Allah şeýle diýdi: Kim planyny bagyşlamaryn diýip, Men barada kasam içýär? Takyk, Men ony bagyşladym we seniň amalyňy puç etdim"

(Muslim rowaýat etdi)

"قال رجل: والله لا يغفر الله لفلان، فقال الله: من ذا الذي يتألى عليّ أن لا أغفر لفلان؟ إني قد غفرت له، وأحببت
عملك"

Ebu Hureýranyň hadysynda bu sözleriň eýesi - ybadathon bir adam, Ebu Hureýra aýtdy: **Dünýäsini we ahyredini heläk ediji bir söz gepledi.**

64-nji bap: Allahy şepagatçy tutunmazlyk.

Şepagatyň gysgaça mysaly:

Bir adam bir edaranyň orunbasarynyň ýanyna baryp şeýle diýýär:

"Edaranyň müdiriniň ýanyna girip, meni işe almaklygyny haýyş edip ber."

Indi, şu taýda:

Haýyş eden - şepagat edilýän kişi,

Orunbasar - şepagatçy,

Müdür - şepagatçynyň haýyşyny ýerine ýetiriji.

Bu babyň maksady - Allahy şepagatçy tutunmaly däldiginiň beýanydyr, hadysda şeýle diýilýär:

Jubeýr ibn Mutgym atly sahaba şeýle diýýär:

"Çarwa araplaryň birisi pygamberimiziň ýanyna gelip şeýle diýdi: Eý Allahyň Resuly! Janlar ysgyndan düşdi, çagalar kösenýärler, malmülkler weýran boldy, mallar heläk boldy, şonuň üçin Allahdan biz üçin ýagmyr diläp ber, biz seni Allahyň önünde şepagatçy tutunýarys we Allahy seniň önünde şepagatçy tutunýarys, pygamberimiz aýtdy:

"Waý seniň (halyňa)! Gürleýän zadyňy bilýärmiň?" - pygamberimiz tesbih köp aýtdy welin, onuň tesbih aýtmasy sahabalaryň ýüzlerinde belli boldy, soňra şeýle diýdi:

"Waý seniň (halyňa)! Takyk, Allah hiç bir kimsäniň önünde şepagatçy tutulmaz, çünki Onuň mertbesi ondan uludyr"

أتى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أعرابيٌّ، فقال: يا رسولَ اللهِ، جهدتِ الأنفُسَ، وضاعتِ العيالُ، ونهكتِ الأموالُ، وهلكتِ الأنعامُ، فاستسقى اللهَ لنا، فإننا نستشفعُ بك على اللهِ، ونستشفعُ باللهِ عليك، قال رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ويحك، أتدري ما تقولُ؟ وسبَّح رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فما زال يُسبِّحُ حتى عرف ذلك في وجوه أصحابِه، ثم قال: ويحك، إنه لا يستشفعُ باللهِ على أحدٍ من خلقِه، شأنُ اللهِ أعظمُ من ذلك

Allahy şepagatçy tutunmagyň manysy - haýyş edilýän zady Allahyň özi başaryp bilenok, Allahyň özi başga birine ýüz tutýar, Allah birine mätäç, elbetde bu zatlaryň hemmesi batyldyr, şol sebäpli hadysda Allahy şepagatçy tutunmak gadagan edilýär.

65-nji bap: Pygamberimiziň (Sallallahu aleyhi we sellem) tewhydyň çäklerini goramagy we şirk ýollarynyň öňüni almagy.

Pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) tewhydyň çäklerini goramakda, şirke eltýän ýollary ýapmakda elinden gelyänini edýän ekeni. Hatda özüni öwenlerinde hem dymman, ony inkär edýän ekeni, şu hadysda gelşi ýaly:

“Abdullah ibn Eş-Şehiýr aýtdy: “Amir ogullarynyň hatarynda bolup, Allahyň resulynyň ýanyna baryp, şeýle diýdik: Sen biziň hojaýynymyzsyň. Aýtdy: "Hojaýyn Allah Tebarake we Taaladyr." Aýtdyk: “Fazl taýdan iň fazyletimiz we abraý taýdan iň üstünimiz.” Aýtdy: "Bu sözleriňizi ýa käbir sözleriňizi aýtsaňyz aýdyberiň, ýöne şeýtan sizi alyp gidibermesin.””

Ebu Dawud ýagşy sened bilen rowaýat etdi.

“انطلقت في وفد بني عامر إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلنا: أنت سيدنا. فقال السيد الله تبارك وتعالى. قلنا: وأفضلنا فضلا وأعظما طولا. فقال: قولوا بقولكم أو بعض قولكم، ولا يستجرينكم الشيطان”

Ýagny, sen biziň seýýidimiz diýýärler, aslynda pygamberimiz hakykatdanam adamlaryň seýýididir, ýöne näme üçin olaryň beýle diýmesini inkär edýär? Sebäbi olaryň çenden aşyp, öte geçmeklerinden gorkýardy, bu gün beýle diýseler, ertir öte geçmekleri mümkindi. Şonuň musulman adam pygamberden görelde alyp, öz ýüzüne öwseler, hatda dogry zatlary agzap öwselerem, dymmalı dälidir. Çünki, şeýtan soňy bilen has beter zatlara eltip bilýär.

Enes aýtdy:

“Adamlar aýtdylar: “Eý Allahyň resuly! Iň haýyrlymyz, iň haýyrlymyzyň ogly, hojaýynymyz, we hojaýynymyzyň ogly.” Aýtdy: “Eý adamlar! Bu sözleri aýdyberiň, ýöne şeytan sizi özüne çekäýmesin, men Muhammet, Allahyň guly we resuly, Allahyň beren mertebesinden artyk mertebä meni götermegiňizi islämokdyryn.”

Nesai ýagşy sened bilen rowaýat etdi.

وعن أنس رضي الله عنه:

“أن ناسا قالوا: يا رسول الله، يا خيرنا وابن خيرنا، وسيدنا. وابن سيدنا فقال:

يا أيها الناس، قولوا بقولكم، ولا يستهوينكم الشيطان. أنا محمد عبد الله ورسوله. ما أحب أن ترفعوني فوق منزلتي التي أنزلني الله ”

Ýagny, bu sözleri pygamberimiz (Sallallahu aleyhi we sellem) çyny bilen aýdýar, adamlara buýruk hökmünde aýdýar, käbir nadanlar bolsa bu gepi pygamberimiz pespällikden aýtdy, emir bermek islemedi diýýärler. Bu örän uly ýalňyşlykdyr, şeytan sizi özüne çekäýmesin diýýär, bu sözleriň maksady - buýrukdygy mese-mälimdir.

Musulman adam nähili ýagdaýda, wezipede, orunda bolmagyna garamazdan elmydama tewhydy gorap, şirke eltjek ýollary ýapmalydyr.

66-njy bap: Allaha gerekli şekilde baha bermek, tagzym etmek.

Hakykatdanam, şirk edýänler Allaha gadyr berenoklar, hak tagzym edenoklar. Ýeke Allahyň başaryan zadyny Ondan başgalardan islemek - Allah barada nadan bolmakdyr, Onuň dürs derejede gadryny bilmezlikdir. Bir pikirlenip görüň: hemme zady ýaradan, hemme zady biliji, hemme zady rysgalyny berip duran Allahdyr. Gursaklardaky hemme ynsanlaryň ähli pikirlerini bilip durujy Allahdyr.

"Olar (Allaha şärik goşanlar) Allahy doly manyda hak gadryny bermediler (tanap bilmediler). Kyýamat gününde ýer dolulygyna Onuň gysymynda bolar. Asmanlar hem Onuň elinde düýrlener. (Allah) şärik goşýan zatlaryndan päkdir, beýikdir"

(Zumer 67)

Ibn Mesud aýtdy:

"Jöhit alymlardan biri pygamberimiziň ýanyna gelip şeýle diýdi: Eý Muhammet! Allah asmanlary bir barmagynda, ýerleri bir barmagynda, baglary bir barmagynda, suwy bir barmagynda, baýlyklary bir barmagynda, galan hemme mahluklary bir barmagynda goýjakdyr, soňra: "Men Mälik" diýjekdir. Pygamberimiz (Sallallahu aleýhi we sellem) güldi hatda törki dişleri görünip gitdi, ol alymyň sözlerini tassyklap, soňra şul aýaty okady: "Olar (Allaha şärik goşanlar) Allahy doly manyda hak gadryny bermediler (tanap bilmediler). Kyýamat gününde ýer dolulygyna Onuň gysymynda bolar.**"**

عن ابن مسعود رضي الله عنه قال:

"جاء حبر من الأحرار إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: يا محمد، إنا نجد أن الله يجعل السماوات على إصبع، والأرضين على إصبع، والشجر على إصبع، والماء على إصبع، والثرى

على إصبع، وسائر الخلق على إصبع، فيقول: أنا الملك. فضحك النبي صلى الله عليه وسلم حتى
بدأت نواجذه تصدقا لقول الحبر. ثم قرأ **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ**

(Buhary we Muslim).

Muslimyň hadysynda:

**“Daglar we baglar bir barmagynda, soňra olary titredip: "Men Mälik,
Men Allah" diýilýär.**

وفي رواية لمسلم:

"والجبال والشجر على إصبع، ثم يهزهن فيقول: أنا الملك، أنا الله."

Buharynyň rowaýatynda:

**“Asmanlary bir barmagynda, suw bilen baýlyklary bir barmagynda we
galan zatlary bir barmagynda goýjakdyr.”**

وفي رواية للبخاري:

"يجعل السماوات على إصبع، والماء والثرى على إصبع، وسائر الخلق على إصبع"

Ýagny, Allah şeýle derejede beýikdir.

Ibn Omaryň Muslimdaky hadysy:

**"Kyýamat gününde Allah asmanlary düýrlejekdir, soňra olary sag eli
bilen alyp, şeýle diýjekdir: Men Mälik, tekepbirlenip magtananlar
hany? Ulumsylar nirede? Soňra ýedi gat ýeri düýrlejekdir, soňra çep
eline alyp şeýle diýjekdir: “Men Mälik, tekepbirlenip magtananlar
hany? Ulumsylar nirede?”**

"يطوي الله السماوات يوم القيامة، ثم يأخذهن بيده اليمنى، ثم يقول: أنا الملك أين الجبارون؟ أين المتكبرون؟ ثم يطوي الأرضين السبع، ثم يأخذهن بشماله، ثم يقول: أنا الملك، أين الجبارون؟ أين المتكبرون؟".

Ibn Abbasdan rowaýat edildi, aýtdy:

"Ýedi asman bilen ýedi gat ýer Rahmanyň gysymynda edil biriňiziň elindäki "hardele" (ajyhurşyň tohumy) ýalydyr."

ما السموات السبع والأرضون السبع في كف الرحمن إلا كخردلة في يد أحدكم

Ibn Jerir aýtdy: Ýunus maña gürrüň berdi, aýtdy: ibn Wehb habar berdi, aýtdy: ibn Zeýd aýtdy: kakam gürrüň berdi: Aýtdy: Pygamberimiz sallallahu aleyhi wesellem aýtdy:

"Ýedi asman bilen Kürsiniň tapawudy, edil galkanyň üstüne oklanan ýedi dirhem ýalydyr."

"ما السموات السبع في الكرسي إلا كدراهم سبعة ألقيت في ترس"

Ibn Mesud aýtdy:

"Iň peski asman bilen ondan soňky gelýän asmanyň aralygy 500 ýyldyr we hemme asmanlaryň aralygy 500 ýyldyr, ýedinji asman bilen Kürsiniň aralygy 500 ýyldyr, Kürsi bilen suwuň aralygy 500 ýyldyr, Arş hem suwuň ýokarsyndadyr, Allah hem arşyň ýokarsyndadyr, Oňa amallaryňyzdan hiç birisi hem gizlin däldir."

Ibn Mehdi Hammad Ibn Selemeden ol hem Asymdan, Ol hem Zerreden, ol hem Abdullahdan habar berdi.

"بين السماء الدنيا والتي تليها خمسمائة عام، وبين كل سماء وسماء خمسمائة عام، وبين السماء السابعة والكرسي خمسمائة عام، وبين الكرسي والماء خمسمائة عام، والعرش فوق الماء، والله فوق العرش لا يخفى عليه شيء من أعمالكم"

Şonuň üçin musulman adam şeýle bolan Allah hakynda hiç haçan erbet guman etmeli däldir, hiç haçan ýeke Oňa mahsus bolan zatlary başgalara ýöňkemeli däldir.

**Allahumme salli ala Muhammedin we alä älihi
we sahabihi ejmägyn.**